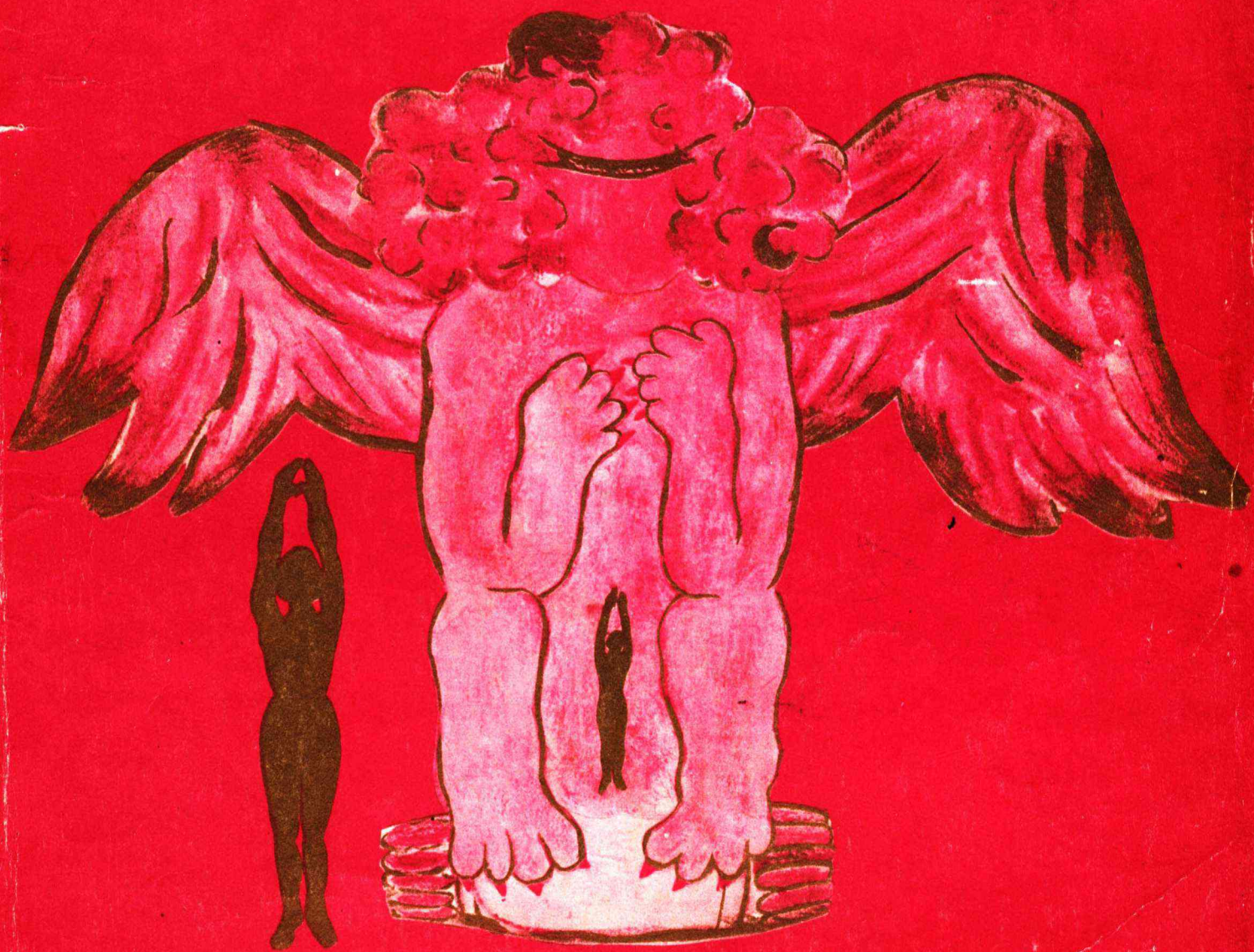

σφιγγα

φεμινιστικά και άλλα

σφιγγα

φεμινιστικά και άλλα
Τεύχος 1, Ιούλης 1980
Τρίμηνη έκδοση

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελισάβετ Κομνηνού
Αστυπαλαίας 15 - Πατήσια - Τ.Τ. 805
Τηλ. 82.27.420 - 36.18.657 - 86.28.668
Κεντρική διάθεση: Εκδόσεις «Οδυσσέας»
Σόλωνος 116 - Τηλ. 3619724
Τυπογραφείο: Γιάννης Μπεσκίνης - Σμύρ-
νης 10 - Αιγάλεω - Τηλ. 59.08.023
Αναπαραγωγή φιλμς: «ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ» -
Πραξίου 12 - Κ. Πετράλωνα
Τηλ. 34.50.464
Φωτοσύνθεση: «Lettracom» Αλεξάνδρα
Αμπάβη & Σία Ε.Ε. - Ζωοδόχου Πηγής 16

Περιεχόμενα

Ποιές είμαστε	4
Μερικές ιδέες για τό καλοκαίρι	7
Από τό κίνημά μας (8 Μάρτη, «Φεμινισμός κι επανάσταση» - Σίλα Ρόουμποθαμ, Συντονισμός γυναικείων ομάδων, Συνέβη στά Χανιά)	13
Τό νομοσχέδιο τής ντροπής	19
Ποίημα: «ή θεία μου»	20
Αυτόνομες γυναικείες ομάδες	21
Φυλακές... φυλακές	31
Γιά τήν αυτόνομία μας	35

Κολλάζ	44
Οι Ρωσίδες γράφουν (Μετάφραση)	45
Μιά όπτική τής σεξουαλικότητας	54
Ποίημα: «Γυναίκα στόν καθρέφτη»	67
Αφιέρωμα στή «Βρώμα» (Μετάφραση)	68
Ενάντια στήν ισότητα	75
Μέ άφορμή τό Cosmopolitan	78
Κάποιες συμβουλές	85
Κολλάζ	87
Μαρτυρία	88
Παρουσίαση γυναικείου βιβλίου	90
«Ειδήσεις»	93
Σήριαλ	94
Ωροσκόπιο	98

Δρχ. 70

Χτές είδαμε όλες μαζί ένα καφκικό όνειρο. Έπρεπε, λέει, σώνει και καλά επειδή βγάζουμε ένα περιοδικό να κάνουμε πριν απ' όλα αυτή την τόσο παλιά αστική κομψή χειρονομία: Να συστηθούμε. Στην αρχή ξυνήσαμε όλες έντρομες, ύστερα συνηθίσαμε στην ιδέα, ύστερα είπαμε: Για δες τελικά όλα συνηθίζονται... και τέλος σκευτήκαμε ότι τ' όνειρό μας ήταν μάλλον συμβολικό, ότι κατατρεχόμαστε κι έμείς ίσως -όπως χιλιάδες άλλοι άνθρωποι- από τις έμμονες ιδέες της εποχής, ότι υποφέρουμε ίσως από τό σύνδρομο του Εσταυρωμένου και ότι όπως κι άν έχει τέλος πάντων τό πράγμα, ο μοναδικός τρόπος για να γλυτώσουμε απ' αυτό τό πανάρχαιο θείο δράμα, θάταν να τό αναπαραστήσουμε μεταξύ μας, μοιράζοντας στις μισές τους ρόλους του ανακριτή και στις άλλες μισές του ένοχου. Απ' αυτή την εμπειρεία κι από την εμβάθυνσή μας..... (!) στους ρόλους και στά αντίστοιχά τους ψυχολογικά, προέκυψαν τά ακόλουθα εξ ίσου με τά αντίθετά τους βαρύγδουπα...

Δέν είμαστε ινστρουχτορες. Δέν ευλογάμε τά γένια πού έτσι κι αλλιώς δέν έχουμε. Δέν θέλουμε να σώσουμε κανέναν. Δέν είναι δυνατόν να είμαστε απελευθερωμένες μέσα σ' ένα σύστημα πού μόνο την απελευθέρωση δέν προωθεί. Έχουμε πολλές γνώμες, γι' αυτό και μόνο τ' ανυπόγραφα άρθρα εκφράζουν κοινές μας απόψεις. Προερχόμενες από τό επί αιώνες πιο στυννά πατημένο ανθρώπινο υλικό του πλανήτη -τό γυναικείο μας φύλο- ανακαλύψαμε ότι έχουμε μιá βαθειά απέχθεια για την ιδεολογία της ιεραρχίας και τις εξουσιαστικές σχέσεις. Η τάση μας αυτή βέβαια μάς κάνει να τραινάρουμε υπερβολικά πάνω στις διάφορες διαδικασίες, ν' αυτοαμφισβητιόμαστε συνέχεια και καμιά φορά να καταλήγουμε στο άλλο άκρο, της έλλειψης κάθε οργάνωσης.

Δέν πιστεύουμε εις ένα Θεόν πατέρα παντοκράτορα, καθότι στις προσπάθειές μας να εισχωρήσουμε στο βάθος των αιτίων, βρήκαμε περισσότερες από μιá αλήθειες. Ως εκ τούτου δέν μπορούμε να κατεβάσουμε την υπερθεωρία πού θα σώσει, θα οδηγήσει κ.τ.λ. Ύστερα, υπάρχει κι ένα πνεύμα μεγάλης κριτικής όλων των «θεωριών», πράγμα πού ενισχύεται από την μεγάλη ποικιλία ηλικίας και προέλευσης πού συνθέτει την ομάδα και πού την κάνει να διαπιστώνει ότι ο φεμινισμός -(δυστυχώς πρέπει να τρέμουμε να χρησιμοποιήσουμε αυτή τη λέξη γιατί στο τέλος όλο και κάποιος υπερευφυής επιχειρηματίας θα στεφτεί να πάει και πάρα πέρα από κει πού έχει ήδη πάει και να μάς γεμίσει με φεμινιστικά κραγιόνια, φεμινιστικές υπερπαρκετέζες κ.τ.λ.) -ο «φεμινισμός» λοιπόν είναι κάτι πάρα πέρα από μιá ιδεολογική αμφισβήτηση του καλού και του κακού, του ήθικου και του ανήθικου, του ωραίου και του άσχημου, της σοφίας και της άφέλειας κ.τ.λ., πού είναι στοιχεία του κόσμου μας, του δημιουργημένου από την κραυγαλέα απουσία του δικού μας φύλου. Ο «φεμινισμός» είναι πριν απ' όλα ένας τρόπος ζωής, αφάνταστα δύσκολος και συχνά τραγικά τσακισμένος από τις έντελώς αντιφεμινιστικές κοινωνικές συνθήκες πού μάς περιβάλλουν. Θα ειπωθεί βέβαια:

- Πού είσαστε βρέ κορίτσια τόσον καιρό;
- Ε... Κάπου εδώ γύρω.
- Σάς αρέσουν οι φανταστικές συνεντεύξεις;

– Καθόλου.

– Γιατί περπατάμε λοιπόν ξυπόλυτες;

– Είμαστε αναστασενάρισες.

– Τί σχήμα έχουμε;

– Πρωτόζωον. Προχωρεί σαν μιὰ άμορφη μάζα, αργά σαν χελώνα. Ένα κομμάτι αποσχίζεται, βρίσκει ένα άλλο. Δεν είμαστε πλούσιες σέ σπλάχνα κι αυτό όχι επειδή οι νεκροθάφτες χρυσοί κονδυλοφόροι τής τετάρτης εξουσίας μάς τά ξεριζώνουν κάθε φορά και θησαυρίζουν μαζί με τ' αφεντικά τους, παραμορφώνοντας και ξεπουλώντας τις ιδέες μας σέ συμφερτική τιμή... «Ο φεμινισμός είναι ένας ανθρωπισμός», ξεφώνισε τις προάλλες μιὰ φυλλάδα. Ήθελε προφανώς νά μάς αποενοχοποιήσει και νά πείσει τό πόπολο ότι παρ' όλα όσα λέγονται για μάς είμαστε καλά κορίτσια και θέλουμε τό καλό του κόσμου. Εμείς όμως τυχαίνει νά εξοργιζόμαστε απ' αυτές τις αστικές κολακείες που κάτω από τις μεθυστικές τους φυλλωσιές βλέπουμε κιόλας νά φηγουράρουν καλά ταριχευμένα τά πτώματά μας.

– Πόσες άλλες απορίες θά μπορούσαν νά υπάρξουν ώστε νά προλάβουμε;

– Άγνωστο.

– Τί λέμε σ' όλα κείνα τ' ατέλειωτα νυχτέρια μας;

– Κάνουμε μυστικές τελετές.

– Τί θά λέγαμε άν ξαναγύριζαν στη μόδα τά φίμωτρα για γυναίκες και οι ζώνες παρθενίας;

– Δέ θά μάς φαινόταν καθόλου παράξενο.

– Πώς γλυτώνει κανείς από τό παμφάγο αφομοιωτικό σύστημα;

– Δεν ξέρουμε τελικά άν γλυτώνει.

– Γιατί δεν δεχόμαστε και άντρες στίς ομάδες μας;

– Δέ θέλουμε νά τούς κατευθύνουμε κι έτσι φοβόμαστε μήπως από κακή συνήθεια σπεύσουν νά τό κάνουν εκείνοι....

– Κατά πόσο έχουμε γλυτώσει από τις παλιές και συγχρόνως υπερσύγχρονες ιδέες του καλού και του κακού;

– Άν πάρουμε για παράδειγμα τις εξονυχιστικές μας συζητήσεις για τόν οργανισμό –ο Θεός άς προστατεύσει την τρέλα γιατί τέτοιες απονυχιστικές, εξονυχιστικές λεπτολογίες δεν υπήρξαν ποτέ– ανακαλύψαμε τελικά ότι μόνο οι λεσβίες τής ομάδας δεν έχουν ταλαιπωρηθεί φριχτά πάνω στην απόλαυση αυτού του θείου δώρου, πράγμα που μάς φάνηκε εξωφρενικά παράξενο γι' αυτό και ίσως μάλλον τυχαίο.... Εμείς ενάρτετες αστές; Θεός φυλάξει.... Τότε αποδιοπομπαίες πόρνες; Αστείο πράγμα... Άν είχαμε τουλάχιστον μερικές καλές κυρίες αγωνίστριες για τή φανέλα του στρατιώτη στην ομάδα μας... ή έστω και μερικές εκδιδόμενες γυναίκες... ίσως και νά γλυτώναμε πολύ εύκολα διαχωρίζοντας τούς εαυτούς μας κι απ' τά δυό. Θά λέγαμε: Νά, αυτές είναι...

καί θά ξεμπερδεύαμε... Όμως δέν θά τό λέγαμε ακόμα κι άν τά πράγματα ήταν έτσι, γιατί τυχαίνει νά γνωρίζουμε τίς πικρές αλήθειες αυτών τών φαινομένων πού κάνουν ακόμα πιό δύσκολη τήν προσέγγιση μιάς πιθανής δικής μας ταυτότητας.

– Πάνω σέ ποιά άλογα καλπάζουμε;

– Πάντως όχι πάνω στην ιδεολογική αρχή πού θά έδινε τήν εντύπωση, ότι εκτός από τίς δικές μας δέν θά μπορούσαν νά υπάρξουν καί χιλιάδες άλλες απόψεις γιά τό γυναικείο ζήτημα. Τό περιοδικό θέλουμε νά είναι ανοιχτό σ' όλες τίς γυναικείες ομάδες πού υπάρχουν κι όλες τίς γυναίκες. «Όλες γιά μία καί μία γιά όλες», σάν τόν Πόρθο καί τόν Άραμη... (!) (Πώς είναι δυνατόν άν δέν κοροϊδέψεις τόν εαυτό σου νά μὴν χάσεις καί τήν ελάχιστη νηφαλιότητα πού μπορεί νά σου άπομείνει μέσα στίς εξάρσεις τών περιστάσεων;).

– Από πού ερχόμαστε;

Ούτε από τήν Ανατολή, ούτε από τή Δύση. Κάποιες από μάς ήρθαν από τήν παλιά Κίνηση γιά τήν Απελευθέρωση τής Γυναίκας, κάποιες άλλες από τήν ομάδα νομικής, πέσαν καί μερικές απ' τό φεγγάρι...

– Άν αρχίσουμε νά γράφουμε τά φοβερά μας άρθρα από τήν εποχή του Μώβ Σεπτέμβρη;

– Όχι. Μαζευτήκαμε μόλις τόν Οχτώβρη του 1979 καί γιά ένα μεγάλο διάστημα ψυχοβγαίναμε μόνο σέ συζητήσεις.

– Άν έχουμε νά πούμε τίποτα πιό μοντέρνο, εκτός από τά παλιά καλά αιτήματα;

– Καί πάλι όχι, εκτός από τόν ψίθυρο πάνω στο σκοπό απ' τό γνωστό τραγουδάκι (τελικά είναι πραγματικά η τρέλλα καί η αυτοειρωνεία πού μάς σώζει), γιατί αναγκαστικά μονότονα καί πάλι πρέπει –ως καπνικαράιες πιά έμείς έστω– νά ξανακαταπιόμαστε μέ τά «ξεπερασμένα» προβλήματα τής αντισύλληψης, τών βιασμών, ή τής σεξουαλικής καί οικονομικής απελευθέρωσης σ' ένα κόσμο ωραίο καί πανελεύθερο πού ακόμα καί σ' αυτά τά θέματα αναφέρεται μεσ' απ' τά μεγάλης κυκλοφορίας έντυπά του καί μάλιστα καί σέ πολύ καλλίτερη «ποιότητα» άν κρίνει κανείς τουλάχιστον από τίς πλούσιες φωτογραφίες καί τό ακριβό χαρτί... Από τί άλλο νά κρίνει;...

– Άν τό περιοδικό μας είναι πολιτικό;

– Πιστεύουμε ότι τά πάντα είναι πολιτικά καί πρίν απ' όλα η ίδια η προσωπική μας ζωή.

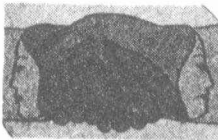
– Τι φοβόμαστε πιό πολύ από κάθε τί;

– Τούς εαυτούς μας.

– Τι ελπίζουμε;

– Νά μὴν αφομοιωθούμε, νά μὴν παγιδευτούμε καί κυρίως εξ αιτίας τής γυναικείας μας ανασφάλειας, νά μὴν αποθαρρυνθούμε, δηλαδή νά εξαφανιστούμε.

μερικές ιδέες για... ναί
↑ όχι ↓ το καλοκαίρι

Art 574
Basel

Galleria
Arte Borgogna
Milano
stand n. 75.31

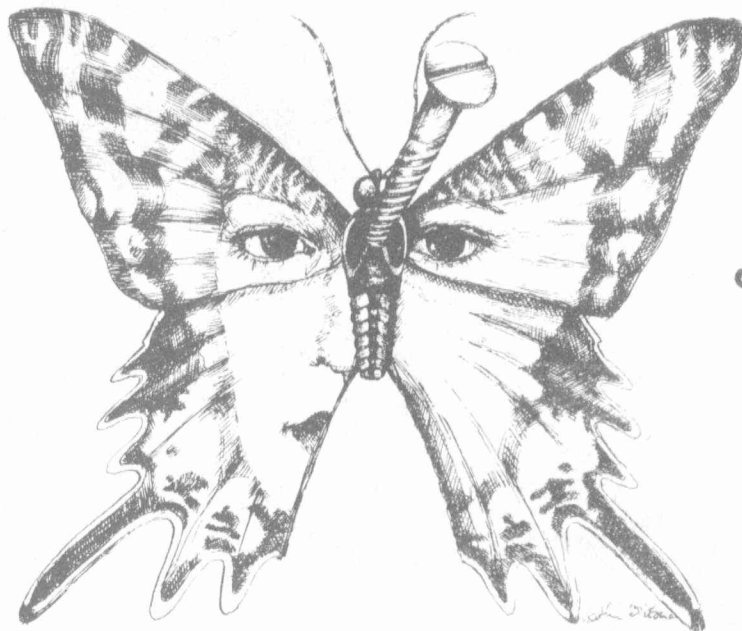
αντισταθείτε

Οί νόμοι, οί θεσμοί, οί κοινωνικές
υπηρεσίες, έχουν όλοι συνωμοτήσει
ώστε νά εξομαλύνουν τό πρόβλημα
τών γυναικών πού καθημερινά δέρ-
νονται, βιάζονται καί κακοποιούνται.

ας ανακαλύψουμε το σώμα μας ας γνωρίσουμε την ηδονή

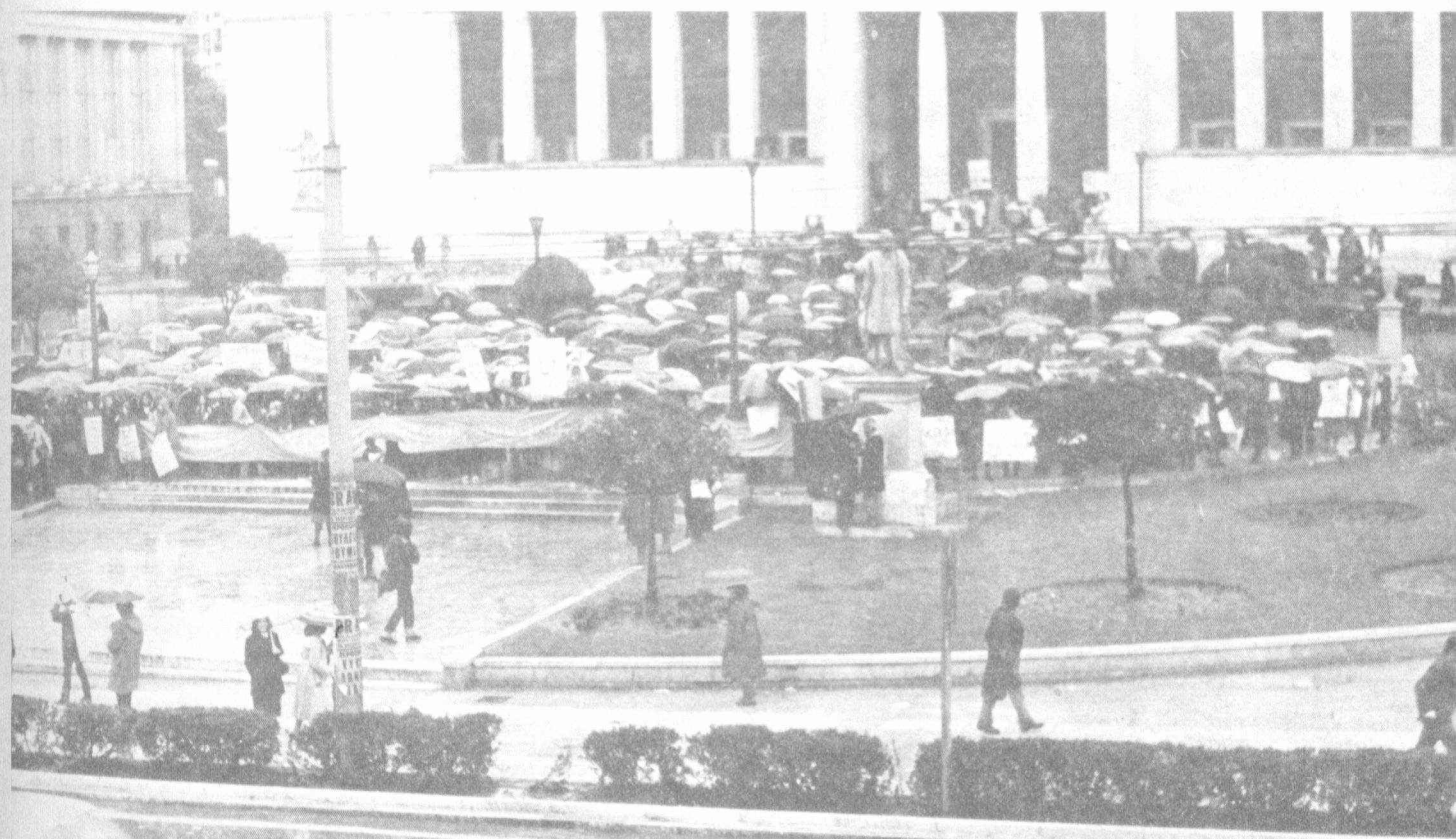
Μόνο ανακαλύπτοντας τό σώμα μας
καί γνωρίζοντας τήν ήδονή τό έξου-
σιάζουμε. Έχοντας τήν έξουσία αὐτή
στά χέρια μας, ἀρχίζουμε νά έξουσιάζ-
ουμε τή ζωή.

να αντισταθούμε στο μαθηλωμα

Δημιουργώ... θά πεί τολμάω νά μι-
σω, νά πώ τήν ἀλήθεια. Οί γονεῖς,
σχολεῖο, ἡ κοινωνία φροντίζουν
τήν παιδική ἡλικία, νά μήν ξεπεράσῃ
δημιουργική δραστηριότητά μας
σύμφωνα τοῦ σπιτιοῦ.

8 Μάρτη

Η 8 του Μάρτη έχει καθιερωθεί διεθνώς σαν παγκόσμια μέρα της γυναίκας. Στην Ελλάδα γιορτάστηκε φέτος για πρώτη φορά δημόσια με μία κεντρική εκδήλωση στα προπύλαια, που διοργάνωσαν οι αυτόνομες γυναικείες ομάδες σε συνεργασία με την Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών.

Βροχή καταρακτώδης -βρεγμένα ρούχα και μαλλιά- κέφι και δρεξη -συγκέντρωση που μπορούσε να μεταμορφωθεί σε γιορτή- γυναίκες που για πρώτη φορά βρισκόμασταν έτοι «μαζικά» και φωνάζαμε για «τή γυναίκα», για μας...

Όμως είναι δυνατόν να πίστευε έστω και μία, μέσα σ' αυτές τις δεδομένες

κοινωνικές συνθήκες, μ' ένα ιστορικό και ιδεολογικό παρελθόν καταπέλτη, με την πραγματική ιδεολογική και κοινωνική εκστρατεία σύγχισης που ακολουθεί κατά πόδι οποιαδήποτε προσέγγιση του φυλετικού προβλήματος κι ακόμα περισσότερο την γυναικεία συσπείρωση κάτω απ' αυτόν τον προβληματισμό, ότι θα μπορούσε μία συγκέντρωση σαν αυτή να κάνει τά θαύματα που μας χρειάζονται;

Οι έφημερίδες έσπευσαν να δούν τό θέμα όπως ήθελαν ή καθεμιά για το δικό της έμπορικό συμφέρον. Οι γυναικείες μάζες κατευθύνονται έπιμελώς από την άνδροκρατούμενη κοινωνία μας και ειδικά και γενικά και σε πολιτικό και σε κοινωνικό και σε προσωπικό επίπεδο, κι έτσι στις λίγες που έχουμε αποκτήσει μία κάποια συνειδηση της κατάστασής μας, απομένει ή άγωγία, ή κάθε λογής περιθωριοποίηση, οι έξευτελιστικοί έξαναγκασμοί συνηκολόγησης στην καθημερινή ζωή, ή μιά άρνηση που όπωσδήποτε και σήμερα όπως και άλλοτε πληρώνεται άκριβά.

Παρ' όλ' αυτά μέσ' από τά κάθε λογής συνθήματα που λιώσανε στη βροχή και μέσ' από μιά γεναιότητα που μας κά-

νει και μας τις ίδιες ν' απορούμε, ξεμίσουμε τις πικρές μας αλήθειες έτσι όπως τό μπορέσαμε και μας υποδέχτη ο τύπος με σχόλια «εύμενή», δίνοντάς χάρη ακόμα και στά «άκραία» συνθήματάς όπως: «Γυναίκα δίχως άντρα ψυχρός ποδήλατο»... γιατί θέβαια υπάκουο κάποιο πρόβλημα όμολογουμένως, έδω και διά ταύτα καθότι ούτως είπείν αλλά όχι και τέτοιες άνεξαρτησίες κορίτσια!...Γιά τό πώς κατασκευάζεται βαια ό κάθε άντρας ώστε να γίνεται αματά ό ατομικός μπάτσος κάθε γυναίκας ούτε λόγος... Γιά τό τί σημαίνει ό φυλετικός καταμερισμός έργασίας μέσα κι απ' την οίκογένεια ούτε λόγος... Καίταν μόνο αυτά... Η συγκέντρωση τέωσε, ό καιρός πέρασε και ή γιορτή... αυτή πάει για τ' απομνημονεύματά μαζί με την τόσο άληθινή όσο και κυνική φράση του ύπουργού: «Δέν θά έπιτρέψέ κανένα να θίξει τά θεμέλια της Οίκογένειας»...

Οίκογένεια λοιπόν, οίκογενειακό, οίκογενειακός... «Οίκογενειακά» θά τά πούμε κι έμεις στό μέλλον! Θά τά πούμε δέν θά πάσουμε να τά λέμε ποτέ.

«Φεμινισμός και Έπανάσταση»

Σίλα Ρόουμποθαμ

Φιλοπρόδοος Όμιλος Ύμηττου,

Δευτέρα, 28 Απρίλη 1980

Στις 28 Απρίλη μίλησε στον φιλοπρόοδο Όμιλο Ύμηττου η Σίλα Ρόουμποθαμ, καλεσμένη από την Έκδοτική Όμάδα Γυναικών, με άφορμή την έκδοση του βιβλίου της «Στό περιθώριο της ιστορίας (300 χρόνια γυναικείας καταπίεσης και αγώνων)» που πρωτοκυκλοφόρησε την ίδια εκείνη μέρα.

Γνωστή στην Ελλάδα απ' το βιβλίο της «Η συνειδηση της γυναικας μέσα στον άντρικό κόσμο» -ένα από τα πρώτα βιβλία σχετικά με το γυναικείο ζήτημα που κυκλοφόρησαν εδώ-, η αγγλίδα σοσιαλίστρια-φεμινίστρια μίλησε με θέμα «Φεμινισμός και Έπανάσταση».

Για την εκδήλωση συνεργάστηκαν, μετά από πρόταση της Έκδοτικής Όμάδας Γυναικών, αυτόνομες γυναικείες ομάδες Νομικής, Φιλοσοφικής, Ιατρικής, Πρωτοβουλίας Πειραιά, Γυναικών Πειραιά, όμοφυλόφιλων γυναικών, «Γυναικεία

Όμάδα», «σφίγγα». Ήδη από τον Μάρτη είχαν αρχίσει συγκεντρώσεις και συζητήσεις για την προετοιμασία της όλης μέρας (έπιλογή χώρου, άφισσας, τραγουδιών, συνθημάτων...), εύκαιρία γνωριμίας των διάφορων γυναικών μεταξύ τους, ανταλλαγής έμπειριών δουλειάς, γνωμών και απόψεων.

Η εκδήλωση αυτή ήταν η πρώτη (μετά τις 8 του Μάρτη) που διοργάνωναν από κοινού ομάδες γυναικών, και όπως-δήποτε η πρώτη στο είδος της: ελληνίδες γυναίκες καλούν μία γνωστή φεμινίστρια, με χρόνια δουλειάς στο κίνημα και συγγραφική δράση, να μιλήσει σε μία εκδήλωση οργανωμένη ειδικά γι' αυτό (κι όχι π.χ. στα πλαίσια ενός νεολαιίστικου φεστιβάλ).

Έτσι δημιουργείται ένα «προηγούμενο» κι' ίσως ανοίγει ο δρόμος και για άλλες ανάλογες επαφές -μέ' όλα τα θετικά που συνεπάγεται αυτό για το δικό μας γυν. κίνημα, που μόλις αρχίζει να γεννιέται.

Η άπληξη της εκδήλωσης ήταν μεγάλη -πολύς κόσμος ήρθε, περισσότερος κι απ' όσο μπορούσε κανείς να προβλέψει. Στόν προθάλαμο, έκθεση φεμινιστικής άφισσας, πώληση βιβλίων. Στήν αίθουσα, τρία μ'ωβ πανώ με τα συνθήματα:

«Φεμινιστικό κίνημα: αρχή του τέλους της καταπίεσης και της σιωπής μας»

«Ο αγώνας για την κατάρνηση κάθε μορφής σκλαβιάς είναι ένας: οί σκλάβοι τό ξέρουν;» και «Μήν αναβάλλεις για τό σοσιαλιστικό αύριο τίς μάχες που μπορείς να δώσεις στό καπιταλιστικό σήμερα».

Η διαφορά της γλώσσας και η απαραίτητη μετάφραση έκαναν την όμιλία, και κύρια τη συζήτηση που επακολούθησε, να μ'ήν κυλήσει άνετα. Η όμιλία της Ρόουμποθαμ κινήθηκε σε ιστορικά πλαίσια (άπό τον 17ο αϊ. μέχρι αρχές 20ου) σε αναφορές-άπαρίθμηση γεγονότων σχετικών με τη γέννηση και τίς άπαρχές του γυναικείου κινήματος στήν Αγγλία, χωρίς κάποιες -άναμενόμενες- θεωρητικές προεκτάσεις και αναλύσεις. Πράγμα που μπορεί άνετα να λειτουργήσει σ' ένα βιβλίο (μιάς και πραγματικά τέτοιες γνώσεις δέν κατέχουμε, άν και είναι άναγκαίες για τον σχηματισμό μιάς πύό συνολικής εικόνας της γυναικείας ιστορίας) αλλά σε μία όμιλία σβήνει την άμεσότητα και τη ζωντάνια που θά μπορούσε (κι όχι μονάχα αυτό, θάπρεπε) νά έχει. Κάτι που φάνηκε κι απ' τίς αντίδράσεις του κόσμου: Δηλαδή, μία εκδήλωση έπιθυμίας για συζήτηση πάνω στα προβλήματα του σύγχρονου γυναικείου κινήματος, σε σχέση με τη σύνδεσή του με τό λαϊκό κίνημα («Φεμινισμός και Έπανάσταση»), που όμως δέ μπόρεσε νά γίνει, μπροστά στό κείμενο της όμιλίας.

Τήν άλλη μέρα η Σίλα Ρόουμποθαμ εκπληρώνοντας έπιθυμία τόσο δική της, όσο και τών γυναικείων ομάδων, μίλησε μαζί μας και μ'ας έδωσε πληροφορίες για τίς δικές της έμπειρίες, τίς μορφές που έχει πάρει τό γ.κ. στήν Αγγλία, τίς διαμάχες τών διαφόρων τάσεων και άλλα ένδιαφέροντα στοιχεία.

Κι έτσι, μία πύό «κοντινή» επαφή άνάμεσα στίς ελληνίδες φεμινίστριες και τη Σίλα Ρόουμποθαμ ήταν ό έπίλογος της εκδήλωσης. Πού πέρα απ' τό άν αυτή καθαυτή μ'ας ικανοποίησε ή όχι, μ'ας πρόσφερε μία πολύτιμη έμπειρία.

Φεμινιστικό Κίνημα :
Αρχή του τέλους της
καταπίεσης κ' της σιωπής μας

Συντονισμός γυναικείων ομάδων

Με την προετοιμασία της εκδήλωσης για τις 8 Μάρτη - Ημέρα της Γυναίκας, νομοσχέδιο Γαζή για το οικογενειακό-συσπειρώθηκαν γυναίκες σε ομάδες δουλειάς. Έκδηλώθηκε ξανά η διάθεση μιάς πιά συγκεκριμένης αναφοράς στο γυναικείο ζήτημα και ιδιαίτερα σε σχέση με την ελληνική πραγματικότητα, διάθεση που έγινε πιά έντονη με την επιτυχία της εκδήλωσης.

Έτσι οι γυναίκες πού δούλεψαν για την προετοιμασία αυτής της μέρας -Κίνηση δημοκρατικών γυναικών, ανεξάρτητες και από διάφορες ομάδες- συγκεντρώθηκαν ξανά για να συζητήσουν πώς θά μπορούσε όλη αυτή η προσπάθεια και διάθεση δουλειάς να συνεχιστεί.

Βασικά ζητήματα συζήτησης και προβληματισμού ήταν:

- Η εξασφάλιση της συμμετοχής των ομάδων και της αυτονομίας τους.

-Τό περιεχόμενο λειτουργίας όλης αυτής της συσπείρωσης.

-Ο τρόπος λήψης αποφάσεων.

Προβλήματα σημαντικά πού όπωσ και από τις συζητήσεις φάνηκε, δέν μπορούν ν' άπαντηθούν ούσιαστικά. Η δυσκολία τους γινόταν μεγαλύτερη μέσα από την έλλειψη ούσιαστικής έμπειρίας σε ζητήματα γυναικείου κινήματος και όργάνωσης.

Η συμμετοχή των ομάδων είναι σημαντική. Συμμετέχουν όλες οι ομάδες Σχολών Πανεπιστημίου, Κίνηση Δ.Γ., ομάδες Πειραιά, ομάδα Σμύρνης, Φαλήρου, Σκούπα, ομάδα δικηγόρων, Σφίγγα, Γυναικεία ομάδα, ανεξάρτητες γυναίκες, έκδοτική, ομάδα όμοφυλόφιλων, κ.ά.

Από την άρχη κίόλας βγήκε μιά προκήρυξη για την ήμέρα Άντισύλληψης από μερικές ομάδες, οι όποιες και υπέγραψαν την προκήρυξη.

Πάνω στο ζήτημα του περιεχομένου δουλειάς, έγιναν συζητήσεις, όπου έκδηλώθηκαν και συγκεκριμένες διαφωνίες.

Υπήρχε ή άποψη ότι όλη αυτή ή συσπείρωση έπρεπε να «έκμεταλλευτεί» τ' άποτελέσματα της προηγούμενης δουλειάς για τό οικογενειακό δίκαιο και να συνεχίσει να δουλεύει σάν'έπιτροπή για τό

οικογενειακό δίκαιο».

Βασικός λόγος στήριξης τούτης της άποψης ήταν ή έκτίμηση ότι τό νομοσχέδιο Γαζή και ή όλη κατάσταση με τό οικογενειακό άποτελεί ζήτημα αίχμης για τό γυναικείο κίνημα και είναι ικανό να συσπειρώσει πλατύτερα γυναίκες.

Διαφορετική ήταν ή άποψη πού πίστευε ότι ή συσπείρωση αυτή από την ίδια τή φύση της, και από τή φάση πού βρισκόμαστε, δέ μπορεί παρά να μιλήσει με πολλές φωνές -προσπαθώντας θέβαια την ένιαία έκφραση-, για θέματα πού κάθε φορά αναβλύζουν στην έπικαιρότητα.

Δέ μπορεί δηλαδή ή συσπείρωση να λειτουργήσει σάν μιά συγκεκριμένη ομάδα για ένα συγκεκριμένο θέμα, θαθαίνοντας το και αναλύοντας το. Τούτο ύποκαθιστά στην ούσία τή λειτουργία των ομάδων, άκόμη συνιστά μιά συνεργασία άνέφικτη και καθόλου εύέλικτη, τόσο σε σχέση με την κατάσταση των ομάδων όσο και του κινήματος.

Στό όλο θέμα έγιναν άρκετές συζητήσεις όπου αναλύθηκε ή λογική των διαφορετικών άπόψεων. Όλα θέβαια αυτά τά ζητήματα δέ μπορούν άπόλυτα να ξεκαθαριστούν παρά μόνο μέσα από μιά συγκεκριμένη άντιμετώπιση στην πράξη.

Τελικά άποφασίστηκε να γίνουν ομάδες δουλειάς με διάφορα θέματα και με τή δυνατότητα ελεύθερης και πολύπλευρης ανάπτυξης τους. Τ' άποτελέσματα αυτής της προσπάθειας θά παρουσιαστούν σε ένα διήμερο άφιερωμένο στη Γυναίκα.

-Η ιδέα αυτή θεωρήθηκε ότι έκφράζει άποτελεσματικότερα τή συσπείρωση έτσι όπως παρουσιάζεται σήμερα.

Μέσα απ' αυτή τή λειτουργία προσπαθεί κάθε ομάδα να έκφραστεί εκεί και έτσι πού νομίζει καλλίτερα.

Ζητήματα όχι τόσο άπλά: τά άποτελέσματα τους όχι τόσο θέβαια...

Οι ομάδες για τό διήμερο πού προγραμματίζεται για τέλος Σεπτέμβρη μάλλον στό άλσος Ν. Σμύρνης, (για τό οικογενειακό, σεξουαλικότητας, καλλιτεχνική, θίαβιασμού, αυτονομίας, μητρότητας κ.ά) έχουν ήδη άρχισι να δουλεύουν.

Αυτό τό κείμενο, παρουσίαση μιᾶς ἐκδήλωσης στὰ Χανιά, μᾶς τόστειλε μιά κοπέλλα ἀπ' τήν ομάδα γυναικῶν 'Ηρακλείου Κρήτης. Τό δημοσιεύουμε καί σᾶς ζητᾶμε νά μᾶς στέλνετε ὁτιδήποτε εἰδησιογραφικό κλπ. σχετικό μέ τό γυναικεῖο, ἀπό ὅποιοδήποτε μέρος.

Ἡ σεξουαλικότητα τῆς γυναίκα, ὁ ἐλεγχος τοῦ σώματός της, ἡ ἐλευθέρη ἀντισύλληψη καί ἡ νομιμοποίηση τῶν ἐκτρώσεων, εἶναι προβλήματα πού ἔχουν τεθεῖ ἀπό ἀρκετές γυναικεῖες ομάδες στήν Ἀθήνα ἐδῶ καί πολύ καιρό καί ἔχουν γίνει ἀντικείμενο συζητήσεων σέ ἀνοιχτές συγκεντρώσεις. Μιά καί τό γυναικεῖο κίνημα ὅμως βρίσκεται σέ ἐμβρυακή κατάσταση στήν Ἑλλάδα, τίς περισσότερες φορές τό κοινό πού συμμετέχει σ' αὐτές τίς συζητήσεις εἶναι περιορισμένο, σ' αὐτές πού ἤδη ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τά γυναικεῖα προβλήματα καί πού ἀποτελοῦν σίγουρα μιά πολύ μικρή μειοψηφία.

Μιά συγκέντρωση πού ὁργανώθηκε ἀπό δύο γυναικεῖους συλλόγους στὰ Χανιά, μέ ἀφορμή τή διένεξή τους γύρω ἀπ' αὐτά τά ζητήματα παρουσίασε μιά ἐντελῶς διαφορετική εἰκόνα καί ἦταν σίγουρα μιά ἐκπληξη. Ἐκπληξη γιατί πρῶτα ἀπ' ὅλα χρειαζόταν ἀρκετή τόλμη γιά νά τεθοῦν αὐτά τά προβλήματα σέ μιά ἐπαρχιακή πόλη στήν Κρήτη, ἄκρως συντηρητική καί μέ ἔντονη τήν ἐπίδραση τῆς ἐκκλησίας ὅπως τά Χανιά. Καί δεύτερον, γιατί ἡ ἐνεργητική συμμετοχή γυναικῶν ἀλλά καί ἀνδρῶν κάθε κοινωνικοῦ στρώματος καί πολιτικῆς τοποθέτησης, δέν εἶναι ἓνα συνηθισμένο φαινόμενο, ὅταν μάλιστα ἡ ὅλη συζήτηση γίνεται σ' ἓνα ἀρκετά ψηλό ἐπίπεδο.

Ἡ διένεξη τῶν 2 Συλλόγων εἶχε ξεκινήσει μέσα ἀπό τό χανιώτικο τύπο μέ ἀφορμή τόν ἑορτασμό τῆς «Παγκόσμιας ἡμέρας Ἀντισύλληψης» ἀπό τήν Κίνηση Δημοκρατικῶν Γυναικῶν Χανίων στίς 31 τοῦ Μάρτη.

Ἡ πολεμική ἀρχισε μέ δημοσίευμα τοῦ «Συλλόγου Γυναικῶν Νομοῦ Χανίων», στό ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι δέν ὑπάρχει σεξουαλικό πρόβλημα στίς γυναῖκες, παρά μόνο οικονομικό.

Μετά ἀπό αὐτή τήν πρώτη ἐπίθεση, ἀκολούθησε ἄρθρο θεολόγου, ἄρθρο τῶν γνωστῶν προοδευτικῶν Σφακιανῶν παπάδων καί δεύτερο δημοσίευμα τοῦ «Συλλόγου Γυναικῶν Ν.Χ.». Στό δεύτερο αὐτό δημοσίευμα, ὁ «Σύλλογος Γ.Ν.Χ.» ὑποχώρησε καί ἄλλαξε κατά κάποιο τρόπο στά-

ση. Δέχεται αὐτή τή φορά τήν ὑπαρξη σεξουαλικοῦ προβλήματος, ἀλλά ἀξιολογώντας καί ἱεραρχώντας τά προβλήματα καί τοὺς στόχους τοῦ γυναικεῖου κινήματος, πιστεύει ὅτι αὐτό πού προέχει εἶναι οικονομικές διεκδικήσεις γιά ἐξίσωση μισθῶν κλπ.

Εἰσηγήτριες στή συζήτηση ἦταν ἡ κ. Μαρία Βασιλάκη-Μαυρακάκη ἐκ μέρους τῆς «Κίνησης Δ.Γ.» καί ἡ κ. Ἀθανασιάδη, ἐκπρόσωπος τῆς Ο.Γ.Ε., πού ἦρθε ἀπό τήν Ἀθήνα, εἰδικά γι' αὐτή τή συγκέντρωση.

Στήν εἰσήγησή της ἡ κ. Μαυρακάκη τόνισε ὅτι ἡ ἱεράρχηση τῶν γυναικείων προβλημάτων εἶναι ζήτημα τῶν ἰδίων τῶν γυναικῶν καί ὄχι τῆς Κίνησης ἢ μιᾶς γυναικεῖας ομάδας. Ἀναφέρθηκε στήν διπλή καταπίεση τῆς γυναίκα στή δουλειά, στήν οἰκογένεια, στίς σχέσεις της μέ τό ἄλλο φύλο καί σέ σχέση μέ τό ἐπίμαχο θέμα τῆς σεξουαλικότητας εἶπε ὅτι ἡ σεξουαλική ἀπελευθέρωση τῆς γυναίκα ἀποτελεῖ ἓναν ἀπό τοὺς στόχους τοῦ γυναικεῖου κινήματος καί δέν πρέπει νά ἀποσυνδέεται ἀπό τό ὅλο πρόβλημα τῆς γυναίκα. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ἀπελευθέρωσή της πού θά πραγματοποιεῖ μέσα ἀπό μιά κοινωνική ἀλλαγῇ, εἶναι ὁ ἐλεγχος τοῦ σώματός της.

Σέ ἀντιπαράθεση, ἡ κ. Ἀθανασιάδη ὑπεραμύνθηκε τῶν ἀπόψεων τῆς Ο.Γ.Ε., ὅτι ἡ σεξουαλικότητα, ἔκτρωση, ἀντισύλληψη, σχέση τῶν δύο φύλων εἶναι προσωπικά προβλήματα καί ἀφοροῦν ἐξ ἴσου καί τά δύο φύλα. Ἱεραρχώντας ἡ Ο.Γ.Ε. καί κατ' ἐπέκταση ὁ «Σύλλογος Γυναικῶν Νομοῦ Χανίων» τοὺς στόχους τοῦ γυναικεῖου κινήματος, σέ καμμιά περίπτωση δέν προβάλλουν αὐτά τά «προσωπικά» προβλήματα, ἀλλά αὐτά πού θεωροῦν σάν κύριους στόχους, εἶναι κοινωνικοοικονομικές διεκδικήσεις γιά τή βελτίωση τῆς θέσης τῆς γυναίκα στούς τόπους παραγωγῆς, καθώς ἐπίσης καί προβλήματα ὁπῶς: ὕψωση, εἰρήνη, ἀφοπλισμός κλπ.

Τίς ἀπόψεις τοῦ δημοσιεύματός τους ὑποστήριξαν στή συζήτηση πού ἀκολούθησε οἱ προοδευτικοὶ Σφακιανοὶ παπάδες ἐπιμένοντας στήν ἱεραρχία: Ἡ γυναίκα θά πρέπει νά ὑποτάσσεται στόν ἄντρα καί ὁ ἄντρας στό Θεό ἀποκαλύπτοντας τά ὁ-

ρια τοῦ προοδευτικοῦ τους ρόλου.

Στή συγκέντρωση παραβρέθηκε καί ὁ Μητροπολίτης Χανίων Εἰρηναῖος, πού εἶπε ὅτι ἡ ἐκκλησία ἔχει παρεξηγηθεῖ καί τόνισε τήν ἀνάγκη γιά τή συμμετοχή τῆς ἐκκλησίας στούς προβληματισμούς τοῦ λαοῦ.

Ἐκφράστηκαν ἀπόψεις ἀπό γνωστό γυναικολόγο τῆς πόλης, τό Σύλλογο Γονέων καί Κηδεμόνων, τόν Πολιτιστικό Σύλλογο Χανίων, τήν πρόεδρο γυναικῶν τῆς Ν.Δ., ἐκπροσώπους πολιτικῶν κομμάτων κλπ.

Ἡ συγκέντρωση πέρα ἀπό τό ριζοσπαστικό της χαρακτήρα, ἔδωσε καί τήν εὐκαιρία σέ ὅλους αὐτοὺς πού παραβρέθηκαν πιεσμένοι γιά νά συμμετέχουν, νά ἀποκαλύψουν τόν κοινωνικό τους ρόλο. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀποκαλύφθηκε ὁ ρόλος τοῦ «Σ.Γ.Ν.Χ.» ὁ ὁποῖος καταϊδρωμένος νά ἀκολουθήσει τήν πορεία τῆς «Κ.Δ.Γ.», ἀναγκάστηκε νά ἐμφανιστεῖ δημόσια (μέ ἐκπρόσωπο ἐξ Ἀθηνῶν) καί νά μπλεχτεῖ στίς ἀντιφάσεις του.

Κυριολεκτικά μπλοκαρισμένη στό τέλος ἡ κ. Ἀθανασιάδη, μή μπορώντας νά ἀπαντήσει στίς περισσότερες ἐρωτήσεις πού τῆς ἔβαζαν νεαρές καί ἡλικιωμένες γυναῖκες, ἔκανε ἐπίθεση στήν «Κ.Δ.Γ.» ὅτι δέν συνεργάζεται μαζί τους καί δέν δείχνει ἐνωτικό πνεῦμα.

Ὅταν ἡ πρόκληση ἀποτελεῖ πραγματικό κίνδυνο τότε παίζει καταλυτικό ρόλο καί βοηθαί νά βγοῦνε ὅλες οἱ κοινωνικές ἀντιθέσεις πού φαίνονται ἀκόμα καί μέσα σέ μιά συγκέντρωση. Τότε μόνο ἡ συγκέντρωση παίζει ἓνα πῖο οὐσιαστικό ρόλο, τῆς ἐπίδρασης στήν πραγματικότητα καί ταυτόχρονα τοῦ καθρέφτη τῶν κοινωνικῶν τῆς ἀντιθέσεων, ἀπ' αὐτόν πού συνηθῶς παίζει, τῆς τόνωσης καί ἐμφύχωσης μιᾶς ἤδη διαμορφωμένης μειοψηφίας.

Ἡ ἐπέμβαση τῶν γυναικῶν τῆς «Κίνησης» στὰ Χανιά ἀνοίγει ἓνα καινούργιο δρόμο γιά ἀποδεικνύει ὅτι τέτοιες προπάθειες στήν ἐπαρχία καί δυνατός εἶναι καί ἐπιτακτικά ἀναγκαῖες γιά τή διαμόρφωση διαφορετικῶν συνειδήσεων. Καί τά ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν εἶναι πολύ πῖο φανερά ἀπ' ὅτι σέ μιά μεγάλη πόλη, ὅπως ἡ Ἀθήνα.

Το νομοσχέδιο τῆς ντροπῆς

Στις 29 Ἀπριλίου στό θέατρο Ἀκροπόλ συγκεντρώθηκαν πάλι οἱ τραβεστί, ὁμοφυλόφιλοι καί ἐκδιδόμενες γυναῖκες συσπειρώνοντας κι ἓνα σημαντικό μέρος τῶν προοδευτικῶν κομμάτων καί ὁμάδων μέ στόχο ν' ἀποσυρθεῖ ἀμέσως τό φασιστικό νομοσχέδιο «Περί προστασίας τῶν πολιτῶν ἐκ τῶν ἀφροδισίων» πού μπαينوβγαίνει χρόνια τώρα στό χρονοντόλαπο. Ἡ συγκέντρωση εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία καί ἡ συζήτηση πού ἀκολούθησε μεγάλο ἐνδιαφέρον.

Πόσο ἐκ βαθέων θά πρέπει τάχα ν' ἀναλύσουμε τό γεγονός ὅτι ἡ ἀστική κρατική ἐξουσία μέ τίς ἱερές της λεγώνες τῶν μπάτσων ἐνῶ σ' ὅλες τίς ἄλλες ἀσθένειες ἀπό τήν ἀμυδαλίτιδα μέχρι καί τίς πιά μολυσματικές, κρύβεται ἐντεχνα πίσω ἀπό θαυσοδόχους, εὐυπόληπτους ἱατρικούς λακέδες μέ τήν ὑποτιθέμενη σπάθα τῆς «ἀντικειμενικῆς ἀνθρωπιστικῆς ἐπιστήμης», ἐνῶ στά ἀφροδίσια νοσήματα ἐπεμβαίνει ξαφνικά μέ πύρινα νομοσχέδια γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος;..... Τί σχέση μπορεῖ νά ἔχει ἓνας νόμος, δηλαδή ἡ ἀστυνομία, μέ τήν προστασία τῆς δημόσιας ὑγείας ἀπό τ' ἀφροδίσια πού ὅπως ξέρει κάθε πληροφορημένος ἀνθρώπος εὐκολώτατα θεραπεύονται;

Τί ἄλλο θά μπορούσε νά εἶναι ὅλη αὐτή ἡ φανφάρα περί τῆς «βδελυρᾶς ἀφροδισιακῆς νόσου καί μολυσματικότητος», ἀν ὅχι ἡ ἀπροκάλυπτη ἀπέχθεια γιά τά σεξουαλικά ὄργανα καί τόν ἔρωτα; Γιατί δέν αἰσθάνονται τά ἴδια «βδελυρά» συναισθήματα καί γιά τίς ἄλλες μολυσματικές ἢ μή ἀσθένειες πού ἐπί πλέον δέν θεραπεύονται; Κι ἀκόμα γιατί αὐτή ἡ ταύτιση «τῶν νόσων» μέ τίς ἐκδιδόμενες γυναῖκες, τούς τραβεστί ἢ τούς ὁμοφυλόφιλους; Ἄν οἱ ἐκδιδόμενες γυναῖκες πληρώνονται γιά τόν ἔρωτα πού προσφέρουν καί γι' αὐτό τίς ταυτίζουν μέ «βδελυράς νόσους», τότε γιατί δέν ταυτίζουν κατὰ τόν ἴδιο τρόπο ὅλα τά ἄτομα τά ὁποῖα πληρώνονται γιά ὅτι προσφέρουν; Νά ποῦμε ὅτι ἡ δική μας λογική δέν βλάπτει νά ὑπάρχει καλό καί κακό ἐμπόριο; καί ὅτι ξέρουμε πώς, πότε καί γιατί ξεκίνησε τό ἐμπόριο πού ἐμπορευματοποιήθηκε ἀκόμα καί τόν χίλιες φορές πιά μολυσμένο ἀπό τήν «ἀφροδισιακὴν μολυσματικὴν νό-

σον», ἀέρα πού ἀναπνέουμε; Ὅ,τι εἶναι ἰδιωτικό μπορεῖ νά ἀγοραστεῖ καί νά πουληθεῖ. Ὁ ἀγοραῖος ἔρωτας θά ἐξακολουθεῖ πάντα νά ὑπάρχει ὅσο θά ὑπάρχει καί ὁ ἰδιωτικός, ἀφοῦ ὁ ἓνας εἶναι ἀπαραίτητο συστατικό τοῦ ἄλλου. Ἄν ἡ «βδελυρά» πόρνη εἶναι αὐτή πού συσχέτισε τή σεξουαλικότητα μέ τό χρήμα, τότε ἡ προικα π.χ. τί ρόλο παίζει; Πῶς πέρασε τό χρήμα στίς ἀνθρώπινες σχέσεις κι ἐπομένως καί στή σεξουαλικότητα; Ὅμως οὔτε ἡ ἱστορία, οὔτε ἡ ἀνάλυση τῶν ζητημάτων δείχνουν ν' ἀπασχολοῦν τούς νομοθέτας πού μᾶς προστατεύουν μέ τό μαῦρο τους σκοτάδι. Ἄλλωστε γιατί νά τούς ἀπασχολήσουν ὅλ' αὐτά; Σκοπός τους δέν ἦταν βέβαια ἡ ὑγεία καί τὰ διάφορα πού, ὑποτιμώντας τή νοημοσύνη μας προφασίζονται, ἀλλά ἡ ὅσο γίνεται πιά εὐκόλη ἀστυνόμευση τῶν πολιτῶν καί ἰδιαίτερα ἐκείνων πού βρίσκονται στό περιθώριο. Μέ τήν πρόφαση τοῦ ἐντοπισμοῦ ἐστίας μολύνσεως μποροῦν νά στέλνουν τά ἀστυνομικά τους λαγωνικά στό ὅποιοδήποτε σπίτι καί νά ἐλέγχουν ὅποιον-δήποτε πολίτη σ' ὅποιαδήποτε ὥρα. Αὐτή τή φορά ἡ ἀστυνομοποιητικο-λογική σαβούρα μέ τίς στρατιές τῶν οἰκογενειακοποιημένων εὐνούχων ἀπό τή μιά καί τό πύρ τό ἐξώτερον γιά κάθε συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ ἐξεγερμένη ἢ ὄχι περιθωριοποιημένη ἢ γκετοποιημένη κοινωνική ὁμάδα, ἐδράσε τόσο ἀπροκάλυπτα πού ἐξεγέρθηκε ἀκόμα καί ἡ ἀντιπολίτευση...

Νά μιλήσουμε εἰς τούς ὑψηλούς νομοθέτας γιά τή σεξουαλική ἀπελευθέρωση, τήν ἀποενοχοποίηση καί τό τέλος τῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἀνθρώπο;

Εἰ!.. Ὅχι δά!... Σεβόμαστε τίς ιδέες μας.

Η ΘΕΙΑ ΜΟΥ

Μιλῶ γιά τίς γυναῖκες πού ἀποσύρθηκαν
μέ μόνη τους καταφυγή φροντίδα γέφυρα καί μίσος
τά παιδιά τους
γιά τίς ὥραῖες γυναῖκες πού παραδόθηκαν
στή φρίκη τῶν κατευναστικῶν καί βαρβιτουρικῶν
στά ὥραῖα μυαλά τους πού 'κλείσαν γιά πάντα
σέ συρτάρια ἢ πίσω ἀπό κάγκελλα
γιά τίς τρελές πού ἀπαράλλαχτα ἀπό τό μῦθο
ἴσαμε σήμερα
πήδηξαν ἀπό μπαλκόνια στολισμένα μέ τίς γλάστρες
τῆς παραδοχῆς καί τῆς ἐγκατάλειψης
σκότωσαν ἔβαλαν φωτιά στά σπιτικά τους
ρίχτηκαν σέ πηγάδια κι αὐτές μέ τά παιδιά τους.

Γιά τίς γυναῖκες πάλι μιλῶ πού πεισματικά
παρόλα τοῦτα ἀνθίζουν σάν τό λουλούδι
τοῦ κάκτου στήν ἔρημο πολύτιμο ὅσο
ἡ μέρα καί ἡ νύχτα μέ τή σελήνη της.

Τήν ἀνοιξη γυναῖκες δέν τήν φέρνει μονάχα
ἓνα χελιδόνι

τήν φέρνουν ὅλες οἱ θεῖες τοῦ κόσμου
πού διάλεξαν τή χλεύη καί τή μοναξιά
ὅλες οἱ θεῖες τοῦ κόσμου πού σφίξαῖνε
πεισματικά τά χεῖλη καί παραδέχτηκαν
τή μαραμένη σάρκα μπρός στούς καθρέφτες.
Αὐτές οἱ θεῖες τοῦ κόσμου πού αὐστηρές
θαρραλέες μέ βλέμμα λίγο ἄγριο
καί κυρίως μεγάλα σταθερά βήματα
λένε γελώντας καληνύχτα καί
παίρνουν τό δρόμο τή νύχτα μόνες τους
γιά τό ἄδειο σπίτι.

Πηνελόπη 10/79

Αυτόνομες γυναικείες ομάδες

Για τό πρώτο τεύχος τῆς «σφίγγας», ζητήσαμε ἀπ' τῖς αυτόνομες ομάδες γυναικῶν πού ὑπῆρχαν στήν Ἀθήνα, ἕνα κείμενο παρουσίασης τῆς μέχρι τώρα πορείας καί δουλειᾶς τους. Μερικές εἶτε δέν μπορέσαμε νά τίς βροῦμε, εἶτε ἐκείνες δέν μπόρεσαν νά μᾶς δώσουν κάτι. Πέρα ἀπ' αὐτό, οἱ δυναμώτες μας δέν μᾶς ἐπέτρεψαν νά 'ρθοῦμε σ' ἐπαφή μέ ομάδες ἄλλων πόλεων. Ἐλπίζουμε ὅτι μέχρι τήν ἐπόμενη φορά θά μᾶς ἔχει σταλεῖ κάτι κι ἀπ' αὐτές.

Ἔτσι ἀφήνουμε στή «σφίγγα» ἕνα χώρο ἀνοιχτό σέ σκέψεις, δουλειά, ἡ τέλος πάντων ὅτιδήποτε θελήσει μιά ομάδα νά μᾶς στείλει.

Ὁμάδα γυναικῶν Πειραιᾶ

Τό Φλεβάρη τοῦ 1980, μιά συντροφιά νέων γυναικῶν στόν Πειραιᾶ, ἀποφασίσαμε, κάνοντας πιά συγκεκριμένη μιά διάχυτη καί ἀσχημάτιστη ἀνάγκη μας πού κιόλας ὑπῆρχε, νά συγκροτήσουμε μιά γυναικεία ομάδα. Κι αὐτό γιατί θέλαμε νά ἐνισχύσουμε τήν ἐπαφή μας, νά συζητᾶμε τά προσωπικά μας προβλήματα –πού καθόλου δέν εἶναι μόνο προσωπικά– νά ἀναζητήσουμε τή δική μας γλῶσσα, φυσιογνωμία, τόν γυναικεῖο ἑαυτό μας.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο, ὑπῆρξε τό γεγονός ὅτι ἀπό καιρό, παράλληλα καί μέ τόν ἀπόηχο τῆς ὑπαρξης καί δράσης ἄλλων ομάδων τῆς Ἀθήνας καί ἔχοντας διαπιστώσει τήν ἐλλειψη μιάς γυναικείας φωνῆς καί παρουσίας στό χώρο τοῦ Πειραιᾶ, θελήσαμε νά σπάσουμε τόν πάγο καί νά ὑψώσουμε καί τή δική μας φωνή.

Παράλληλα ἡ Κ.Δ.Γ. Πειραιᾶ, θέλοντας νά φτιάξει μιά ἐπιτροπή νέων γυναικῶν πρότεινε νά ἐνισχύσουμε αὐτή τήν προσπάθεια, πλασιώνοντας τήν Ἐπιτροπή. Ἀπό τίς πρώτες κουβέντες πού κάναμε πάνω σ' αὐτή τήν πρόταση τῆς Κίνησης, φάνηκε ὅτι ἡ συμμετοχή μας σέ μιά τέτοια ἐπιτροπή δέ μπορούσε νά ὑλοποιηθεῖ, μιά πού θεωρούσαμε ὅτι θάπρεπε νά προχωρήσουμε στήν ἀναζήτηση καί τήν ἀνάπτυξη τῆς δικῆς μας φυσιογνωμίας καί προβληματικῆς, τῆς δικῆς μας ἐκφρασης καί δράσης.

Ἔτσι προχωρήσαμε στή συγκρότηση τῆς Ὁμάδας Γυναικῶν Πειραιᾶ, ἀποφασίζοντας ταυτόχρονα νά βροῦμε ἕνα δικό μας χώρο.

Σήμερα, μετά δυό μῆνες ὑπαρξης καί λειτουργίας (εἵμαστε γύρω στίς 15 πού συμμετέχουμε στήν ομάδα), ἔχουμε ξεκαθαρίσει πολύ πιά συγκεκριμένα τούς στόχους καί τό περιεχόμενο τῆς ομάδας μας, πού κινοῦνται στά πλαίσια τῆς αὐτοσυνειδησης καί μιάς κοινῆς ἀναζήτησης τῶν τρόπων πού θά μᾶς ὁδηγοῦν μέσα ἀπό μιά πορεία –συχνά ὀδυνηρή– στήν ὅλο καί μεγαλύτερη κατάκτηση τῆς ἀπελευθέρωσής μας, τόσο σέ θεωρητικό ἐπίπεδο, ὅσο καί σέ ἐπίπεδο ζωῆς.

Παράλληλα, προσπαθοῦμε νάχομε μιά παρουσία στό χώρο τοῦ Πειραιᾶ, πού ἀκόμα δέν ἔχουμε ξεκαθαρίσει τίς μορφές πού μπορεῖ νά πάρει. Κάποια πρῶτα τῆς βήματα, ἦταν ἡ προκήρυξη πού βγάλαμε στίς 31 τοῦ Μάρτη γιά τήν ἀντισύλληψη καί κάποιες ἐξορμήσεις μέ συνθήματα σέ κεντρικούς χώρους τοῦ Πειραιᾶ.

Στίς πολύ ἄμεσες ἐπιδιώξεις μας εἶναι ἡ διαμόρφωση ἑνός δικοῦ μας χώρου, ὅπου, ὄχι μόνο θά μπορούμε νά βρισκόμαστε καί νά συζητᾶμε μεταξύ μας, ἀλλά πού φιλοδοξοῦμε νά γίνει ἕνα στέκι νέων γυναικῶν.

Καί αὐτό πού ἔχουμε κιόλας κατακτήσει:

Ἀγαπιόμαστε μεταξύ μας.

Ἡ Ὁμάδα Γυναικῶν Πειραιᾶ βρίσκεται κάθε Τετάρτη, 7 ἡ ὥρα, στό στέκι τῆς, Πραξιτέλους 157 (ἡμιόροφος), στόν Πειραιᾶ.

Η ομάδα φοιτητριών Ιατρικής δημιουργήθηκε τον Δεκέμβρη του '78 από πέντε γυναίκες. Ξεφύτρωσε, θά λέγαμε. Σ' ένα χώρο παραδοσιακό, αυστηρό, άνδροκρατούμενο. Σέ μιá εποχή, πού δέν κουνιόταν φύλο μέσα στο Πανεπιστήμιο, έκτός από τήν ομάδα Νομικής. Στόν εξωπανεπιστημιακό χώρο, τό γ.κ. αντιπροσώπευαν οί παραδοσιακές γυναίκες οργανώσεις καί ή κίνηση γιά τήν Απελευθέρωση τής Γυναίκας. Αútές πού ξεκίνησαν τήν ομάδα, πολύ λίγα ξέραμε γιά τό γ.κ. Καμιά έπαφή δέν είχαμε μέ τίς γυναίκες οργανώσεις. Είχαμε όμως πίσω μας, ατέλειωτες συζητήσεις κατ' οίκον, καί πόλικη αγανάκτηση καί αγωνία. Αγωνία νά μιλήσουμε μέ άλλες γυναίκες, γιά τή μιζέρια τής καθημερινής μας ζωής, γιά τίς προσωπικές μας σχέσεις γιά τό άγχος τής επαγγελματικής μας άποκατάστασης. Γιά τίς όδυνηρές έμπειρίες τής κοινωνικής μας ζωής, καί τήν σχέση μας μέ μιá έπιστήμη σαφώς διαχωρισμένη σέ άντρικούς καί γυναικείους τομείς.

Η πρώτη μας εμφάνιση σάν «ομάδα φοιτητριών Ιατρικής» ήταν μιá ήρωική «έφοδος» στό χώρο τής σχολής μας, πού ξεκίνησε από τήν ανάγκη μας νά γνωρίσουμε (έστω καί σέ χοντρές γραμμές) τίς απόψεις καί τίς διαθέσεις τών, συναδέλφων μας. Μοιράσαμε έρωτηματολόγια γιά τίς φοιτήτριες καί τούς φοιτητές μέ έρωτήσεις γύρω από τήν οικογένεια, τίς σεξουαλικές σχέσεις, τό επάγγελμα, τόν συνδικαλισμό. Η άνταπόκριση (μάλλον φτωχή) καί οί άπαντήσεις μās έπεισαν ότι είχαμε πολλή δουλειά νά κάνουμε. Συνεχίσαμε ψάχνοντας. Πολύ λίγα πράγματα είχαμε ξεκαθαρίσει, καί κάναμε πολλά λάθη στήν άρχή. Ριζάμε βάρος στίς εμφανίσεις μας πρός τά έξω, καί υποτιμήσαμε τήν ανάγκη τής έσωτερικής λειτουργίας μας. Στραφήκαμε πρός τόν χώρο μας, μάλλον άπροετοίμαστες, μέ έκδηλώσεις «παραδοσιακές» θά λέγαμε. Πάντως αρκετά ώφεληθήκαμε καί άπ' αútές. Φτιάξαμε κείμενα μόνες μας, βγήκαμε στά άμφιθέατρα καί μιλήσαμε. Σπάσαμε τά τείχη τής σιωπής πού μās περιέβαλαν, γίναμε ύποκειμενα σέ μιá διαδικασία πού ξεκινούσε πρώτη φορά από μās. Μιλήσαμε γιά τά δικά μας, τά καθημερινά, τά παρεξηγημένα, μέσα σέ μιá άτμόσφαιρα υπερπολιτικοποίησης, πολύ πρίν ανακαλύψει ό φοιτητικός χώρος πόσο πολιτικά είναι τά «προσωπικά» προβλήματα.

Αútές οί εμφανίσεις μας, μās βοήθησαν νάρθουμε σ' έπαφή μέ αρκετές φοιτήτριες, πού μās πλησίασαν. Ήρθαν κοντά μας καί δύο άντρες, καλοπροαίρετα. Γιά ένα διάστημα παρακολούθησαν τή δουλειά μας, χωρίς νά υπάρξουν προβλήματα. Ίσως γιατί εκείνη τήν πρώτη εποχή, ήμασταν καί μεις δισταχτικές, άπρόσωπες στίς συζητήσεις μας. Σήμερα πιστεύουμε, ότι ή άντρική παρουσία δέν έχει καμιά θέση στίς γυναίκες ομάδες.

Συνεχίζουμε μόνες μας, λοιπόν. Συναντάμε αδιέξοδα, έχουμε άνεπάρκειες. Προσπαθούμε νά μιλήσουμε μεταξύ μας, πιό άνοιχτά, πιό έλεύθερα, διώνοντας από πάνω μας τούς φόβους, τίς προκαταλήψεις, τήν άγνοια, πού είναι ή ουσία τής διαστρεβλωμένης γυναικείας μας «φύσης». Ξεπεράσαμε τήν άγωνία νά γίνουμε άποδεκτές από τόν χώρο μας, άν καί τό έχουμε καταφέρει σ' ένα βαθμό.

Σάν ομάδα φοιτητριών Ιατρικής, δέν μεταφέρουμε άπλά στόν χώρο μας τίς έμπειρίες μας σάν γυναίκες. Καθημερινά δεχόμαστε τήν πρόκληση από τά μαθήματα εκείνα πού άσχολούνται μέ τήν σεξουαλικότητα καί τόν βιολογικό μας ρόλο. Γυναικολογία καί Παιδιατρική μέ σαφέστατο ιδεολογικό στίγμα καί περιεχόμενο, πού διαιωνίζουν τήν διαστρέβλωση τής σεξουαλικότητάς μας καί τής βιολογικής μας ιδιαιτερότητας. Τώρα πού οί γυναίκες συνειδητοποιούμε τήν ανάγκη νά γνωρίσουμε τό σωμα μας, τώρα πού ή καταπίεση του γυναικολόγου έγινε πιά άβάσταχτη, τώρα πού οί νέες μητέρες άγωνίζονται ενάντια στήν ιδεολογική βία πού τίς προσδιορίζει κοινωνικά, τώρα κι έμεις οί φοιτήτριες τής Ιατρικής αρνιόμαστε νά μένουμε άπαθείς μπροστά στήν προετοιμασία τόσο τής δικιά μας όσο καί τών άντρών συναδέλφων μας νά γίνουμε έμεις οί μελλοντικοί καταπιεστές του ίδιου του φύλου μας. Γινόμαστε έμεις, αútές πού στόν ιδιαίτερο χώρο μας πολεμάμε τήν ιδεολογία του γυναικολόγου καί του παιδίατρου, ιδεολογία πού καταπιέζει καί βασανίζει τήν γυναίκα στίς πιό σημαντικές εκφράσεις της (σεξουαλικότητα, έγκυμοσύνη, μητρότητα).

Καί κάτι τελευταίο καί πολύ ουσιαστικό είναι ή αίσθηση πού μās δίνει ή ζωή μέσα στήν ομάδα μας. Η αίσθηση ότι δέν είμαστε πιά μόνες μας, ότι είναι τόσο ώραίο ν' άπιοχτάς σχέσεις μέ γυναίκες... Σχέσεις πού ξεπερνάν κατά πολύ τό κλασσικό «ή καλύτερή μου φίλη στό Γυμνάσιο», σχέσεις πού αρνιούνται τήν τρομοκρατία καί τίς αναστολές τής άντρικής παρουσίας, σχέσεις πού μās άποκαλύπτουν έναν καινούργιο γυναικείο κόσμο μέ κέφι, ένθουσιασμό, αγάπη, ζωντάνια, ένότητα. Κάτι πού ελάχιστα τόχαμε νοιώσει μέχρι τώρα, μαθημένες νά πασχίζουμε κάθε στιγμή νά πείσουμε σάν «γυναίκες», ν' άρέσουμε σάν «γυναίκες», νά οβήσουμε τίς άλλες «γυναίκες»...

Ἡ ιδιαιτερότητα τοῦ γυναικείου προβλήματος βρίσκεται στή διπλή καταπίεση πού υφίσταται ἡ γυναίκα μέσα στόν καπιταλισμό, εἴτε σάν ἐργαζόμενη, εἴτε σάν ἄμισθο ὑπηρετικό προσωπικό μέσα στήν οἰκογένεια, πού πρέπει νά περάσει στά μέλη της, τήν κυρίαρχη ἰδεολογία.

Ὁ ἐκσυγχρονισμός καί ἡ ὀλοκλήρωση τοῦ καπιταλισμοῦ τά τελευταῖα χρόνια στήν Ἑλλάδα, ἔριξε τή γυναίκα στήν παραγωγή χωρίς νά της δίνει τίς ἀπαιτούμενες κοινωνικές παροχές, πού θά ἀλάφρυναν κάπως τή θέση της. Αὐτή ἡ εἰσοδος τῆς γυναίκας στήν παραγωγή, μέσα στήν πορεία ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ, τή βοηθάει νά ριζοσπαστικοποιηθεῖ, ἀλλά συγχρόνως ἡ καταπίεση κι ἡ ἀλλοτρίωση της γίνεται πιο δυνατή καί πιο ἀφόρητη.

Μέσα σ' αὐτή τήν πορεία καί ἐπιδῆ ἡ ἀντίθεση ἀναπτύσσεται πιά στό ἐποικοδόμημα, γίνεται μιά προσπάθεια ἀνάπτυξης ἐνός γυναικείου κινήματος πού στόχος του θά εἶναι ν' ἀντιμετωπίσει αὐτά τά προβλήματα.

Ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι τά αἷτια τῆς γυναικείας καταπίεσης βρίσκονται στόν καπιταλισμό, καί ἐπειδὴ ἡ ἐργατική τάξη, εἶναι ἡ μόνη πού μπορεῖ νά πραγματοποιήσει τήν ἀνατροπή του καί νά πραγματοποιήσει τήν κομμουνιστική κοινωνία, παλεύουμε –σάν γυναῖκες– ἐνάντια στόν καπιταλισμό, καί στό πλευρό τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἐνῶ ἔχουμε καθαρό, πῶς χτυπάμε ἐπίσης καί τούς ἐπιβλημένους ρόλους τοῦ καταπιεστή, ὅπου ἐμφανίζονται στίς σχέσεις μας μέ τό ἄλλο φύλο.

Ἐχοντας τέλος ὑπ' ὄψιν μας, τήν ιδιαιτερότητα τοῦ γυναικείου προβλήματος (δηλ. τό ὅτι ἀφορᾷ πρῶτα καί κύρια τό ἴδιο τό ὑποκείμενο τῆς καταπίεσης –τίς γυναῖκες–) κινιόμαστε πρὸς μιά ἀνεξάρτητη ὀργάνωση ἐνός γυναικείου κινήματος πού θά παρεμβαίνει καί θά δρᾷ πάνω στό γυναικεῖο ζήτημα.

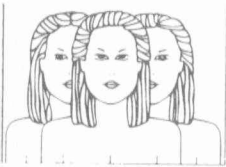
Γυναικεία ομάδα

Στήν ομάδα εἴμαστε περίπου δέκα γυναῖκες. Ὅλες ἐκτός ἀπό μιά πού μένει μόνη της –ἔχουμε οἰκογένεια» γονεῖς, ἀδελφία, σύζυγο, ἢ σύζυγο καί παιδιά. Ὁ τρόπος πού λειτουργεῖ ἡ «ομάδα» μας δέν εἶναι αὐτός πού θά θέλαμε. Εἴμαστε περισσότερο γνωστές, πού συζητάμε πάνω σέ πάρα πολλά κοινά ἢ ἰδιαίτερα προβλήματα.

Δέν καταφέραμε νά λειτουργήσουμε ποτέ ὅσο συλλογικά θά θέλαμε. Δέν κάναμε ἢ δέν μπορέσαμε νά κάνουμε κάτι περισσότερο «πρακτικό» ἐκτός ἀπ' τήν προσοῦρα γιά τό οἰκογενειακό δίκαιο πού βγάλαμε. Τό φυλλάδιο αὐτό βγήκε χωρίς μεγάλη βεβαιότητα γιά τή χρησιμότητά του σχετικά μέ μᾶς καί τίς ἄλλες γυναῖκες. Ἐκφράζει μᾶλλον προσωπικές καί ἄρκετά μονόπλευρες ἀπόψεις σχετικά μέ ἓνα τόσο σοβαρό καί πολύπλευρο θέμα ὅπως εἶναι ἡ οἰκογένεια. Δέν τολμήσαμε νά θίξουμε σέ βάθος μερικά ἀπ' τά βασικότερα θέματα καί πρό παντός τό βασικότερο· τή σεξουαλικότητα σέ σχέση μέ τήν οἰκογένεια.

Βγάλαμε αὐτό τό φυλλάδιο νομιζοντας ὅτι πρέπει νά ἐκφραστεῖ καί μιά ἄλλη ἄποψη σχετικά μέ τήν οἰκογένεια καί τό οἰκογενειακό δίκαιο, ἐκτός ἀπ' τήν ἐπίσημη τῶν γυναικείων σωματείων. Γράψαμε αὐτό πού αἰσθανόμαστε καί καταλαβαίνουμε στήν καθημερινή μας ζωή.

Ξεκινήσαμε διαβάζοντας τά ἄρθρα χωρίς νάμαστε «εἰδικοί». Αἰσθανθήκαμε ὅτι τ' ἄρθρα ἦταν ἔξω ἀπό «μᾶς». Ἀρχίσαμε νά συζητάμε τό πρόβλημα τῆς οἰκογένειας καί διαπιστώσαμε ὅτι αὐτό εἶναι τό βασικό μας πρόβλημα, πού γύρω του καί μέσα του βρίσκονται ὅλα τ' ἄλλα. Θέλουμε πολύ ν' ἀρχίσει μιά κουβέντα μ' αὐτά τά θέματα καί μ' ἄλλες γυναῖκες πού ἔχουν τά ἴδια προβλήματα. Ἴσως εἶται θά μπορούσαμε πιο εὐκολα νά μικρύνουμε τό χάσμα ἀνάμεσα στίς ἐπιθυμίες μας καί στήν πραγματικότητα.

Ἡ ὁμάδα γυναικῶν Φιλοσοφικῆς εἶναι σχετικὰ νέα. Δημιουργήθηκε τὸν Ἰανουάριο. Τότε μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς οἱ συνθήκες γιὰ τὴ δημιουργία της εἶχαν πιά ἀρκετὰ ὠριμάσει. Ἀρκετὲς γυναῖκες μὲ ἐνδιαφέρον ὄρεξη καὶ πολὺ μεράκι γιὰ τὰ γυναικεῖα θέματα μαζευτήκαμε καὶ παρὰ τίς ἀδυναμίες μας κατορθώσαμε νὰ συσπειρώσουμε ἓνα σταθερὸ ἀριθμὸ γυναικῶν.

Στὸ διάστημα αὐτὸ μέχρι σήμερα ἐκτός ἀπὸ μιά ἐκδήλωση πού κάναμε γιὰ τὸ Οἶκογεν. Δίκαιο καὶ μερικὲς προκηρύξεις πού βγάλαμε (ὅπως γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς γυναίκας) συμμετείχαμε στὴν Ἐπιτροπὴ Ἀγώνα γιὰ Οἶκ. Δίκ. καθὼς καὶ τὴν Ἐπιτροπὴ Γυναικῶν.

Ἡ σχολή μας εἶναι ἀρκετὰ ἰδιόμορφη. Ἀποτελεῖται κατὰ τὴ συντριπτικὴ τῆς πλειοψηφία ἀπὸ γυναῖκες. Τὸ γεγονός αὐτὸ προσφέρει μεγάλες δυνατότητες δημιουργικῆς δουλειᾶς καὶ ἐξέλιξης τῆς ὁμάδας. Ἡ ὁμάδα μας βέβαια εἶναι ἀκόμα μικρὴ κι ὄχι πολὺ γνωστὴ στὴ Σχολή μας. Γι' αὐτὸ καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα προβλήματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν εἶναι τὸ θέμα τῆς ζωντανότερης καὶ πιὸ ἄμεσης ἐπαφῆς μας μὲ τίς γυναῖκες τοῦ χώρου μας.

Όμάδα γυναικῶν Νομικῆς

Ἡ ὁμάδα Νομικῆς δημιουργήθηκε τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1976 καὶ πρωτοεμφανίστηκε στὴ Νομικὴ μὲ μιά ἐκδήλωση, γύρω στὸν Μάρτη '77, πού περιλάμβανε ὁμιλία καὶ προβολή τοῦ φιλμ τῆς Μάρθα Μετζάρως «Υἱοθεσία». Τὴν ἀποτελούσαμε καμμιά δεκαριά κοπέλλες, οἱ περισσότερες γνωστὲς μεταξὺ μας ἀπὸ πρὶν. Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ πού συσπειρώσε πολὺ κόσμο, ἄντρες καὶ γυναῖκες, λόγω τοῦ «περίεργου» καὶ τοῦ «καινούργιου» τοῦ πράγματος προκάλεσε διάφορα «πικρά» σχόλια, κουτσομπολιὰ καὶ κριτικὲς ἀπὸ ὅλους καὶ ὅλες.

Μὲ τὰ σημερινὰ μας κριτήρια ἡ ὁμιλία ἐκείνη, μιά ἱστορικὴ βασικὴ ἀναδρομὴ τῆς θέσης τῆς γυναίκας καὶ τῆς καταπίεσής της, ἐκφρασμένη μέσα ἀπὸ τὰ ὑποτιμητικὰ λόγια διάφορων «μεγάλων ἀντρῶν», ἦταν πρωτόλειο, ἀλλὰ ἀπέτελεσε σημαντικὴ ἐμπειρία γιὰ τὴ συνειδητοποίηση μας ὅσον ἀφορᾷ τὴ σχέση μας μὲ τὸν χώρο, στὸν ὁποῖο βρισκόμασταν, καὶ τὴ δεκτικότητά του.

Παραπέρα ἡ ὁμάδα ἄρχισε μελέτη καὶ συζήτηση φεμινιστικῶν βιβλίων, κι ἔτσι σιγά-σιγά ἀποκτούσαμε τὴ δυνατότητα νὰ μιλάμε γιὰ τὰ προσωπικὰ μας ζητήματα, κύρια τὰ ἐρωτικά—μιά ἀρκετὰ δύσκολη διαδικασία.

Ἀρκετὸ καιρὸ μετὰ ἔκανε στὴ σχολή ἐμφάνιση τὸ ταμπλό τῆς ὁμάδας μας, πού πραγματικὰ συγκέντρωσε τὸ ἐνδιαφέρον.

Η ομάδα άρχικά ήταν άνοιχτή και αργά-αργά πλαισιώθηκε κι από άλλες κοπέλλες. Αυτό όμως είχε σαν συνέπεια οι πιο παλιές να μη μπορούσαμε να λειτουργήσουμε με τα νέα κορίτσια, με τα όποια έλειπε μία οικειότητα κι ένας προσωπικός λόγος. Έτσι η ομάδα σταμάτησε να είναι άνοιχτη. Θά πρέπει να σημειώσουμε ότι, παρόλο που η ομάδα εξαντλήθηκε, όπως ήταν φυσικό, σέ γενικές κουβέντες και σέ πρώτες άνοιχνες για τα θεωρητικά προβλήματα του φεμινιστικού κινήματος (αυτονομία, χαρακτήρας οργάνωσης κλπ.), έπαιξε ένα πολύ σημαντικό ρόλο στήν προσωπική ζωή της καθεμιάς μας.

Η ομάδα διαλύθηκε τό καλοκαίρι του 1978 και στίς αρχές του 1979 έγινε μία δεύτερη ομάδα με νέες κοπέλλες που προερχόντουσαν βασικά από την Κίνηση για την Απελευθέρωση των γυναικών. Τόν Μάρτη του '79 αυτή η ομάδα οργάνωσε μία έκδήλωση για την αντίσυνληψη και έβγαλε ένα φυλλάδιο σχετικό. Τόν Ιούνιο κυκλοφόρησε τό «Γιά την Αυτονομία μας» ένα σύνολο κειμένων προσδιοριστικών της ταυτότητάς μας, προσωπικών, ποιημάτων κλπ. που τό διαθέσαμε και σέ βιβλιοπωλεία, και πού η άπήχησή του μάς τόνωσε σημαντικά.

Τό καλοκαίρι τά καταφέραμε να επιβιώσουμε, αρκετά λιγώτερες, και τόν Οκτώβρη '79 η ομάδα, συρρικνωμένη σέ 8-10 κοπέλλες, διοργάνωσε μία συζήτηση -μόνο για γυναίκες- για τή βία ενάντια στίς γυναίκες και έβγαλε μία προκήρυξη. Η έμπειρία αυτής της έκδήλωσης μόνο για γυναίκες -ήταν η πρώτη φορά που κάναμε κάτι τέτοιο- ήταν σημαντική: απέδειξε τή διαφορετικότητα από άλλες μικτές συγκεντρώσεις, οι γυναίκες είχαν έρθει μόνες τους, μιλούσαν σχετικά άνετα και γενικά δέν καθοριζόντουσαν από την άντρική παρουσία, αλλά από τίς δικές τους ανάγκες.

Μετά άπ' αυτό η ομάδα μαζικοποιήθηκε και κάθε φορά συγκεντρωνόμασταν γύρω στίς 30 κοπέλλες, οι μισές έναλλασσόμενες. Αυτή την περίοδο έπικεντρο των συζητήσεών μας αποτέλεσε ό αυτοπροσδιορισμός μας, ό τρόπος λειτουργίας και η παρέμβασή μας στό χώρο μας, καθώς και οι έσωτερικές μας σχέσεις. Απόρροια αυτών των συζητήσεων ήταν τό σχετικό φυλλάδιο, μία καταγραφή του σχήματος της ομάδας.

Από τά βασικά μας προβλήματα ήταν τό αν θά άσχοληθούμε μόνο με έσωτερικές συζητήσεις ή και με την οργάνωση έκδηλώσεων. Κοινή διαπίστωση ήταν η άνάγκη για μία θεωρητική δουλειά και έπεξεργασία, όπου και τά προσωπικά μας προβλήματα δέν θά έβγαιναν σ' ένα «ψυχαναλυτικό» έπίπεδο, αλλά θά γίνοντουσαν προσπάθειες άναγωγής τους σ' ένα ευρύτερο φάσμα γυναικείων προβλημάτων, που συνήθως αντιμετώπιζονταν έμπειρικά και άποσπασματικά.

Η άλήθεια είναι ότι μία δουλειά που είχε προγραμματιστεί με θέμα την σεξουαλικότητα, σαν καθρέφτη της γυναικείας καταπίεσης, και που θά έπεξεργάζοντουσαν διάφορες μικρές ομάδες, δέν ολοκληρώθηκε γιατί μάς πρόλαβαν οι καταλήψεις. Στή διάρκεια τους συμμετείχαμε σέ μία συζήτηση με θέμα «σεξουαλικότητα και φοιτητικό κίνημα», με τίς γνωστές έκδηλώσεις «φεμινιστολατρείας» του πλήθους που συμμετείχε. (Αργότερα βγάλαμε ένα φυλλάδιο για τό πώς είδαμε τίς καταλήψεις).

Ένας άλλος λόγος της μη ολοκλήρωσης της έπεξεργασίας της σεξουαλικότητας ήταν οι κινητοποιήσεις για τό οικογενειακό δίκαιο και η συμμετοχή μας στήν έπιτροπή άγώνα για τό οικογενειακό δίκαιο, πράγμα που σήμαινε ότι η ομάδα έκανε αρκετές συζητήσεις, μιάς και υπήρχαν διάφορες γνώμες για τό θεσμό της οικογένειας και τίς νομικές μεταρρυθμίσεις. Έπίσης συμμετείχαμε στή συγκέντρωση στά Προπύλαια, βγάλαμε ένα φυλλάδιο για την οικογένεια -τό αποτέλεσμα των συζητήσεών μας- και διοργάνωσαμε μία συζήτηση για την οικογένεια στή Νομική.

Θά πρέπει να τονίσουμε ότι η συμμετοχή μας στήν έπιτροπή για τό Οικογενειακό Δίκαιο μάς πρόσφερε τή δυνατότητα γνωριμίας με άλλες γυναικείες ομάδες και οργάνώσεις, και τή βάση μιάς μόνιμης συνεργασίας, όπως μορφοποιήθηκε με την προκήρυξη για την αντίσυνληψη, που ύπογράφηκε από πολλές ομάδες, και από την παραπέρα λειτουργία της έπιτροπής.

Από κει και πέρα έχουμε σαν κεντρικό άξονα δουλειάς μας την ολοκλήρωση της έπεξεργασίας του θέματος «σεξουαλικότητα».

Η λειτουργία της ομάδας μας δέν ήταν εύκολη, ούτε χωρίς προβλήματα, κι η άποκατάσταση μιάς κοινής γλώσσας και πιο προσωπικών σχέσεων, προβληματική. Η δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης, η ισότιμη συμμετοχή και συνεργασία, είναι ακόμα ζητούμενα, μία που και μέσα στίς ομάδες μας μεταφέρουμε την άνεση ή όχι ενός λόγου, τή δειλία, την έπιθετικότητα, την παθητικότητα. Η άνταλλαγή έμπειριών για τή λειτουργία των μικρών ομάδων -ίσως μέσα από τή «Σφίγγα»- θά ήταν μία επικοινωνιακή προσπάθεια για να έκφραστούν άπόψεις και προτάσεις σχετικά με τό πρόβλημα αυτό που άναμφισβήτητα όλες μάς άπασχολεί.

Πριν δύο περίπου χρόνια, την άνοιξη του '78, φοιτήτριες από τό Βιολογικό, ξεκίνησαν με μία πρώτη προσπάθεια νά μελετήσουμε τίς βιολογικές θεωρίες πού «στήριζαν» κ «στηρίζουν» τόν μύθο τής κατωτερότητας τής γυναίκας.

Από τήν αρχή βασιζόμασταν στήν προσωπική διάθεση τής καθεμιάς χωρίς κανένα σχήμα καί μέ μικρή σχετικά συλλογική δουλειά, ενώ οι λίγες γνώσεις μας γύρω από τό θέμα μās δυσκόλεψαν αρκετά.

Παρ' όλα αυτά όμως κατορθώσαμε νά συγκεντρώσουμε αρκετά στοιχεία καί νά τα παρουσιάσουμε σέ μία έκδήλωση πού είχε επιτυχία πολύ πέρα από τίς προβλέψεις καί τ προσδοκίες μας. Ἡ συζήτηση ἦταν γύρω από τόν «Μύθο τής βιολογικής κατωτερότητας τής γυναίκας» καί ἔγινε μέ «Πρωτοβουλία φοιτητριών τοῦ Βιολογικοῦ».

Αὐτό ἦταν καί τό πρώτο βήμα γιά τό φτιάξιμο τής Ὁμάδας Φοιτητριών Βιολογικού.

Στό διάστημα πού μεσολάβησε ἀπό τότε, περισσότερα κορίτσια συμμετείχαν στήν ομάδα, ὄχι πάντα σταθερά. Γνωριστήκαμε αρκετά μεταξύ μας συζητώντας προσωπικά προβλήματα καί γενικότερα γιά τό κίνημα τών γυναικῶν. Οἱ πρώτες ιδέες πού εἶχαμε ἦταν νά φτιάξουμε ἓνα ταμπλώ στό Πανεπιστήμιο καί νά κυκλοφορήσουμε ἓνα ἐρωτηματολόγιο ὅπου ἀπευθυνόμασταν τόσο στά κορίτσια ὅσο καί στά ἀγόρια τοῦ τμήματός μας παρ' ὅλο πού δέν εἶχε σημαντική στατιστική ἀξία (τό τμήμα μας εἶναι μικρό συγκριτικά), ἦταν γιά μās ἀποκαλυπτικότατο γιά δύο λόγους: ἀπό τή μία μέσα ἀπό τίς ἀπαντήσεις φανερώθηκε ἀρκετά ἀπό τά προβλήματα στίς σχέσεις τών δύο φύλων καί λίγο-πολύ φάνηκε μία διαφορετική ὀπτική γωνία ἀντιμετώπισης τής ζωῆς ἀπό ἄνδρες καί γυναῖκες (πανεπιστήμιο, πάγγελμα, οἰκογένεια, σεξουαλικές σχέσεις κλπ.). ἀνῶ ἀπό τήν ἄλλη, μοιράζοντας τά ἐρωτηματολόγια, συχνά καταγράφαμε «περίεργες» ἀντιδράσεις κύρια ἀπό τήν πλευρά τών ἀγοριῶν.

Τέλος, διοργανώσαμε μία συζήτηση γιά τό οἰκογενειακό δίκαιο.

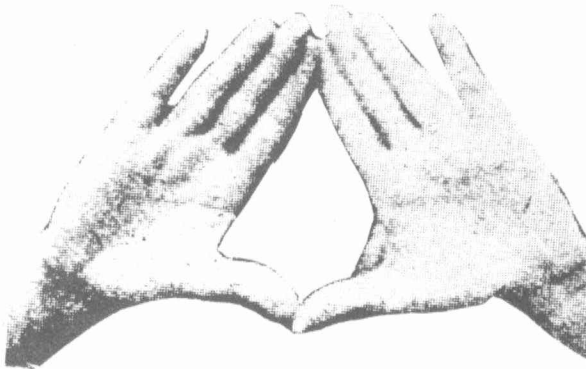
Σ' αὐτήν ἐνημερωθήκαμε γιά βασικά ζητήματα τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου καί συζητήσαμε περισσότερο γιά τήν ἀναπόκριση πού βρίσκει ὁ ἀγῶνας γιά τήν ἀλλαγή τοῦ Οἰκογενειακοῦ δικαίου στόν Πανεπιστημιακό χῶρο.

Σ' ὅλη αὐτή τήν πορεία τής ομάδας μας συναντήσαμε πολλά προβλήματα στήν προσπάθειά μας νά στήσουμε ἓνα νέο γυναικεῖο κίνημα στό Πανεπιστήμιο.

Δέν εἶναι λίγες οἱ στιγμές πού βρεθήκαμε μπρός σέ ἀδιέξοδα, πού διστάσαμε νά ξενοichτοῦμε σέ ὅλες τίς κοπέλλες, νά δοῦμε ὅλα τά προβλήματα, ἀκόμα καί αὐτά πού δέν μās ἄγγιζαν προσωπικά, καί ἔτσι νά γίνεи πiό μαζική ἡ ομάδα.

Μέσα ὅμως ἀπό τά προβλήματα αὐτά συνειδητοποιοῦμε καθημερινά τήν ἀναγκαιότητα τής ἀνάπτυξης γυναικεῖου κινήματος στή χώρα μας.

Όμάδα πρωτόβουλίας γυναικῶν Πειραιῶς

Ξεκινήσαμε πρiν 15-16 μῆνες. Εἴμαστε μία ομάδα ἀπό γυναῖκες μέ κοντινοὺς προβληματισμούς, γνωστές μεταξύ τους οἱ περισσότερες ἀπό κοινούς χώρους τοῦ Πειραιῶς. Ἄλλες φοιτήτριες κι ἄλλες ἐργαζόμενες, μερικές μητέρες. Κινηθήκαμε πρωτοβουλιακά αὐθόρμητα. Ἦταν μία ἐκφραση ἀγανάκτησης γιά ὅλα τά προβλήματα πού κύκλωναν ἐμās τίς ἴδιες. Γιά τά ἀδιέξοδα πού νιώθαμε ὅτι παγιδεύουν ὅλες τίς γυναῖκες σέ μία ζωὴ ἐπιβεβλημένη ἀπό τόν στρουθοκαμηλισμό καί τόν πουριτανισμό τής κοινωνίας μας. Τὸ ξεκίνημά μας σφραγίστηκε ἀπό τήν ἀνάγκη γιά ἐκφραση καί ἐπικοινωνία, ἀπό τήν ἀνάγκη πού δημιουργεῖ ἡ κατάπιση ἐνώνοντας τά άτομα σέ κοινούς στόχους ἐνάντια τής. Ἡ ἔλλειψη στόν Πειραιᾶ ἐνός ζωντανοῦ προβληματισμοῦ γύρω ἀπό τό γυναικεῖο ζήτημα κίνημα μiς πρὸς τά ἔξω ἐκφρασῆς του πού νά ἀναποκρίνεται στίς δικές μας ἀντιλήψεις καί ἀνάγκες καθώρισε τό φυσικό χῶρο ὅπου ζοῦμε καί σάν χῶρο τής δουλειᾶς μας. Συναντήσαμε ἀρκετές δυσκολίες στό προχώρημα. Ἡ ομάδα ἦταν ἀνοιχτή, χωρiς καθορισμένες διαδικασίες. Τόν ἀρχικό πυρήνα ἤρθαν νά πλαισιώσουν κι ἄλλες γυναῖκες φίλες ἢ εὐρύτερα γνωστές τών μελῶν. Ὅσο κι ἂν οἱ προβληματισμοί μας ἦταν κοντινοί, χρειάστηκε χρόνος γιά νά ἀποκαταστήσουμε κάποια κοινὴ γλώσσα. Ν' ἀποφύγουμε ἐπαναλήψεις κι ἀναμασήματα πάνω σέ θέματα καί τρόπους δουλειᾶς. Καί γενικότερα, δυσκολίες πού ἦταν σύμφυτες μέ τόν ἀνοιχτό χαρακτήρα τής ομάδας. Ἀπό τήν ἀρχὴ ὅμως

πιστεύαμε σ' έναν αγώνα γυναικών. πού νά μήν υπακούει σέ ξένες πρός αυτόν σκοπιμότητες, πού νά δρᾷ καί ν' αναπτύσσεται αυτονομα.

Ἡ ἐμπειρία ὅσων ἀπό μᾶς δούλεψαν καί δουλεύουν σέ ἀριστερές ὁργανώσεις ἐπιβεβαίωσε αὐτή τήν ἀντίληψη. Συνειδητοποιήσαμε ὅτι ἡ προσέγγιση τῶν γυναικείων προβλημάτων ἀπό ὀρισμένους φορεῖς τῆς ἀριστερᾶς στήν πρακτική ἀποδεικνύεται ἀνίκανη νά κτυπήσει συνολικά τίς συνθήκες καί τίς βαθύτερες αἰτίες τῆς καταπίεσής μας. Καί ὅτι ἀκόμα παρά τῇ θεωρητικῇ παραδοχῇ καί τίς διακηρύξεις τῆς ἰδιαιτερότητας τῆς καταπίεσης τῶν γυναικῶν σάν φύλου, τὰ ἀντρικά πρότυπα διατηροῦνται ζωντανά καί ἀπεικονίζονται στά πρόσωπα τῶν καθοδηγητριῶν, αὐτή τῇ φορά πού οἱ ἴδιες ἀναπαράγουν τίς ἐξουσιαστικές καί ἀνταγωνιστικές σχέσεις. Οἱ δομές καί οἱ σχέσεις ἴδιες, ἡ μόνη διαφορά στή θέση τῶν ἀντρῶν, γυναῖκες μέ ἀντρικές ιδιότητες.

Δέν θεωροῦμε πῶς οἱ αυτόνομες ὁμάδες γυναικῶν μποροῦν νά ἀποτελέσουν ὑποκατάστατα τῶν πολιτικῶν ὁργανώσεων, ὅπως, ἀπό τήν ἄλλη, ἡ πολιτική ὁργάνωση δέ μπορεῖ ἀπό μόνη της νά δώσει λύση στά προβλήματα τῶν γυναικῶν.

Τό γεγονός ὅτι ὅλο καί περισσότερες γυναῖκες αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη ν' ἀλλάξουν τίς συνθήκες πού τίς ἀλλοτριώνουν, τό γεγονός ὅτι ἀρχίζουν νά μπαίνουν οἱ βάσεις γιά ἓνα αυτόνομο γυναικεῖο κίνημα στή χώρα μας, μέ τῇ δημιουργία ὅλο καί περισσότερων γυναικείων ὁμάδων καθώς καί ἡ συναίσθηση ὅτι ἡ δουλειά στήν ὁμάδα μας ἔχει βαθειά προσωπική ἐπίδραση στήν κάθε μιά ἀπό μᾶς, ἔδωσε τήν ὁμάδα σέ μιά προοπτική.

Ὁ αγώνας ξεκινάει ἀπό σήμερα. Ἡ πάλη μας στοχεύει ν' ἀλλάξει τίς συνθήκες ζωῆς μας. Νά μπορούμε νά βιώνουμε σάν αὐτοκαθοριζόμενα ἄτομα καί ὄχι σάν φύλο μέ καθορισμένο κι ἐπιβεβλημένο ρόλο, στερημένες ἀπό τή χαρά τῆς προσωπικῆς δημιουργίας. Νά μήν εἴμαστε πιά καταδικασμένες σέ μιά ζωῇ ἀνούσια, ἀσήμαντη, πνευματικοῦ ὑποσιτισμοῦ. Νά πάψει πιά ἡ διπλή καταπίεση τῆς δουλειᾶς καί τοῦ σπιτιοῦ σ' ἓνα καπιταλιστικό καί ἀνδροκρατικό σύστημα.

Ἀπώτερος στόχος εἶναι μιά νέα μορφή δομῶν καί σχέσεων μέσα σέ μιά ἀπελευθερωμένη κοινωνία, ἀπαλλαγμένη ἀπό τίς σχέσεις ἐξουσίας, τήν ἀνέχεια καί κάθε μορφῆς ἀλλοτρίωση, ὅπου οἱ ρόλοι ἀντρῶν καί γυναικῶν θά ἔχουν ἀντικατασταθεῖ ἀπό τόν ἐξανθρωπισμό τῶν φύλων.

Σκούπα

Εἴμαστε μιά ὁμάδα δέκα γυναικῶν καί λειτουργοῦμε σάν συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ. Ἀρχίσαμε νά δουλεύουμε μαζί ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ '78 καί ὡς σήμερα ἔχουμε βγάλει τέσσερα τεύχη.

Θελήσαμε νά δώσουμε στή δουλειά μας ἓνα χαρακτήρα συλλογικότητας. Ὅμως ἡ συλλογικότητα δέν ὑπῆρξε πάντοτε εὐκόλη. Δεῖγμα της εἶναι τὰ ἀνυπόγραφα κείμενα τοῦ περιοδικοῦ πού εἶναι συνήθως μιά προσπάθεια πολυπλευρῆς προσέγγισης ἑνός θέματος ('Αφιέρωμα γιά τίς ἐκτρώσεις καί τό κορμί) ἢ μιά ἀπόπειρα διαμόρφωσης κάποιων ἀπόψεων γιά θέματα οὐσίας πού κρίναμε ὅτι ἀπαιτοῦν συλλογική ἐπεξεργασία (Οἰκιακή ἐργασία, Τό πρόβλημα τῆς διαφορᾶς).

Ἡ δουλειά μας γιά τό περιοδικό στάθηκε ἡ ἀποκλειστική σχεδόν δραστηριότητά μας στό χώρο τοῦ γυναικεῖου ζητήματος. Ἔτσι ἦταν ἐπόμενη ἡ διεύρυνσή της. Ὅμως οἱ συζητήσεις ἀλλοιώνονται ὅταν καταγραφοῦν, καί ὁ χώρος τοῦ περιοδικοῦ ἀποδεικνύεται ἄρκετά περιοριστικός, ὥστε νά μπορέσει νά συμπεριλάβει τούς πειραματισμούς ὀρισμένων συναντήσεών μας.

Πέρασαμε πολλές φάσεις ἀδυναμίας. Ἀδυναμία στή συζήτηση, στό γράψιμο, μιά αἴσθηση κορεσμοῦ, φόβος ὅτι τὰ θέματα ἐξαντλοῦνται, ὅτι κινδυνεύουμε νά ἀρχίσουμε τίς ἐπαναλήψεις. Σήμερα τὰ πράγματα μᾶς παρουσιάζονται τελείως διαφορετικά. Τά προβλήματα (τό πρόβλημα) μᾶς φαίνονται ἀνεξάντλητα -τό ἴδιο καί ἡ διάθεσή μας.

Ἡ Ἐκδοτική Ὁμάδα Γυναικῶν δέν ἐκπροσωπεῖ μιά συγκεκριμένη τάση τοῦ φεμινιστικοῦ κινήματός, μέ τήν ἐννοία ὅτι δέν ἔχει ὁλοκληρωμένες ἀπόψεις γύρω ἀπό τίς διάφορες ἐπιλογές γιά μιά στρατηγική τῆς γυναικείας ἀπελευθέρωσης. Αὐτό πού τήν καθορίζει σάν ὁμάδα εἶναι μιά κοινή ὀπτική καί μιά κοινή μεθοδολογία γιά τήν ἀναζήτηση τοῦ περιεχομένου τῆς γυναικείας ἀπελευθέρωσης. Μιά μεθοδολογία πού ὑπαγορεύεται ἀπό τήν πεποίθηση ὅτι ἡ ἀπελευθέρωση τῶν γυναικῶν δέν ἀπαιτεῖ μόνο τήν κατάργηση τῶν ὕλικῶν συνθηκῶν πού τήν ἐπιβάλλουν ἀλλά καί μιά βαθιά μεταβολή στή συνείδηση καί τίς ἀνθρώπινες σχέσεις.

Ἡ Ἐκδοτική Ὁμάδα Γυναικῶν ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερις γυναῖκες πού δουλεύουν συλλογικά ἀπό τό πρῶτο στάδιο τῆς συζήτησης καί ἐπιλογῆς τῶν βιβλίων ὡς τό τελευταῖο στάδιο τῆς τελικῆς ἐπεξεργασίας τῆς κάθε ἐκδόσης. Ἡ μέθοδος αὐτή συλλογικῆς δουλειᾶς δέν εἶναι ἀπόρροια ἀπλῶς πρακτικῶν ἀναγκῶν ἀλλά στηρίζεται στήν πεποίθησή μας ὅτι ἡ δουλειά μιάς γυναικείας ἐκδοτικῆς οὔδας ἔχει ἓν διπλό χαρακτήρα: ἀπό τή μιά, ἀποτελεῖ μιά προσπάθεια διάδοσης τοῦ προβληματισμοῦ γύρω ἀπό τή θεωρία τοῦ γυναικείου ζητήματος, καί ἀπό τήν ἄλλη γίνεται ἀφορμή γιά τόν προβληματισμό καί τή συνειδητοποίηση τῶν ἰδίων τῶν γυναικῶν τῆς ὁμάδας. Ἔτσι, οἱ εἰσαγωγές πού προτάσσονται σέ κάθε βιβλίο ἔχουν σάν στόχο ὄχι μόνο νά βοηθήσουν στήν κριτική ἀφομοίωση τῶν θέσεων πού ἐκφράζει κάθε συγγραφέας, ἀλλά καί νά ἐκφράσουν τόν προβληματισμό καί τίς συζητήσεις πού προκάλεσαν μέσα στήν ἴδια τήν ὁμάδα οἱ θέσεις αὐτές. Κι αὐτό γιατί ἡ θεωρία τοῦ φεμινισμοῦ δέν εἶναι μιά ἀκαδημαϊκή ἐνασχόληση «εἰδικῶν περὶ τό γυναικεῖο ζήτημα», ἀλλά μιά καθημερινή προσπάθεια κατανόησης ὅλων ὧσων συνθέτουν τήν καταπίεση τῶν γυναικῶν – προσπάθεια πού ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς θέλησῆς μας γιά τήν ἐξάλειψη τῆς καταπίεσης αὐτῆς.

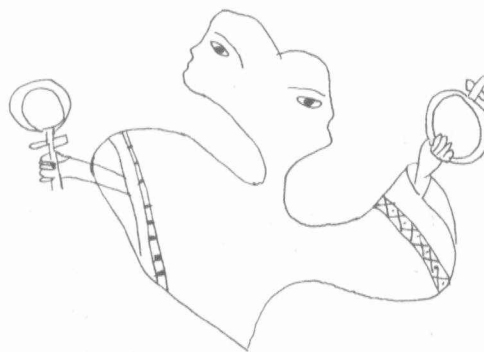
Τό κείμενο πού προηγεῖται εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό τό φυλλάδιο πού κυκλοφόρησε ἔνθετο στό πρῶτο βιβλίο τῆς Ἐκδοτικῆς Ὁμάδας Γυναικῶν («Ἡ μικρή διαφορά κι οἱ μεγάλες τῆς συνέπειες», Ἀλῆς Σβάρτσερ).

Ὁμάδα γυναικῶν Ἐμπορικῆς

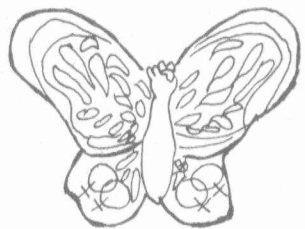
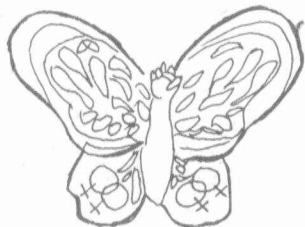
Ἡ ὁμάδα ἄρχισε νά δουλεῖ ἀπό πέρυσι, μέ ἀρκετή συμμετοχή φοιτητριῶν τῆς σχολῆς. Ἡ ὁμάδα ἀσχολήθηκε κύρια μέ ἐσωτερικές συζητήσεις, πολύ χρήσιμες στήν προσπάθεια ἐξεύρεσης ἑνός γυναικείου λόγου μεταξύ μας. Φυσικά ἡ ὁμάδα ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς δημιουργίας της, εἶχε νά ἀντιμετωπίζει τήν καζούρα καί τήν «πλάκα» τοῦ ἀρσενικοῦ πληθυσμοῦ τῆς σχολῆς, πού μερικές φορές κοντεύαν καί νά τή διαλύσουν. Φέτος ἡ ὁμάδα ἄργησε νά λειτουργήσει, παρ' ὅλα αὐτά ἔγιναν κάποιες καλές συζητήσεις. Προγραμματίστηκαν μιά συζήτηση σέ ἀμφιθέατρο τῆς σχολῆς γιά «τό καμάκι» πού δέν ἔγινε καί μιά ἐκθεση φωτογραφίας μέ θέμα «Ἡ γυναίκα μέσα ἀπ' τή διαφήμιση»

Τό παρακάτω κείμενο μᾶς τῶστείλε ἡ αυτόνομη ομάδα ομοφυλόφιλων γυναικῶν, μιά ἀπ' τῖς δύο λεσβιακές ομάδες πού λειτουργοῦν αὐτή τή στιγμή στήν Ἀθήνα.

Βιταμίνη αὐγοῦ γιά Κανάρια

Ἡ γυναικεία ομοφυλοφιλία ὑπῆρχε στήν Ἑλλάδα ἀπό πάντα, ὅπως ὑπῆρξε καί σέ κάθε κοινωνικό σχηματισμό, σέ κάθε χώρα καί σ' ὅλες τῖς ἐποχές. Μόνο πού ἡ φαλλοκρατική, πατριαρχική κοινωνία ἐπιβάλλοντας τή δική της σεξουαλικότητα (κι ἓνα κομμάτι της ἀποτελεῖ ἡ ἀντρική ομοφυλοφιλία, βλέπε καί τήν εὐρύτατη ἐξάπλωσή της στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα) «ἐσβησε» ἀπ' τό χάρτη τελείως τή γυναικεία σεξουαλικότητα (περιλαμβανομένης καί τῆς γυναικείας ομοφυλοφιλίας), μὴν ἀναγνωρίζοντάς της καμιά αυτόνομη ἔκφραση. Δέν εἶναι λοιπόν ἀξιοπεριέργο πού αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ κοινωνία φαλλοκρατῶν ἀναγνωρίζει τήν ὑπαρξη ἀντρικῆς ομοφυλοφιλίας (ἂν καί τή θεωρεῖ «διαστροφή»), ἀλλά ἐννοεῖ ν' ἀγνοεῖ συστηματικά τήν γυναικεία ομοφυλοφιλία. Τήν ἀγνοεῖ θεωρώντας τήν ἀνώριμη ἔκφραση σεξουαλικότητας καί τήν ἀπορρίπτει σάν ἐλλειπή σεξουαλική πράξη· τῖς μόνες δέ φορές πού δέν τήν ἀγνοεῖ, τήν χρησιμοποιεῖ σάν ἰσχυρό διεγερτικό γιά τήν πραγμάτωση τῆς δικῆς της ἱκανοποίησης.

Αὐτή τή στιγμή στήν Ἑλλάδα ἀρχίζουν νά δημιουργοῦνται ομάδες ομοφυλόφιλων γυναικῶν μέ σκοπό τήν διεκδίκηση τῆς ἐλεύθερης ἔκφρασης τῆς σεξουαλικότητας τῶν λεσβιῶν, καθώς καί τήν κατάργηση τῆς ἰδιαίτερης καταπίεσης πού ὑφίστανται ἀπό μέρους τῆς δεδομένης κοινωνίας.

Στῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ οἱ κυριώτεροι θεσμοὶ ὅπως τό κράτος, ἡ οἰκογένεια, τό σχολεῖο, ἡ ἐκκλησία, χρησιμοποιοῦν τούς μηχανισμούς τους γιά νά καταστείλουν τήν ἔκφραση τῆς γυναικείας σεξουαλικότητας καί συνακόλουθα καί τῆς ομοφυλοφιλίας. Παράλληλα, οἱ θεσμοὶ αὐτοὶ ἀσκοῦν ἐντονὴ ψυχολογικὴ πίεση καί μεταχειρίζονται μέ μεγάλη ἐπιτυχία τούς ἰδεολογικούς τους μηχανισμούς γιά ν' ἀλλοτριώσουν βαθύτατα τῖς γυναῖκες (βλέπε καί μέσα ἐνημέρωσης).

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, διαμορφώνονται μέσα στοὺς κόλπους τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν δύο εἶδους κυρίαρχα πρότυπα:

α). Τό ἀντρικὸ πρότυπο –ἀσκηση ἐξουσιαστικῶν δυνάμεων σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καί στὸν σεξουαλικὸ ἐπομένως (ἡ δυνατότητα ἔκφρασης σεξουαλικότητας μέ τῖς σχετικὲς ἐλευθερίες ἀνήκει στοὺς ἄντρες, ὅπως κι ἡ ἐξουσία, σ' ὅλο της τό πλάτος, ἀνήκει κι ἀσκεῖται ἀποκλειστικά ἀπ' αὐτούς).

β) Τό γυναικεῖο πρότυπο –ὀλοκληρωτικὴ ὑποταγὴ τῆς γυναῖκας στήν ἀντρικὴ ἐξουσία, παίζοντας τοὺς ἀπὸ τὰ πρὶν κατασκευασμένους ρόλους τῆς ὑπῆρέτριας, τοῦ σκεύους ἡδονῆς, τῆς παιδοποιητικῆς μηχανῆς, τῆς παιδοκόμου, τῆς παιδαγωγοῦ, κλπ. (ἡ δῆθεν «σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωση» πού ὀφείλεται σ' ἓνα βαθμὸ στήν βελτίωση τῶν ἀντισυλληπτικῶν μέσων, δέν εἶναι σέ τελευταία ἀνάλυση, παρὰ ἓνα μπουύμερανγκ, πού στρέφεται ἐνάντια στήν πραγματικὴ ἀπελευθέρωση ὅλων τῶν γυναικῶν).

Ἐφ' ὅσον καί οἱ λεσβίες μεγαλώνουν σύμφωνα μ' αὐτὰ τὰ πρότυπα, ἡ προσπάθεια πού χρειάζεται νά καταβάλλουν γιά νά μὴν μποῦν στὸ καλοῦπι τοῦ δεδομένου γυναικειοῦ

προτύπου είναι πολύ μεγαλύτερη και τό τίμημά της ανάλογο. Γιατί τούτο δέν σημαίνει ότι καταφέρνουν πάντα νά μήν έσωτερικέψουν τούς έπιβαλλόμενους από τά πάνω ρόλους. Συνηθέστερα, σύμφωνα μέ τή διαδικασία ταυτοποίησης, υποχρεώνονται νά υίοθετήσουν τόν άντρικό ή τόν γυναικείο ρόλο. Πολύ δέ περισσότερο άφοϋ κάνουν άναγκαστικά άτομική προσπάθεια.

Ζώντας σ' αύτή τήν κοινωνία, οι λεσβίες άντιμετωπίζουν μία σειρά από προβλήματα ήού ή παραπάνω κοινωνία τούς βάζει έπιτακτικά: Δέν μπορούν νά δηλώσουν τήν ιδιαίτερη σεξουαλική τους προτίμηση χωρίς τόν κίνδυνο τής άπόρριψής τους από τό κοινωνικό σύνολο. Κινδυνεύουν κάθε στιγμή νά «άποκαλυφθούν» από τήν οικογένεια (μέ τά συνακόλουθα δράματα πού αύτό συνεπάγεται λόγω τής έπικρατούσας ιδεολογίας), στήν έργασία τους (κι αύτό ίσοδυναμεί μέ άπόλυση, «στιγματισμό» κι άδυναμία νά ξαναβρουν δουλειά), δέχονται τήν κατακραυγή όχι μόνο τού κοινωνικού κορμού γενικά, αλλά και τών μικρότερων ομάδων στό βαθμό πού θά χαρακτηριστούν «άνώμαλες» από κείνες, π.χ. φίλους κλπ. Απορρίπτονται από τούς θεσμούς σάν μη-ύγιή στοιχεία, μέ άποτέλεσμα νά περιχαράκωνονται στά στενά πλαίσια τής μοναξιάς, γεγονός πού έπαυξάνει τά ψυχικά τραύματα και τή δημιουργία φαύλου κύκλου. Ή περιθωριοποίηση άπ' τή μεριά τού κοινωνικού συνόλου σπρώχνει τή λεσβία στό γκέτο.

Τό γκέτο όμως είναι μία πρόσκαιρη λύση στήν άπομόνωση τής λεσβίας γιατί δέν τής έπιλύνει (;) τό πρόβλημα. Αντίθετα αισθάνεται τήν προσωπικότητά της νά διχάζεται και νά παίρνει πολλές φορές μορφές σχιζοφρενικές.

Γι' αύτό λοιπόν μέσα από έναν άτομικό και συλλογικό άγώνα άλλαγής τής κοινωνικής δομής, πιστεύουμε ότι πρέπει νά γίνει μία συντονισμένη προσπάθεια πρós τά έξω, γιά ν' άπαιτήσουμε και νά πετύχουμε τήν έλεύθερη και ισότιμη έκφραση τής προσωπικότητάς μας. Άρα προχωρούμε άμεσα στήν διαδικασία άπογκετοποίησης τών λεσβιών.

Σέ όποιαδήποτε όμως από τις παραπάνω ομάδες και ύποομάδες άναπαράγεται και συνεχίζεται τό ίδιο παιχνίδι έξουσίας, δηλ. «έξουσιαστής - έξουσιαζόμενος».

Άρνούμενες ιδεολογικά τό παιχνίδι αύτό σ' όλες του τις μορφές, τείνουμε νά καταργήσουμε τά πρότυπα, μέσα από μία συνεχή προσπάθεια, προκαλώντας έτσι άνοιχτά όποιοδήποτε κατεστημένο.

Έπειδή οι λεσβίες είναι πρῶτα άπ' όλα γυναίκες, μέ όλα τά ιδιαίτερα προβλήματά τους (τῶν γυναικῶν) κι έπειδή τό πρόβλημα τῶν προτύπων άπασχολεί όλες τις συνειδητοποιημένες γυναίκες πού άρνούνται τήν άσκηση έξουσίας σέ βάρος τους, μόνο και μόνο έπειδή είναι γυναίκες, γι' αύτό τό Λεσβιακό κίνημα έντάσσεται στό Φεμινιστικό.

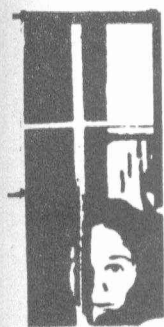
Από τό Φεμινιστικό όριοθετείται ως πρός τό ότι οι λεσβίες έκφράζουν μία διαφορετική πλευρά τής γυναικείας σεξουαλικότητας και ή άναγκαιότητα ξεχωριστού Λεσβιακού κινήματος άπορρέει άπ' αύτό άκριβώς τό γεγονός.

Ή πραγμάτωση όμως τῶν στόχων αυτών δέγ μπορεί νά γίνει παρά μόνο όπως τονίσαμε σέ μία διαφορετικού τύπου κοινωνία. Οι λεσβίες, έντάσσονται στό πλέγμα τῶν δυνάμεων πού άγωνίζονται γιά μία άντιεξουσιαστική κοινωνία.

Κα λ ο υ μ ε όλες τις λεσβίες ν' άγωνιστούν νι' άπελευθέρωση τής σεξουαλικότητας γιά γκρέμισμα τῶν ταμπού και γιά κατάργηση τῶν ρόλων, τῶν προτύπων και κάθε μορφής έξουσίας.

ΧΡΟΝΙΚΟ

Στις 23 'Απρίλη, ημέρα Τετάρτη καί ώρα 11 π.μ. η ισοβίτισσα 'Αδαμάκη κάνει απόπειρα αὐτοκτονίας. 'Η 'Αδαμάκη ἔπασχε ἀπὸ ἐπιληψία καί μελαγχολία. Εἶχε ζητήσει νά μεταφερθεῖ στό Δαφνί γιά στενότερη ἰατρική παρακολούθηση, ἀλλά τό αἷτημά της αὐτό ἀπορρίφθηκε. "Ενα δευτέρό της αἷτημα -νά παίρνει τά χάπια της στίς 9 ἡ ώρα τό βράδυ ἀντί στίς 7 ὥστε νά μπορεῖ νά κοιμᾶται κανονικά κι ὄχι νά ξυπνᾷ στίς 2 καί 3 τά μεσάνυχτα- εἶχε τήν ἴδια τύχη. Στή διαμάχη της μέ τό γιαντρό γιά τό ζήτημα αὐτό προσπαθεῖ νά τόν χτυπήσει. Γιά νά τήν τιμωρήσουν, τήν κλείνουν στήν ἀπομόνωση ὅπου καί ἀποπειράται νά πεθάνει. Φτιάχνει σκοινί μέ τά σεντόνια της καί κρεμιέται στό κάγκελα τοῦ κελιοῦ της. Μετά τήν ἀπόπειρά της μεταφέρεται στό Δαφνί. Τήν ἴδια μέρα τό μεσημέρι, ἔρχεται ἡ διαταγή μεταφορᾶς τῆς κρατούμενης Βάλτες (6 μήνες ὑπόδικος γιά χρήση ναρκωτικῶν σέ 10 μέρες γινόνταν ἡ δίκη της) στό Δαφνί. 'Αρνεῖται κι ἀρχίζει νά φωνάζει καί νά κλαίει. Τότε, ἡ δεσμοφυλάκισσα Τσαμπρού μαζί μ' ἄλλη μία τήν τραβοῦν ἀπό τά πόδια γιά νά τήν βγάλουν ἀπό τό κελλί της διά τῆς βίας.

'Η συγκρατούμενή τῆς 'Αρβανιτάκη πού κρατεῖται γιά χρήση ναρκωτικῶν, φοβούμενη τήν πιθανή μεταφορά της στό Δαφνί καί βλέποντας τό θέαμα, πανικόβλητη, σπάει τά τζάμια καί κόβει μέ γυαλιά τίς ἀρτυρίες της. Τό κελί πλημμυρίζει ἀπό τό αἷμα της καί ἡ Κική Καραγιάννη συγκρατούμενή της στό ἴδιο κελί ἀρχίζει νά φωνάζει «βοήθεια κόπηκε». "Ολοι ἀδιαφοροῦν. "Ερχονται καί τήν παίρνουν ὕστερα ἀπό μισή ὥρα.

Τετάρτη ὥρα 2.30 μ.μ. Εἶναι ἡ ὥρα πού ξεκλειδώνουν τά κελιά. Οἱ κρατούμενες συναντιῶνται ὅλες μαζί στό διάδρομο, ζητοῦν νά κληθεῖ εἰσαγγελέας γιά νά ἐρευνήσει τίς ἀπόπειρες καί ἐμποδίζουν τίς φυλάκισσες νά καθαρίσουν τά αἵματα τῆς 'Αρβανιτάκη. Τελικά, μετά ἀπό ἐπίμονη ἀπαίτησή τους ἔρχεται κάποιος εἰσαγγελέας -μετά ἀπό ἐντολή τοῦ Εἰσαγγελέα 'Υπηρεσίας Πειραιᾶ Κονταξῆ, σύμφωνα μέ τή δήλωση τῆς διευθύντριας τῶν φυλακῶν, -ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται νά δώσει τά στοιχεῖα του ἀκόμη καί σ' ἓναν δικηγόρο πού ἔτυχε νά εἶναι ἐκεῖ, κι ἀφοῦ μιλάει λίγο μέ τίς κρατούμενες φεύγει.

Οἱ κρατούμενες ἀρνοῦνται νά ὑπαναχωρήσουν καί ζητᾶνε νά ἔλθουν δημοσιογράφοι. Στίς 7 μ.μ. ἀποφασίζουν σ' ἐνδειξη διαμαρτυρίας, ν' ἀρχίσουν ἀπεργία πείνας. Μέ τά σεντόνια τους φτιάχνουν πανῶ μέ τό σύνθημα «'Απεργία πείνας γιά καλύτερες συνθῆκες ζωῆς». 'Αρνοῦνται νά μποῦν στό κελιά τους ἀκόμη καί τήν νύχτα. Οἱ φυλακισμένες συνεχίζουν τόν ἀγῶνα τους καί τήν ἐπόμενη μέρα.

MARTYRIA

Παρασκευή 25-4-80

Τό κελλί τῆς Φρόσως, πού τήν Τετάρτη ἀποπειράθηκε νά αὐτοκτονήσει εἶναι ἀκόμα πλημμυρισμένο μέ τό αἷμα της. Στό κελλί τῆς ισοβίτισσας 'Αδαμάκη πού ἀποπειράθηκε κι αὐτή ν' αὐτοκτονήσει, τό σεντόνι ἀπ' ὅπου κρεμάστηκε βρίσκεται πάντα δεμένο στό κάγκελα τοῦ παραθύρου της. Στή 6' πτέρυγα τῆς φυλακῆς 48 γυναῖκες 2 μέρες τώρα δέν τρώμε καί κοιμόμαστε χάμω ἔξω ἀπό τά κελιά μας ζητώντας δημοσιογράφους καί ἀνοιγμα φακέλλου ἐρευνας γιά τά αἷτια πού ὁδήγησαν τίς δυο συγκρατούμενες ν' ἀποπειραθοῦν νάβάλουν τέρμα στή ζωή τους.

Στήν α' πτέρυγα ἄλλες 15 γυναῖκες ἀπεργοῦν κι αὐτές. "Ολη ἡ ὑπόλοιπη φυλακή (ἄλλες 35-40 γυναῖκες περιπου), κρυφά συμφωνεῖ μέ τήν ἀπεργία. Εἶναι ὅμως ὁ φόβος, ὁ ἐκφοβισμός τοῦ χαρτιοῦ διαγωγῆς, ἡ χάρη τοῦ 15 χρόνια ισοβίτισσας, οἱ ἀπειλές γιά διακοπή δουλειᾶς σέ ὅσες προσπαθοῦν νά μειώσουν τήν ποινή τους.

Χτές ἦρθε ὁ διευθυντής τοῦ ὑπουργείου «Δικαιοσύνης» (ὑπουργεῖο 'Αδικίας) μαζί μέ τό γενικό ἐπιθεωρητή φυλακῶν Λαμπρία. 'Αρνήθηκε ὅποια-δήποτε συζήτηση γιά νά ἀνοιχτεῖ φάκελλος σέ ὅποιαδήποτε δίωξη γιά ἡθική αὐτοσυρία στίς οὐσιαστικές δολοφονίες πού γίνονται ἐδῶ μέσα (ἡ δεσμοφύλακας Τσαμπρού, (πού ἀπαθέστατα ἀγνόησε, ἐπὶ μισή ὥρα, τίς κραυγές τῶν κρατούμενων μπροστά στίς ἀνοιγμένες φλέβες τῆς Φρόσως, ἀπαντώντας «ἄς κόψει τό λαιμό της» -ὅλη μέρα χτές κυκλοφοροῦσε κανονικά μέσα στίς φυλακές δίνοντας ὁδηγίες), ἀρνήθηκε δημοσιογράφους δηλώνοντας πῶς αὐτό δέν θά γίνει ΠΟΤΕ, μὴν τυχόν πληροφορηθεῖ ὁ

Πέμπτη 24 'Απριλίου, ώρα 1 μ.μ. Στις φυλακές καταφθάνει ο Λαμπρίας σάν αντιπρόσωπος του ύπουργού δικαιοσύνης κι ο γενικός διευθυντής του ύπουργείου Γιαλκέτσης. 'Απευθύνονται στις φυλακισμένες απειλητικά κι ο Λαμπρίας κατηγορεί τις πολιτικές κρατούμενες σάν ύποκινήτριες των γεγονότων. Στο μεταξύ χωρίζουν τις κρατούμενες κι απομονώνουν τις 2 πτέρυγες. 'Ετσι, λοιπόν, στόν άγώνα πού συνεχίζεται, συμμετέχει ή β' πτέρυγα όλόκληρη (48 γυναικες) καί μερικές από την α' πτέρυγα (15 περίπου).

Πέμπτη 7 μ.μ. Οι κρατούμενες της β' πτέρυγας αποφασίζουν νά γράψουν ένα χαρτί μέ τά αιτήματά τους καί ζητούν την άδεια της Διευθύντριας γιά νάρθουν σ' έπαφή μέ την α' πτέρυγα, νά τά συζητήσουν όλες μαζί, γιά νά τά ύποβάλουν από κοινού στο ύπουργείο μέσω του Γιαλκέτση, ό όποιος παρέμεινε στίς φυλακές μέχρι τις 10 τό βράδυ.

Η άδεια δέν δίδεται παρά τό γεγονός ότι τά αιτήματα είναι πολύ συγκεκριμένα.

1. Νά καταργηθεί τό Δαφνί σάν μέσο έκφοβισμού καί σωφρονισμού.
2. Νά καταργηθεί ή μίσθωση έργασίας μέ τό πρόσχημα της χάρης γιά τις βαρupoινίτισες.
3. Νά καταργηθεί ό ψυχολογικός έκβιασμός πού άσκειται στίς ύπόδικες, ότι δηλ. αν δέν ύποταχτούν όλόκληρωτικά, δέν θα τους δοθεί από τη διεύθυνση των φυλακών έκθεση καλής διαγωγής γιά τό δικαστήριο.
4. Κάθε μέρα δουλειάς τους ν' αντιστοιχεί σέ μία μέρα χάρης, ενώ μέχρι σήμερα είναι ένας μήνας δουλειά γιά 23 μέρες χάρης.
5. Νά καταργηθούν οι άπάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης πού οδηγούν στην αύτοκτονία (άνυπαρξία κοινωνικών ύπηρεσιών στίς φυλακές).
6. Νά δημιουργηθεί ειδική νοσοκομειακή πτέρυγα γιά τις τοξικομανείς (μέχρι τώρα πάνε στο Δαφνί).
7. Νά φύγει ό ψυχίατρος Μαράτος. 'Ο Μαράτος ήταν προηγούμενος στίς άνδρικές φυλακές Κορυδαλλού, απ' όπου εκδιώχθηκε επίσης μετά από άγώνα των φυλακισμένων άνδρων. 'Ο λόγος πού δέν τον θέλουν είναι ότι μέ τό παραμικρό τις στέλνει στο Δαφνί.
8. Νά φύγει ή δεσμοφυλάκισα Τσαπρού πού φέρεται στίς συλακισμένες μέ ιδιαίτερη σκληρότητα.
9. Νά γίνει ένα απ' τά έπισκεπτήρια την Κυριακή ώστε νά μπορούν νά τις βλέπουν οι εργαζόμενοι συγγενείς τους.
10. Νά γίνει ή τροφή τους πιο πλούσια σέ βιταμίνες καί νά τους δίδονται φρούτα καθημερινώς.

Μένουν έξω καί την Πέμπτη τό βράδυ, καί συνεχίζουν την άπεργία πείνας.

Παρασκευή 25 'Απριλίου. 'Ο άγώνας συνεχίζεται. Οι φυλακισμένες εξακολουθούν νά ζητάνε από τη διευθύντρια των φυλακών Σαβόγλου άδεια γιά επικοινωνία μέ την άλλη πτέρυγα. Αυτή τό άρνεϊται. 'Η άπάντησή της ήρθε λίγες ώρες άργότερα. Στις 1.30' περίπου τό μεσημέρι, ή πόρτα της φυλακής άνοίγει καί μπαίνουν μέσα 50 περίπου άνδρες των MAT μέ σηκωμένα τά γκλόμπς, καθώς κι όλες οι δεσμοφυ-

'Ελληνικός λαός τό αίσχος. Μέ διαταγή της απομονώθηκαν οι δύο πτέρυγες της φυλακής.

Παρασκευή 11 τό πρωί:

Τό μοναδικό μας αίτημα από χτές εξακολουθεί νά είναι ή επικοινωνία ανάμεσα στίς δύο πτέρυγες γιά ύποβολή κοινού ύπομνήματος στόν είσαγγελέα Πειραιά καί τό ύπουργείο. 'Η δη μία από μās, έξαντλημένη από την άπεργία (είναι τοξικομανής κι άρρωστη) βρίσκεται μισολιπόθυμη στο κελλί της. Δυό μέρες τώρα γιά πρώτη φορά στα χρονικά της φυλακής δέν έχει σημειωθεί τό παραμικρό πρόβλημα.

Πλήρης σύμπνοια, ούτε ό παραμικρός καυγάς μεταξύ των κρατουμένων. Μία διαμαρτυρία ειρηνική, συγκροτημένη καί δίκαια.

Παρασκευή 12.30':

Μία δεκαπενταριά δεσμοφύλακες μπαίνουν στην πτέρυγά μας «νά σταματήσει ή άπεργία καί νά πάνε στα κελλιά σας χωρίς άλλη συζήτηση». Διάλογος μηδέν, καθόμαστε χάμω σταυροπόδι. 'Από τις 48 της πτέρυγας μας (β') μόνο δυό ύποκύπτουν στόν έκβιασμό γιά τό κόψιμο της δουλειάς καί κακών χαρτιών διαγωγής, καί μπαίνουν στα κελλιά τους συνεχίζοντας όμως την άπεργία πείνας.

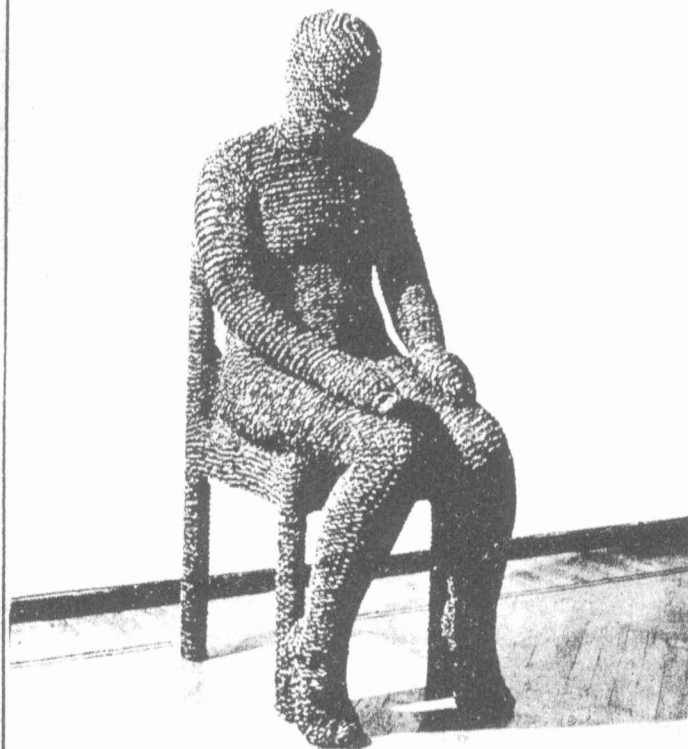
Παρασκευή 13 μ.μ.:

'Η πόρτα της πτέρυγας ξανανοίγει 15 δεσμοφύλακες καί 50 άντρες των MAT άνεμίζοντας γκόμπς εισβάλλουν ούρλιάζοντας. Καμμία μας δέν κινήθηκε. Μās άρπάζουν από τά μαλλιά, 4 μπάτσοι γιά μία κρατούμενη. Μās χτυπάνε όπου βρουν, στα κεφάλι, στα πόδια στο στομάχι. 'Επί μισή ώρα ή φυλακή θυμίζει τη νύχτα του Πολυτεχνείου τό Νοέμβρη του '73. Τή Φρόσω τη σέρνουν μισολιπόθυμη σ' άλλο διάδρομο. Μία Αύστραλέζα πεσμένη χάμω, την τραβάνε δυό μπάτσοι από τά μαλλιά. Μās κλειδώνουν όπου βρουν. Μία από μās την άνεβάζουν τραβώντας την από τη σκάλα, ενώ τό σώμα της καί τό κεφάλι της χτυπάει σέ κάθε σκαλί.

Παρασκευή 2 μ.μ.:

Προσκλητήριο από τά κελλιά μας. Μετράμε παρούσες κι απώλειες. Πέντε μεταγωγές στην Πάτρα -όλες πολι-

(Αναδημοσίευση από τό περιοδικό «της φυλακής...»)

Ζήτησες βοήθεια, βοήθεια, βοήθεια
Ἡ κραυγή σου ἔσκισε πυκνά, νυχτερινά σκοτάδια.
Ὡτοασπίδες φόρεσαν ὅλοι τώρα, κορόϊδο.
Τίς μοιράζουν ἀβέρτα τώρα
Στά ὑπουργεῖα, στοὺς δρόμους, στά σχολεῖα καὶ στά πάρκα
ἀκόμα.

Φωνάζεις ξανά πιά δυνατό.
Μά τώρα φτιάξαν τὰ ντουβάρια πιά γερά,
Ἐνίσχυσαν τή μόνωση, τήν τελειοποίησαν.
Τώρα ἡ κραυγή σου δέν ἀκούγεται πιά.
Μετατρέπεται καὶ φτάνει πρὸς τὰ ἔξω
Σάν μουσική ἀπὸ χαρούμενα ρόζ πάρτυ γενεθλίων.
Μά ἐσύ κλαῖς.
Δέν θά σ' ἀκούσει κανεὶς πάρτο ἀπόφαση.
Μόνο ἐγὼ σέ νοιώθω, γιατί ἐγώ εἰμαι ἡ κραυγή σου.
Φτάνει αὐτό; Τεράστια ἐρωτηματικά τὰ δυό σου μάτια.
ΟΧΙ! Ἀλλά πῆρα ἤδη τό σῆμα σου.
Μὴν κραυγάζεις ἄλλο. Φτάνει ὥς ἐδῶ.
Κάτι ἀρχίζει νά σπάει τή μόνωση. Μιά μικρή ὀπή.
Φτάνει γιά τὴν ἀρχή. Μὴ φωνάζεις ἄλλο σοῦ εἶπα.
Σκέψου, σκέψου δυνατό τώρα πού ξέρεις πὼς κάποιος σέ
ἀκούει.

Ἔτσι χίμαιρες τώρα πιά. Σιγά-σιγά. Κάτι θά γίνει.

Ἔτσι πειραματόζωα σέ κρατικά ψυχιατρεῖα.

Ἔτσι ἀνήμερα θεριά σέ κρατικές φυλακές.

Ἡ μόνωση θά σπάσει. Χάλασε ἤδη.

Τὴν φτιάχναν ἀνίδεοι τεχνίτες.

Γυναικεῖς φυλακές Κορυδαλλοῦ

Ἔμεῖς οἱ γυναῖκες:

– **Καταγγέλλουμε** τὴ στάση τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων του, ὑπουργῶν κ.λπ. καὶ τὴ βάρβαρη ἐπίθεση τῶν ἀστυνομικῶν.

– **Καταδικάζουμε** τό ἐλληνικό σωφρονιστικό σύστημα πού λειτουργεῖ σάν ἰσοπεδωτικός ἐξοντωτικός μηχανισμός τῶν φυλακισμένων καὶ σάν κοινωνικός μηχανισμός καταστολῆς.

– **Καταγγέλλουμε** τὴν «καθαρή», «ἀταξική» ἐπιστήμη, τὴν ὑπεράνω ἀντιθέσεων καὶ σκοπιμοτήτων, τὴ σύμπραξη ἐπιστήμης-φυλακῆς, τοὺς ψυχιάτρους-δεσμοφύλακες.

– **Καταγγέλλουμε** τὴν χρησιμοποίηση τῶν ὑποτιθέμενων ψυχιατρικῶν κλινικῶν σάν ἐσχατὴ ἀπειλή ἐνάντια στοὺς ἀνυπότακτους καὶ «μὴ συμμορφούμενους» μέ τὴν τάξη καὶ τοὺς ἀπάνθρωπους μηχανισμούς τῶν φυλακῶν καὶ τὴ λειτουργία τους σάν σύγχρονα Νησιά τοῦ Διαβόλου.

– **Καταγγέλλουμε** τὴν ἀδιαφορία-ἀνοχή τῶν ψυχιάτρων καὶ τῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν, τὴ σιωπὴ τους σχετικὰ μέ τίς ὑπάρχουσες συνθῆκες τῶν φυλακῶν, ἀναμορφωτηρίων καὶ ψυχιατρείων πού καταλήγει σέ ἀποδοχή καὶ σύμπραξη στά ὅσα συντελοῦνται.

– **Καταγγέλλουμε** τὴ συνωμοσία σιωπῆς γύρω ἀπὸ τίς συνθῆκες τῶν φυλακῶν καὶ τὴν πάλιν τῶν φυλακισμένων.

Καταδικάζουμε αὐτό τό ρατσιστικό, ἐξουσιαστικό κοινωνικό σύστημα πού δημιουργεῖ καὶ ἀναπαράγει τίς κοινωνικές κατηγορίες καὶ διαιρέσεις τῶν «ἀπροσάρμοστων» καὶ «προσαρμοσμένων», τῶν «φυσιολογικῶν» καὶ «ἀνώμαλων», τῶν «λογικῶν» καὶ «τρελλῶν».

για την αυτονομία μας...

Γέννηση του γυναικείου κινήματος

Πρός τό τέλος τής δεκαετίας του '60 «ξεπήδησε ξαφνικά» τό γυναικείο κίνημα. Φάνηκε σάν νά αναδύεται μέσα από κάποιο ιδεολογικό κενό καί δέν άνηκε ούτε στόν προηγούμενο Φεμινισμό ούτε στόν Μαρξισμό. Δέν άνηκε πουθενά συγκεκριμένα -καί τό πιό φοβερό- φαινόταν σάν νά μή δίνει λογαριασμό σέ κανέναν. Μέ τρομερό «θράσος» καί «άναιδεια» εισέβαλλε στήν ιστορία χωρίς διόλου νά ντρέπεται γιά τήν έλλειψη ριζών ή ιστορικής συνέχειας. Οι γυναίκες στήν άρχή δειλά-δειλά, κατόπιν πιό μαζικά κι όρμητικά, κάνουν αίσθητή τήν παρουσία τους. Οι αιώνες «άνυπαρξίας» τών γυναικών τελειώνουν. Μέσα στόν ανθρώπινο - άνδρικό κόσμο, έμφανίζεται καί ή γυναίκα - άνθρωπος. Φυσικά, ή επίθεση δέν άργησε νάρθη. Πρωτοστάτησαν παντός τύπου «φεμινιστές» καί Μαρξιστές. Όλοι δηλ. αúτοί, πού λίγο πρίν ή γυναίκα άρθρώσει τό δικό της λόγο «έκό-

πτοντο» γιά τήν γυναικεία ισότητα κι άπελευθέρωση, καί πού στήν πρώτη στοιχειώδη άμφισβήτηση τής κυριαρχίας τους, αúτόματα, από «φίλοι» έγιναν έχθροί.

Μέσα σέ μία κοινωνία, πού συστατικό της στοιχείο είναι είτε ή άπουσία είτε ή περιθωριακή καί μηδαμινή παρουσία τών γυναικών, ήταν άπόλυτα φυσικό νά καταβληθεϊ κάθε προσπάθεια γελοιοποίησης γιά ν' άποδυναμώσουν καί νά διαστρεβλώσουν τόν επαναστατικό χαρακτήρα του άγώνα τών γυναικών. Τ' άστικά κόμματα, ό άστικός τύπος καί τά λοιπά μέσα μαζικής ένημέρωσης, ξεκίνησαν μακρόχρονη καμπάνια γελοιοποίησης στήν άρχή κι άφομοίωσης στή συνέχεια. Άρχικά, άντιμετώπισαν τίς φεμινίστριες σάν τίς «άσχημες», κακογαμημένες, ύστερικές αúτες γυναίκες» καί μετά, όταν τό κίνημα ήταν μία άδιαμφισβήτητη πραγματικότητα, περνούν στήν καθιέρωση «έ-

τους γυναίκας» καί τήν προβολή κάποιων γυναικών, πού κατέχουν θέσεις πρωθυπουργών, ύπουργών, άκαδημαϊκών κ. λ.π., περιορίζοντας τό αίτημα γιά άπελευθέρωση τών γυναικών στό αίτημα γιά ισότητα.

Άπ' τήν άλλη πλευρά οι Μαρξιστές, άπέναντι στό γεγονός ότι γυναίκες μικροαστικής κύρια καταγωγής (λές κι αúτοί ήταν έργατικής!!!) ξεκινούσαν έναν αúτόνομο έξω από τά δικά τους καθιερωμένα επαναστατικό άγώνα, ούρλιαζαν γιά παρεκκλίσεις από τήν ταξική πολιτική. Άλλωστε σ' όλες τίς μέχρι τώρα αναλύσεις τους, τό πρόβλημα τών γυναικών τό είχαν δή καθαρά σάν οικονομικό πρόβλημα καί διακήρυτταν ότι ή έξοδος τών γυναικών άπλά καί μόνον στήν παραγωγή, θά προίκιζε τίς γυναίκες μέ ταξική συνείδηση, συνείδηση έργαζομένου, πού θά τίς καθιστούσε ικανές νά παλαίψουν από κοινού μέ τούς λοιπούς έργαζόμενους,

παραβλέποντας έτσι και μεταθέτοντας τό γυναικείο πρόβλημα σέ κάποιο άόριστο μέλλον.

Σέ όλα αυτά βέβαια, έπαιξε σημαντικό ρόλο ή άποσίωψη και ή παραποίηση τών άγώνων τών γυναικών. Χωρίς ώστόσο τό κίνημα γιά τήν άπελευθέρωση τών γυναικών νά ταυτίζεται μέ τόν παληό φεμινισμό, έν τούτοις έχει άρκετά κοινά στοιχεία όπως και βασικές καθοριστικές διαφορές. Οί συνθήκες πού γέννησαν τό παληό γυναικείο κίνημα άνάγονται στήν έποχή τής βιομηχανικής επανάστασης, και στίς αλλαγές πού αύτή επέφερε στόν χώρο τής οικογένειας, πού παύει πιά νά είναι ή παραγωγική μονάδα —τόσο στήν ύπαιθρο όσο και στήν πόλη— και μεταβάλλεται πιά σέ άναπαραγωγική φάμπρικα και κέντρο άναπαραγωγής και διαιώνισης τής κυρίαρχης ιδεολογίας.

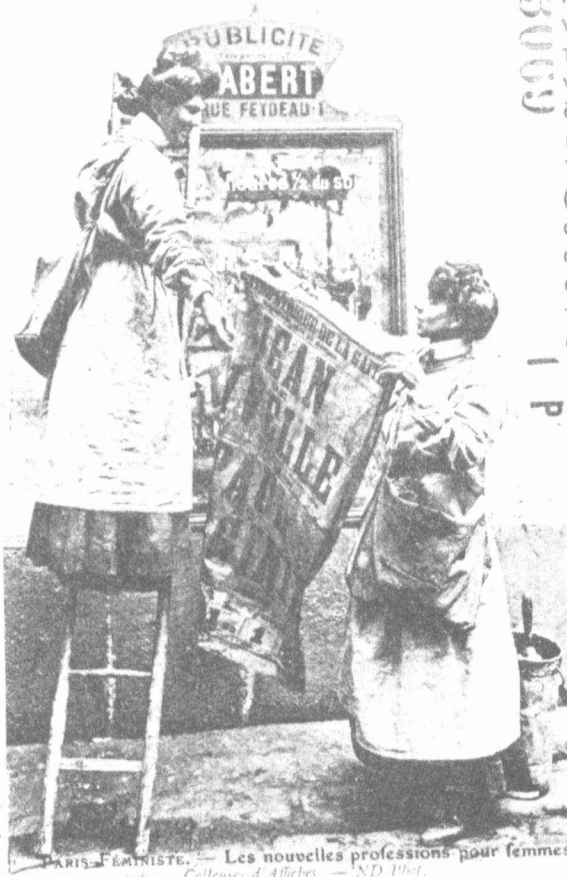
Οί γυναίκες τών λαϊκών στρωμάτων βγαίνουν άπ' τό σπίτι και δουλεύουν στίς νεοδημιούργητες βιομηχανίες, ένώ οί εύπορες περιορίζονται ΟΡΙΣΤΙΚΑ στό σπίτι, πού είχε πάψει πιά νά είναι παραγωγική μονάδα. Οί άστές, άντιδρώντας στήν περιθωριοποίηση και τήν άπραξία, άρχισαν ν' άπαιτούν νά μπουν στήν εκπαίδευση, στή δουλειά, στή δημόσια ζωή, κι έτσι εμφανίζονται οί πρώτες συνειδητοποιημένες γυναίκες —σάν γυναίκες, σάν γυναίκες— κοινωνικά άτομα, πού άγωνίζονται μόνες τους μέσα άπ' τίς δικές τους γυναικείες οργανώσεις γι' άποκλειστικά γυναικεία δικαιώματα.

Αύτή λοιπόν άκριβώς ή μεταφορά τής παραγωγής άπ' τό σπίτι στό έργοστάσιο άφ' ενός χώρισε ΡΙΖΙΚΑ τίς γυναίκες άπ' τούς άντρες κι άφ' έτέρου, ή δημιουργία ενός ξεχωριστού «κόσμου» γιά τίς γυναίκες, —ήδη τά πρώτα χρόνια τής καπιταλιστικής ανάπτυξης— έβαλε τίς βάσεις γιά ένα ξεχωριστό γυναικείο κίνημα.

Στίς σημερινές συνθήκες, ή λήξη του β' παγκόσμιου πόλεμου άκολουθείται άπ' τήν καπιταλιστική ανάκαμψη και διόγκωση του τριτογενούς τομέα παραγωγής, πού κύρια γυναικοκρατείται, τήν πλήρη άπασχόληση, τήν καταναλωτική μετεξέλιξη του καπιταλισμού και τήν άφθονία τών καταναλωτικών προϊόντων. Τό ιστορικό αίτημα τής άνθρωπότητας γιά ψωμί και δουλειά στά μητροπολιτικά τουλάχιστον κέντρα ικα-

νοποιείται και οί εύημερούσες κοινωνίες τής άφθονίας και τής κατανάλωσης είναι ή σύγχρονη μεταπολεμική πραγματικότητα. Μόνο πού ή κοινωνία «τής άφθονίας» πραγματοποιείται μέσα στήν κοινωνία τών άσκητικών, συρρικνωμένων και αύστηρών δομών και θεσμών πού οικοδομήθηκαν πάνω στήν έλλειψη.

Μέσα σ' αυτές τίς συνθήκες προβάλλουν στήν επιφάνεια ποικίλα προβλήματα, διαφορετικά άπ' αύτά πού μέχρι τώρα έβαζε τό έργατικό κίνημα, και νέα αίτήματα διαμορφώνονται, αίτήματα πού άφορούν τήν ποιότητα ζωής. "Ενα νέο κίνημα άμφισβήτησης έμ-

φανίζεται, μέ τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά άπ' τό προηγούμενο δημοκρατικό-έργατικό κίνημα.

Τό νέο κίνημα άμφισβητεί τόσο τήν κυρίαρχη άστική τάξη, τούς θεσμούς και τίς δομές μέσα άπ' τίς όποιες άναπαράγεται ή έξουσιαστική τής ιδεολογία, όσο και τήν ιδεολογία τής και τόν τρόπο οργάνωσης τής ζωής. Ειδικά στοιχεία πού τό χαρακτηρίζουν είναι ο

αυτόνομος τρόπος οργάνωσής του πάνω στήν ιδιαιτερότητα τών διαφόρων προβλημάτων, έξω άπό τά μέχρι τώρα παραδοσιακά σχήματα τής άριστεράς, κι ό άντιεξουσιαστικός κι άντιεραρχικός του χαρακτήρας. Κάτω άπ' τήν επίδραση μιάς σειράς διανοούμενων όπως ο Ράιχ, ο Λαίγκ, ο Μαρκουζε κ.ά, βάθυνε τήν άμφισβήτησή του πάνω σέ ζητήματα όπως ή άλλοτρίωση τής άνθρώπινης συνείδησης άπ' τήν καταναλωτική ιδεολογία του καπιταλισμού, οί ιδεολογικοί μηχανισμοί καταστολής, ή έξουσιαστική, ιεραρχική κι αυταρχική δομή τής κοινωνίας, ή σεξουαλική καταστολή, οί φυλετικές διακρίσεις, ή πατριαρχική οργάνωση. Στά πλαίσια του νέου αυτού κινήματος —πού οί άρχές του άνάγονται στό κίνημα τών μητρινικών πού σφραγίζουν όλόκληρη τήν δεκαετία 50-60 και συνεχίζεται μέ τό κίνημα τών Γίπυς και τών Χίππυς στήν Άμερική και στό κίνημα τών Μαύρων (Μαύρη Δύναμη), τό κίνημα ένάντια στήν στράτευση και στόν πόλεμο άπ' άφορμή τό Βιετνάμ, τό κίνημα τής νεολαίας, πού εμφανίζεται σ' όλόκληρο τόν καπιταλιστικό κόσμο μέ άποκορύφωμα τήν έξέγερση του Μάη του '68 —έντάσσεται και τό κίνημα γιά τήν άπελευθέρωση τών γυναικών.

Τό κίνημα τών γυναικών όχι μόνον έχει άμεση σχέση μ' όλα αύτά τά παραπάνω —ή τεράστια πλειοψηφία τών γυναικών μοιράζεται μαζί μέ τούς μαύρους τήν οικονομική και κοινωνική άθλιότητα, μέ τούς φοιτητές μιά έμπειρία ιδεολογικού χειρισμού και μαζί μέ τούς χίππυς μπορεί νά διαμαρτυρηθεί γιά τήν κοινωνική καταστολή και τήν σεξουαλική καταπίεση πού κύρια στοχεύει στήν γυναίκα— αλλά και πηγάζει άπ' τίς ίδιες άκριβώς συνθήκες, άν πάρουμε ύπ' όψη μας και τήν ειδική θέση τών γυναικών τήν περίοδο αύτή. Κι έδώ άκριβώς βρίσκεται ή βασική διαφορά του μέ τό παληό γυν. κίνημα. Τό νέο γ.κ. ξεπηδά στίς συνθήκες του υπερώριμου καπιταλισμού, μέσα στή γενικώτερη δομική του κρίση, και εκφράζει μιά νέα συνείδηση άνάμεσα στίς γυναίκες. Και βάσει αύτής άκριβώς τής νέας συνείδησης προωθεί και διεκδικεί συγκεκριμένες κοινωνικές αλλαγές. Παράλληλα βλέπει τόν άγώνα του διαφοροποιημένο μέν, αλλά παρόμοιο μέ τόν άγώνα όλων τών καταπιεσμένων. Θεωρεί ότι ό άγώνας ένάντια στήν κα-

ταπίση είναι επαναστατικός αγώνας και ότι μπορεί σ' αυτόν να συμμαχήσει με όλες τις καταπιεσμένες ομάδες. Κι εδώ επίσης έρχεται σ' αντίθεση με το παλιό γυν. κίνημα, που παρά την αυτόνομη οργάνωση γύρω από τα γυναικεία προβλήματα, διατηρούσε την ψευδαίσθηση ότι μπορούσαν να υπάρχουν ουσιαστικές αλλαγές στη θέση της γυναίκας στον καπιταλισμό, χωρίς να μετασχηματιστεί ούτε ο εξωτερικός κόσμος της παραγωγής, ούτε ο έσωτερικός κόσμος της οικογένειας. Το παλιό γυν. κίνημα είχε σαν κεντρικό στόχο την ισότητα των γυναικών μέσα στον άνδρικό κόσμο, ενώ το σύγχρονο γυν. κίνημα στοχεύει στην απελευθέρωση των γυναικών και στην άρνηση κι άνατροπή του ανδρικού κόσμου.

Η ανάγκη του καπιταλισμού για νέες πηγές εργατικής δύναμης μεταπολεμικά οδήγησε στην αύξηση της παραγωγικότητας καλύπτεται πλέον από τις γυναίκες που η άπορροφή τους στην αγορά εργασίας έχει ήδη αρχίσει από πολύ παλιά, αλλά γενικεύεται στην δεκαετία '60- '70.

Παράλληλα, αφ' ενός μέρους, η εξαπλώση των αντισυλληπτικών μέσων έχει σαν αποτέλεσμα -για πρώτη φορά στην ιστορία του πολιτισμού- οι γυναίκες να μπορούν να ελέγχουν την αναπαραγωγική τους λειτουργία, αφ' ετέρου δε με την τεχνολογική εξέλιξη και τις διαφορές εφαρμογής της έχουν την παραγωγή καταναλωτικών αγαθών (πλυντήριο, κουζίνα κ.λπ.) που μείωσαν τον

χρόνο που η γυναίκα έπρεπε να δαπανά στο νοικοκυριό έτσι ώστε όλο και περισσότερες γυναίκες ν' απελευθερώνουν χρόνο για τον εαυτό τους.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι η πλατειά εξάπλωση της ανώτατης εκπαίδευσης και το γεγονός ότι για πρώτη φορά φτάνουν σε μεγάλα ποσοστά στις ανώτατες σχολές γυναίκες που δεν ανήκουν -όπως άλλοτε σπών- άρχουσα τάξη. Το γυναικείο κίνημα αρχικά αναπτύχθηκε μέσα απ' τις γυναίκες που βγήκαν απ' τη μαζική ανώτατη εκπαίδευση και που μαζί με τους άντρες απέτέλεσαν το νέο είδος διανοούμενου-ειδικευμένου εργάτη. Για τις γυναίκες τα πράγματα βέβαια ήταν πολύ διαφορετικά. Η ισότητα των 2 φύλλων μέσα στα Πανεπιστήμια είναι ένα παραμύθι. Η σύγκρουση ανάμεσα στις αξίες του σπιτιού και του πανεπιστημίου είναι πολύ έντονη. Ενώ η οικογένεια τις ετοιμάζει για το γάμο, τη μητρότητα, την οικογενειακή ζωή, στο Πανεπιστήμιο ή φιλελεύθερη εκπαίδευση υπόσχεται «ισότητα» και «καριέρα». Το γυν. κίνημα λοιπόν, εκφράζει τις αντιφάσεις που νοιώθουν οι γυναίκες ανάμεσα στην επαγγελματική πραγματικότητα και την φαινομενική ισότητα κι ελευθερία μέσα στα πανεπιστήμια.

Παραπέρα η μαζική της έξοδος στην αγορά εργασίας αποκαλύπτει τις αντιφάσεις του γεγονότος, ότι δηλ. ενώ έχουν ανατραφεί για μία μορφή παραγωγής στην οικογένεια, και το πρότυπο της ιδανικής συζύγου και μητέρας

εξακολουθεί να κυριαρχεί, αναγκάζονται ν' ασχοληθούν με μία ποιοτικά διαφορετική παραγωγή.

Απ' αυτές ακριβώς τις αντιφάσεις δημιουργείται η επαναστατική γυναικεία συνείδηση. Όπως, λοιπόν, στις άπαρχές του καπιταλισμού η άστική τάξη ταυτόχρονα με την εμφάνισή της δημιούργησε και το νεκροθάφτη της το προλεταριάτο έτσι και σήμερα η ανάπτυξη του καπιταλισμού και οι σημερινές ανάγκες της παραγωγής έβγαλαν τις γυναίκες απ' τη σαρκοφάγο της ιστορίας, όπου ήταν θαμμένες απ' τις άπαρχές της ταξικής κοινωνίας αποκαλύπτοντας τις αντιφάσεις και δημιουργώντας τους υλικούς όρους μέσα απ' τους οποίους οι γυναίκες μπόρεσαν να συνειδητοποιήσουν την ειδική τους καταπίεση και να εμφανιστούν στο ιστορικό προσκήνιο για πρώτη φορά ουσιαστικά και αποφασιστικά απ' τις άπαρχές του πολιτισμού μας. Έτσι σήμερα, η καταπίεση των γυναικών στις καπιταλιστικές χώρες είναι πια πολύ εύκολο ν' αποδειχθεί κι εκτείνεται απ' την παραγωγή-κατανάλωση μέχρι την αναπαραγωγή και την καταπίεση στον πιο ιδιαίτερο χώρο της στο σπίτι καθώς και στη σφαίρα της σεξουαλικότητας. Οι γυναίκες λοιπόν, όπως και κάθε καταπιεσμένη ομάδα έχουν ανάγκη να φέρουν στην επιφάνεια μόνες τα δικά τους προβλήματα να οργανωθούν γύρω απ' αυτά με τον δικό τους τρόπο και να διεκδικήσουν τη λύση τους.

Ειδική φύση της γυναικείας καταπίεσης

Η καταπίεση των γυναικών δεν είναι μιά άσηχημη κατάσταση αλλά μιά συγκεκριμένη ιστορική και κοινωνική εμπειρία. Η ανισότητα των 2 φύλων προεκτείνεται ολόκληρη την ταξική κοινωνία απ' την αρχή της ύπαρξής της εδώ και χιλιάδες χρόνια- και σ' όλη την διάρκεια των σταδίων της, δουλοκρατίας, φεουδαρχίας και καπιταλισμού. Η κατωτερότητα των γυναικών δεν ήταν όμως ανέκαθεν «φυσική» και η κοινωνική ανωτερότητα των ανδρών

κερδίζεται με μιά πάλη ενάντια στις γυναίκες, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει τίποτε περισσότερο παρά το ότι το κάθε φύλο ξεπήδησε μέσα απ' την φυσική εξέλιξη και έπαιξε τον ιδιαίτερο και αντικατάστατο ιστορικό του ρόλο. Παράλληλα, όμως, με την φυλετική αυτή πάλη συμπίπτει η άλλη μεγάλη κοινωνική πάλη, η αλλαγή απ' την πρωτόγονη κοινωνία στην εγκαθίδρυση της ταξικής κοινωνίας.

Έτσι η φυλετική καταπίεση που εκ-

φράζεται με την πατριαρχική ιδεολογία και την κυριαρχία των αντρών πάνω στις γυναίκες, επιβιώνει παραπέρα σ' ολόκληρη την ταξική κοινωνία, διαπερνά ολόκληρο το πλέγμα των θεσμών και δομών της και βοηθά στην εξειδίκευση της ταξικής καταπίεσης απ' ενός, και στην διαιώνισή απ' ετέρου, ενός μοντέλου ιεραρχικών και εξουσιαστικών δομών και σχέσεων που την εξυπηρετεί θαυμάσια.

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής

γής όμως, (σ' αντίθεση με τις προηγούμενες κοινωνίες όπου παρ' όλο που η κυριαρχία των αντρών εκφράζεται πιο καθαρά με σχέσεις ιδιοκτησίας πάνω στις γυναίκες, ή συμβολή τους για την επιβίωση της οικογένειας είναι αποφασιστική μιάς και τα περισσότερα αγαθά παράγονται μέσ' στο σπίτι) ενώ, απ' τη μιά δυναμώνει προσωρινά τον έλεγχο των ανδρών πάνω στις γυναίκες των μεσοαστικών και άνωτερων στρωμάτων κλείνοντάς τες στο σπίτι, κι απ' την άλλη περιορίζει την ύλική και ιδεολογική βάση της πατριαρχίας με την έξοδο των γυναικών των λαϊκών στρωμάτων στο εργοστάσιο και την εξάπλωση της ιδεολογίας της κατάργησης της ιδιοκτησίας πάνω στους ανθρώπους και της «ελεύθερης» μισθωτής εργασίας και δημιουργεί έτσι με τις αντιφάσεις του τις προϋποθέσεις για μία σειρά αντικαπιταλιστικά και αντιπατριαρχικά κινήματα, εξακολουθεί να διατηρεί την καθυπόταξη των γυναικών σαν όμάδα.

Ειδικότερα όσον αφορά την καταπίεση των γυναικών στην παραγωγή αυτή συντελείται από τους ίδιους τους μηχανισμούς που καταπιέζουν την εργατική τάξη με μία διαφορετική ποιότητα βέβαια γιατί η γυναίκα δεν έχει κερδίσει και σήμερα ακόμη τό «δικαίωμα» να την έκμεταλλεύονται ισότιμα. Για τον άνδρα υπερισχύουν οι κοινωνικές σχέσεις και οι αξίες εμπορευμάτων και τό σπίτι αποτελεί ένα καταφύγιο. 'Ο τόπος της εργασίας αποτελεί γι' αυτόν «γνώριμο έδαφος» και ανατρέφεται γι' αυτόν, έχοντας την ιστορική συνέχεια του χώρου και διαθέτει γνώση, πείρα, συνήθειες και συμπεριφορές εργαζόμενου όπως αυτές, έχουν ιστορικά διαμορφωθεί σαν «πλεονεκτήματα» του φύλλου του.

Αντίθετα η γυναίκα εξακολουθεί να είναι «υπεύθυνη» για τό σπίτι και την οικογένεια και μόνο βοηθητικά βγαίνει στον δημόσιο κόσμο της εργασίας που ανήκει κύρια στους άνδρες.

Η γυναικεία εργασία πραγματοποιείται μέσα σ' ένα έχθρικό, αφιλόξενο και «άνδρικό» περιβάλλον. Καθημερινά συνθλίβεται μέσα στις συμπληγάδες πέτρες του άκρατου ανδρικού ανταγωνισμού, της κακεντρέχειας και της συνεχούς υποτίμησης. Για την γυναίκα δεν υπάρχει ο «άνδρικός ελεύθερος χρόνος» για ολοκλήρωση των επαγγελ-

ματικών γνώσεων και αναπλήρωση των χαμένων δυνάμεων. Μετά την λήξη της παραγωγής στον «έξω κόσμο» υπάρχει ή συνέχιση της παραγωγής στον «έσω-τετικό κόσμο». 'Υπάρχει ο χρόνος των δουλειών και της δουλειάς του σπιτιού.

Έτσι για ν' αντισταθμίσουν την κατώτερή μας θέση στή δουλειά μας «προικίζουν» μ' ένα κατάδικό μας «βασίλειο» τό σπίτι, την οικογένεια. Μας έκμεταλλεύονται στήν δουλειά και μας φυλακίζουν στο σπίτι. Κλεισμένες ασφυκτικά στον κλοιό της πυρηνικής οικογένειας βιώνουμε και έσωτερικεύουμε την ιδιαίτερη καταπίεσή μας.

Μαθαίνουμε απ' την παιδική μας ηλικία να είμαστε «θηλυκές» και μας διαπλάθουν κατάλληλα ώστε να παίξουμε αυτόν τον ρόλο. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο για να καταλάβουμε πώς σχηματίζεται ή συνειδησή μας πρέπει να ανιχνεύσουμε προσεχτικά τόν έσωτερικό μας κόσμο τόσο τόν δικό μας και τις έμπειρίες της πιο τρυφερής μας ηλικίας, όσο και τόν έσωτερικό κόσμο της οικογένειας μέσα στον οποίο συντελείται ο άκρωτηριασμός και τό σακάτεμά μας. 'Απομονωμένες ή κάθε μιά από μας ξεχωριστά μαθαίνουμε διά της βίας τόν σεξουαλικό μας ρόλο και εκπαιδεύμαστε κοινωνικά για θηλυκότητα και νοικοκυροσύνη. Στερούμαστε της αίσθησης του έαυτού μας και ή προσωπικότητά μας δημιουργείται έτσι ώστε να εξαρτάται από τόν τρόπο που μας

άξιολογούν οι άλλοι. Μαθαίνουμε σκεπτόμαστε τόν έαυτό μας σαν κείμενο και όχι σαν δρών υποκείμενο. 'Ο κόσμος άπλως υπάρχει και ιβρισκόμαστε μέσα του. Χωρίς τό άνικό πατρωνάρισμα είμαστε άνύπαρκτοι. 'Υπάρχουμε σαν μητέρες ή συζύγοι κάποιων ή γιατί κάποιιοι άλλοι μας χρειάζονται. Κάθε εικόνα που έχουμε για τώμα μας, την λειτουργία του, την τομία του και τόν όργασμό μας έπρασμένη μέσα απ' τά άντρικά μά. Κάθε έμπειρία μας παραβάλλεται κρίνεται σέ άντιπαράθεση με τις δικές τους έμπειρίες που άναγνωρίζονται. 'Οι μόνες «φυσιολογικές». Μέ μέγιστο κόπο και όδύνη προσπαθούμε να χυσομε στο καλούπι που κάποιιοι έφτιάξαν για μας.

Τό πρόβλημά μας είναι ιδιαίτερο σωτερικευμένο γιατί δεν έχουμε ιστορία, καμιά έποχή στο παρελθόν να μπορούμε να στραφούμε, να ψάξουμε για τις ρίζες μας. Νά έλέγχουμε «φυσικότητα» του ρόλου μας και προορισμού μας. Δεν θυμόμαστε διαφορετική κατάσταση και δεν έχουμε κανένα πολιτιστικό παρελθόν. 'Ακό οι μύθοι για τις φυλές των ικανών των γυναικών, ή χρυσή έποχή της πατριαρχίας είναι άνδρικά δημιουργημένα. 'Η λογοτεχνία, ή ποίηση, όλες οι τέχνες είναι γεμάτες από εικόνες γυναικών που είναι προβολές των άντιλήψεων και προτύπων για μας.

τη στιγμή που μαθαίνουμε να μιλάμε
βρίσκουμε ότι ο έαυτός μας δεν περι-
λαμβάνεται μέσα στις λέξεις, δεν ύ-
παρχει μέσα στη γλώσσα τους. Μέσα
στην λέξη «άνδρας» «αυτός» χωράει
ολόκληρη η ανθρωπότητα. Στην ουσία
δεν έχουμε δική μας ιστορία και δικιά
μας κουλτούρα, δικιά μας γλώσσα.

Η συμμετοχή μας στην δημιουργία
του πολιτισμού μας ήταν η απουσία
μας. Ύψήρξαμε πάντα τα κοινωνικά
συμπληρώματα των ανδρών. Κι οι μόνες
γυναίκες άλλωστε που κατορθώνουν να
βγουν από το περιθώριο, αναφέρονται
είτε σαν διάσημες έρωμένες είτε σαν
περήφανες και στοργικές μητέρες, εί-
τε για την αφοσίωση και την πίστη που
έδειξαν στους άντρες τους, πάντα ανά-
λογα με τα πρότυπα που βόλευαν
αυτούς. Γι' αυτό τό λόγο κι η άποξένω-
ση που νιώθουμε απ' τόν κόσμο που
δεν τόν ελέγχουμε, που δεν έχουμε
καιιά θέση μέσα του, κάνουν τό πρό-
βλημά μας ακόμη πιο έσωτερικό και
δυσνόητο κι η έσωτερικότητα αυτή
διαπερνά ολόκληρη την ψυχή μας και
είναι συνειδησή μας. Γίνεται ακόμη πιο
δύσκολο να διαπιστώσουμε την ύπαρξή
μας μέσα στην από αιώνων άνυπαρξία
μας. «Τι άκριβώς ήταν αυτό τό πρόβλη-
μα που δεν έχει όνομα; Ποιά ήταν τά

λειά της νοικοκυράς διαφέρει απ' την
δουλειά του άντρα. Δεν είναι έπιλογή
δουλειάς, είναι στοιχείο έκ των ούκ
άνευ της γυναικείας ύπόστασης. Δου-
λεύουμε μέσα στην άπομόνωση και την
μη άναγνώριση. Δεν παίρνουμε μισθό,
άδεια, ύπερωρίες. Δεν ύπάρχει χώρος
και χρόνος εργασίας. Σάν τέτοιος εί-
ναι ολόκληρος ο χρόνος της ύπαρξής
μας που διακόπτεται μόνο από άρρώ-
στιες κι απ' τόν θάνατο. Η ίδια άσφυ-
κτική σειρά καθημερινά, ή ίδια ρουτίνα,
τό ίδιο προσεχτικά διαγραμμένο περι-
χόμενο κάθε μέρα ξανά και ξανά.

Μιά δουλειά που ή παραγωγικότητά
της δεν μπορεί να μετρηθεί και που
τίποτε δεν πετυχαίνεται ποτέ όριστικά,
και ποτέ δεν τελειώνει. Μέσα από μία
τέτοια δουλειά πρέπει ν' άντλήσουμε
την άξία μας, την περηφάνεια μας, τόν
λόγο ύπαρξής μας!

«Όταν είμαι μόνη μου δεν είμαι τί-
ποτα. Ξέρω ότι ύπάρχω μονάχα έπειδή
μέ χρειάζεται κάποιος άλλος που είναι
άληθινός, ο άνδρας μου και τά παιδιά
μου. Ο άνδρας πάει έξω στόν πραγμα-
τικό κόσμο. Άλλοι άνθρωποι τόν άνα-
γνωρίζουν σαν άληθινό και τόν ύπολο-
γίζουν. Έχει επίδραση πάνω σέ άλλους
άνθρώπους και σέ γεγονότα. Κάνει

ρά σέ πράξεις που έχουν κάποιο άπο-
τέλεσμα.

Μέρνεντιθ Τάξ «Η ιστορία της καθημε-
ρινής ζωής»

Έτσι λοιπόν άπομονωμένες οι γυναί-
κες κοινωνικά έμποδίζονται ν' άπο-
κτήσουν μία συνείδηση ομάδας ενάντια
σ' αυτή την καταπίεση, άλλ' αντίθετα
άποκτούν μία συνείδηση ύποταγμένης
κοινωνικής ομάδας ή όρθότερον δεν
φτάνουν ούτε στό έπίπεδο αυτής της
συνείδησης και θεωρούν την κατάσταση
τους φυσική. Παραπέρα ή σχέση άνδρα
-γυναίκας δεν μοιάζει μέ καμιά άλλη
σχέση καταπιεστή - καταπιεζόμενου.
Δεν μοιάζει διόλου μέ την σχέση έργά-
τη-καπιταλιστή.

Είναι πολύ πιο λεπτή και πολύπλοκη.

Όλες οι ένέργειές μας είναι φορτι-
σμένες μέ άφθονο συναίσθημα. Δεν
μάς «έξαναγκάζει» κανείς να τις κά-
νουμε, όλα γίνονται γι' αυτούς που
αγαπάμε. Σκουπίζουμε, μαγειρεύουμε,
σιδερώνουμε, ντυνόμαστε, στολιζόμα-
στε, κάνουμε έρωτα. Τό κύριο κανάλι
μέσα απ' τό όποιο διοχετεύεται ή κα-
ταπίεσή μας είναι ή αγάπη, ή τρυφερό-
τητα, ή στοργή. Τά όνειρά μας, οι έλπί-
δες μας, οι προσδοκίες μας έάν κι όταν
αυτές ύπάρχουν παραμερίζονται μπρός
στά γλυκερά πρότυπα της χαμογελα-
στής μητέρας, τρυφερής συζύγου κι
άφογης νοικοκυράς.

Γι' αυτό και τό πολιτικό μας ξεκίνημα
βρίσκεται στό ν' άναγνωρίσουμε ότι
είμαστε θύματα και του δικού μας μα-
ζοχισμού. Μπορούμε ν' άρχίσουμε να
σπάμε τά δεσμά μόνον όταν νοιώθουμε
την συλλογική αύτοεπιβεβαίωση ενός
κινήματος γιά άπελευθέρωση.

Είναι λοιπόν αυτή ή ιδιαιτερότητα της
καταπίεσης, ή ιδιαιτερότητα του προ-
βλήματος, του πώς τό βιώνει ή γυναίκα,
που την ύποχρεώνουν ν' άναζητήσει
ένα δρόμο ξεχωριστό απ' τούς άνδρες.

Γιά μάς ή έξερεύνηση των έσωτερι-
κών περιοχών της συνειδησής μας εί-
ναι πολιτική άναγκαιότητα. Η έξερεύ-
νηση της σεξουαλικότητάς μας είναι
άποφασιστικός παράγοντας γιά την έ-
παναστατικοποίηση της συνειδησής
μας.

Πρέπει ν' άνακαλύψουμε ΟΛΟΚΛΗ-
ΡΟ τόν έαυτό μας και όχι μόνον αυτόν
που μέχρι σήμερα έχει ταιριάξει στόν
«άνδρικό» κόσμο.

για που χρησιμοποιούσαν οι γυναίκες
σαν προσπαθούσαν να τό έκφράσουν;
κάμιά φορά άκουγες μία γυναίκα να
είπει. 'Νιώθω κάπως κενή... άσυμπλή-
ρη' ή θάλεγε 'Νιώθω σαν να μην
ύπάρχω' Μπέπτι Φρήνταν «Θηλυκή
μυστικοπάθεια».

Η εύρωση της άνυπαρξίας και της
δενικότητάς μας βγαίνει από τό κλεί-
μας στο σπίτι κι από την φύση της
δουλειάς μας μέσα σ' αυτό. Η δου-

πράγματα κι αλλάζει πράγματα. Έγώ
κάθομαι μέσα στόν φανταστικό μου κό-
σμο μέσα σ' αυτό τό σπίτι, κάνοντας
δουλειές που κατά πολύ έχω έπινοήσει
και που κανείς δεν σκοτίζεται γι' αυτές
έκτός από μένα. Η δουλειά που κάνω
δεν αλλάζει τίποτε: αυτό που μαγειρεύω
έξαφανίζεται, αυτό που καθαρίζω ή μία
μέρα πρέπει να καθαριστεί και την έπο-
μένη. Φαίνεται ότι είμαι μπλεγμένη σέ
κάποιο είδος μυστήριας διαδικασίας πα-

Κρατημένες αιώνες τώρα στο περιθώριο, στὸν «γυναικωνίτη» πρέπει ν' ἀποκτήσουμε μέσα ἀπ' τὶς δικές μας αὐτόνομες ὁργανώσεις, παραδοχή, γνώση, συνείδηση τοῦ «γυναικωνίτη» γιὰ νὰ μπορέσουμε παραπέρα νὰ διεκδικήσουμε τὴν ἀπελευθέρωσή μας ἀπ' τὴν ἀνδροκρατούμενη καπιταλιστική κοινωνία, πράγμα πού δὲν μπορέσαμε νὰ κάνουμε τόσα χρόνια μέσα ἀπ' τὶς ἀνδροκρατούμενες ὁργανώσεις καὶ κόμματα.

Κανένας γυναικεῖος λόγος κι ὅταν

λέμε γυναικεῖο λόγο ἐννοοῦμε τὸν λόγο πού ἔχει συνείδηση αὐτῆς τῆς βαθεῖας ἐσωτερικῆς καταπίεσης κι ἐκφράζει αὐτὰ τὰ εἰδικὰ καὶ συγκεκριμένα προβλήματα τῆς γυναίκας δὲν ξεπήδησε ἀπ' τὶς μικτές ὁργανώσεις. Ὁ μόνος λόγος πού ἀκουγόταν –ὅπως καὶ σ' ὁλόκληρη τὴν κοινωνία ἄλλωστε– ἦταν ὁ κυρίαρχος ἀνδρικός καὶ δίπλα σ' αὐτόν ὁ λόγος πού μετὰ βίας ἀρθρωναν οἱ γυναῖκες χάνονταν.

Ἔτσι μόνο μέσα ἀπ' τὶς αὐτόνομες ὁργανώσεις μας θὰ μπορέσουμε νὰ ἀ-

νακαλύψουμε καὶ νὰ ἐπιβάλλουμε καινούργιο μας πρόσωπο, νὰ ἀποσπασοῦμε τὸν ἐπανακτῶν ὀρισμὸ τῆς κοινωνίας ἀπέναντί μας.

Αὐτονομία λοιπόν.

Αὐτονομία πρωταρχικά καὶ κύρια ἀγώνα γιὰ κατάκτηση τῆς γυναικὸς συνείδησης. Αὐτονομία γιὰ νὰ καταστήσουμε τὸ πρόβλημα καὶ τὶς διαστάσεις του καὶ νὰ δημιουργήσουμε τὸ δικό μας αὐτοκαθοριζόμενο δρόμο τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τὸν κόσμο.

Φεμινιστική συνείδηση

Ὁ καπιταλιστικὸς τρόπος παραγωγῆς συντελεῖ στὸ ν' ἀποκοτῶν οἱ ἄνθρωποι μιά ξεχωριστή, ἀποσπασματική καὶ κομματιασμένη ἀποψη τῆς ζωῆς περιορίζοντάς τους ἔτσι, τὴν δυνατότητα νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ὑπάρχουν κι ἄλλοι δρόμοι, κι ἄλλες λύσεις. Γίνονται ἀνταγωνιστικοί, ἐπιθετικοί, θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς ἄλλους καὶ προπαντὸς ζοῦν μιά ζωὴ ἀτομικοποιημένη. Γίνονται ἰδιώτες. Ἡ λογικὴ τοῦ «ἐγὼ τὰ κουτσοβολεύω, εἶμαι μιά χαρὰ ἂς κόψουν τὸ σβέρκο τους οἱ ἄλλοι» ἐπικρατεῖ παντοῦ.

Ἡ ἀπομόνωση κι ἡ ἰδιωτικότητα τῆς οἰκογένειας βοηθοῦν στὸ νὰ διατηρηθοῦν καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα. Οἱ γυναῖκες, παγιδευμένες μέσα στὴν ἰδιωτικὴ σφαῖρα τῆς οἰκογένειας ζοῦν τὴν ὑποκειμενικὴ τους ἀπομόνωση τόσο ἐντονα ὅσο καμμιὰ ἄλλη κοινωνικὴ ὁμάδα. Ἡ μοναξιά, ὁ εὐνοχισμὸς τῆς προσωπικότητάς τους, τοὺς δημιουργοῦν μιά βαθεῖα αἴσθηση κοινωνικῆς ἀπομόνωσης. Χωρὶς ὄνομα, χωρὶς ὄντοτητα, χωρὶς καμμιὰ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας μὲ μιά δυσκίνητη καὶ διαστρεβλωμένη συνείδηση, πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ προσπαθήσουμε νὰ συμφιλιωθοῦμε μ' ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ κατανοήσουμε. Μέσα ἀπ' τὶς αὐτόνομες ὁργανώσεις μας λοιπόν, ἐκφράζουμε αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν συνείδηση τῆς ἀπομόνωσης καὶ τῆς ἰδιατερότητάς μας καὶ προσπαθοῦμε νὰ κατανοήσουμε τοὺς πιὸ λεπτούς μηχανισμούς

τῆς ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στὶς δομές τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας καὶ τὸ πιὸ ἰδιαίτερο κι ἐσωτερικὸ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας. Τὸ γυναικεῖο κίνημα μ' αὐτόν τὸν τρόπο μπάζει τὴν ἰδιωτικὴ-ἀτομικὴ ζωὴ στὸ χῶρο τῆς πολιτικῆς. Μέχρι τώρα πολιτικὴ –ὅπως τὴν ἐννοοῦσαν οἱ ἄντρες– ἦταν μόνον οἱ διαδηλώσεις, οἱ ἀπεργίες, τὸ μοῖρασμα προκηρύξεων, τὸ κόλλημα τῆς ἀφίσσας. Ὅταν ἀκουγαν τὶς γυναῖκες νὰ μιλᾶν γιὰ τὰ προβλήματα τῆς καθημερινῆς προσωπικῆς ζωῆς, τὰ προβλήματα τῆς σεξουαλικότητος καὶ τοῦ ὁργασμοῦ ἀπέστρεφαν κοροϊδευτικά καὶ περιφρονητικά τὸ πρόσωπο. Τὸ αὐτόνομο γυναικεῖο κίνημα ἐνδιαφέρεται ζωτικὰ γιὰ τὴν πολιτικὴ πού ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὴν προσωπικὴ ζωή. Κι αὐτὸ γιατί, γιὰ νὰ μπορέσει μιά καταπιεσμένη ὁμάδα νὰ δημιουργήσει τὴν δική της ἐναλλακτικὴ λύση, πρέπει νὰ φέρει στὴν ἐπιφάνεια τὸν τρόπο πού βλέπει τὸν ἑαυτὸ της ἀρχικά, καὶ κατόπιν νὰ γκρεμίσει τὸν κόσμο πού τὴν περιβάλλει καὶ νὰ προβάλλει τὴ δικιά της εἰκόνα. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ μεῖς μὲ βάση τὴν πολιτικὴ τῆς ἐμπειρίας προσπαθοῦμε νὰ γκρεμίσουμε «τὸν ἀντρικὸ κόσμο» πού μᾶς περικλείει καὶ νὰ ἐμφανίσουμε τὸ δικό μας πρόσωπο. Ἀπέναντι στὴν μόνη μέχρι τώρα ὑπαρκτὴ εἰκόνα τὴν εἰκόνα τῶν καταπιεσμένων μας, ἀντιτάσσουμε τὴ δικιά μας εἰκόνα. Προσπαθοῦμε ν' ἀποκτήσουμε μιά καινούργια ἀντίληψη ξεκάθαρη γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας σὲ σχέση μ' αὐτὸ

πού μᾶς δημιουργήσε. Προσπαθῶν νὰ δημιουργήσουμε μιά καινούργια πολιτικὴ μέσ' ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ «ἀντιλάβουμε» τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἢ μὴ ἄλλη μέσα ἀπ' τὶς δικές μας πολιτικὲς δημιουργίες, τὶς δικές μας θεωρίες, ὁργανώσεις, ἐφημερίδες, γυναῖκες μετέχουν στὸ γυναικεῖο μα ὁρμώμενες στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὴν σαρέσκεια γιὰ τὴν προσωπικὴ τους ἀπ' τὴν ἐξαθλιωμένη ζωὴ στὸ ἀπὸ ἀπογοήτευση γιὰ τὶς μικτές πολιτικὲς ὁργανώσεις. Μέσα στὶς δικές ὁργανώσεις ἀρχίζουμε σιγά-σιγά να γνωρίζουμε πῶς ἔστι μέχρι σήμερα ἡ ἀτομικὴ-προσωπικὴ πρόβλημά ναι πιά μιά κοινωνικὴ κατάσταση σφαιρική γιὰ ὅλες τὶς γυναῖκες καὶ κατὰ πείρα ἕνα πολιτικὸ πρόβλημα. Αὐτὴ βῶς ἡ μετεξέλιξη, ἡ μεταβολὴ ὁλμῆς τῆς γυναικείας δυσσάρεσκας δυσφορίας σὲ κοινὴ γνώση τῆς οἰκίας τους σάν κοινωνικὰ προβλήματα, σάν πολιτικὰ δηλαδὴ προβλήματα, τελεῖ τὴν συνειδησιακὴ ἀνάπτυξη τῆς γυναικῶν, δηλαδὴ τὴ γνῶση τῆς «δικῆς μοίρας», τῶν αἰτίων πού τὴν προκαλοῦν, τὴ γνῶση τῆς ταυτότητος καταπίεσής τους σ' ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξεις, σ' ὅλες τὶς ἐκμεταλλωμένες μειονότητες, σ' ὅλα τὰ ρατσιστικὰ κινήματα. Ἔτσι βῆμα πρὸς γνωρίζομαστε σὲ μιά νέα σχέση μὲ τὸν ἑαυτὸν καὶ τὸν κόσμο, ἀποκοτῶν τὴν αὐτο-συνειδησία μας, καταλαβαίνουμε τὸ κίνημα καὶ τὴν σχέση μὲ τὸν κόσμο πού βρίσκεται

από μās. Ἡ νέα αὐτὴ αὐτο-συνειδηση σὴν ἀρχὴ εἶναι κομματιασμένη, ἐξειδικευμένη. Μιπουσουλᾶμε μέσα στὸ σκοτάδι σ' ἄγνωστες γιὰ μās περιοχές. Εἶναι σάν νά βουτᾶμε σέ βαθειὰ σκοτεινὴ θάλασσα χωρὶς καλὰ καλὰ νά ξέρουμε κολύμπι. Πρέπει ν' ἀπαρνηθοῦμε «τοὺς γυάλινους πύργους», ὅπου ζούσαμε ἀσφαλισμένες, προφυλαγμένες καὶ βολεμένες. Ἡ δημιουργία ἐνός διαφορετικοῦ κόσμου κι ἐνός διαφορετικοῦ πολιτισμοῦ δέν εἶναι εὐκόλο πράγμα κι ὁ κόσμος πού μέσα του ζοῦμε δέν δέχεται οὔτε εὐκόλα, οὔτε ἀνῶδυνα τὸν καινούργιο μας ἑαυτό, τὸ νέο μας πρόσωπο πού κι ἐμεῖς ἀκόμη δέν ξέρουμε πῶς ἀκριβῶς εἶναι. Κομματάκι-κομματάκι προσπαθοῦμε νά σχηματίσουμε, νά ζωγραφίσουμε τὴ δικιά μας καινούργια εἰκόνα, κι εἶναι τόσο δύσκολο νά κρατήσουμε μιά σίγουρη πορεία καθὼς βλέπουμε ὅτι οἱ φιλοδοξίες μας, οἱ ἐπιδιώξεις μας ἐκτείνονται πέρα ἀπ' αὐτὸ πού μπορούμε νά φτάσουμε. Τίποτε πιά δέν φαίνεται σταθερὸ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Οἱ γυάλινοι πύργοι γίνονται θρύψαλλα, καὶ μέσα σ' αὐτὰ τὰ θρύψαλλα παραμονεύει ἡ μοναξιά, ἡ οὐδύ-

νη, ὁ διχασμός. Συχνὰ μπορεῖ νά προσπαθήσουμε καὶ νά γυρίσουμε πίσω. Γνωστὲς καὶ οἰκεῖες ἰδέες δέν ταιριάζουν σὴν καινούργια διάσταση, πού θέλουμε νά δώσουμε στὸν κόσμο. Ὁ παλιὸς κόσμος δέν μās χωράει πιά. Εἶναι δύσκολο νά ἐπιστρέψουμε στὸ παρελθόν κι ἀκόμη πιὸ δύσκολο νά μεταφέρουμε τὸ παρελθόν στὸ μέλλον. Σιγά-σιγά ὅμως μαθαίνουμε νά χρησιμοποιοῦμε τὴν αὐτο-συνειδησὴ μας. Μέσ' ἀπὸ τὴν σύγχυση καὶ τὸ σκοτάδι ξεπηδάει ἡ καινούργια ἡ δικιά μας πραγματικότητα. Ἡ δράση πού ἀναλαμβάνουμε κι ἡ ὁργάνωση ἀναμεταξύ μας μās ἀνοίγει καινούργιους δρόμους, μās χαρίζει νέες ἐμπειρίες, μās βοηθᾷ νά φτάσουμε ἀπ' τὴν ἀτομικὴ αὐτο-συνειδηση σὴν ὁμαδικὴ φεμινιστικὴ συνειδηση, πού προέρχεται ἀπὸ μιά ἀτομικὴ αὐτοσυνειδηση καὶ ἡ ὁποία τὴν μετασχηματίζει.

Μέσα ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς τέτοιας συνειδησης ἄλλωστε δημιουργοῦνται καὶ καινούργιες σχέσεις, σχέσεις ἀδελφότητας κι ἀλληλεγγύης, γίνεται προσπάθεια νά ἐξαλειφθεῖ ὁ ἀνταγωνισμός, ἡ δυσπιστία, ἡ καχυποψία –οἱ «ἀντρικές» αὐτές ιδιότητες πού βασι-

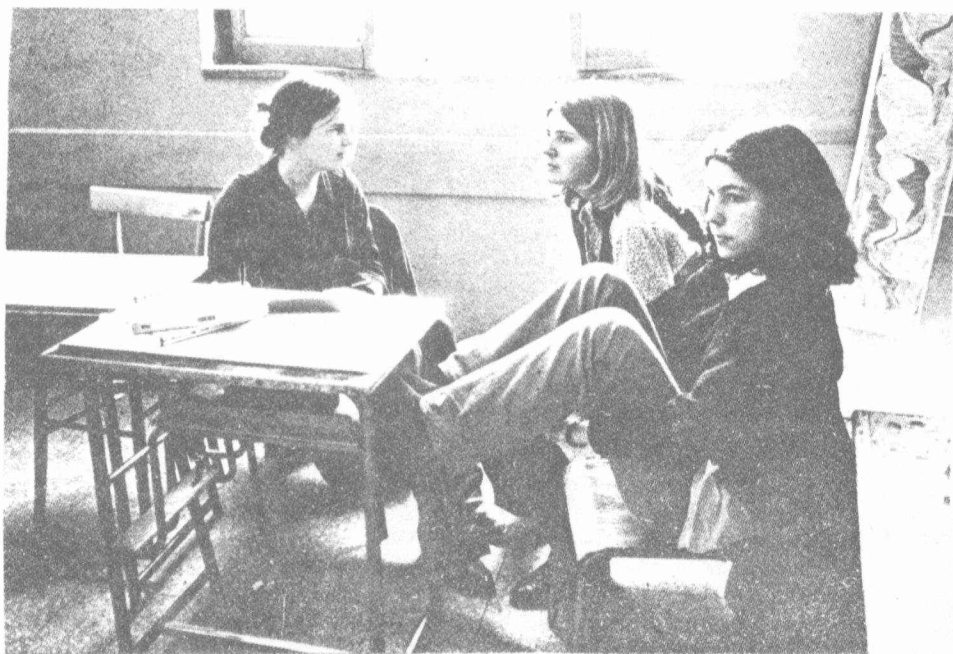
λεύουν ἀνάμεσά μας– καὶ κατορθώνεται νά ὁργανωθοῦν γυναῖκες πού μέχρι τώρα μισοῦσαν ἢ μιά τὴν ἄλλη, γυναῖκες πού ἔχουν μάθει νά περιφρονοῦν καὶ νά λυποῦνται τὸν ἑαυτὸ τους.

Ἔτσι, ἡ ἀνάπτυξη τῆς νέας φεμινιστικῆς συνειδησης εἶναι σημαντικὴ ὄχι μόνον γιὰ μās, γιατί χωρὶς αὐτὴν δέν μπορούμε ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν συνολικότητα τῆς καταπίεσής μας καὶ ἔτσι νά προχωρήσουμε παραπέρα σέ πολιτικὴ πράξη, νά βροῦμε καινούργιους δρόμους καὶ τρόπους ἀντίστασης, ἀλλὰ καὶ ἐπίθεσης γιὰ τὴν διάλυση αὐτῆς τῆς κοινωνίας πού δημιουργεῖ καὶ θρέφει τὴν κατωτερότητά μας, ἀλλὰ παίξει κι ἓναν ἀποφασιστικὸ ρόλο γιὰ ὁλόκληρο τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, μιᾶς καὶ σημαντικὴ δέν εἶναι μόνον ἡ συνειδητοποίηση καὶ ὁργάνωση ὁμάδων πού ἔχουν κάποια δύναμη σὴν παραγωγὴ ἀλλὰ καὶ ὁμάδων πού ὅπως ἐμεῖς στρεφόμαστε ἐναντία σέ μορφές καταπίεσης (αὐταρχικὲς κοινωνικὲς σχέσεις, σεξουαλικότητα, οἰκογένεια) πού οἱ σοσιαλιστές ἔχουν δεῖχτεῖ ἀνίκανοι μέχρι τώρα νά θιξοῦν.

Μικρὴ Ὀμάδα

Ἡ ἰδιαιτερότητα τοῦ γυναικείου προβλήματος ἔτσι ὅπως ἐκτέθηκε παραπάνω, ἐπιβάλλει κι ἓναν ξεχωριστὸ τρόπο ὁργάνωσης. Μιά ὁργάνωση πού ἡ ἴδια τῆς ἡ δομὴ νά ἐγγυᾶται, ἀπ' τὴ μιά, τὴν βαθμιαία ἐξοδὸ τῶν γυναικῶν ἀπὸ τὸ ἐγὼ τους καὶ τὴν ἀμφισβήτηση τῆς βιωμένης κατωτερότητάς τους, κι ἀπ' τὴν ἄλλη, αὐτὴ ἡ ὁργάνωση νά μὴν ἀναπαράγει συμπεριφορές καὶ σχέσεις πού τὸ γυναικεῖο κίνημα ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμφάνισής του ἀρνήθηκε καὶ καταπολέμησε, δηλαδὴ τὴν ἱεραρχία καὶ τίς ἐξουσιαστικὲς δομές.

Ἡ ἴδια ἡ ἐμπειρία τοῦ κινήματος ἔχει νά δείξει σάν βασικὴ ὁργανωτικὴ συγκρότηση τὴν χωρὶς ἱεραρχικὲς δομές ὀριζόντια μικρὴ ὁμάδα. Εἶναι ἡ μικρὴ ὁμάδα, εἴτε σάν ὁμάδα αὐτοσυνειδησης εἴτε σάν ὁμάδα δράσης, ὁ πρῶτος πυρήνας πού κοινωνικοποιεῖ καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν τραυματισμένη, κατατεμμαχισμένη καὶ ἐτεροκαθορισμένη γυναικεῖα ὑπαρξη.

Μέσα απ' αυτές τις ομάδες οι γυναίκες δομούν τό λόγο τους, οικοδομούν τις επαφές μεταξύ τους, αποχτούν πίστη στον έαυτό τους και στίς άλλες. Μέσα απ' αυτές τις ομάδες ή γυναίκα αρχίζει νά συνειδητοποιεί τόν έαυτό της σάν αϋθύπαρκτο άτομο, σάν υποκείμενο αλλαγής, και μέσα απ' αυτές τις ομάδες θά δράσει, πιό άμεσα, λειτουργικά κι άποτελεσματικά. Μέσα απ' τή συμμετοχή της σ' όλη τήν διαδικασία μιās συγκεκριμένης δράσης (λήψη αποφάσεων, εκτέλεση, οργάνωση δράσης) θ' αρχίσει νά διαμορφώνει μιά σφαιρική και ένιαία αντίληψη, στήν θέση της άποσπασματικής εικόνας τού κόσμου.

Τό βεληνεκές βέβαια, μιās μικρής ομάδας είναι πολύ περιορισμένο. Έχουμε συνείδηση αϋτού τού πράγματος. Γι' αϋτό λοιπόν θεωρούμε σάν άπαραίτητο στήν πάλη γιά κεντρικά ζητήματα (όπως γιά παράδειγμα εκτρωση, βιασμοί, άντισύλληψη, νομοθεσία κ.λπ.) τήν συσπείρωση και τό συντονισμό τών μικρών ομάδων. Έναν συντονισμό όμως, πού σέ καμιά περίπτωση δέν θά θέλαμε νάναι μόνιμος, διαρκής μέ σταθερούς αντιπροσώπους και άποφασιστικές αρμοδιότητες. Τόν βλέπου-

με σάν έναν λειτουργικό συντονισμό δεμένο αναπόσπαστα μέ τήν αναγκαιότητα πού τόν επιβάλλει.

Δέν ξέρουμε ακόμα, άν ή μικρή ομάδα είναι πάντα ή ιδανική οργανωτική λύση. Κι αϋτό γιατί ή επιλογή τής μικρής ομάδας μās βάζει άντιμέτωπες μέ μιá σειρά από θεωρητικά ζητήματα πού δέν έχουμε ακόμα ξεκαθαρίσει, και πού νοιώθουμε κάπως δισταχτικές στό νά υιοθετήσουμε κάποια άπόλυτη και σαφή θέση.

Αφού, λοιπόν, τό γυναικείο πρόβλημα ξεκινά από πολύ παλιά και συνδέεται διαρθρωτικά μέ τήν ταξική κοινωνία, και ή καταπίεση τής γυναίκας είναι τόσο καθολική, «διαταξική» και σύνθετη, ή δράση τής μικρής ομάδας θά είναι άρκετά άποτελεσματική ενάντια στήν έμπεδωμένη πατριαρχική διάρθρωση; Δέν άμφιβάλλουμε, βέβαια, καθόλου πώς ή μικρή ομάδα είναι ή πιό κατάλληλη οργανωτική δομή όσον άφορά τή γυναικεία αϋτοσυνείδηση, όμως ποιá είναι ή άποτελεσματικότητα της στον χώρο τής σεξιστικής ιδεολογίας και τών πατριαρχικών δομών και θεσμών;

Ένα άλλο πρόβλημα πολύ συγκεκριμένο και πού άπτεται περισσότερο τής αϋτονομίας είναι τό ζήτημα τής ποικί-

λης συμμετοχής τών γυναικών στό λαϊκό κίνημα. Έη γυναίκα έχει ν' άντιμετωπίσει όχι μόνο τήν ταξική καταπίεση, αλλά και τήν πατριαρχική. Τί κάνει; Συμμετέχει στό συνδικαλιστικό κίνημα σάν έργαζόμενη, στό πολιτικό κόμμα, στήν γυναικεία οργάνωση, δουλεύει στό σπίτι, γεννά κι ανατρέφει παιδιά, εργάζεται; Πότε θά τά προλάβει λοιπόν όλα αϋτά; Είναι τελικά αϋτό ένα πρόβλημα άπλά και μόνο χρόνου, ή έδώ μπαίνει ένα σημαντικώτερο ζήτημα πού άπτεται γενικώτερα τού γυναικείου ζητήματος, τής φύσης του σάν πρόβλημα και μιās γενικώτερης ταχτικής και στρατηγικής τού κινήματος συνολικά σ' αϋτήν τήν μεταβατική περίοδο; Μήπως έδώ έρχομαστε άντιμέτωπες μέ ζητήματα γενικώτερα τής οργάνωσης και τήν άνάγκη μιās άλλης οργανωτικής πολιτικής; Μήπως τό πρόβλημα δέν είναι ποσοτικό (πόσες οργανώσεις;), αλλά ποιοτικό, (ποιá οργάνωση, ποιές οργανωτικές δομές, ποιá οργανωτική μορφή;)

Νομίζουμε πώς είναι καιρός ν' αρχίσει μιá συζήτηση πάνω σ' αϋτά τά ζητήματα. Έμεις άπλά, βάζουμε τό πρόβλημα.

Ἐπὶ ἤρχαμε μέσα ἀπ' τοὺς σπασμένους καθρέφτες τῆς ἱστορίας. Ἐπὶ ἤρχαμε μέσα ἀπ' τὰ βάθη τοῦ γυναικωνίτη πίσω ἀπ' τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν πίσω ἀπ' τοὺς μαντρότοιχους τῶν αὐλῶν.

Ἐπὶ ἤρχαμε στήν σκιά τῶν «μεγάλων» ἀναστημάτων σας, μέσα στίς χυδαῖες λέξεις σας, στίς ἀχρωμες ἀναφορές σας, δίπλα στά γίωνα τῶν ἀνθρώπων, μέσα στή σιωπή. Καί οἰκοδομήσατε τόν κόσμον.

Τό δικό σας κόσμο, ἐνῶ ἐμεῖς ὑπὲρχαμε καί δέν ὑπὲρχαμε. Ἐσεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἐμεῖς οἱ ὑπάνθρωποι. Ἐσεῖς οἱ δυνατοί, ἐμεῖς οἱ ἀδύνατοι, ἐσεῖς οἱ ΑΝΤΡΕΣ μέ κεφαλαῖα, ἐμεῖς οἱ γυναικες μέ μικρά.

Ἐσεῖς μέ τόν λόγο, ἐμεῖς μέ τή σιωπή. Ἐσεῖς μέ τίς τάξεις, ἐμεῖς οἱ μέσα καί πέρα ἀπ' τίς τάξεις. Ἐσεῖς μέ τήν πολιτική, τήν τέχνη καί τόν ἔρωτα, ἐμεῖς μέ τό κλάμα, τόν ψῆυχο καί τήν κραυγή. Ἐσεῖς μέ τήν μνήμη ἐμεῖς μέ τή λήθη.

Ὁμορφος ὁ κόσμος σας τί λέτε; ὁμορφος ὁ κόσμος σας μέ τὰ ζεύγη τῶν βολικῶν ἀντιθέτων.

Ἀρκετά λοιπόν.

Σήμερα θά μάθουμε νά μιλάμε. Σήμερα μιλάμε ἐμεῖς.

Σήμερα λέμε πῶς δέ θέλουμε τόν κόσμο σας, μισοῦμε τόν κόσμο σας. Θά μᾶς πεῖτε βέβαια πῶς τόν μισεῖτε καί σεῖς. Τόν πολεμάτε ὅμως χωρίς νά μᾶς ὑπολογίζετε.

Μόνες μας πιά!!! Ἀπό τίς δικές μας θέσεις.

Θά μᾶς πεῖτε βέβαια γιά προτεραιότητες. Ἀλλά ποιές προτεραιότητες; Ποιός ὥρισε αὐτές τίς προτεραιότητες; Γιά ποιές διαδικασίες καί ταχτικές μιλάτε ἐσεῖς πού αὐτοκαθοριστήκατε σάν εἰδικοί; Θά μᾶς πεῖτε ὁ κόσμος καίγεται καί τό μ... χτενίζε-

ται. Ἐ, καιρός πιά ν' ἀφήσουμε τίς κατάρες καί τοὺς ἀφορισμούς, τὰ φαντάσματα καί τίς ἐνοχές.

Γιατί τρομάζετε ὅταν ἐμεῖς ἀπομονωμένες, ἐμεῖς πού μόνο περιφρόνηση ἀηδία καί πάθος συνοδεύουν τ' ὄνομά μας, ἐμεῖς οἱ ἔξω ἀπό τόν κόσμο σας, θέλουμε νά μαστε μόνες, αὐτόνομες;

Γιατί σᾶς φοβίζει;

Ὅχι βέβαια ἀπό ἐνδιαφέρον. Εἴχατε τό χρόνο γι' αὐτό.

Φοβάστε τήν αὐτονομία μας γιατί σᾶς περιορίζει στὸν κόσμο σας, γιατί μᾶς δυνάμωνει, γιατί μόνες μέσα ἀπὸ τὰ θραύσματα τῆς μνήμης, θά νοιώσουμε ὄντα, θά γίνουμε αὐτεξούσιες.

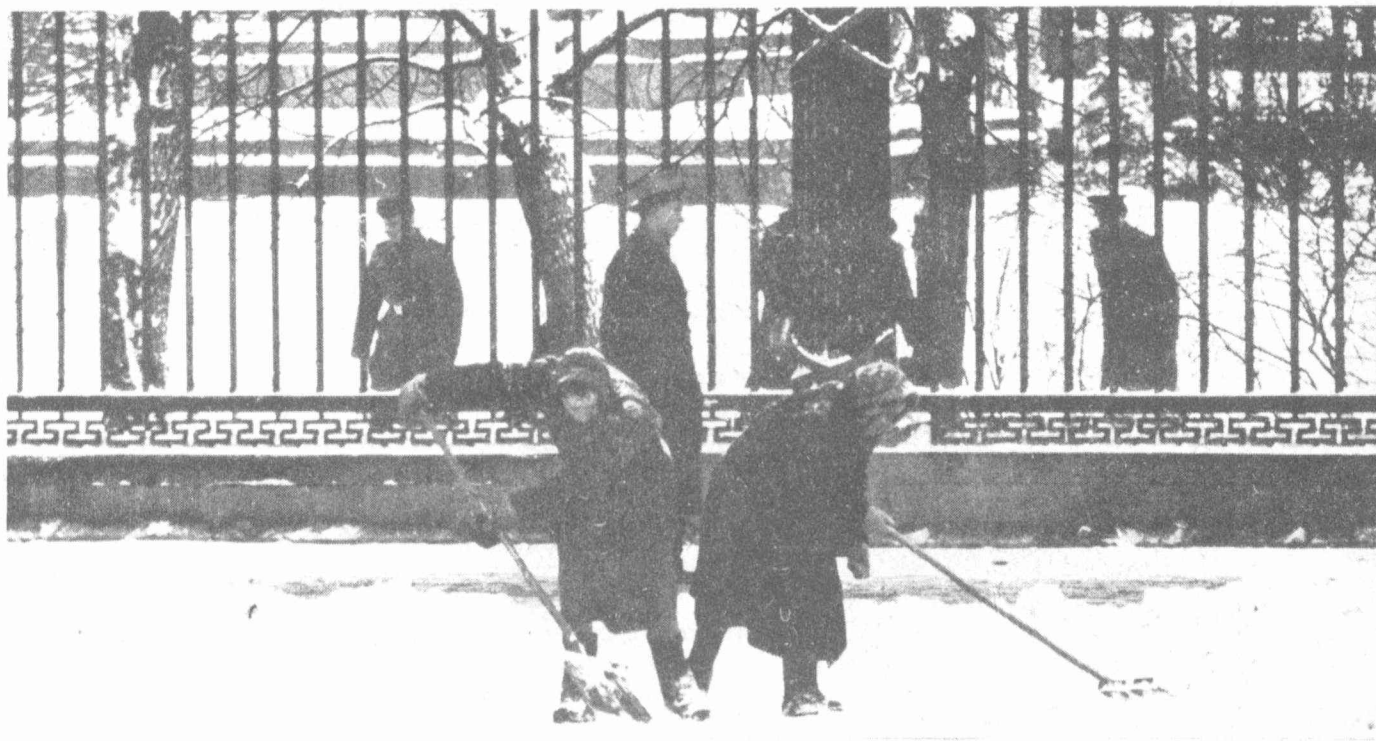
Φοβάστε γιατί δίπλα σας θ' ἀναδυθεῖ ἡ γυναίκα ἄνθρωπος πού θά περιορίσει τήν ἄπλα καί τήν ἀνεση πού συνηθίσατε.

Κι ὁ καπιταλισμός, κι ἡ ταξικὴ κοινωνία, κι ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο; Ἀχ! αὐτές οἱ ἐκκλησίες τόσο γνωστές καί τόσο παλῆς, ὅσο παλῆς κι ὁ κόσμος. Λές κι ὑπάρχει ἓνας τρόπος, ἓνας δρόμος, μιὰ ἀλήθεια, μιὰ ἀρχή, μιὰ καταπίεση.

Ὅπως ἀπὸ μύριους δρόμους πραγματώνεται ἡ καταπίεση κι ἡ ἐκμετάλλευση κι ἀπὸ μύριους δρόμους ἔρχεται κι ἡ ἀπελευθέρωση.

Κι ἐμεῖς πιά ἐπιλέγουμε ἓναν δρόμο. Σᾶς ἀρέσει, δέν σᾶς ἀρέσει. Αὐτόνομες ἴσως κάποτε καταφέρουμε νά βγοῦμε ἀπὸ τό γυναικωνίτη καί τήν ἀνυπαρξία, ἴσως μόνο ἔτσι θά καταφέρουμε νά βιώσουμε τόν ἑαυτό μας σάν ὄντα καθαντά, ἴσως ἔτσι λυτρωθοῦμε ἀπὸ τίς ἀλυσίδες τῆς ταξικῆς κοινωνίας, ἴσως ἔτσι λιγοστέψουν αὐτές οἱ ἀλυσίδες.

ΑΙΛΜΑΝΑΧ

10 ΔΕΚΑΒΡΙΑ 1979

Πώς έγινε;

Μέ οδύνη

"Όπως ό άνθρωπος όταν γεννιέται.

Πώς είναι δυνατόν νάγινε τόσο ώραϊο;

Άπό τή θλίψη

Πού είναι όμοια μέ τό πρόσωπο τοῦ ανθρώπου.

Πώς έφτασες έως εκεί;

Ξυπόλυτη

"Όπως φτάνει κανένας σέ μιά άγαπημένη πόλη.

Πώς σου φάνηκε;

Δύσκολο,

"Όπως καί τό νά βρεϊς φίλους.

"Όπως βρήκα κι έσάς,

Πού διαβάξετε τώρα αυτές τίς γραμμές.

Τό «Ήμερολόγιο: Γυναίκα καί Ρωσία» εἶναι τό πρῶτο (;) περιοδικό σχετικά μέ τό γυναικεῖο ζήτημα πού ἐκδόθηκε, ἀπό γυναῖκες τοῦ Λένινγκραντ στή Σοβιετική Ἑνώση. Κυκλοφόρησε τόν περασμένο Σεπτέμβρη μέ ἡμερομηνία 10 Δεκέμβρη 1979, εἰρωνικά, μιά καί τότε γιορτάζεται ἐκεῖ ἡ μέρα τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου. Αὐτήν ἀκριβῶς τή μέρα, τρεῖς ἀπό τίς ἐκδότριες, ἡ Τατιάνα Μαμόνοβα, ἡ Σοφία Σοκόλοβα καί ἡ Ἰουλίγια Βοσνεσένσκαγια κλήθηκαν καί ἐξετάστηκαν ἀπ' τήν Κά-Γκέ-Μπέ. Οἱ πιέσεις πού ἀκολούθησαν τίς ἔχουν ἐμποδίσει νά ἐκδόσουν μέχρι τά τώρα —ὅσο βέβαια μπορούμε νά ξέρουμε— 2ο τεῦχος.

Γράφει σχετικά ἡ Τατιάνα Μαμόνοβα σ' ἕνα γράμμα της στόν ἀνακριτή τοῦ Λένινγκραντ, δημοσιευμένο στή «Ρώσικη Σκέψη» στίς 10 Γενάρη 1980.

«Ἐχω τήν πρόθεση νά συνεχίσω τίς φεμινιστικές μου δραστηριότητες, γιατί πιστεύω ὅτι ὁ φεμινισμός εἶναι προοδευτικός καί ὅτι τό γυναικεῖο κίνημα εἶναι ἕνα σημαντικό τμήμα τοῦ παγκόσμιου δημοκρατικοῦ κινήματος. Τό Ἀλμανάκ μας δέν εἶναι πιά ὑποκειμενικό οὔτε πιά ἰδεολογικό ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη φεμινιστική ἔκδοση: οἱ συνεργάτες τῆς Κά-Γκέ-Μπέ παραμώρφουν σκόπιμα τό νόημα καί τοὺς στόχους του καί ἡ ἔρμηνεία τους εἶναι ἐντελῶς μεροληπτική.

Οἱ φίλες μου κι ἐγώ δέν ντρεπόμαστε νά ποῦμε ἀνοιχτά αὐτό πού σκεφτόμαστε, σ' ὅποιον μᾶς ἀρέσει, ρῶσο ἢ ξένο, συνεργάτη ἢ ὄχι τῆς Κά-Γκέ-Μπέ. Λυπᾶμαι βαθειά πού εἶμαι ὑποχρεωμένη ἐξαιτίας τῆς πίεσης πού ἀσκεῖ πάνω μου ἡ Κά-Γκέ-Μπέ, νά ἀναστειλῶ ἐπ' ἄπειρο τήν ἔκδοση τοῦ δεύτερου τεύχους τοῦ ἡμερολογίου μας. Παρ' ὅλα αὐτά, πολλές γυναῖκες ἔχουν ἀποκτήσει συνείδηση τῆς κατάστασής τους, πολλές, αὐθόρμητα, ἔχουν ἐκφράσει τήν ἐπιθυμία νά μᾶς γράψουν».

Τό ἐβδομαδιαῖο γαλλικό φεμινιστικό περιοδικό «Des Femmes» (ἀρ. 10, 11-18 Γενάρη 1980), δημοσίευσε ὁλόκληρο τό Ἀλμανάκ (μαζί καί τό γράμμα τῆς Μαμόνοβα) Ἀπό τό σύνολο τοῦ περιοδικοῦ, ἐμεῖς παρουσιάζουμε τό ἄρθρο «Τά παλῆα καλά θεμέλια τῆς Πατριαρχίας», γραμμένο συλλογικά ἀπό τή σύνταξη τοῦ Ἀλμανάκ. Πιστεύουμε ὅτι αὐτό περισσότερο ὁλοκληρωμένα ἀπό ὁποιο ἄλλο, ἐκφράζει τόν προβληματισμό καί τό ἰδεολογικό πλαίσιο τῶν ἐκδοτριῶν.

Τά παλῆα καλά θεμέλια τῆς πατριαρχίας

Ἡ ἐκδοτική ὁμάδα τοῦ ἀλμανάκ «Γυναίκα καί Ρωσία»

Γυναίκα καί Ρωσία. Ἡ ἐνεργητική ἀποδοχή τῶν δικαιωμάτων πνευματικῆς ἐλευθερίας σήμερα, μᾶς παρακινεῖ νά θίξουμε αὐτό τό πρόβλημα. Στόν αἰῶνα μας τῆς ἐκθῆλυνσης τῶν ἀντρῶν καί τῆς ἀντροποίησης τῶν γυναικῶν, τῆς μετὰθεσης τοῦ συνηθισμένου κέντρου βαρύτητας, τῆς ἀναθεώρησης τῶν παλῶν θέσεων καί ἀξιῶν, δημιουργοῦνται στή Ρωσία ἰδιαίτερες διαδικασίες πού σκοπεύουμε ν' ἀποκαλύψουμε ἐδῶ.

Ἡ θέση τῆς γυναίκας μέσα στήν κοινωνία εἶναι τό ζήτημα-κλειδί τῆς σύγχρονης ἐποχῆς. Στήν Εὐρώπῃ τό ζήτημα αὐτό βρίσκεται, μερικά, στό δρόμο τῆς λύσης: τέσσερις γυναῖκες εἶναι στήν κυβέρνησι καί πολλές ἄλλες μόλις ἐκλέχτηκαν στή Βουλή· ἐδῶ, τοῦτο τό πρόβλημα παραμένει ἐξαιρετικά ὀξύμενο. Ἡ μεγάλη μάζα τῶν γυναικῶν εἶναι πολύ ἀπαισιόδοξη, οἱ ἄντρες εἶναι ἀδιάφοροι, ἢ μᾶλλον, κυνικοί, ὑποστηρίζουν πῶς πρόκειται γιά ἀσήμαντο πρόβλημα. Ἀσήμαντο, πράγ-

ματι, ὅπως ὁ σπόρος πού θά δώσει καρπῶ...

Ἐχομε φτάσει ἐδῶ σ' ἕνα τέτοιο ἀδιέξοδο σχετικά μέ τά βασικά προβλήματα τῆς ζωῆς, πού ὁ σκεπτικισμός καταντάει συνηθισμένη συμπεριφορά, κανόνας. Ἡ γυναίκα, πού εἶναι τό πιά εὐαίσθητο στοιχεῖο τῆς κοινωνίας, εἶναι ἡ κυριώτερη ἀπόδειξη σ' αὐτό. Τό ἰδανικό τῆς παλῆας καλῆς πατριαρχίας —ἡ γυναίκα ὑποταγμένη, ἡ μῆτέρα παραιτημένη ἀπ' τόν ἑαυτό της, ὁ ἄγγελος τοῦ σπιτιοῦ— δέν ὑπάρχει πιά, ὅμως τό βάρος τῆς παράδοσης καί τῶν ἀρτισκληρωτικῶν ἀντιλήψεων ἐξακολουθεῖ νά δημιουργεῖ ἀπό τήν γυναίκα τήν Καρυάτιδα τῆς ἐστίας, γιά τήν ἀκρίβεια, τοῦ κοινοτικοῦ διαμερίσματος: ἡ γυναίκα δέν μπορεῖ νά ξεφύγει ἀπ' αὐτούς τοὺς ἀπάνθρωπους καταναγκασμούς, ἔτσι καί τά παρατήρει, τό σπίτι θά καταρρεύσει. Παρ' ὅλα αὐτά ὁ μῦθος τῆς «ἀδυναμίας» της παραμένει πολύ ἐντονος, ἔτσι ὥστε νάναι ὑποχρεωμένη, ἂν βγεῖ ἐξω ἀπό τό σπίτι, νά τό

πληρώσει ακριβά. Στο βαθμό πού στην πλάτη της γυναίκας πέφτει ή υποχρέωση και ή ευθύνη της αναπαραγωγής, ή ταυτόχρονη συμμετοχή της στην κοινωνική και οικιακή εργασία (πού ξεδιάντροπα εξακολουθούν να διατείνονται ότι είναι «γυναικεία»), είναι μιά τεράστια επιβάρυνση. Είναι φυσικό νά προκαλεί μιά συναισθηματική διάψευση στή γυναίκα, έφ' όσον μάλιστα τήν εξορίζει σέ δεύτερο πλάνο. 'Η ιδέα ότι αυτή ή θέση

“Αν ή γυναίκα τά παρατήσει,

τό σπίτι θά καταρρεύσει.

είναι ή δική της, κάλλιεργείται από τήν πατριαρχική κοινωνία κι έχει μπει στό πετσί της.

Επίσημα, πάει καιρός πού διακήρυξαν τήν ισότητα των δικαιωμάτων, αλλά στην πραγματικότητα, οί νομικές διεκδικήσεις των γυναικών κατηγορούνται για έγωισμό.

Ο φόβος του ανταγωνισμού (κύρια για τά ψηλά πόστα πού μέ τό σταγονόμετρο τά παραχωρούν στίς γυναίκες), ό φόβος της απώλειας του γοήτρου τους, κυριαρχούν τούς άντρες, ακόμα κι αυτούς πού έγκωμιάζουν τούς μοναδικούς ρόλους της μητέρας και της συζύγου. Αυτοί οί Φαρισαίοι προσποιούνται πώς δέν βλέπουν ότι ή γυναίκα είναι αυτή πού σέρνει τό άρμα όπου είναι θρονασμένος ό άντρας, κι άπ' όπου τήν καταταλαιπωρεί. Μέσ στην πυρετώδη κίνησή του, ό αδιάκοπος όδοστρωτήρας της καθημερινής ζωής συνθλίβει ύπουλα τήν προσωπικότητα της γυναίκας. 'Η νοοτροπία της του σκλάβου της είναι πάντα παρούσα, παίρνει μιά μορφή πío καλυμμένη και τερατώδη. Οί έξευτελιστικές καταστάσεις πού της δημιουργούνται μέ τίς γυναικολογικές κλινικές, μέ τίς κλινικές της έκτρωσης, μέ τά κοινοτικά διαμερίσματα... είναι ένα χτύπημα στην ανθρώπινη αξιοπρέπειά της. Οί αξίες παραμένουν άρσενικές: μέσα στην κοινωνία ή γυναίκα εξελίσσεται ή πρέπει νά εξελίσσεται άνάλογα μέ τήν όμοιότητά της μέ τόν άντρα. Αυτή ή διαστρεβλωμένη άναλογία άπαιτεί αδιάκοπα άπ' τή γυναίκα νέες θυσίες· παρ' όλ' αυτά όμως άπ' τήν κοινωνία θά μπορούσε νά τίς περιμένει κανείς, έφόσον τό υποτιθέμενο «γυναικείο» πρόβλημα είναι ένα ουσιαστικό σημείο του γενικού αγώνα για τήν ανανέωση του κόσμου. Δέν πρέπει ν' άρνηθούμε ότι τό πολιτιστικό επίπεδο της γυναίκας έχει άνεβεί, όμως οί συνθήκες της ζωής της παραμένουν πανάρχαιες. 'Η αυθεντική άπελευθέρωση, κι όχι μονάχα έπιφανειακή, φαίνεται νάναι ή σημαντικότερη κοινωνική άπαίτηση των καιρών μας. Είναι άπαραίτητο νά προσδιορίσουμε

τά ιδιαίτερα στοιχεία της κατάστασης των γυναικών στην οικογένεια και στην παραγωγή. Για νά μήν πέφτουν ταυτόχρονα στους ώμους της οικιακή και κοινωνική εργασία, μέ τίμημα άμέτρητες θυσίες, για νά αισθανθώ έπιτέλους ανθρώπινη ύπαρξη πού απολαμβάνει όλα της τά δικαιώματα.

Εδώ και καιρό ή πατριαρχία εξελίχτηκε σέ φαλλοκρατία. Καταλαβαίνει κανείς πολύ καλά γιατί οί μορφωμένες γυναίκες ψάχνουν για μιά άτομική λύση και τήν βρίσκουν στην άρνησή τους νά κάνουν παιδιά. 'Η θελημένη μητρότητα δέν μπορεί ν' άναπτυχθεί σέ άγονο πεδίο. 'Η διαμαρτυρία της γυναίκας στην άντρική αυθαιρεσία εκφράζεται όχι μονάχα μέ τήν άρνηση της μητρότητας, αλλά όλο και πío συχνά, μέ τήν παράδοση άρνηση του ίδιου του έαυτού της. Κι έτσι στό μόνο πού καταλήγει αυτή ή φυγή στό παράλογο, είναι νά παραμείνει έναρμονισμένη μέ τό νόμο, άφου ή υποτίμηση του γυναικείου βγάξει στην έπιφάνεια έναν ήμιεπίσημο σεξισμό. 'Αλλίμονο, ακόμα κι οί άντικομορμιστές δέν ξεπερνούν τουτον τόν κομορμισμό.

Στά κατώτερα στρώματα της κοινωνίας, όπου ή αίώνια ύπομονή των γυναικών κατάντησε παθολογική, όπου ό χρόνιος άλκοολισμός των άντρών τούς άποκτηνώνει, οί γυναίκες εκμηδενίζονται άπ' αυτήν τήν διαστρεβλωμένη κι άποκλειστικά σεξουαλική άναφορά στην γυναίκα. 'Αλλά και στίς μορφωμένες οικογένειες, όπου ή ισότητα είναι λιγότερο σπάνια, παρατηρεί κανείς τίς ίδιες φεουδαρχικές σχέσεις και τήν ίδια πατρική άπουσία: ποιός έναντίον ποιού; 'Η πάλι των έγωισμών. Κι έτσι οί γυναίκες, όπως κι οί άντρες, χρησιμοποιούν τά μεγάλα μέσα, καπνίζουν σάν κι αυτούς, πίνουν σάν κι αυτούς, λένε χοντρά άστεία σάν κι αυτούς. Οί μορφωμένες γυναίκες άρνοούνται νά νοιώσουν

‘Η υποτίμηση του γυναικείου

βγάξει στην έπιφάνεια έναν

ήμιεπίσημο σεξισμό

θύματα, όμως ή άντρική δομή διαπερνά και τίς γυναίκες, εισάγοντας άνάμεσά τους τό μίσος. ('Η ιδέα του άντρικού μίσους δέν ύπάρχει φανερά). 'Η άγρια πίεση της φαλλοκρατικής κουλτούρας καταστρέφει μέσα τους τό γυναικείο και τίς επαναφέρει στό μίσος έναντία στίς γυναίκες. Τουτός ό παραλογισμός άνθεί ύπερβολικά στον τόπο μας. 'Η γυναίκα, στερημένη σωστής πληροφόρησης, μέ τό μυαλό της παραγεμισμένο ψευτο-

επιστήμη, δέν βλέπει τόν πραγματικό της έχθρό, καί προσπαθώντας νά δραπετεύσει ή ίδια, σκοντάφτει στίς σκοτεινές γωνιές μιās «κούλτούρας» πού της είναι ξένη.

Αυτή ή περιφρόνηση του θηλυκού εισάγει τόν διαμελισμό του οίκογενειακού κύτταρου, τήν όλο καί μεγαλύτερη απομάκρυνση των δύο φύλων καί τήν απομόνωση των γυναικών της μιās απ' τήν άλλη. Αυτή ή ελάχιστη συνείδηση άντανακλā τίς έσωτερικές αντιθέσεις της κοινωνίας μας. Δέν παίρνουν υπ' όψη τους τήν περασμένη έμπειρία του γυναικείου μισού της ανθρωπότητας, κι έτσι δέν έπεξεργάζονται τό καινούργιο. 'Η ανάπτυξη των πνευματικών ίκανοτήτων των γυναικών τίς καταδικάζει στη μοναξιά, όπως πρώτα: ό άντρας είναι συνηθισμένος νά του θυσιάζει ή γυναίκα τήν προσωπική της ανάπτυξη.

Φοβούνται τήν δύναμη της γυναίκας,

άλλά πάλι έναποθέτουν σ' αυτήν

τίς έλπίδες τους.

Είναι δύσκολο νά παρατηρήσουμε τίς αποχρώσεις του εξευτελισμού σέ μιā τεράστια χώρα έγκαταλειμμένη στη χέρσα γή. 'Ακόμα καί οί έσχατες αποκαλύψεις δέν καταλαμβάνουν ποτέ πάνω από μιā μικρή στήλη έφημερίδας. 'Η δυσπιστία πλήττει τίς καινούργιες ιδέες στη ρίζα. 'Η φωνή της αλήθειας μόλις πού ακούγεται μέσα στό θόρυβο της παράτας. Σέ μās, μιλούν πολύ γιά υπερασπίση, αλλά προτού υπερασπίσεις όποιονδήποτε, θά πρέπει ίσως ν' άρχίσεις απ' τό νά προστατέψεις τίς δυνάμεις της ζωής μέσ στην ίδια τήν κοινωνία. Δηλαδή, πρώτα ή γυναίκα πού δίνει τή ζωή, μετά οί υπερασπιστές της, κι όχι τό αντίθετο. Γιά νά δώσει άποτελεσματική ισότητα στη γυναίκα, ή κοινωνία πρέπει νά πληρώσει τήν εργασία της περισσότερο από του άντρα, κι όχι λιγώτερο. 'Ομως έδω δέν πρόκειται γιά πρόβλημα άριθμητικής. 'Ηδη ό Γκόρκυ πρότεινε νά υπολογίσει στόν χρόνο εργασίας μιās γυναίκας, 5 χρόνια γιά κάθε παιδί. Πολλές φορές έγιναν προτάσεις γιά νά παραχωρηθεί στίς γυναίκες πλήρες έπίδομα γιά κάθε παιδί. 'Η σοβιετική Ρωσία, μέ τίς λαμπρότερες εισηγήσεις της, είχε μιā πραγματική καί αντικειμενική προσέγγιση του «γυναικείου ζητήματος». 'Ο Λένιν ήταν άπευθυνόταν στίς μάζες δέν ξεχνούσε ποτέ τίς γυναίκες. 'Η άπαίτηση ισότητας γιά όλους τους ανθρώπους δέν μπορούσε νά άποκλείσει τό μισό της ανθρωπότητας.

Πέρα από μιā αίματοχυσία, ή επανάσταση προκάλεσε τήν όρμή του λαού (καί των ατόμων). 'Ο ένθουσιασμός των χρόνων του '20 στη Ρωσία είναι γνωστός καί κατανοητός. 'Η έλπίδα νέων καιρών, νέων σχέσεων άνάμεσα στους ανθρώπους, νέας οίκογένειας, ήταν παντού ένεργή. 'Η Ρώσικη 'Επανάσταση είχε μιā άπήχηση σ' όλο τόν κόσμο καί μέσα απ' αυτήν ό κόσμος άλλαξε.

'Η κοινωνική άπελευθέρωση βελτίωσε προοδευτικά τή θέση των γυναικών.

Στη Ρωσία, αυτή ή διαδικασία σταμάτησε τόν καιρό της λατρείας της προσωπικότητας του Στάλιν...

'Αλλά ό πόλεμος άποκάλυψε τό τεράστιο θάρρος των γυναικών, ίκανών όχι μονάχα νά δίνουν ζωή καί νά τρέφουν, αλλά καί νά πολεμούν (ένάντια στό φασισμό). Μετά ήρθε ή περίοδος της άνοικοδόμησης της χώρας, καί τέλος τό λυώσιμο των πάγων (μετά τήν άποσταλινοποίηση), στά χρόνια του '60' όταν πέφτει τό «σιδηρούν παραπέτασμα» ή ύφάντρα Φουρτσέβα μπαίνει στην κυβέρνηση κι ή Τερέτσκοβα πετάει μέσα στό «κόσμος». Θά μπορούσε κανείς νά πάει άκόμα παραπέρα (ξέρουμε ότι ή κοινωνία είναι αυτή πού καθορίζει τή θέση της γυναίκας) αλλά... 'Η Μάργκαρετ Θάτσερ, ή τωρινή πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρεταννίας, είναι ή λογική συνέχεια της έμπειρίας της 'Ιντιρα Γκάντι, της Σιραμάβο Μπανταρανάϊκε καί άλλων γυναικών στίς κυβερνήσεις διαφόρων χωρών. 'Αν καί εκεί κάτω ύπαινίσσονται τόν κίνδυνο της «πολυκολλητικής» τυραννίας (σέ μās, στό Λένινγκραντ, γράφουν σχετικά μέ τήν καινούργια τάση: «ό σύζυγος θά φοβάται»).

Παρ' όλ' αυτά, τό ρισκάρει κανείς. Καί γιατί όχι, τό ρίσκο είναι άξιοσέβαστο. 'Αστειευόμενος, αλλά μέσα στά πλαίσια των ίδιων συμπτωμάτων, ό ούγγρος

Κι όμως αυτό τό κίνημα,

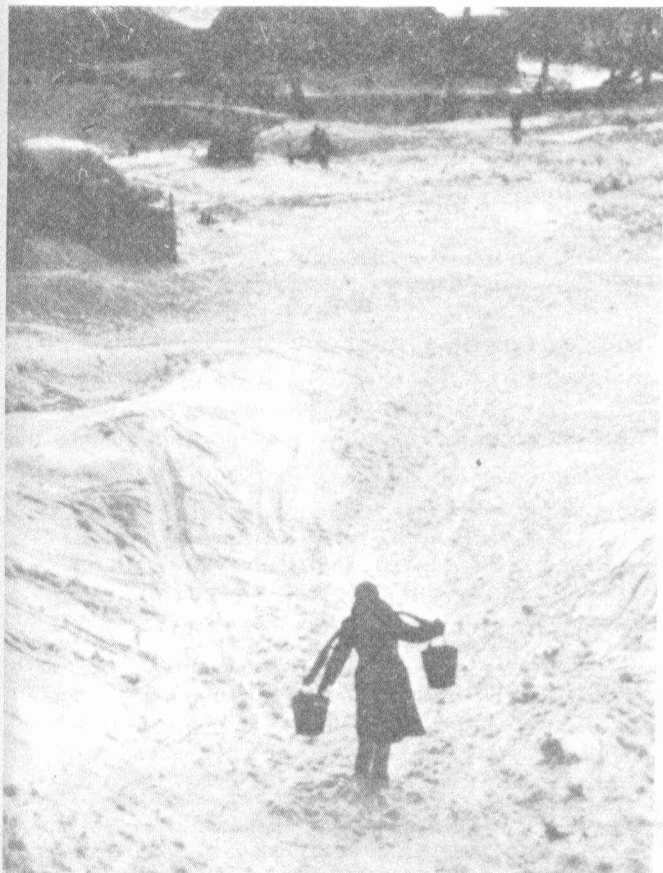
ή καρδιά των σύγχρονων ιδεών,

μεγαλώνει.

συγγραφέας Μόριτς βεβαιώνει: «Μόνο όταν οί γυναίκες ξαναπάρουν στά χέρια τους τήν έξουσία, μόνο τότε θά καταλάβουμε τί σημαίνει ισχύς. 'Οχι συναίσθημα, όχι άστεία, μονάχα γυναίκες μπορούν νά μιλούν έτσι μεταξύ τους». 'Φοβούνται τήν δύναμη της γυναίκας, αλλά πάλι έναποθέτουν σ' αυτήν τίς έλπίδες τους. Μιā κάποια έλξη γιά τόν γυναικείο άλτρουισμό ένυπάρχει μέσ στην ανθρωπινή φύση, αλλά τό

βαθειά ριζωμένο στην πατριαρχία στερεότυπο αντίθετα άπωθεί. Μερικοί φοβούνται τους χλευασμούς, γιατί τό γυναικείο κίνημα θάταν συμβιβασμός, αλλά μήπως καί ή πράξη της γέννησης παιδιών δέν είναι συμβιβασμός; "Όμως τά παιδιά γεννιούνται. Μήπως ή εκκλησία δέν είναι μέσα σ' αυτόν τόν συμβιβασμό; Κι όμως ή διδασκαλία του Χριστού βρίσκει όλο καί περισσότερους όπαδούς. "Άλλοι φοβούνται μήπως τό γυναικείο κίνημα αποδειχτεί περιοριστικό καί ισχυρίζονται ότι καί οί άντρες υποφέρουν εξίσου, κι ότι δέν πρέπει νά νοιαζόμαστε μόνο γιά τά προβλήματα των γυναικών: παρ' όλα αυτά δέν κατηγορούν έναν γυναικολόγο γιατί άσχολείται μόνο μέ γυναικείες γυναικείες άρρώστειες, έπειδή είναι παράλογο νά του άρνηθοϋμε τήν ειδικότητα. "Άλλοι πάλι λένε ότι τό γ.κ. είναι ύπερβολικό, άναγνωρίζουν βέβαια ότι υπάρχουν κάμποσα προβληματάκια, μά όταν οίκοδομηθεί ό κομμουνισμός, όλα τά προβλήματα, μεταξύ τους καί τά γυναικεία, θά εξαφανιστούν από μόνα τους. Τέλος, άλλοι πέφτουν σέ μία τέτοια ύπερβολή πού κατηγορούν τίς άρχηγούς του γυναικείου κινήματος ότι άνασκαλεύουν τή λάσπη.

Κι όμως, αυτό τό κίνημα, πού είναι ή καρδιά του κινήματος των σύγχρονων ιδεών, μεγαλώνει. Καί ή σκληρή άδιαφορία της πλειοψηφίας των άντρών γι' αυτό τό κίνημα δέν μπορεί παρά νά προκαλέσει τήν ανάπτυξη του. Πολύ θόρυβο κάνουμε γιά τήν «συντήρηση των άντρών» (πού πεθαίνουν από κρασί, τσιγάρα καί σεξουαλικές καταχρήσεις), κι ίκανοποιούμαστε νά ρίχνουμε μία ήσυχη ματιά στίς γυναίκες πού πλακοστρώνουν τούς δρόμους καί τοποθετούν τά δοκάρια στίς σιδηροδρομικές γραμμές. "Ακούμε ήρεμα τίς τρέχουσες άισχύροτητες, πού δέν είναι τίποτ' άλλο από διάκριση σέ βάρος των γυναικών. Σέ κανενός τό μυαλό δέν έρχεται νά βρísει τό ψωμί πού μās τρέφει. "Αλλά μέ τίς πιό χαμερπείς έκφράσεις, τό βρίσιμο της γυναίκας πού δίνει τή ζωή, νά τί είναι μέσα στην τάξη των πραγμάτων. "Ο συντηρητισμός της άλκοολικής μάζας, ή υποβόσκουσα έχθρότητα ενάντια στη γυναίκα πού τρέφει τοϋτον τόν πολλαπλασιαζόμενο μονοκύτταρο όργανισμό, τούτη τήν άβουλη γιγαντιαία άμοιβάδα, νά τί είναι αυτό πού βίαια φρενάρει τήν κοινωνική πρόοδο.

Ἀπό τό ἄρθρο τῆς Ρ. Μπατάλοβα

«Γεννώντας μέσα στόν κόσμο τῶν ἀντρῶν»

Μέ προμετωπίδα ἀπ' τόν «δικό» μας Εὐριπίδη, τήν «Μήδεια».

Κι ὅμως λογιᾶν
κακά, γιατί τρεῖς θάλα φορέ;
νάστηνα τό κορμί μέ τήν ασπίδα
ζερβά, παρά μιά μόνο νά γεννήσω

(Μετάφραση Παναγῆ Λεκατσά)

Αὐτός ὁ ἐφιάλτης δέν τέλειωσε. Τώρα, δέν θά τελειώσει ποτέ. Μένει μέσα σου. Καθώς μένει ἕνα ἀποτρόπαιο ἐγκλημα, καθώς παγώνει μέσα μας ὁ τρόμος, καθώς παγώνει ὁ θάνατος στή συνείδησή μας. Εἶναι πιό φοβερό κι ἀπ' τό θάνατο, γιατί συνεχίζεις νά τό ὑποφέρεις... Εἶσαι πεθαμένη, μά νιώθεις τόν πόνο. Σέ ξεσκίζει πάντα, ἐσένα τήν βασανισμένη, ἐσένα πού δέν ξέρεις νά φωνάξεις, πού ντρέπεται νά φωνάξεις· δέ φωνάξεις, βρυχώσουνα σάν ζῶο θανάσιμα λαβωμένο. Εἶναι ἡ πραγματικότητα. Δέν ἦταν ἡ ξαναμμένη φαντασία πού τρόμαζε, μάλλον ἀπ' αὐτήν ἀντλοῦσες τήν παρηγοριά σου. Ἡ φαντασία τρόμαζε, μά ταυτόχρονα ἡρεμοῦσε. Ἀλλωστε ἡ πραγματικότητα ἐπαληθεύτηκε χωρίς διέξοδο. Θά μπορούσες νά βρισκες μιά πόρτα ἀνοιχτή, μά πουθενά δέν θά μπορούσες νά ξεφύγεις ἀπ' τό φορτίο σου. Τό ἀδιέξοδο βρισκόταν μέσα σου. Ἐφτασες νά ἐξαρτιέσαι ὀλοκληρωτικά ἀπ' αὐτοῦς πού πρῶτα περιφρονούσες —ἔλυναν ἡλίθια σταυρόλεξα— ἀπ' αὐτοῦς πού ἀργότερα μισοῦσες —κάτω ἀπό τίς κραυγές τοῦ τρόμου, φρυαροῦσαν γιά πράγματα ἄσχετα. Αὐτοί, καί μόνο αὐτοί, θά μπορούσαν νά σοῦ παραχωρήσουν μιά διέξοδο. Μ' αὐτή ἡ διέξοδος πού σοῦταν ἀπαραίτητη, δέν ἦταν αὐτή πού ἠθελαν. Σέ τρυποῦσαν καί σέ ξανατρυποῦσαν ἀδιάκοπα, μέχρις ὅτου τό σῶμα σου, ὁ ὀργανισμός σου, πάψει νά σέ ὑπακούει. Ὑποτάχτηκε σ' αὐτούς, στή βελόνα τους, πού ἀσταμάτητα μπηγόταν στό δέρμα σου. Οἱ σπασμοί ξερίζωναν οὐρλιαχτά ἀπ' τό στόμα σου, καί τίποτα δέν μπορούσες ν' ἀλλάξεις...

Ἀπό τό ἄρθρο τῆς Ν. Μαλακόβσκαγια

«Ἡ μητρική οὐκογένεια»

Στήν πράξη, μητέρα καί δημιουργός εἶναι δύο καταστάσεις ἀσυμβίβαστες. (Ἐκτός ἀπό σπάνιες ἐξαιρέσεις: οἱ γιαγιάδες πού φροντίζουν τά ἐγγόνια τους). Ἀπ' τή στιγμή πού θά φέρεי στόν κόσμο ἕνα παιδί, μιά γυναίκα μπορεῖ πιά νά διαγράψει τόν ἑαυτό της. Ξέρω γυναῖκες πού λένε, ὄχι χωρίς περηφάνεια, τώρα δέν εἶμαι πιά ἐγώ, εἶμαι ἐκεῖνο, τό παιδί μου.

Πολύ ἀδιόρατα, ἡ ζωή τῆς γυναίκας μετασχηματίζεται σέ ζωή τοῦ παιδιοῦ. Ἡ οὐκογένεια χτίζεται πάνω στά κόκκαλα τῆς γυναίκας, πάνω στά ματωμένα της δάκρυα. Ἡ οὐκογένεια καταστρέφει τή δημιουργία στή γυναίκα. Δέν ὑπάρχει οὔτε μιά οὐκογένεια ὅπου ἕνας ἄντρας, ἀκόμα κι ὁ κοινός, θάκανε γιά τή γυναίκα του, τήν πιό προικισμένη, ὅ,τι μιά γυναίκα θάκανε γιά τόν ἄντρα της: νά ἐκμηδενίσει τίς δημιουργικές της δυνατότητες γιά νά ἐπιτρέψει τήν ἀνάπτυξη τῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἄλλου. Ἡ γυναίκα λέει: «Ἡ φιλοδοξία μου εἶσαι ἐσύ» καί σκοτώνει μέσα της τόν Μότσαρτ. Κι ὅταν ἐκεῖνη δέν τό λέει, ὁ ἄντρας εἶναι αὐτός πού σκοτώνει μέσα της τόν Μότσαρτ, λέγοντάς της: «Ποτέ δέν ὑπῆρξε γυναίκα Μότσαρτ, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει, ὁ Θεός σᾶς ἔφτιαξε ἔτσι».

Κάλεσμα

Ἀγαπημένες ἀδελφές,

Δέν προλαβαίνουμε νά μποῦμε στή ζωή, καί ἡ μοίρα πού μᾶς ἐπιφυλάσσεται βαραίνει κιόλας μ' ὅλο της τό βάρος στά κορμιά μας.

Πῶς θά μπορούσαμε νά πιστέψουμε στήν πραγματικότητα αὐτῆς τῆς πανίσχυρης μέγ-
γενης πού ἐξευτελίζει, πού μᾶς τραυματίζει; Εἶναι ἓνα ἀτύχημα, ἓνα δυστύχημα. Πῶς νά πιστέψουμε ὅτι ἡ ζωή τιμωρεῖ ἀθῶες ὑπάρ-
ξεις, ἔνοχες ἀπλά καί μόνο γιατί γεννήθη-
καν γυναῖκες.

Ἡ ἀνθρωπότητα δέν ἀνέχεται τή δυστυ-
χία. Παντοῦ κάνει κάθε προσπάθεια νά τήν ἀνακουφίσει ἀμέσως, νά τήν ἐξαλείψει. Μά ἡ *δυστυχία* τῶν γυναικῶν καθόλου δέν τή συγκινεῖ. Θᾶπρεπε νά ἐξανεμιστεῖ, νά ἐξα-
φανιστεῖ ἀπό μόνη της, ὅμοια μέ νυχτερινό ἐφιάλη.

Μά τίποτα δέν μεταβάλλεται μόνο του. Κανένας δέν θά μᾶς βοηθήσει, εἴμαστε σί-
γουρες γι' αὐτό. Θά βοηθήσουμε, λοιπόν, οἱ ἴδιες τούς ἑαυτούς μας.

Μόνο μέ τό μαζεύομαστε γιά νά μιλή-
σουμε γιά τίς πικρίες καί τά βάσανά μας, μόνο ἀνταλλάσσοντας τίς ἐμπειρίες μας, κατανοώντας τις, θά μπορέσουμε νά βροῦμε διέξοδο: ἐμεῖς, μαζί μ' ἑκατομμύρια γυναῖ-

κες πού ὑποφέρουν σάν κι ἐμᾶς, θά βοηθή-
σουμε τούς ἑαυτούς μας. Νά γιατί ἀποφασί-
σαμε νά ἐκδόσουμε στή χώρα μας τήν
πρώτη ἐφημερίδα γιά τήν ἀπελευθέρωση
τῶν γυναικῶν.

Μέσα στίς σελίδες αὐτῆς τῆς ἐφημερί-
δας θά ἀποκαλύψουμε τή θέση τῆς γυναι-
κας στήν οἰκογένεια, τή δουλειά, τό νοσο-
κομεῖο, τή μητρότητα, τήν κατάσταση τῶν
παιδιῶν μας, τήν ἰδεολογία πού διαπερνᾷ τίς
γυναῖκες. Θά δημοσιεύσουμε λογοτεχνικά,
πολιτικά καί κοινωνικά κείμενα γυναικῶν,
συγκεκριμένες ἀφηγήσεις πάνω στή ζωή
τῶν γυναικῶν τῆς ἐποχῆς μας.

Σᾶς ζητᾶμε νά μᾶς γράψετε αὐτό πού σᾶς
προβληματίζει καί σᾶς ἀναστατώνει.

Στεῖλτε μας κείμενα ἀπό σᾶς τίς ἴδιες, τίς
ἀδελφές σας, τίς μητέρες σας, τίς φίλες σας.

Ἄν χρειαστεῖ, οἱ συνεργάτριες τῆς ἐφη-
μερίδας μας, στό βαθμό πού μπορούμε, θάρ-
θουν νά σᾶς δοῦν, νά σᾶς βοηθήσουν. Ἐλ-
πίζουμε ὅτι οἱ ἐνωμένες προσπάθειές μας,
ἀνακουφίζοντας τίς δυστυχίες μας, θά κινη-
τοποιήσουν ἐμᾶς καί μαζί μας τό κίνημα
γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς γυναίκα.

«Ὅταν αὐτό πού ἦταν κρυφό βγεῖ στήν
ἐπιφάνεια, τά πάντα φωτίζονται».

(Μετάφραση: Κική Καψαμπέλη)

Τατιάνα Μαμόνοβα

Τρέχετε μίλια
ποτάμια μικρά σάν δαχτυλίθρες
ὁ οὐρανὸς πέφτει
στὶς χαῖτες τῶν ἀλόγων
τὸ χέρι γεμάτο χιόνι
καὶ οἱ φίλοι
χορτασμένοι ἀπὸ τὴν καταδίωξη
πιό μεθυσμένοι κι ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κρασί.

Μιά κραυγὴ
στὶς ψηλὲς στέγες
πού βουβάθηκε.
τρέξιμο μέσα σέ δωμάτια
πού δέν φωτίζονται ἀπὸ πόθους
ποιὸς ἔτρεχε δὼ χιτὲς
καὶ ποιὸς πονοῦσε;
Τώρα εἶν' ὅλα ἄδεια...
Μόνο οἱ ρωγμὲς στὶς ψηλὲς στέγες
θυμίζουν
τὴν μετέωρη κραυγὴ -
ποιὸς ἔτρεχε δὼ χιτὲς
καὶ ποιὸς παινοῦσε;
Τὸ ἐρώτημα τυπώθηκε στὰ εἰκονίσματα
Ἐσύ, φυγαδευμένη
πού περιφρόνησες τὴν κόλαση
σέ σιδηροτροχιά βαλμένη
ἀπὸ τὸ φῶς τῆς αὐγῆς
ἔσύ, πού διαβαίνει αὐτόν τόν κῆπο -
πού τὸ βλέμα σου ἦταν γεμάτο γνώση
ἀλλὰ τὰ μάτια σου γεμάτα νύχτα -
συνέπεια ἀπὸ τὴ γνωριμία τῆς κόλασης
κι ὅλα τρέχαν γύρω σου
τρέχαν
σχήματα ἀπὸ σύννεφα...
Αὐτὸ τὸ οὐράνιο στερέωμα
δὲ θα τὸ δεῖς νά θρυμματίζεται πάνω σου
δὲ βρίσκεται στὴν ἐξουσία του.
Τὴν καταστροφικὴ δύναμη τῶν ὑδάτων
δέν τὴ δοκίμασες ἐκεῖ κάτω μάταια.

Ἀπ' τὰ κλαδιά τους οἱ μηλιές
βροχὴ ρίχνουν τ' ἄνθη τους στὰ πόδια σου
πιό λευκά κι ἀπὸ τὸ χιόνι
καὶ οἱ συμφωνίες τῶν πουλιῶν
σέ πετυχαίνουν
σάν ριγμένες ἀπὸ τὸν οὐρανό.

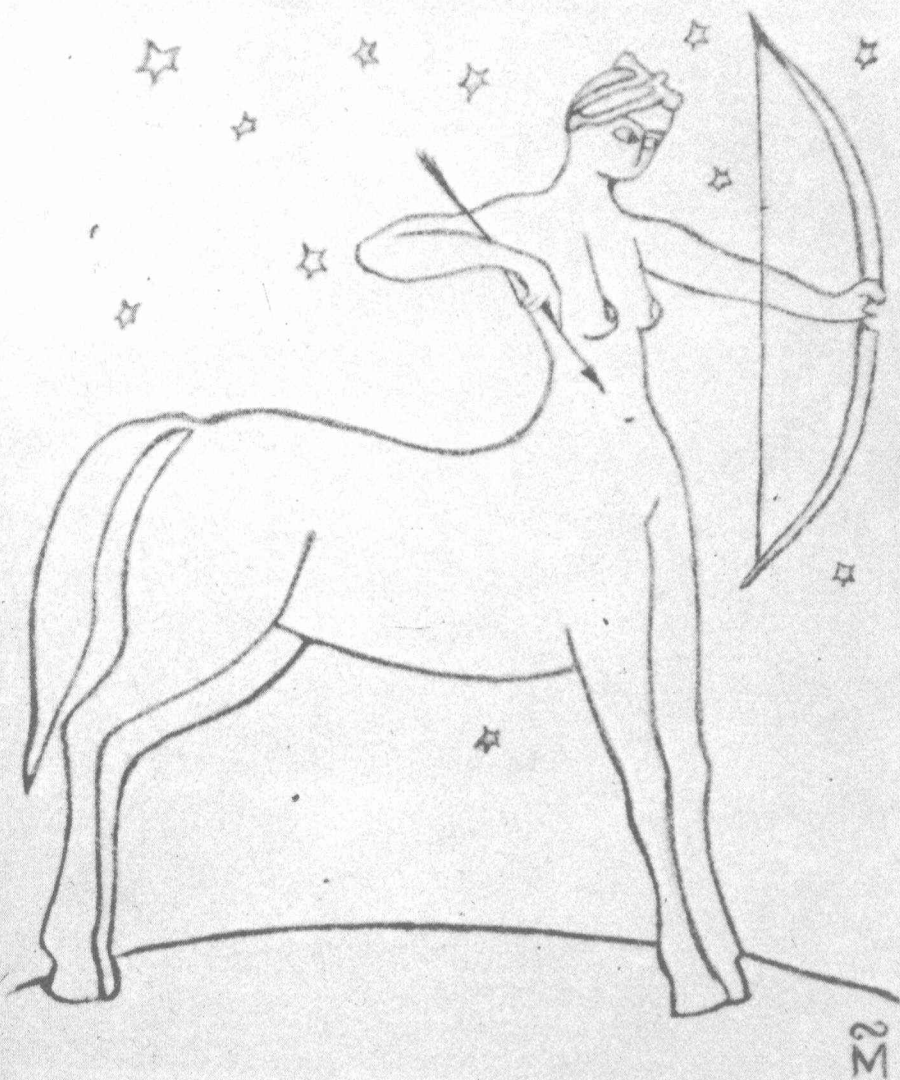
Γεννήθηκες κι ἔτσι πρέπει νά τὴν ὑποστείς
τὴ ματαιότητα τῆς ζωῆς
ὅσο γίνεται
ὄχι συγγνώμες παρακαλῶ
τὸ φῶς τῶν κεριῶν
εἶναι τελείως σβυσμένο
καὶ τὸ φαγητὸ κρύωσε στὸ τραπέζι.
Ὁλομόναχη - ὅλοι κοιμοῦνται
καταπίνεις τὴ σιωπὴ
τὸ τράμ τραγουδάει τὸν τελευταῖο του στίχο
φύλαξε στὸ μέλλον μέσα σου
τὴν πιστὴ σου γυναῖκα
καὶ κρύψου ἀπὸ σένα τὴν ἴδια
κάτω ἀπ' τὴν γκρίζα σκέπη.
Ὡ! αὐτὴ ἡ νύχτα
ἀναπαύεται ἡ ψυχὴ
πού πλανιέται στὴν ἀμφιβολία
καὶ δέν βρίσκει καταφύγιο
γράφε τὰ ποιήματά σου
γράφε, γράφε
καὶ μὴν εἶσαι σκληρὴ μέ τούς ἄλλους

Ἐπάρχει τόση ὁμοιότητα ἀνάμεσά μας
ὥστε νά μὴ σέ φοβᾶμαι
κάποτε σάν μάγοι τὰ ξέραμε ὅλα
ὅμως χαθήκαμε
μέ τὸ ἄρωμα τῆς ἀκακίας
τώρα εἴμαστε ὁ ἓνας ὁ σωσίας τοῦ ἄλλου
ἡ διπλὴ σου φύση
εἰσβάλει μέσα μου
μόνο κιτρινισμένες σελίδες
τῆς ψυχῆς μας
κρυμμένες σέ προσωπικὰ ἡμερολόγια.

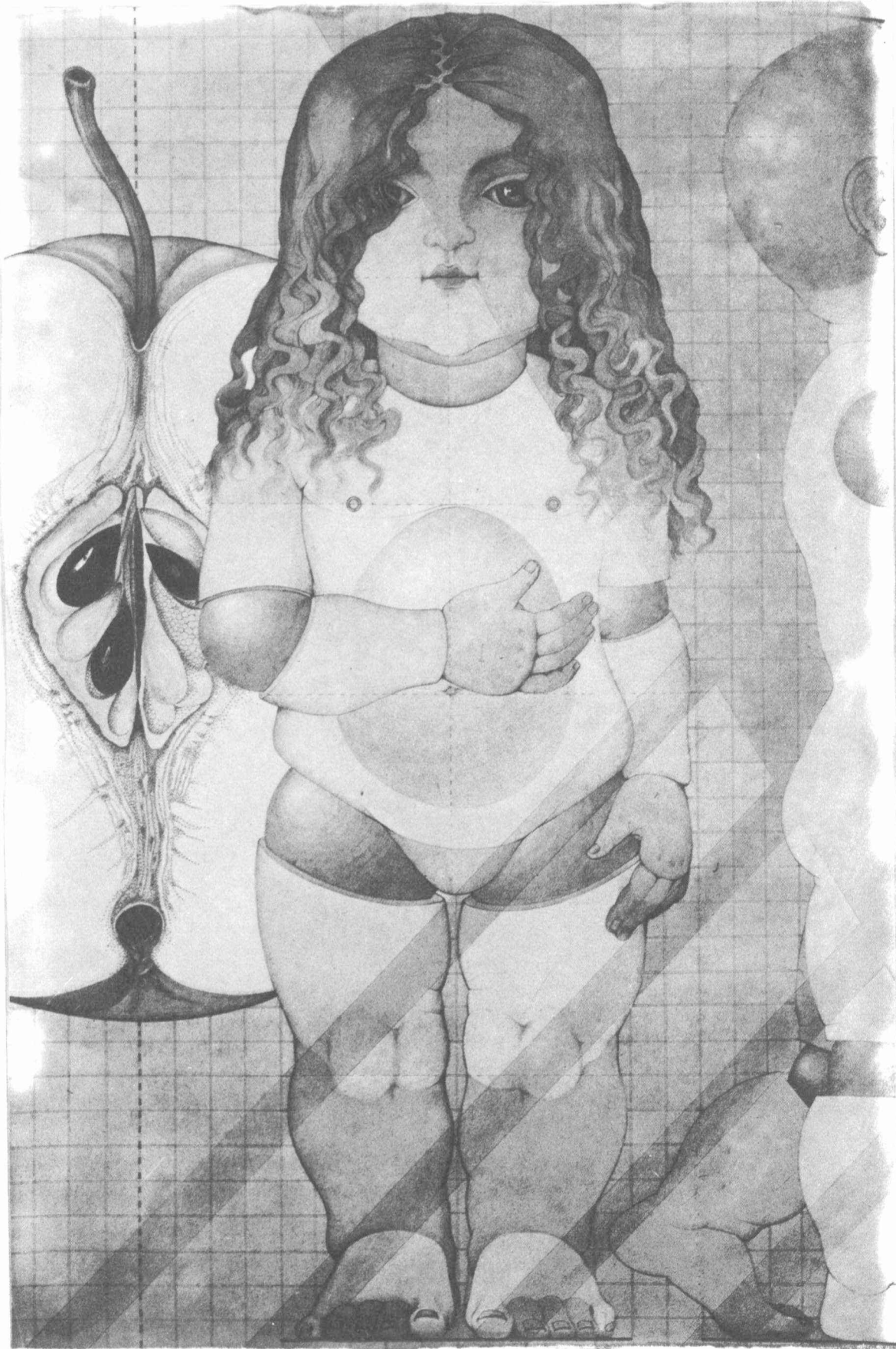
Ἡ καθημερινότητα εἶν' ἓνα βάσανο
ὀπλές ἀπὸ γέρικα ἄλογα φθαρμένες
θέλω νά φύγω
κι ἐσύ δέν ἤξερες
ποιό λευκό
μέ σπρώχνει ἔξ' ἀπ' τὸ σπίτι;
τὸ γεμάτο φῶς χαρτί
τὸ πεντακάθαρο βάθος του!

(Μετάφραση: Ἑλισάβετ Κομνηνοῦ)

ЯНВЕР

ТАТЬЯНА МАМОНОВА

Μιά οπτική τής σεξουαλικότητας

Η απουσία

Στήν προσπάθεια νά μιλήσουμε γιά τή γυναικεία σεξουαλικότητα είναι αγαπόφευκτο νά μὴν περάσουμε ἀπὸ τὴν παραμόρφωση κι ἴσως τὴν ἐξαφάνιση τῆς «φυσικῆς» τοῦ εἶδους ἄνθρωπος σεξουαλικότητας.

Ἡ σεξουαλικότητα ἱστορικά ἐκφράστηκε σά μὴ -σεξουαλικότητα. Ὁ λόγος κι οἱ λογισμοὶ γιά τὴ σεξουαλικότητα δὲν καταμαρτυροῦν μὴπως τὴν ἀπουσία τῆς; Τὴν ἀπουσία τῆς καὶ τὴν ἐξιδανίκευσή τῆς; Τὴν ἐξιδανίκευση τῆς ἀπουσίας τῆς; Τὴν ἀφομοίωση καὶ τὸν ἐνστερνισμό κι ἀπὸ τὰ δύο φύλα μὲ ἑτερόμορφους ἀντιφατικούς τρόπους τοῦ σημαίνοντος τῆς σεξουαλικότητας, τοῦ φαντάσματος τῆς σεξουαλικότητας, πού διαμορφώνει δύο εὐνουχισμένα ἀλληλοσυγκρούμενα στερεότυπα σέ μιά ἀλυσίδα σχέσεων μέσα στίς ὁποῖες ταλανίζονται ἄβουλα, τραυματισμένα, παθητικά ἢ παθητικοενεργητικά, παγιδευμένα σέ μιάν ὀλέθρια παγίδα πού τό ἓνα σέρνει τ' ἄλλο μέσα στίς ἀντινομίες τῆς πραγματικότητας καὶ τοῦ ὄνειρου;

Ἀνέκαθεν ἡ σεξουαλικότητα δικαιολογοῦσε καὶ νομιμοποιοῦσε τὴν οἰκονομική, πολιτική, ἐρωτική καὶ πνευματική κυριαρχία τοῦ ἄντρα πάνω στή γυναίκα, πού σέ τελευταία ἀνάλυση αὐτὴ ἡ κυριαρχία δὲν πήγαζε ἀπ' αὐτὴ καθαντὴ τὴ φύση τῆς σεξουαλικότητας. Ἡ ἐρωτική ἐκφραση τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴ χαρραυγὴ τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πατριάρας, γίνεται ἓνα ταμποῦ κι ἓνα τυπικὸ στερημένο οὐ-

σίας (μαγεία), ἓνα κακὸ κι ἡ κατάρα τοῦ ἀνθρώπινου γένους (μυθολογία-θρησκεία). Κι ἡ γυναίκα γίνεται ἡ σταθερά τῆς δυστυχίας κι ἡ ἔνοχη αὐτῆς τῆς πολιτισμικῆς ἀλλοτρίωσης.

Γιατί, τί ἄλλο μπορεῖ νά σημαίνει ἡ πτώση ἀπὸ τὸν Παράδεισο τῶν πρωτοπλάστων πού ἡ αἰτία τῆς ἀπώλειάς του εἶναι ἡ Εὐα ἡ ἐκθρονισμένη θεά τῆς γονιμότητας; Ὁ Βιβλικὸς μύθος ὑποδηλώνει τὴν ἀνακάλυψη τῆς «σεξουαλικότητας» ἢ τὴν ἀπόπειρα τῆς γνώσης, πού σά συνέπεια ἔχει τὴ συνείδηση τοῦ θανάτου, τῆς «ἀλλοτριωμένης» ἐργασίας, τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ πρώτου καταμερισμοῦ μὲ βάση τὰ φύλα;

Ἡ Πανδώρα ἡ πρώτη «ἀνθρώπινη» γυναίκα (ὅλες οἱ ἄλλες πρὶν ἀπ' αὐτὴν ἦταν θεές), ἡ προικισμένη μὲ τὰ θεϊκά δῶρα τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς χάρης καὶ ταυτόχρονα τῆς πανουργίας καὶ τῆς δολιότητος, μὲ τὴν ἀπερισκεψία τῆς γίνεται ἡ αἰτία τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας. Οἱ θεοὶ τὴ δημιουργοῦν γιά νά τιμωρήσουν τὸ γνωστικὸ ἄνθρωπο πού μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς φωτιᾶς διαρρηγνύει τὸν ἀδιαπέραστο πέπλο τῶν φυσικῶν καθορισμῶν.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἠθική ἀπαγόρευση κι ὁ χαμός τῆς πρωτόγονης εὐδαιμονίας τυχαίνει νά συμπίπτουν μὲ τὸν παραμερισμὸ ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ προσκήνιο τῆς γυναίκας σὰν τὴν τολμηρὴ καὶ γνωστικὴ γυναίκα ἢ ὁποία, ἴσως, ὅπως τὸ κατέδειξαν οἱ ἐθνολογικὲς ἐρευνες ἦταν αὐτὴ πού ἔλαχε νά τολμήσει νά παραβιάσει τὴ φυσικὴ ἀκίνησία (ἔφαγε τὸ μῆλο, ἀνοίξε τὸ κοιτί,

μήπως σημαίνει: εξημέρωσε τὰ ζῶα, καλλιέργησε τή γῆ;) καί νά δημιουργήσει τούς ὅρους γιά τή στοιχειώδη συσσώρευση καί τόν πρῶτο καταμερισμό τῆς ἐργασίας.

Τό ἀντίτιμο λοιπόν τῆς πολιτισμικῆς εξέλιξης τοῦ ἀνθρώπου εἶδους εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς ἀρχέγονης εὐδαιμονίας πού σημαίνει τήν ἀπώλεια τῆς σεξουαλικότητος. Ἡ κατασταλμένη αὐθόρμητη καί πηγαία σεξουαλικότητα ἐξισορροπείται ἀπό τήν ἐπέλαση τῆς ἠθικῆς (αἰμομικτική ἀπαγόρευση κι ἀποκλεισμός τῆς γυναίκας —ὑποκείμενου σχέσεων καί ἀναγωγή τῆς σέ ἀντικείμενο σχέσεων) τῶν κανόνων καί κωδίκων σεξουαλικότητος, τήν ὑποταγή σέ σεξουαλικές νόρμες, τήν παραγωγική— ἀναπαραγωγική μανία καί τίς μετουσιώσεις.

Ἡ γυναίκα μέ ἀπαγορευμένη κι ἀπωθημένη τή σεξουαλικότητά της ἐξοβελίζεται ἀπό τή φυσική ἰσοτιμία πού ὅλα τὰ θηλαστικά τοῦ πλανήτη φαίνεται νά κατέχουν, μένει καθηλωμένη στό νά γεννᾷ καί ν' ἀνατρέφει μόνο, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος—ἄντρας προάγεται σέ πολιτισμικό κοινωνικό ὄν, σέρνοντας μαζί του τίς στρατιές τῶν εὐνουχισμένων γυναικῶν, μέσα σέ ἄλλες δομές διατεταγμένες, κι ὁ ἴδιος αὐτοδιαιρούμενος σέ σχέσεις κι ἐξαρτήσεις πού καί τόν ἴδιο κι ὅλο τό κοινωνικό σῶμα κυριαρχοῦν. Καί μιᾷ ἀλυσίδα ἀλληλεξαρτήσεων κι ἀλληλοκαταπιέσεων, αὐτονομημένων πιά μέσα στό χρόνο σέ σύστημα δομῶν, θεσμῶν καί τάξεων πλέκεται ἀλυσοδένοντας τήν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη.

Ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία χαρακτηρίζεται ἀπό τό συρμό, τήν ἠθικοποίηση, τό ἀπαγορευμενικό πογκρόμ, τή φαντασίωση καί τήν καταστολή τῆς σεξουαλικότητος καί τό Κακό, πού προσωποποιεῖται στό πρόσωπο τῆς γυναίκας. Ὁ πολιτισμός ἀπαιτοῦσε,

φαίνεται, ἕνα ἀκριβό ἀντίτιμο πού στοιχειοθετήθηκε πάνω στήν ἐνδεια. Ἡ κατακτημένη ἀπό τόν ἄνθρωπο φύση ἐκδικήθηκε. Ἡ μακαριότητα τῆς αὐτεξουσιότητος καί τῆς ἐλευθερίας ἀντιστράφηκαν στή βαρβαρότητα τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ὑποτέλειας καί τῆς βίας. Ἡ μητρική σχέση, μέ τό χρόνο πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀνατροφή, ἔνεκα τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας τοῦ μικροῦ τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ δυνατότητα ἀνεξαρτησίας του ἦταν ἡ βάση τῆς δημιουργίας τῆς κοινωνίας πού ἐξόρισε καί τή σεξουαλικότητα καί τή μητρότητα καί τή γυναίκα.

Ἴσως ἡ παραμερισμένη γυναίκα «κράτησε» ἐκδικητικά τήν ἐρωτική ἀπόλαυση, ἔστω καί στερημένη περισσότερο ἀπό τόν ἄνδρα γιά τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὅταν δηλαδή ὁ ἀρχικός λόγος τῶν ἀπαγορεύσεων καί ἀποστερήσεων θά ἐκλείψουν, ὅταν ἡ ἀφθονία θά δείξει τόν παραλογισμό τῶν συρρικνωμένων ἀσκητικῶν θεσμῶν, τῶν ἄκαμπτων στερεότυπων γιά νά κινηθεῖ αὐτή ἡ πρώτη νά τή διεκδικήσει καί νά τήν ἐπανακτήσει στήν ἀνθρώπινη ὑπόστασή της σέ μορφές πού θά νομιμοποιοῦν καί τήν ἴδια καί τόν ἄντρα, σέ αὐτόνομες, αὐτεξούσιες καί δίκαιες σχέσεις.

Ὅλες οἱ θεωρίες καί οἱ δοξασίες πού διατυπώθηκαν γιά τή γυναίκα καί τή σεξουαλικότητά της, ἀπό τήν ἀπαρχή τοῦ πολιτισμοῦ κι ὅσο ὑπάρχει ἡ γραφή μέχρι τήν ἐμφάνιση τοῦ γυναικείου κινήματος εἴτε ἄμεσα σάν τό φιλοσοφικό ἀπαύγασμα τῆς ἀναζήτησης τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς ἐπανεξέτασης τοῦ ἐκάστοτε «εἶναι» εἴτε ἔμμεσα στή φιλολογική καί εἰκαστική παράδοση εἶναι ἕνας τραγέλαφος κι οἱ ἐπερχόμενοι ἄνθρωποι θ' ἀντλοῦν ἀπό ἐκεῖ ἀφορμές γέλιου καί πικρόχολου διαλογισμοῦ.

Η παρουσία της Ελληνίδας μέσα στην απουσία

Μιά πρώτη προσέγγιση του ζητήματος της σεξουαλικότητας της ελληνίδας μας βάζει απέναντί σ' ένα ζήτημα τό όποιο ίσως θά πρέπει ν' αντιμετωπιστεί έστω καί σέ πολύ γενικές γραμμές: ποιό είναι τό ιστορικό καί ποιό τό σημερινό πρόσωπο της ελληνίδας; Θά μπορούσαμε ίσως νά διατυπώσουμε όρισμένες γενικές παρατηρήσεις γιά τή σεξουαλικότητά της μέσα από μία πρόχειρη χαρτογράφηση τών έκδηλώσεών της ή στό μέτρο της περιορισμένης ύποκειμενικής έμπειρίας της κάθε γυναίκας πού θά καταμαρτυρούσε πλείστα όσα γιά τό πώς ένα σύστημα έρωτικών άξιο-λογήσεων καί δεδομένων βιώνεται κι εκφράζεται από τά συγκεκριμένα ύποκείμενα. Χωρίς ν' αποκλείονται οί δυό παραπάνω δρόμοι, αντίθετα μάλιστα, ίσως έτσι κάποτε θά συγκεντρωθεί τό προαπαιτούμενο ύλικό γιά τήν κατανόηση καί τήν έπαναθεώρηση αύτου πού σήμερα θεωρείται σά δοσμένο κι άδιαμφισβήτητο, μία συνολικότερη όπτική, χωρίς τούτο νά σημαίνει κι ύποχρεωτικά πλήρης μās φαίνεται καταλληλότερη. Όχι τόσο γιά τίς άπαντήσεις ή τίς θεωρητικές γενικεύσεις πού πρόκειται νά δώσουμε ή νά κάνουμε, όσο σάν όρισμένες προτάσεις-έρεθίσματα πάνω σ' ένα τόσο σημαντικό ζήτημα.

Μέ τή ραγδαία καπιταλιστικοποίηση καί τόν κατακλυσμό τού ελληνικού χώρου από τήν καταναλωτική ιδεολογία τού υπερώριμου καπιταλισμού από τή μία καί τόν κάποιο συγχρονισμό, όσον άφορά τά θεσμικά πλαίσια, μέ τίς μητροπολιτικές κοινωνίες από τήν άλλη, θά μπορούσαμε νά πούμε πώς δέν τίθεται ζήτημα μās πιά ιδιαίτερης προσέγγισης της σεξουαλικότητας της ελληνίδας. Άφου δηλαδή έχει συντελεστεί ό εκσυγχρονισμός κι ή καπιταλιστική διέ-ρυση, άφου μιλάμε γιά μία παγκόσμια έμπορευματοποίηση άγαθών, ιδεών, άξιών καί τρόπων, άπαιτείται, λοιπόν, μία καθολική αντιμετώπιση της σεξουαλικότητας ανά τόν καπιταλιστικό κόσμο, πού σέ τελευταία ανάλυση στίς μέρες μας είναι όλος ό πλανήτης.

Άλλ' όμως πώς θά μπορούσε ή άμερικανίδα πού ή συμμετοχή της στην παραγωγή καί τούς ταξικούς άγώνες είναι περίπου ανάλογη ποσοστιαία καί ιστορικά μέ αύτή τού άντρα μαζί μέ τόν όποιο οίκοδόμησαν τό «νέο κόσμο», πού έρωτεύεται από τίς άπαρχές τού αιώνα μας έξω από τά γαμικά πλαίσια (π.χ. ή ήρωίδα Έλντορ στό USA, ό 42ος παράλληλος τού Ντός Πά-σος), πού έχει μαζικά διεκδικήσει καί δημόσια τή δι-αφορά της καί τή χειραφέτησή της, αναγκάζοντας σ'

άλλαγές καί βίωσε τίς όποιες έστω ένσωματωμένες άλλαγές σάν τό άποτέλεσμα της δικής της δράσης καί κινητοποίησης, της δικής της θέλησης γιά άλλα-γή καί τή νέα συνείδηση πού προέρχεται από τό γε-γονός ότι βιώνει τόν έαυτό της σά δομικό συντελε-στή άλλαγής, νά έξομοιωθεί μέ τήν ελληνίδα πού μό-λις πρόσφατα οί αντίφάσεις της δημόσιας κι ιδιωτι-κής της ζωής, ή διχοτόμηση της γυναικείας της ύ-παρξης γεννούν τίς προϋποθέσεις γιά τή διαίσθηση κι όχι ίσως άκόμη γιά τήν άπαίτηση, ενός άλλου τύ-που ζωής, έστω στοιχειωδώς αυτεξούσιας;

Η άπαίτηση γιά τήν ούσιαστική αυτεξουσιότητα καί ή άρνηση τού έτεροκαθορισμού της γυναίκας περνάει μέσα από τήν έρευνα τών όρων καί τών συν-θηκών της ειδικής ιστορικής καταπίεσης καί της ιδι-ομορφίας της καταπίεσης καθώς επίσης καί τών προ-ϋποθέσεων πού γεννούν καί ύποδηλώνουν τήν αναγ-καιότητα της άλλαγής. Πέρα λοιπόν από τό τί γενικά καί κυρίαρχα συμβαίνει (παγκοσμιοότητα δηλαδή τού ζητήματος καί συνακόλουθοι έξωτερικοί καθορι-σμοί) ή μελέτη τών ιδιομορφιών πού παρουσιάζει ή γυναικεία καταπίεση στά έθνικά πλαίσια μās φαίνεται άπολύτως άπαραίτητη. Μέ βάση αύτή τήν προβλημα-τική θά επιχειρήσουμε κάποιο άνιχνευτικό δρομολό-γιο στη «μυθολογία» καί τίς έκδηλώσεις της έρωτικής καταστολής καί τών μετουσιώσεων της άνύπαρκτης σεξουαλικότητας της ελληνίδας, μ' όλα τά λάθη καί τίς άνεπάρκειες πού μπορούμε νά έχουμε, μ' όλες τίς παλινδρομήσεις καί τίς άταξίες όσον άφορά τό ύφος, τή διαλεκτική της εξέλιξης καί τήν πορεία αύτης της καταγραφής.

Είναι γεγονός πώς μέ τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ή γυναίκα σ' όλο τόν κόσμο άνεξάρτητα από τήν προηγούμενη θέση πού κατείχε στην κοινωνικοοικο-νομική διάταξη, συμμετέχει πλατύτερα στό δημόσιο βίο, λόγω άκριβώς της λειψανδρίας εξαιτίας της στράτευσης τών άντρών. Τούτο όμως δέν ήταν άρκετό γιά νά δημιουργήσει συνείδηση νέου τύπου, γυναικεία συνείδηση. Η έφεδρικότητα πού είναι βιωμένος ρόλος της γυναίκας στην προκειμένη περίπτωση λειτουργήσε θαυμάσια. Δέν είχαμε νέες Λυσιστράτες μέσα στη στάχτη καί τόν όλεθρο τού πολέμου. Ηρ-θαν πολύ μετά. Η γυναίκα σ' όλο τόν κόσμο, μετά τή λήξη τού πολέμου συρρικνώνεται πάλι στην έστία καί τά παλιά δεδομένα. Οί άντρες επανέρχονται γιά νά δημιουργήσουν τίς μεταπολεμικές κοινωνίες της ευη-

μερίας και της κατανάλωσης.

Στην Ελλάδα η κοινωνική κρίση διαρκεί και μετά τη λήξη του πολέμου. Ο έμφύλιος ακολουθείται από μία περίοδο δομικών αλλαγών που επέδρασαν αποφασιστικά πάνω στα παλιά ήθη και στην παραδοσιακή κατάσταση της γυναίκας. Βέβαια, ο πρώτος κλονισμός που δέχτηκαν τα πατροπαράδοτα κι η πρώτη κρίση των παλιών αξιών που αφορούσαν τη γυναίκα παρατηρούνται στην περίοδο του μεσοπολέμου. Σ' αυτή την περίοδο συντελείται μία εξαιρετικά γοργή ανάπτυξη της οικονομίας και της βιομηχανίας, η διάλυση των κλειστών οικιακών οικονομιών, η επικράτηση των αστικών εμπορευματικών σχέσεων όχι μόνο στις πόλεις, αλλά και σ' ένα βαθμό και στην ύπαιθρο, η δημιουργία μεγάλων αστικών κέντρων όχι τόσο εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης, αλλά κύρια εξαιτίας του ενάμιση εκατομμυρίου των προσφύγων. Κι όλα αυτά είχαν άμεσες συνέπειες στο πολιτιστικό επίπεδο και στην αυστηρή προκαπιταλιστική ανατολίτικη ήθικη. Η γυναίκα βγαίνει από την αφάνεια και τη σιωπή κι αρχίζει να διαδραματίζει κάποιο ρόλο. Κεντρική θέση κατέχουν αυτή την περίοδο της ελληνικής μπέλ έπोक στο άστικό έρωτικό μυθιστόρημα, οι γυναίκες (Τερζάκης, Θεοτοκάς, Πολίτης). Ο Mario Vitti στην 'Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας παρατηρεί πώς: «η γυναίκα, μοναδική παρουσία καταλυτική για τον Πολίτη, αποβαίνει έτσι τό διάμεσο για την ανακάλυψη μιās βαθύτερης έννοιας της ζωής».

Η παρουσία της γυναίκας στα γράμματα είναι επίσης σημαντική και κάποιος καθαρά γυναικείος λόγος αρχίζει να άρθρώνεται. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Λιλίκας Νάκου που «στά νεανικά της έργα μέ έλευθεριότητα «σουφραζέτας» θά διατυπώσει διεκδικήσεις χειραφέτησης από την άστική κοινωνία». Επίσης συναντάμε γυναίκες δημιουργούς και τραγουδίστριες στο ρεμπέτικο τραγούδι. Η γυναίκα δέ σαν έρωτικός πόλος και σαν τέτοιος συνώνυμη της καταστροφής, σέ αντίθεση μέ τη «γλυκιά και στώϊκή» μάνα του ρεμπέτη, κυριαρχεί στο ρεμπέτικο, που εκείνη την περίοδο είναι μιá από τίς κύριες εκφράσεις της λαϊκής περιθωριακής κουλτούρας. Τό θέατρο κι ό κινηματογράφος μέ τά γυναικεία έρωτικά ινδάλματα και τίς βεντέτες που άναδεικνύουν, τά bains mixtes, ή υποχρεωτική στοιχειώδης εκπαίδευση που συμπεριλαμβάνει και τά κορίτσια και κύρια ή συμμετοχή των γυναικών στην αναπτυσσόμενη βιομηχανία, συμβάλλουν στον επανακαθορισμό για πρώτη φορά της γυναικείας έρωτικής υπόστασης. Ο ελληνικός μεσαίωνας, που καθυστέρησε ιδιαίτερα εξαιτίας της τουρκοκρατίας και της ιδιόμορφης ελληνικής άστικής τάξης, ύφίσταται τά πρώτα ρήγματα μέσα από τά όποια θ' αρχίσει νά ξεπροβάλλει ή γυναικεία μορφή. Όμως τό παλιό είναι ά-

κόμα τόσο βαθιά ριζωμένο και άκατάλυτο κι ή πολιτική συγκυρία τόσο αντίθετική σ' αυτή τη διαδικασία πού ή γυναίκα νά έτεροκαθορίζεται για όλόκληρες δεκαετίες άκόμη.

Η μαζική έξοδος των γυναικών από την οίκογένεια και την κλειστή παραγωγική μονάδα στην άλυσίδα των άπρόσωπων βιομηχανιών κι ύπηρεσιών, τό δικαίωμα της ψήφου (άναγνώριση έστω και στοιχειώδους της γυναίκας σαν κοινωνικού ύποκειμένου), ή συμμετοχή της στην άνώτατη εκπαίδευση ήταν μεταπολεμικά φαινόμενα. Η μεταπολεμική καπιταλιστική ανάκαμψη συνέπεσε μέ την έσωτερική κι έξωτερική μετανάστευση, μέ τίς πόλεις-μαμούθ, για τά ελληνικά πληθυσμιακά δεδομένα (Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη) την πλήρη άστικοποίηση (ό άγροτικός πληθυσμός μειώθηκε ραγδαία μέ αντίστοιχη αύξηση του άστικού πληθυσμού), τη δημιουργία της πυρηνικής οίκογένειας πού σήμαινε μικρότερο κοινωνικό κι οίκογενειακό έλεγχο πάνω στη γυναίκα. Μιá νέα κοινωνική πραγματικότητα διαμορφώνεται για τη γυναίκα. Τό νέο μοντέλο της γυναίκας-άντικείμενο σέ αντίθεση μέ αυτό της συζύγου-μητέρας, πού επιβιώνει άκόμα, ή διπλή διάστασή της σαν έργαζόμενη-μητέρα-συζύγου και τό παράλογο πού συμπυκνώνονταν στη νέα της ζωή είχαν άμεσο αντίκτυπο στη σεξουαλικότητά της. Πάνω στην άνυπαρκτή δηλαδή σεξουαλικότητά της.

Η σεξουαλικότητα της Έλληνίδας έχει τώρα έκδηλωθεί και πραγματωθεί σαν άπουσία, έλλειψη, άπαγόρευση και παραπέρα σαν ένοχή και κακό. Τό κακό μέσα στην πολιτισμική μας παράδοση έχει ταυτιστεί μέ τη γυναίκα και κύρια μέ την έρωτική της, όταν ύπήρχε έκφραση.

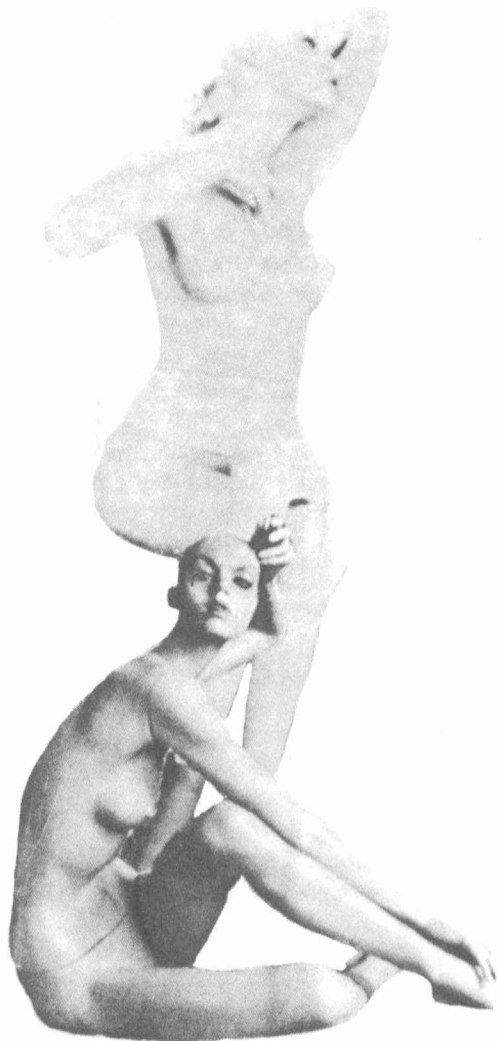
Η ΑΜΑΡΤΩΛΗ

Παπά, άν έρθη μιá μελαχροινή
νά την ξομολόγησης,
κοντούλα, άφράτη, μέ γλυκειά φωνή
πρόσεξε, μήν τυχόν και την άφήσης
νά μεταλάβη ή άμαρτωλή!
Δέ νήστεψε μιá μέρα τό φιλί!

Γ. Δροσίνης

Άμαρτία και κακό πού φαίνεται όμως ν' άσκει μιá μαγνητική γοητεία κι ένα δέος πού γίνεται ένα περίεργο παιχνίδι για τόν άντρα. Αυτό θεμελιώνεται στο άμοιβαίο στραγγάλισμα της ένστιχτώδους κι αυθόρμητης σεξουαλικότητας, πού έχει σá συνέπεια την ανάπτυξη μιās διαλεκτικής στις σχέσεις των δύο φύλων κάτω από τίς μορφές του θύτη και θύματος, κυνηγού και θηράματος, κριτή και κρινόμενου.

Η κακιά γυναίκα, ή άμαρτωλή γυναίκα είναι ή γυναίκα πού δέν ταυτίζεται μέ τόν αναπαραγωγικό της

ρόλο καί μόνο. Αὐτή ἡ ἀντίληψη γιά τό κακό ἐπιβιώνει μέχρι τίς μέρες μας. Τόσο ἐπίκαιρη καί τόσο καλά ἐσωτερικευμένη κι ἀπό τίς ἴδιες τίς γυναῖκες. Γυναῖκες στό «Τετράγωνο 32», τῆς Δέσποινας Φωτεινοῦ-Εὐσταθιάδου, τῆς ἀθηναϊκῆς συνοικίας Καισαριανῆ, θά ποῦν μεταπολεμικά ὅταν μέσα στό χαντάκι τῆς γειτονιάς τους θά βροῦν μιά καπότα:

«Ποιά “ἀναντάν μπαμπαντάν” πουτάνά τό
 ’κανε αὐτό ἔ; Ἄς βγεῖ νά μᾶς τό πεῖ.
 – Θεέ καί Κύριε, Θεέ καί, Κύριε! Ἄμαρτία, τέ-
 τοιο πράγμα νά τό ἰοῦν καί τά παιδιά!...
 – Ποιά βρώμα τό ’κανε αὐτό, ἔ; Ποιά βρώμα;
 Ἐσύ;
 – Νά φτύσω τήν τραχηλιά μου. Θεός φυλάξει,
 χτές ξομολογήθηκα στόν παπά, τέτοιο πράγμα τ’
 ἀπαγορεύει ἡ ἐκκλησία.

Σταυροκοπήθηκαν ὅλες μαζί!...»

Ἄμαρτία καί κακό ὁ ἔρωτας. Τό ἀπαγορεύει ἡ ἐκ-
 κλησία. Ἐχει εὐλογήσει μόνο τόν «καρπὸν τῆς κοι-
 λίας» ὅταν μέσα ἀπό τό γάμο δίνει τό σῆμα τῆς συνεύ-
 ρεσης τοῦ ἄντρα καί τῆς γυναίκας αὐτῶν τῶν δύο
 ρεσης τοῦ ἄντρα καί τῆς γυναίκας, αὐτῶν τῶν δύο
 μέχρι τότε ἄγνωστων. Καί τότε πάλι φρουρεῖ μέσα
 ἀπό τὴν ἐξομολόγηση καί τό τίμημα τῆς θείας κοινω-
 νίας τόν ἀναπαραγωγικό ἔρωτα. Ὁ ἔρωτας πού ὀδη-
 γεῖ μόνο στὴν ἀπόλαυση εἶναι ὁ ἁμαρτωλὸς ἔρωτας.
 Ὅτιδήποτε ἐναντιώνεται σ’ αὐτὴ τὴν ὑπέρτατη τά-
 ξη, ἡ στοιχειώδης προφύλαξη, τὰ προφυλακτικά μέ-
 σα, «τέτοια πράγματα τ’ ἀπαγορεύει ἡ ἐκκλησία».
 Ἡ ἔκτρωση ἀπειλεῖ τὴ θρήσκα γυναῖκα (τὴν πλειο-
 νότητα, δηλαδή, τῶν γυναικῶν) μὲ τὴν ποινὴ νά μὴ
 μεταλάβει. Κι ὅταν ἡ γυναῖκα δέν εἶναι θρήσκα, ἡ ἀ-
 παγόρευση κι ὁ φόβος τῆς ἔκτρωσης στήνεται μὲ τὴν
 τιμωρία πού τῆς ἐπιφυλάσσει ὁ Π.Κ.

Τό κακό δέ ἀφορᾷ καί τίς ἐλάχιστες στοιχειώδεις
 φροντίδες τοῦ σώματός της.

Κάθε καλοπλυμένη
 παντοῦ σά λυσασμένη
 κατόπι σου θά τρέχει
 κι ἄντρα σου θά σ’ ἔχει.

Ἄθ. Χριστόπουλος

Ἡ ἀσκητικὴ περιφρόνηση τοῦ σώματος, ἡ ἐγκα-
 τάλειψή του στὴ βρώμα καί τὴ δυσωδία εἶναι ἀπαίτη-
 ση κάποιων καιρῶν περασμένων, θά ’λεγε καποιος.
 Ὅμως αὐτὴ ἡ περίεργη ἠθικὴ καί ἡ ἀποπομπὴ τοῦ
 ἔρωτα πού κουρνιάζει στό γυναικεῖο σῶμα ἐπιβιώνει
 μέχρι τίς μέρες μας. Ἡ βρισιὰ «ἄντε μωρὴ παστρι-
 κιά» τό καταδείχνει. Παστρικιά=πόρνη.

«Κάθε μέρα μπάνιο ἔκανε. Ζέσταινε νερό στὴν γκα-
 ζιέρα, καί στὴν αὐλὴ πίσω ἀπὸ μιά κουρτίνα, τὴ σκάφη
 ἔβαζε καί μ’ ἓνα κουμάρι νερό ἔριχνε στό κορμί της. Κι
 ἐπίτηδες ἔκανε ὅσο πιό θόρυβο μποροῦσε, ν’ ἀκοῦει ἡ
 γειτονιά, πού μπάνιο κάνανε μόνο Σάββατο ἢ κάθε δε-
 καπέντε. Ἡ μάνα της τὴν ἀπόπαιρνε: «Φτάνει πιά, τί
 διάλο, χολέρα ἔχεις; Σ’ ἀκοῦει ἡ γειτονιά καί μὲ τό δίκιο
 τους θά λένε, μπὰς καί γκόμενο ἔχεις...»

Σά χειμῶνας ἔπεφτε, στό μποξὰ καθαρά ροῦχα ἔβαζε
 καί στό χαμάμ πού ’ταν στὴ στάση Ποσειδῶνα πήγαινε.
 Κι ἡ γειτονιά ἔλεγε: «Τί πουτανάρα εἶναι τούτη»...».

Τό ἴδιο λοιπὸν μοτίβο. Ἡ πλυμένη εἶναι ἡ ἀνήθι-
 κη, ἡ πόρνη. Ἡ ἀρετὴ, τό θάψιμο τοῦ κορμιοῦ μέσα
 στὴ βρώμα καί τὴ μούχλα, μέσα στὴ στέρηση καί τὴν
 ἀπαξία. Κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη τῆς κοκοτερίας, τό
 πλύσιμο σημαίνει τὴν ἐπιθυμία τῆς γυναίκας νά ’ναι
 τό κορμί της ἐρωτικό. Ἡ παραμικρὴ κίνηση τοῦ
 κορμιοῦ, πού δέ θά ὑπακούσει στίς παραγωγικὲς, ἀνα-
 παραγωγικὲς κι ὑπηρετικὲς νόρμες, ἡ κίνηση πού
 δηλώνει τὴν ἔκφραση τοῦ φυσικοῦ ἐρωτισμοῦ, ἀνά-
 γεται σέ προστυχιά. Ἡ λαϊκὴ παροιμία:

*Γυναίκα όπου περπατεί
καί τόν κῶλο της κουνεί
ἔχε την χωρίς τιμή.*

σημειώνει τή μὴ-ἀνταλλακτικὴ ἀξία τῆς γυναίκας αὐ-
τῆς στὴν ἀγορά τοῦ γάμου προφανῶς. Ἡ τιμὴ-ἠθικὴ,
ὑποδηλώνει τὴν οἰκονομικὴ ἀξία ἑνὸς ἀντικείμενου·
τοῦ ἀντικείμενου γυναίκα. Κι ἡ τιμὴ πού συνδυάζεται
μέ τόν ἔρωτα ἀφορᾷ μόνο τῇ γυναίκα. Ἄν τῇ χάσει
πετάγεται στό περιθώριο τοῦ περιθωρίου. Ἡ τιμὴ
εἶναι τὸ ἀστέρι στό πρόσωπο τῆς γυναίκας, δέ σβήνει
ποτέ, ἐνῶ ἡ τιμὴ γιὰ τόν ἄντρα ἔχει ἀκριβῶς τὴν ἀντί-
θετὴ λειτουργία.

*«Ἡ γυναίκα ἔχει γραμμένη τὴν τιμὴ στό
μέτωπο. Ὅ,τι καί νά κάνει δέ σβήνει. Ὁ
ἄντρας στὴν πατούσα του, δίνει μιά καί τῇ
σβήνει».*

Δυὸ μέτρα καὶ δυὸ σταθμά!

Ἡ ἄτιμη, ἡ ἀνήθικη, ἡ κακιὰ μάνα, ἡ κακιὰ σύζυ-
γος, ἡ ἀνυπόταχτη κόρη καὶ ἡ πόρνη. Ὅλα αὐτὰ μέ-
σα σ' ἓνα πλέγμα σχέσεων πού τὰ δύο φύλα ἀναπαρά-
γουν μέ τὴν ἀποδοχὴ αὐτῶν τῶν σχέσεων καὶ τὴν
προβολή τους στὴ σφαῖρα τοῦ ὑποσυνείδητου, σά
φυσικὴ τάξη. Ἀφομοιώνοντας καὶ φαντασιώνοντας
αὐτὴ τὴν ἠθικὴ τάξη, ἡ γυναίκα ἔμεινε δέσμια, μέ τὸ
κορμί της φυλακισμένο στὴ φυλακὴ πού ἡ πατριαρ-
χικὴ μας κοινωνία τῆς ἐπιφύλαξε. Ἦταν σ' αὐτὸ τὸ
κορμί πού δικαιώθηκε καὶ δικαιώνεται ἡ ἀντρικὴ
κυριαρχία κι ἡ ἀπουσία τοῦ ἐρωτισμοῦ κάτω ἀπ' ὅ-
λες τὶς ἐκδοχὰς παλιὰς καὶ σύγχρονες.

*«Ἡ κυριαρχία τοῦ ἄντρα δέ θεμελιώνεται
ἀπόλυτα, παρά ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἐμφανίζεται ἡ
γυναίκα σάν ὁ μόνος ὑπεύθυνος ἢ ἐνοχος τῆς
τύχης τῆς ὁποίας εἶναι θύμα. Αὐτὴ ἡ ἀπόδειξη
ὁμῶς, αὐτὴ ἡ μαρτυρία πρέπει νά εἶναι ἀναντί-
κρουστη καὶ γιὰ εἶναι πρέπει νά ἐμφανιστεῖ σάν
ἓνα “φυσικό” γεγονός, σά νά ἔρχεται ἀπὸ τὴν
ἴδια τὴ φύση τῆς γυναίκας. Καὶ τί πιο φυσικό καὶ
πιο φανερό ἀπὸ τὸ κορμί της; Εἶναι μέσα στό
κορμί τῆς γυναίκας πού πρέπει νά βρεθεῖ δικαι-
ωμένη ἡ ἀντρικὴ κυριαρχία ἢ ἔστω στὴ διαφορὰ
ἀνάμεσα στό σῶμα τοῦ ἄντρα καὶ τῆς γυναίκας
πού πρέπει νά βρεθεῖ ἡ “ἀπόδειξη” τοῦ θεμι-
τοῦ τῆς κυριαρχίας τῶν πρώτων πάνω στίς δεύ-
τερες» (Τό σέξ σά βασικό θεμέλιο τῆς Κοινω-
νικῆς καὶ Κοσμικῆς Τάξης στοὺς Μπαρούγια τῆς
Νέας Γουινέας – Μύθος καὶ Πραγματικότητα·
Maurice Godelier).*

Τὸ σῶμα τῆς γυναίκας καλεῖται σ' ὅλη τὴν ἱστο-
ρία νά δίνει ἀποδείξεις τῆς κατωτερότητάς του σέ
σχέση μέ τὸ ἀντρικὸ πού ὀρίστηκε σάν «εὐγενές»,
«ἄνωτερο», σάν τὸ «ἰδανικό». Ὁ Χίτλερ μέ τὴν Ἀ-

ρεία του φυλὴ ἦταν ἓνας ἐφιάλτης τῆς ἱστορίας. Αὐ-
τόν τὸ διαρκὲς ἐφιάλτης τῆς σύγκρισης καὶ τῆς κατα-
κρεοῦργησης τῆς γυναικειᾶς ὑπαρξῆς καὶ τοῦ σώμα-
τός της πότε ἐπιτέλους θά τόν ἀντιληφθοῦμε σάν
ἐφιάλτη;

Ὡς πότε τὸ σῶμα μας θά εἶναι ἀναφερόμενο, συγ-
κρινόμενο, ἀποδιοπομπαῖο, κρυμμένο, θαμμένο, εἰ
δυνατόν ἀνύπαρκτο; Μέχρι πότε ἡ περίοδος θ' ἀπο-
τελεῖ τὸ κρίμα μας καὶ τὸ παράσημό μας; Κρίμα ὅσο
ὑπάρχει καὶ καταδειχνεῖ τὴν «ποθητὴ» ἀναπαραγωγι-
κὴ μας ἱκανότητα, πού εἶναι ὁ μόνος ρόλος τὸν ὁποῖο
μᾶς ἔχει παραχωρήσει ἡ ἀντρικὴ κοινωνία (ἀπαγο-
ρεῖται νά φιλάμε τίς εἰκόνες, νά μεταλαβαίνουμε,
κι ἂν αὐτὰ ἔχουν παρέλθει, νά μᾶς μέμφονται γι' αὐ-
τὴν, νά μᾶς καταλογίζουν μιὰ ἀπολύτως φυσικὴ λει-
τουργία μας σὰ μειονέκτημά μας, νά μᾶς ἐνοχοποιοῦν
γι' αὐτὴν καὶ σ' αὐτὴν ἀφοριστικά κι ἀποκλειστικά
ν' ἀποδίδουν τίς ὁποῖες νευρικότητες, δυσθυμίες καὶ
καταπτώσεις πού ἡ θέση μας στὴν κοινωνικὴ διάτα-
ξη μᾶς προκαλεῖ). Κι ὅταν πιά παύσει νά ὑπάρχει,
κι ὅταν βλέπουν καὶ βλέπουμε πῶς εἴμαστε πιά χωρὶς
τὸ «ρόλο», νά περιθωριοποιούμαστε, κι ἀπὸ κομπάρ-
σοι ἔστω τῆς ζωῆς νά γινόμαστε διὰ παντός θεατές.

*«Ἡ ἐμμηνόπαυση πρέπει νά σημάνει τὸ τέλος
τῆς ἐπιθυμίας. Εἶναι ἐντελῶς παράλογη ἡ μοῖρα
τῶν γυναικῶν· σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ ἔπρεπε νά
κρύβουν τὸ αἷμα τους κι ὥστόσο αὐτὸ τὸ αἷμα
εἶναι ἓνα παράσημο, ἀφοῦ ὅταν εἶναι ὑποχρεω-
μένες νά βγάλουν αὐτὸ τὸ κατακόκκινο στολίδι,
δὲν εἶναι πιά γυναῖκες, ἀλλὰ παιδιὰ ἢ γιαγιάδες».*

(«autrement dit» Marie Cardinal)

Στά μουλωχτά θά πρέπει νά γεννᾶμε, στό περιθώ-
ριο θά πρέπει νά κάνουμε τὰ ἐλάχιστα πού ἔχουμε νά
κάνουμε. Βουβὲς καὶ σιωπηλὲς καὶ περιφρονώντας τὸ
σῶμα πού ζεῖ, τὸ σῶμα πού λειτουργεῖ, τὸ σῶμα πού
ἐπιθυμεῖ, τὸ σῶμα πού ἀτακτεῖ. Κι ἡ ἀταξία βρίσκεται
στὴ μοῖρα τοῦ σώματος πού γεννᾷ. Ὁχι τοῦ σώματος
πού γεννᾷ ἀπολαμβάνοντας. Πολύ θά τὸ ἤθελε νά
μυρίζουμε κρίνους ὡσάν τῇ Θεοτόκῳ καὶ νά γεννᾶ-
με... Ὁμῶς, κι ἂν αὐτὸ δέ γίνεται, κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν
ἐκδοχή, δηλ. τοῦ κρίνου, μήπως οὐσιαστικά αὐτὸ δέ
γίνεται; Μήπως σ' αὐτὸ δέ συγκλίνουν ἡ ἠθικὴ, ἡ
ἐκπαίδευση, ἡ οἰκογένεια, οἱ ρόλοι; Ἔτσι πού ἡ ψυ-
χρότητα τῶν γυναικῶν, ἡ ἀδυναμία γιὰ ἀπόλαυση νά
ἔναι γεγονός. Κι ὅταν πιά θά ξεφορτωνόμασταν ὅλες
αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις γιὰ ἀγνότητα, νά βρισκόμαστε
πάλι μόνιμη συντροφιά μέ τὴν ἀδυναμία ἀπόλαυσης.
Καὶ τότε πάλι νά πρέπει νά τὴ θάβουμε ἐπειδὴ τὰ ἤθη
«ἀλλάζουν» καὶ στίς μέρες μας θά πρέπει νά τιμοῦμε
τόν ἄντρα, γιὰ νά νιώθει ἄντρας, μέ τὴ σύγχρονη
ἐκδοχή, ὑποκρινόμενες τὴν ἀπόλαυση.

Αυτή ή αντίφατικότητα, αυτός ό παράλογος ρολος αιώνας τώρα μās στενεύει! Δέν είναι μόνον ό Χρυσόστομος πού δηλώνει τόν Δ' αιώνα πώς ή γυναίκα είναι: «άναγκαίον κακόν, φυσικός πειρασμός, κίνδυνος του σπιτιού, θανάσιμος γοητεία, ψιμυθωμένη μάστιγξ», αλλά κι όλη ή ατμόσφαιρα πού αποπνέει άλλοτε ρητά κι άλλοτε σιωπηλά όλόκληρη ή ελληνική κουλτούρα.

Ή λατρεία της μητέρας-Παναγίας, ή περιφρόνηση της έρωμένης-γκόμενας πού άσκει ταυτόχρονα μιά μαγνητική πάνω στον άντρα γοητεία και τανάπαλιν είναι τό βασικό μοτίβο του λαϊκού τραγουδιού, των άναγνωσμάτων και των συμπεριφορών. Δέ θεωρούμε σκόπιμο νά παραθέσουμε παραστάσεις πού όλες κι όλοι γνωρίζουμε. Ό καθένας κι ή καθεμία μπορεί νά τις διαπιστώσει ανοίγοντας τό ραδιόφωνο, βλέποντας τά διάφορα περιοδικά, άκούγοντας αυτά πού λέγονται στους δρόμους.

Μίσος και φόβος, λοιπόν, γιά τη γυναίκα πού υποδηλώνει τη σεξουαλική της διάσταση. Μίσος και περιφρόνηση κι αηδία και λατρεία γιά τη γυναίκα πού αντιγράφει σωστά τό πρότυπο. Και τί κάνει αυτή μέσα σ' αυτό τό κλίμα πού περιβάλλει τήν ίδια και τό κορμί της;

Πρέπει νά 'σαι καλή μητέρα, καλή σύζυγος και καλή έρωμένη συμβουλεύουν όλοι οί άντρες μέ τό στόμα των γυναικών τις άλλες γυναίκες. Χώσου, μπές μέσα στό ρόλο σου. Κάνε εργαλείο τόν έαυτό σου, ανάθημα στό βωμό του "Αντρα-Θεού. Ύπηρέτησε αυτόν από τήν πλευρά του όποιου άπεσπάσθης, βυθίσου, διαλύσου σ' αυτόν, ζήσε γι' αυτόν, κόψου και ράψου στά μέτρα του, έτσι είναι, έτσι πρέπει, αλλιώςτικά δέν υπάρχουν. Είσαι ή πλευρά του, τό κομμένο του μέλος, έτσι κι αλλιώς από μόνη σου δέν υπάρχουν, μέ αυτόν και δι' αυτού όλόκληρυνεσαι.

Κι έτσι ή ένοχη και τό κακό έχουν στηθεί κι έχουν γίνει ή μιά όψη του νομίσματος κι ή κόλαση γιά τόν άνθρωπο-γυναίκα. Αφού, λοιπόν, τά μονοπάτια της απόλαυσης και της αυτόνομης ύπαρξης κλείνουν, σκιάχτρα κι απειλές επικρέμανται από πάνω της πού μεταφραζόμενα σημαίνουν αποπομπή από τό κοινωνικό σώμα μέχρι και θάνατο, πού κι αυτή ή θανάτωση δέν άνάγεται σέ κάποιους μεσαιωνικούς χρόνους. (Π.χ. Ή χήρα στό Ζορμπά του Καζατζάκη). Επίσης τέτοιες περιπτώσεις θανάτωσης «ξεστρατημένων» γυναικών συναντάμε ακόμη και σήμερα στη Μάνη, στην Κρήτη, στό Ξηρόμερο κ.λπ.

Όποιαδήποτε κίνηση της γυναίκας έξω από τά «καθιερωμένα» συνδέεται μέ τήν κίνηση της «ξεπορτισμένης» γυναίκας. Όταν στό μεσοπόλεμο οί γονείς υποχρεώνονται νά στείλουν και τά κορίτσια τους στό δημοτικό σχολείο αντιδρούν, φοβούμενοι πώς ή στοιχειώδης γνώση πού θά 'παιρναν θά τά έκανε έ-

ρωτικά πιο ελεύθερα. Είναι γνωστό τό «Τί νά τη στείλω στό σχολείο νά μου γράφει ραβασάκια;» Όταν μετά τη μικρασιατική καταστροφή και τήν έκβιομηχάνιση πού ακολούθησε ή γυναίκα άρχισε δειλά δειλά, καλεσμένη από τις παραγωγικές ανάγκες νά δουλεύει στά εργοστάσια ή στις δημόσιες δουλειές χαρακτηρίστηκε πούτανα. Ακόμη και σήμερα ή κάθε εργαζόμενη γυναίκα δέ θεωρείται σάν καθαυτή εργαζόμενη, όπως ό άντρας, αλλά και υποψήφια γκόμενα του εργοδότη. Τουλάχιστον αυτή είναι ή λογική της κοινωνίας μας και των αφεντικών και σέ τέτοιο σημείο πού αν άρνηθεί νά τήν «πηδήξει» τό αφεντικό της νά διακινδυνεύει τη δουλειά της.

Ή ανατολίτικη πατριαρχική ελληνική κοινωνία έχει νά επιδείξει μόνο βία και κολασμό σχετικά μέ τη γυναίκα και τη σεξουαλικότητά της. Ό φαλλοκεντρικός έρωτας θεωρείται όχι σάν απόλαυση, αλλά σάν τιμωρία. Τό ύβρεολόγιο βρίθει από σεξουαλικές βρισιές-τιμωρίες πού συμπεριλαμβάνουν τους πάντες και τά πάντα. Ό όμοφυλόφιλος άρσενικός έρωτας είναι αντικείμενο της πιο χυδαίας μεταχείρισης και είναι αντικείμενο της πιο χυδαίας μεταχείρισης και ή βαρύτερη βρισιά. Ό κυρίαρχος έτερόφιλος φαλλοκεντρικός λόγος δέν φειδεται γυναικών κι όμοφυλόφιλων, θείων και γήινων. Ό κυνηγημένος από τη ζωή μας έρωτας βρυκολακιάζει κι επανέρχεται σάν έρωτας ποινή. Κι όταν ή γυναίκα είναι ένα αντικείμενο του όποιου ή παρθενικότητα είναι τό πιο απαραίτητο συστατικό του στοιχείο, «ή γαμημένη» γίνεται μη έμπορεύσιμο αγαθό.

‘Ο λόγος επίσης μαρτυρεί τούς ρόλους, τόν ένεργητικό καί τόν παθητικό, τό δράστη καί τόν παθόντα: ό γαμιάς κι ή γαμημένη. ‘Η φόρτιση είναι διαφορετική. Στήν πρώτη περίπτωση, τό βαρβάτο, ό ικανός, ό άξιος κι ό άμεμπτος. Στή δεύτερη, ή παθητική, ή βεβηλωμένη, ή ανάξια, ή σιχαμένη. Κι αυτό από πάντα. «Πηδάω»-«Πηδιέμαι», «Γαμῶ»-«Γαμιέμαι» κ.λπ.

‘Η γυναίκα πρέπει νά ντρεσαριστει καί νά διαμορφωθεί κατάλληλα γιά τό ρόλο πού τής επιφυλάσσεται. ‘Εδῶ θά σπεύσει ή ήθική, οί κανόνες, ή απαγόρευση, ό ευνουχισμός κι ή ύποβολή πού αποτελοῦν τό φόντο τοῦ κοινωνικοῦ πίνακα, τό ύπόστρωμα καί τήν ατμόσφαιρα ὅπου αναπνέουμε.

Αὐτή ή διαδικασία ἀπονέκρωσης μέ τό κομμάτιασμα τής ἐπιθυμίας καί τής ἐρωτικῆς ἐκφρασης δέ γίνεται σέ καμιά περίπτωση μέ τή μέθοδο τής φριχτῆς ἐκτομῆς (‘Ασία, ‘Αφρική). ‘Ισως ἔτσι, πιά ὁδυνηρά βέβαια, νά ξεμπερδεύαμε μιά γιά πάντα. ‘Ομως μέ μᾶς τό στραγγάλισμα αὐτό γίνεται μέ πολύ πιά λεπτούς χειρισμούς. Τέτοιους πού νά φτάνεις μέσα ἀπό ἀντιφατικούς, ἀκανθώδεις τρόπους νά ἀφομοιώνεις αὐτό τό ρόλο καί νά συμφιλιώνεσαι μέ τό «νεκρό» πού κουβαλᾷς μέσα σου, ν’ ἀρνεῖσαι τήν ἐπαφή του μέ τόν ἄλλο «ζωντανό» καί νά διακηρύττεις μέ ἀνακούφιση ὅπως ή σύγχρονή μας Νίκη πού στόν ἀνταποκριτή τής «‘Ελευθεροτυπίας» ἔλεγε: «Προτιμῶ νά σκάβω παρά νά κάνω ἔρωτα».

Πόσες καί πόσες γυναῖκες δέ ζοῦμε τόν ἔρωτα σάν καθήκον. Μόνο ἔτσι γινόταν καί συνεχίζει ἀκόμη νά γίνεται πλατιά. ‘Η ἑτερονομία τῶν ρόλων πού θέλει τόν ἄντρα «ἐρωτικό» καί τή γυναίκα «ψυχρή» στό λόγο τής Νίκης βρίσκει τήν ὀριστική ἀπάρνηση τῶν ρόλων. Είναι περίεργο, ὅμως ἂν ἀναλύσουμε βαθύτερα αὐτό τό λόγο, θά δοῦμε πῶς ὄντως ή μή ἀποδοχή ἀπό τήν πλευρά τής γυναίκας νά τής κάνει ἔρωτα ὁ ἄντρας είναι μιά συνολική ἄρνηση τοῦ ἔρωτα. Μιά ἀδιέξοδη βέβαια ἄρνηση. ‘Η τελετουργία ὅμως τής ταφῆς αὐτῶν τῶν ἀντιφατικῶν κυριαρχικῶν ἐρωτικῶν ρόλων.

‘Ομως αὐτή ή διαδικασία τής ἀπονέκρωσης περνάει ταυτόχρονα μέσα ἀπό τήν ἀτομική μετουσίωση καί τήν κοινωνική καταξίωση κι ἐπιβεβαίωση. ‘Η γυναίκα καταλήγει νά ὁλοκληρώνεται καί νά καταξιώνεται ὄχι μέσα ἀπό τόν ἑαυτό της καί τής ὁμόφυλές της (μᾶνα, ἀδελφές, κόρες), ἀλλά μέσα ἀπό τόν ἀρσενικό. Κι αὐτό ἔνεκα τής κοινωνικῆς πραγματικότητας τής κατωτερότητάς της καί τήν ἐνστικτώδη συνείδηση κατωτερότητάς της καί τής ἐνστικτώδους συνείδησης τής δυστυχίας της. Πιστεύει ὅπως ή ἀνδρογένη «Καλλιπάτειρα» τοῦ Μαβίλη ὅτι ἔτσι διαφοροποιεῖται ἀπό τό γυναικεῖο γένος καί περνάει στήν ἐκλεχτή καί προνομιούχα κοινωνία τῶν ἀντρῶν:

«... Έχω ἕνα ἀνίψι, τόν Εὐκλέα
τρία ἀδελφια, γιό πατέρα ‘Ολυμπιονίκες.
.....
Μέ τίς ἄλλες γυναῖκες δέν εἰμαι ὅμοια
στόν αἰῶνα τό σοῖ μου θά φαντάζει
μέ τῆς ἀντρεῖας τ’ ἀμάραντα προνόμια...»

Τό φαλλικό ὄραμα τής γυναίκας δέ σημαίνει τήν ἔλλειψη τοῦ πεους, σύμφωνα μέ τή φροῦδική ἐκδοχή, ἀλλά είναι τό ἀντιστάθμισμα τοῦ ευνουχισμοῦ πού ὑφίσταται μέ τήν ἀπάρνηση τής γυναικειάς της ὄντοτητας. Καί παραπέρα τό στερημένο πλάσμα γυναίκα βρίσκεται ν’ ἀναπαράγει ἀπό μόνο του τήν καταδίκη του, βρίσκεται νά γίνεται φρουρός τής φυλακῆς της καί νά φυλακίζει ταυτόχρονα τίς νέες γενιές τῶν γυναικῶν.

‘Η ἀναπαραγωγή τής καταπίεσης ἀπό τούς ἴδιους τούς καταπιεσμένους είναι τό καθολικό λάιτ-μοτίφ τής ταξικῆς κοινωνίας. Δέ μᾶς παραξενεύει πού οί μητέρες ἦταν οί φρουροί τής ἀπαγορευτικῆς ήθικῆς, οί κέρβεροι τῶν πεθαμένων ἐπιθυμιῶν τῶν γυναικῶν καί οί θύτες μαζί. Αὐτό δέν είναι μομφή γιά μᾶς. Μόνο ἀνατρέχοντας κάθε φορά ἐκεῖ ὅπου ξετυλίγεται τό νῆμα αὐτοῦ τοῦ κουβαριοῦ, στίς μακρινές καταβολές τής κοινωνίας, θά δοῦμε ποιός φταίει. Καί μόνο ὅταν στά πλαίσια τής ἀτομικῆς μας ζωῆς ζοῦμε γιὰ τί γιά ποιόν, πῶς κι ἀπό πότε γίνεται αὐτή ή φριχτή μύηση, θά μπορέσουμε νά ἀγκαλιάσουμε καί νά δοῦμε μέ ἀγάπη αὐτούς τούς χωρίς ἐξουσίες «κέρβερους», «θύτες» καί «φρουρούς», αὐτές τίς μαρμαίνουσες ὑπάρξεις τῶν γυναικῶν πού ἂν δέ ἦταν ἔτσι δέν θά ἔχαν κανένα λόγο νά ὑπάρχουν.

‘Ετσι θ’ ἀκούσουμε, λοιπόν, ἀπό τή Γαλάτεια Καζατζάκη ν’ ἀναφέρει πῶς: «οἱ φρόνιμες νέες κάθονται κλεισμένες μέσα καί δέ γυρίζουν στούς δρόμους» (Εἰς μνήμην).

Θά τό ἀκοῦμε καθημερινά ἀπό τίς μητέρες μας, θά τό ἀκοῦμε ἀπό τίς γειτόνισσες, θά τό ἀκοῦμε ἀπ' ὅλη τήν κοινωνία. Οἱ δρόμοι εἶναι γιά τούς ἄντρες. Ἡ πόλη εἶναι γιά τούς ἄντρες. Κι αὐτοί νά μᾶς θυμίζουν πάντα ἔμμεσα ἢ ἄμεσα μέ τά πειράγματά τους πῶς εἶναι ἐπικράτειά τους καί πῶς τά θές καί τά παθαίνει, στήν προκειμένη περίπτωση, τ' ἀκοῦς. Ἐκεῖ πίσω ἀπό τίς τζελοτζίες τοῦ πατέρα, ἐκεῖ πίσω ἀπό τίς τζελοτζίες τοῦ ἄντρα, νά καρτεροῦν τόν ἄντρα σά «νεκρές Ἑστιάδες» πού «θά τοὺς δώσει τή λαμπρή ζωή πού λαχρταῖνε». Κι ἐκεῖ νά μαραζώνουν συμμορφούμενες μέ τήν κοινωνική ἐπιταγή καί νά ἀναρωτιῶνται:

*«Πότε θά ρθεῖ; Κατάμονες καί θλιβερές στό σπίτι
-στοῦ φθινοπώρου τά χλωμά καί κρύα δειλινά-
οἱ νέες τῶν ἐπαρχιῶν κοιτᾶν στηλά τό δρόμο
κι ἀναστενάζουνε γιατί κανένας δέν περνᾶ...»*

(«Οἱ νέες τῶν ἐπαρχιῶν» Κ. Οὐράνη)

Αὐτή ἡ ἀργή θυσία τῶν γυναικῶν, αὐτή ἡ ζωή πού χάνεται γιά νά θριαμβεύσει μιά ἠθική πού θέλει τή γυναίκα-παρία ἐλάχιστες φορές θά βρεῖ μιά κάποια ἔσω κι ἀρνητική ἀντίσταση. Μιά τέτοια περίπτωση εἶναι ἡ γυναίκα Ἀγλαΐα Ἀνθεμιάδου, ἡ μικρούλα ἀπό τήν Κόρινθο, πού ὅπως λέει ὁ Ν. Παππᾶς στό ὁμώνυμο ποίημά του «Ἀγλαΐα Ἀνθεμιάδου» αὐτοκτόνησε «ἀπ' τό μπαλκόνι πού βαρέθηκε πιά ν' ἀγγαντεύει, μονάχα γιατί ἔπρεπε νά σημειώσει κάποια παρουσία στόν κόσμο», καθότι:

*ἡ πληγωμένη Ἀγλαΐα
δέν εἶχε οὔτε ἕναν ἔρωτα ἢ μίαν ἀναπόληση
νά χρωματίσει τό κενό πού 'χει ἡ ψυχή της.*

Μέχρι τόν ἐρχομό τῶν προσφύγων θά μπορούσαμε νά ποῦμε πῶς ἡ γυναίκα τῶν ἀστικῶν κέντρων ἦταν ἀποκλειστικά μητέρα καί σύζυγος καί μόνον αὐτά! Ἡ ἐργαζόμενη γυναίκα ἦταν μονάχα ἡ ἀγρότισσα. Ὅμως ἡ ἐργασία της αὐτή ἦταν μέσα στά πλαίσια τῆς οἰκογενειακῆς μονάδας μέ τίς νόρμες πού κανονίζονταν ἀπό τόν ἀρχηγό τῆς οἰκογένειας πού ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἀρσενικός τῆς μεγάλης παραδοσιακῆς οἰκογένειας, ὁ γέροντας. Ἡ γυναίκα μέσα σ' αὐτήν τήν πατριαρχική-πατροτοπική οἰκογένεια ἦταν ἀναγκασμένη νά σέβεται ὅλη τήν ἀρσενική ἱεραρχία πού ἄρχιζε στήν κορυφή ἀπό τό γέροντα, περνοῦσε ἀπό τοὺς θεῖους, ἄντρα, ἀδελφία τοῦ ἀντρα μέχρι τό στά σπάργανα μικρό ἀρσενικό. Ἡ γυ-

ναίκα ἐγκαταλείποντας τήν πατρική δεσποτεία εἰσέρχεται στήν οἰκογενειακή δεσποτεία τοῦ ἄντρα. Κι ὅταν ἡ οἰκονομική της δύναμη εἶναι τέτοια πού ὁ ἄντρας ἐγκαθίσταται στήν οἰκογένεια τῆς γυναίκας του (θεσμός τοῦ σῶγαμπρου) δέν εἶναι σέ καμιά περίπτωση ἡ γυναίκα πού θά διαφεντεύει, ἀλλά ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα της, στήν ὁποία θά πρέπει νά ὑπακούει κι αὐτός κι αὐτή. Ὁ φυλετικός διαχωρισμός κι ἡ ἀντρική πατριαρχική τάξη ὑπερβαίνει κι ὑπερκαθορίζει, σ' αὐτήν τήν περίοδο, τίς ταξικές διαφορές μέσα ἀπό τό διαμορφούμενο πλέγμα τοῦ πλέον ἰσχυροῦ.

Ὁ ἐρωτισμός μέσα σ' αὐτή τή διάρθρωση ἀρχίζει καί τελειώνει μέσα στό γάμο. Ἡ ἐργασία στήν ὑπαιθρο δέν ἐβγαζε τή γυναίκα σέ «ἀπρόσωπες» σχέσεις ὅπου ἡ νόρμα τῆς ὁμάδας δέν ἔπαιζε κυριαρχικό ρόλο. Δέν ὑπῆρχε ἡ στοιχειώδης ἐπιλογή τοῦ ἐρωτικοῦ σύντροφου. Ἡ ἐξιδανικευμένη ρομαντική ἀγάπη πού ἀναδύεται ἀπό τό δημοτικό τραγούδι τό ὁποῖο εἶναι ἡ κύρια πολιτιστική ἐκφραση τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, δέ δηλώνει τίποτε ἄλλο παρά μόνο τόν ἀνύπαρκτο ἐρωτισμό. Στό δημοτικό τραγούδι ἡ γυναίκα παρουσιάζεται κυρίως, χωρίς σάρκα καί ὀστά, εἶναι πουλί (περιστέρα, τρυγὸνα, πέρδικα κ.λπ.) ἢ φυτό (λεμονιά, βαμβακιά, μηλιά, βασιλικός κ.λπ.), εἶναι στερημένη ἀπό ὁποιοδήποτε ἐρωτισμό κι ἐρωτική ἐπιθυμία. Αὐτή ἡ μή-αἰσθησιακή εἰκόνα τῆς γυναίκας καί τοῦ ἔρωτα πού ἐξαντλεῖται σέ ματιές εἶναι μόνο καί μόνο ἡ κάποια ἐπιβίωση τοῦ ἐνστικτοῦ.

Κι ὅταν κάποτε ἡ δοσμένη νόρμα παραβιάζεται θά ἐξαπολύονται μύδροι ἐναντίον τῆς «ἄταχτης», «ἀπροσάρμοστης» καί «ἄνομης» γυναίκας. Οἱ ἠθικοὶ νόμοι τῆς ὁμάδας εἶναι ἀπαράβατοι. Τό προξενιό ἀνυψώνεται σέ ἐγγύηση τοῦ γάμου. Τόσο μάλιστα πού νά ἐπιβιώνει ἀκόμη σάν τέτοιο. Ὁ γάμος ἀπό ἀγάπη ὅποτε συμβαίνει, σημαίνει γάμος πού θά 'χει «δυσοίωνα» τέλος.

Κι ἂν ὅλα αὐτά συμβαίνουν στήν ὑπαιθρο ἢ θέση τῆς γυναίκας στά ἀστικά κέντρα εἶναι ἀκόμη πιό τραγική. Ναι, βέβαια θά κάνει παιδιά. Θά ὑπακούει στό σύζυγο καί σ' ὅλους τοὺς ἀρσενικοὺς συγγενεῖς. Θά εἶναι ἀσεξουαλική καί καλή σύζυγος. Καί θά καταξιώνεται κι αὐτή κι ἡ ἀγρότισσα μέσα ἀπό τό γάμο πού θά συνοδεύεται πάντα μέ τήν προίκα πού θά εἶναι ἡ ὑπενθύμιση τῆς διαφορᾶς καί τῆς κατωτερότητάς της καί ἡ ἀπαραίτητη συνεισφορά τῆς γυναίκας καί τῆς οἰκογένειάς της σάν ἀντιστάθμισμα αὐτῆς τῆς κατωτερότητας.

Ἡ εἰκόνα τῆς γυναίκας τῶν ἀστικῶν κέντρων εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς χλωμῆς, σιωπηλῆς ὑποταγμένης καί μελαγχολικῆς Δέσποινας. Αὐτή τή γυναίκα θά ὑμνήσει μέ ἐρωτική ἔκσταση ὁ Ἀχ. Παράσχος στό γνωστό του ποίημα «Ἐρως».

Δέ θέλω κάλλος αἰθαδες παρθένου ἀλαζόνο
θρασείας ἐκ τῆς καλλονῆς, ψυχρᾶς

ἐκ θωπευμάτων...

Τὴν θέλω ἀσθενῇ ἐγὼ τὴν φίλη μου, ταχεῖαν,
ὠχράν τὴν θέλω καὶ λευκὴν ὥς νεκρικὴν
σινδόνην

μέ εἴκοσι φθινόπωρα, μέ ἀνοιξίν καμμίαν...

Ποσάκις εἶδον γ' ἀνοιχθῇ νεκρᾶς ἀγνώστου
στόμα

καί μ' εἶπεν: «ἀκολούθει με! Ἐγὼ εἰμαι τό
πτῶμα!»

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ πού θέλει τὴ γυναίκα ἐκμηδενισμένη ὁμολογεῖται ἐδῶ στὴν πιά ἀκραία τῆς μορφῆς. Τὴ χωρὶς αἰσθήσεις γυναίκα, τὴ νεκρὴ γυναίκα. Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά πρότυπα πού ἡ ἀστική τάξη ἐπιβάλλει στὴν περίοδο ἐκείνη.

Στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα, στὴν Ἑλλάδα κάτι ἀλλάζει. Τὸ νέο γυναικεῖο στοιχεῖο πού προέρχεται ἀπὸ τὰ ἀνεπτυγμένα ἀστικά κέντρα τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ «ξεμυαλίστρες» τῶν ἀντρῶν σμυρνιές κι οἱ «καπὰ-τσες» πολίτισσες, ἔρχονται νὰ ταραξοῦν κάποια λιμνάζοντα νερά. Κι αὐτὸς ὁ ἐρχομὸς συμπίπτει μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ καπιταλισμοῦ, μὲ τὴ διεύρυνση τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων, μὲ τὸν ἐρχομὸ καινούριων ιδεῶν μὲ τὴν ἀνάπτυξη ἐνός κινήματος, μὲ τὴν οἰκονομικὴ κρίση καὶ μὲ τὴ συνάκωλουθι κρίση ιδεῶν κι ἀξιών.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα τὰ παλιά μοντέλα ἀρχίζουν νὰ κλονίζονται. Ἡ πραγματικότητα ὅμως τῆς γυναίκας οὐσιαστικά δὲν ἀλλάζει. Καὶ πολὺ περισσότερο ἡ θεώρηση τῶν ἀντρῶν γιὰ τὴ γυναίκα. Ἡ γυναίκα καὶ πάλι δὲν ἀντιμετωπίζεται σάν ὅν ἀλλὰ σὰ μὴ ὄν. Βέβαια σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση δὲν ἐξαίρεται ἡ γυναικεῖα μηδαμινότητα καὶ παθητικότητα, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐκφράζεται ἀηδία, ἀποστροφή καὶ περιφρόνηση γι' αὐτήν.

*Ἀτίθασα μέλη, διαφανῆ ροῦχα,
γλοιώδη στόματα ὑποκριτικά,
ἀνυποψίαστα, μηδενικά
πλάσματα καὶ γι' αὐτὸ προνομιούχα...*

(«Ἀποστροφή» Κ. Καρυωτάκης)

Καὶ πάλι ἡ γυναίκα βρίσκεται κατὰ Καρυωτάκη καὶ κοινωνία ἔνοχη ὑπεύθυνη γιὰ τὴ μοίρα τῆς. Μιά μοίρα πού οἰκοδομήθηκε σιγά σιγά, χρόνο μὲ τὸ χρόνο. Κι αὐτὸ τὸ ἀνυποψίαστο μηδενικὸ ὅταν ἀρχίζει ν' ἀλλάζει, ὅταν οἱ καιροὶ δὲν τὸ θέλουν ἀνυποψίαστο μηδενικὸ καὶ γίνεται ὑποψιασμένο στὴν ἀρχὴ μηδενικὸ πάλι θὰ κρατηθεῖ μέσα στὴν ὁδὴ πού γεννᾷ ἡ ἐνοχὴ τῆς κατωτερότητας, πάλι θὰ ἴναι τὸ ἐξιλαστήριο θῦμα τῆς ἀπώθησης καὶ τοῦ ἀσκητισμοῦ, πάλι θὰ χρειαστεῖ νὰ πατηθεῖ γιὰ νὰ δικαιωθεῖ ὁ ἀπατημένος καὶ διαψευσμένος ἀπὸ τίς προσδοκίες τοῦ ἀντρας. Εἶναι ἡ γυναίκα πού εὐθύνεται γιὰ τὴν κοινωνικὴ ψευτιά, τὴν ἐρωτικὴ ὑποκρισία, τὴν καθημερινὴ μηδαμινότητα. Δὲν ἀναλογίστηκαν ποτέ πῶς αὐτὴ ἡ μηδαμινότητα μὲ συντελεστή τὸ ἄπειρο βιώνεται ἀπὸ τὴ γυναίκα καὶ τὴν τρελαίνει.

Ὅμως ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ ἐσωτερικεύση τῆς ἄνισης πραγματικότητας τῆς γυναίκας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν γυναίκα κι ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς τῶν «ἀρετῶν» τοῦ ρόλου εἶναι ἡ ἀσφαλιστικὴ δικλείδα

τῶν ἀντιφάσεων πού προκύπτουν ἀπὸ τὴ θέση τῆς μέσα στὴν κοινωνία. Ἡ ἀφοσίωση καὶ τὸ αἶσθημα θυσίας, ἡ ἐπιθυμία τῆς γυναίκας νὰ ὁλοκληρωθεῖ μέσα ἀπὸ τὸν ἄντρα, ἡ ἔλλειψη ὁποιασδήποτε αὐτονομίας, ὁ μαζοχισμὸς εἶναι κατεξοχήν «γυναικεῖες ἀρετές» καὶ σάν τέτοιες τίς ἀποδέχονται καὶ οἱ γυναῖκες.

*Καὶ γιὰ στρῶμα καλὲ
πάρε ὅλην ἐμέ
σβῆς' τὴ φλόγα σέ μέ
τῆς φωτιᾶς σου.
Ἐνῶ δίπλα σου ἐγώ
τὴ ζωὴ θ' ἀγροικῶ
νὰ κυλάει στό ρυθμό
τῆς καρδιάς σου.*

(«Σ' ἀγαπῶ» Μυρτιώτισσα)

Αὐτὴ ἡ ἀφοσίωση τῆς γυναίκας! Αὐτὸ τὸ ἄνευ ὀρων δόσιμο στό λατρευτὸ! Αὐτὴ ἡ ἐγκατάλειψη στὶς διαθέσεις τοῦ ἄλλου! Αὐτὴ ἡ διαμέσου τοῦ ἄλλου ἐπικοινωνία καὶ ὑπαρξη. Ἡ γυναίκα δὲν ὑπάρχει ἀπὸ μόνη τῆς, δὲν εἶναι ἄνθρωπος-γυναίκα. Ἐνῶ ὁ ἄντρας εἶναι ἄντρας ἀπὸ μόνος του. Ἡ κατοχὴ τοῦ πέους τοῦ παρέχει τὴ δυνατότητα νὰ ὑπάρχει ἀπὸ μόνος του. Κι ὅταν αὐτὸ τὸ «σκῆπτρο» δίνεται στὴ γυναίκα συντελεῖται καὶ ἡ μεταμόρφωση τῆς ἀφυλῆς ὕλης καὶ πνεύματος σέ γυναίκα.

Ἡ γυναίκα γιὰ τὸν ποιητὴ τοῦ φωτός εἶναι φῶς κι ἔρωτας πρὶν ἀπ' τὸν ἔρωτα. Εἶναι τὸ σύννεφο τοῦ καλοκαιριοῦ, τὸ ἄπιαστο ὄνειρο τῶν τροβαδούρων πού τοὺς γοητεύει ἡ παρθενικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας-Μητέρας. Κι ἐπειδὴ πιά, πάει πέρασε ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνέραςτης Παναγίας, ἡ γυναίκα σύμφωνα μὲ τίς ἐπιταγές τῶν ἀντρικῶν καιρῶν θὰ γίνῃ γυναίκα. Ἡγγικεν γάρ ἡ ὥρα...

*Πρὶν ἀπ' τὰ μάτια μου ἦσαν φῶς
Πρὶν ἀπ' τὸν ἔρωτα ἔρωτας
κι ὅταν σέ πῆρε τὸ φιλὶ
Γυναίκα.*

(Ὁδ. Ἐλύτης)

Γυναίκα μὲ κεφαλαῖο, γυναίκα μὲ μικρὸ, μέχρι σήμερα πουθενά ἡ γυναίκα μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς γυναίκα. Πουθενά ἡ γυναίκα μὲ τὸ κορμί τῆς, μὲ τίς λειτουργίες τῆς, μὲ τὴν ἐκφρασὴ τῆς. Γυναίκα-θέαμα, γυναίκα-ἀντικείμενο, γυναίκα-διακοσμητικὸ στοιχεῖο, νὰ οἱ σύγχρονες ἐπιταγές.

Στὸ πρόσωπό μας ἐπιβιώνουν ὅλες οἱ ἀντιφάσεις ἐνός πουριτανικοῦ παρελθόντος, τὰ τραύματα τῶν βάρβαρων μεταχειρίσεων, ὅλες οἱ ἐνοχές καὶ οἱ μετουσιώσεις.

Μας θέλουν νά 'μαστε απ' όλα εκτός από τόν έαυτό μας: γυναίκα-μητέρα κι οίκοδέσποινα καί γυναίκα-«γκόμενα». 'Η άπαιτήση γιά άγνότητα πα-ραχώρησε τή θέση της στην ύποταγή στην έρωτική διάθεση του άντρα. 'Εμείς καί στη μιά καί στην άλλη περίπτωση δέ μετράμε. 'Η σεξουαλική ήθικη έχει δύο μέτρα καί δύο σταθμά. Παναγία καί πόρνη: νά οί δύο πόλοι ανάμεσα στους όποιους ταλανίζεται ή γυναίκα. Μέσα μας, λοιπόν, δύο δυνάμεις άντι-παλεύουν: τό παλιό καί τό καινούριο, μέ τίς κάθε φορά μεταμορφώσεις τους.

'Ανοιχτές, λοιπόν, στό έρωτικό άλίσβερίσι πού καθορίζει ή άντρική κοινωνία, πιστές στον έκάστοτε άντρα πού έχουμε. Καί πάλι ή έρωτική μας διάθεση πρέπει νά φορμαριστεί μέ βάση τά άντρικά άρχέτυπα. 'Ετσι πού ποτέ νά μήν είμαστε σίγουρες γι' αυτό πού κάνουμε, νά μήν επιτρέπουμε τήν όποιαδήποτε έκφραση τής επιθυμίας, νά μή δοκιμάζουμε ποτέ αυτό πού θά θέλαμε, αυτό πού θά μάς φαινόταν καλό.

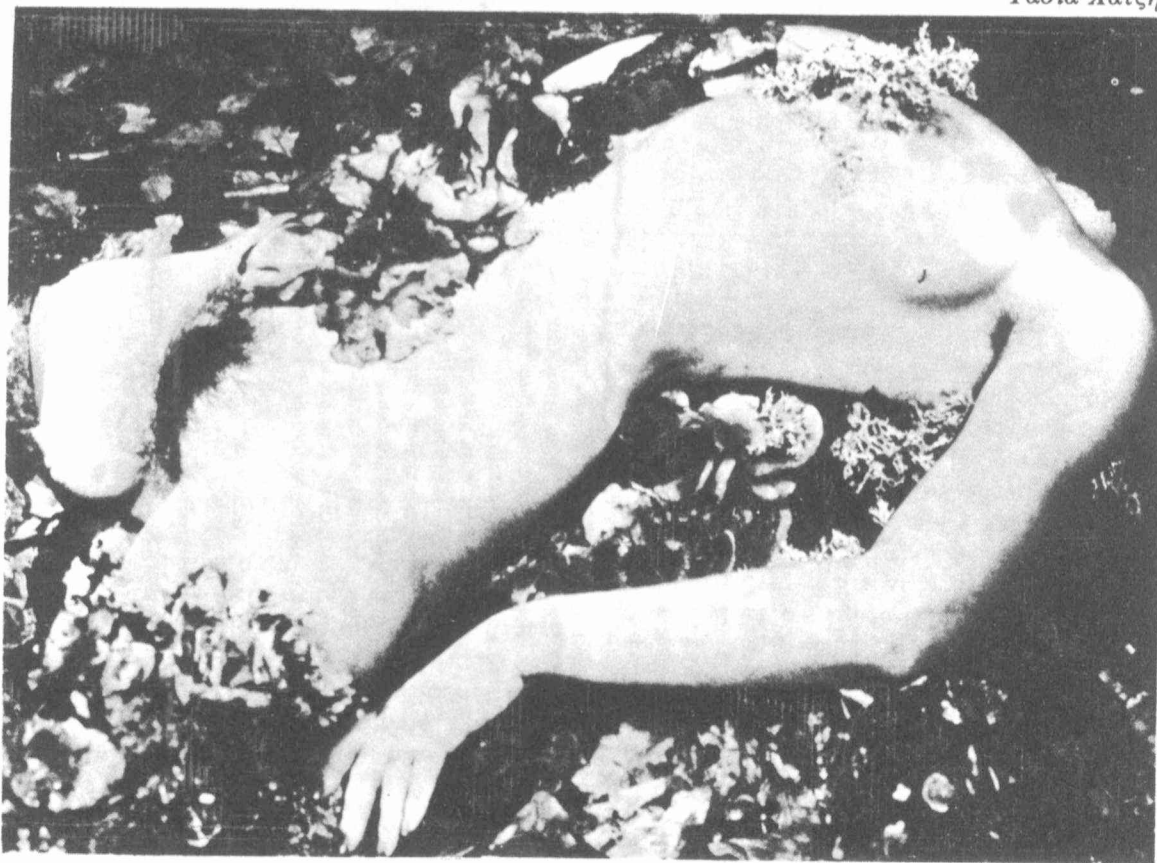
'Η άντρική σεξουαλική έλευθερία είναι μιά άνε-λευθερία, γιατί αυτή ή σεξουαλική έλευθερία σημαί-νει άδιαφορία γιά τή γυναικεία σεξουαλικότητα. Καί παραπέρα άπαιτήση γιά παραιτήση τής γυναίκας από τή δικιά της σεξουαλικότητα. 'Ετσι πού ή γυναίκα νά είναι ένα άπλό εξάρτημα του άντρικού έρωτικού «θέλω». 'Αρνούμενη ή γυναίκα νά ύπακούσει στο

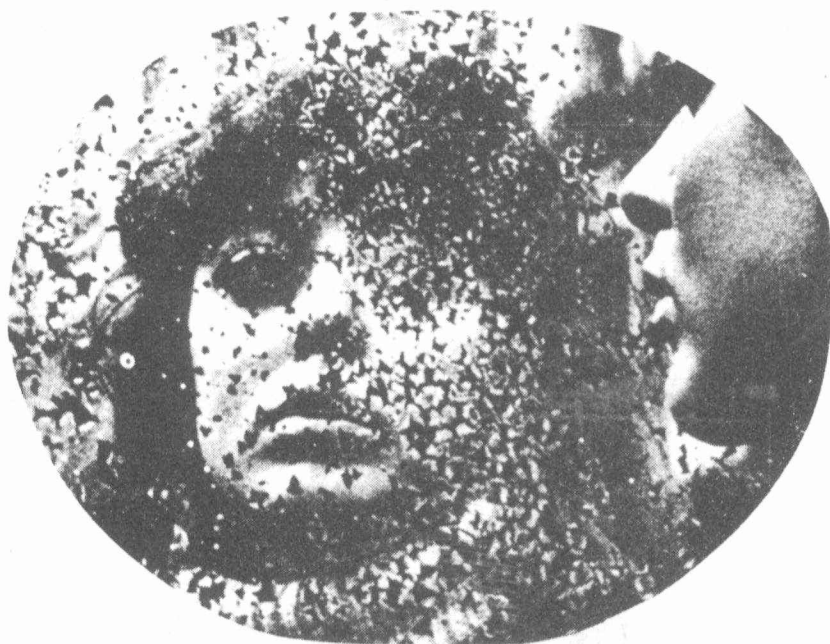
άντρικό έρωτικό κάλεσμα θά χαρακτηριστεί σάν πουριτανή ή «καμωματού». Τό δικό της ναι ή όχι είναι ύστερόβουλο κι ύποκριτικό, τό δικό τους ναι ή όχι είναι α ριόρι αϋθεντικό καί δίκαιο. 'Η «έλευθε-ρη» έκλογή είναι δικό τους προνόμιο.

'Ισως ό δρόμος μας περνάει μέσα απ' αυτές τίς συμπληγάδες, μέσα δηλ. από τίς συμπληγάδες του άσκητισμού καί τής άντρικής σεξουαλικής επανά-στασης, μέσα από τόν άντρα ενάντια στον άντρα, μέσα από τόν έαυτό μας ενάντια στο σημερινό έαυτό μας, μέσα τελικά από τήν επιθυμία μας νά ζήσουμε σάν όντα αυτά καθεαυτά.

Πρίν απ' τόν έρωτα δέν ήμασταν, δέν είμαστε έρωτας. Μέσα από τόν έρωτα, μέ τή δική μας συμμε-τοχή, μέ τους δικούς μας όρους, μέ τίς δικές μας αισθήσεις όλάνοιχτες, όσο μπορούν άκόμη νά 'ναι ζωντανές, θά είμαστε έρωτας. Μακρύς ό δρόμος γιά τήν ανακάλυψη καί πραγμάτωση τής σεξουαλικότη-τας. Τόσο ζωντανή καί παρούσα ή άπουσία κι ό εκχυδαϊσμός τής σεξουαλικότητας. Τόσο έξω από τή ζωή μας κι από μάς. 'Ομως ίσως θά πρέπει ν' αρχί-σουμε από κάπου. 'Από τά ελάχιστα πού ή συγκυρία μάς επιφύλαξε θά πρέπει ν' αρχίσουμε ένα νέο δρο-μολόγιο στους χώρους τής γυναικείας αυτεξουσιό-τητας καί σεξουαλικότητας.

Τασία Χατζή

Γυναίκα στόν καθρέφτη

Στάθηκα μπρός στή μορφή μου.
Τό κάτοπτρο μέ άντανakλᾶ.
Δέσμες φωτός σκίζουν τό ήμίφως.
Τό κάτοπτρο χλευάζει τήν ψυχῇ μου.
Ψυχῇ «γεγυμνωμένη» ἀπ' τό λαμπρό της μεγαλειῶ.
Στόμα φθαρμένο τοῦ καθρέφτη
ή συναυλία σου χάνεται στόν δροσερό ἀέρα.
« Ὑπῆρξε ὡραία» εἶπαν οἱ ἐραστές.

Σοφία Σαμπάνη

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΓΑΘΟΣ

Ο ὁ σ. ἀγαθός, καλός, χρηστός, χριστιανός, ἄγγελος, ἅγιος [λίαν ἀγαθός], ἐνσάρκωση-πρότυπον- ὑπόδειγμα-μοντέλο-καλωσύνη, χρυσή-μαλαματένια- καρδιά, μάλαμα, [ἀφθονία καλῶν ἀνδρῶν] εὐανδρία.

Ἐπίθ. χριστιανικός, ἀγγελικός, ἅγιος.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΚΟΗΘΗΣ

Ο ὁ σ. ἄνθρωπος-ἀχρεῖος-κακοήθης-κακός-φαῦλος κ.λπ. αἰσχρόν-δν-ὑποκειμενο, ἀθεόφοβος, ἀλιτήριος, κατωτάτης κοινωνικῆς ὑποστάθμης-τοῦ ὑποκόσμου-ἀπόβρασμα-μιαρά, ρυπαρά-ψυχή καί βρώμα [γυνή κακοήθης] γύναιον, μέγαιρα, παλιογυναίκα, παλιοθήλυκο, παλιοβρώμα, τσόκαρο [νεάνις] βρωμοκόριτσο, λάμια, στρίγγλα [προχωρημένης ἡλικίας] καί γκιόσα.

Ἀπό τή γαλλική γραμματική

Μετάφραση Ἰωάννα Κουκλάκη

Ἀπό τό περιοδικό «Sorcieres», τεῦχος 19. Ἀφιέρωμα στή Βρώμα

Βρώμικες!

Ἡ βρώμα, ἓνα θέμα πού ἔχουμε συχνά συζητήσει χωρίς νά μπορέσουμε νά βροῦμε ἄκρη. Χαμένες μέσα στήν ἀηδία καί τίς μυρωδιές τῆς καθεμιᾶς καί στά ὑποκειμενικά κριτήρια γιά τά ὅρια τοῦ καθαροῦ καί τοῦ βρώμικου. Ὅμως πέρα ἀπό τίς προσωπικές ἐκτιμήσεις, τίς μεμονωμένες ἀπόψεις καί τίς διαφορετικές γνῶμες πού ἔχουν μορφοποιηθεῖ ἀπό τήν ταξική ἢ πολιτισμική προέλευση —τήν ὁποία δέν ὑπάρχει περίπτωση νά ἀγνοήσει κανεῖς φυσικά— αὐτό πού ξεπηδοῦσε ἦταν μιά ἰδιαίτερη σχέση ὡς πρός τή βρώμα, σύμφωνα μέ τόν ἄξονα τῆς διαφορᾶς τῶν φύλων. Πράγματι, ἡ βρωμιά, εἶναι ἓνα θέμα γιά τό ὁποῖο οἱ γυναῖκες, ὅλες οἱ γυναῖκες κάτι ξέρουν.

Πρῶτα, πάνω στόν κοινωνικό τομέα, στήν καθημερινή ζωή, παντοῦ, παρά τά μηχανήματα τῆς σύγχρονης τεχνολογίας, τά ὁποῖα ὑποτίθεται ὅτι ἀπελευθερώνουν τή γυναῖκα, τή βοηθοῦν βέβαια, ἀλλά τήν ἀπογυμνώνουν συγχρόνως ἀπό τίς χειρονομίες, πού τῆς εἶχαν μάθει, μεταδόσει, τά χέρια τῆς μάνας ἢ τῆς γιαγιάς. Παρά τά ρομπότ, βαρειά, δύσχρηστα, δύσκολα νά καθαριστοῦν, τά ὁποῖα δημιουργοῦν τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ γυναῖκα δέν δουλεῦει πιά, ὅτι τῆς ἀρκεῖ νά πατήσῃ ἓνα κουμπί γιά νά λάμπουν ὅλα στό σπίτι τῆς (στό σπίτι τοῦ ἄντρα τῆς) καί παρά αὐτή τή σύγχρονη μαγεία, ὁ ἄντρας παραμένει ὁ κύριος. Εἴτε σάν τεχνικός, πού εἶναι εἰδικός καί προσφέρει στήν ἐκθαμβή φτωχή νοικοκυρά-Σταχτοπούτα τήν ἐτοιμη καθαριότητα, ὑπό μορφή

άσπρου σίφουνα, είτε σάν σύζυγος πού πληρώνει τά οικιακά μηχανήματα άφοϋ αυτός μόνο κερδίζει χρήματα. Παντοϋ καί πάντα, παρά τήν δήτην άλλαγή τών ήθών πού κάνει μερικούς άντρες νά βοηθοϋν τίς γυναίκες τους. Παντοϋ, πάντα, χωρίς άναβολή, οί γυναίκες είναι αυτές πού φορτώνονται τόν έξαντλητικό άγώνα, πού ξαναρχίζει χωρίς σταματημό, έναντίον τής βρωμιάς (ιδιαιτέρα τής βρωμιάς τών άλλων). Καθάρισμα σπιτιοϋ, επίπλων, λάντζα, μπουγάδα, ξεσκάτωμα τοϋ μωροϋ κ.λ.π.

Μέχρι νά γίνουν «τρελλές». Είναι γνωστή αυτή ή χαρακτηριστικά γυναικεία ψύχωση, αυτή ή άρρώστεια τής νοικοκυράς, μανιακής μέ τήν καθαριότητα, πού καταδιώκει τή σκόνη, τούς λεκέδες, καταπολεμάει τά μικρόβια —άκόμη πιό επικίνδυνα άφοϋ είναι άόρατα— μέχρι πού νά βασιλεύσει μιά νεκρική τάξη. Μιά στιγμή άνάπαυλας. Άλλά όχι, όλα ξαναρχίζουν, κάτι μετακινείται, ζει, αφήνει ίχνη καί όλα άπειλοϋνται, όλα πρέπει νά γίνουν άπ' τήν αρχή.

«Τά παιδιά τους πρέπει νάναι τόσο καθαρά όσο καί οί μασχάλες τους. Όλα πρέπει νάναι καθαρά όπως ένα καινούργιο νόμισμα, άπογα.

Ξύνουν μέ τά νύχια τους, ξανακαθαρίζουν, θέλουν νά ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΟΥΝ τή χαμένη καθαριότητα, όπως λένε, νά ξανάχουν τό πάνω χέρι σ' όλα αυτά. Η βρωμιά δέν παύει νά τίς κατατρέχει. Σάν ό χρόνος πού κυλάει, αφήνοντας πάνω στους ανθρώπους καί τά έπιπλα τά ίχνη τής ίστορίας του, τίς μεμβράνες τής ζωής, νά τούς είχε άφαιρέσει κάτι τό όποιο έπρεπε μέ κάθε τρόπο νά ξανακατακτήσουν, ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΟΥΝ. Καταντοϋν νά γίνονται φοβερές.»

Μαντλέν Λαίκ «Ο φόβος πού έχουμε».

...καί τά εργαλεία καθαρισμοϋ πρέπει κι αυτά νά καθαριστοϋν καί τά χέρια πού άγγιξαν ξεσκονόπανα καί σφουγγαρόπανα πρέπει νά καθαριστοϋν...καί θάπρεπε νά ξεριζώσει κανείς τό δέρμα του. Κι αυτό ακριβώς κάνουν μερικές γυναίκες αυτοκτονώντας σιγά-σιγά. Καί θά είμαστε έτοιμοι νά τίς κατηγορήσουμε ότι είναι οί έγγυήτριες τής τάξης —στήν πολιτική όπως καί στό σπίτι.

Γιά τήν άνατροφή τών παιδιών ίδιο σενάριο.

(...) μαζεύουν τό βούτυρο, σκουπίζουν τό κακάο πού έχει χυθεί, ζεσταίνουν τό νερό γιά τόν καφέ, φιλοϋν, κόβουν φέτες ψωμί, καθαρίζουν τίς μαρμελάδες, πλένουν χέρια καί πρόσωπα, σκουπίζουν ένα πισινό, βάζουν τά ρούχα στό νερό, ντύνονται, ετοιμάζουν μιά πορτοκαλάδα, άδειάζουν ένα καθίκι, αλλάζουν βρεμένες κάλτσες, σκουπίζουν μύτες, βάζουν τά παιδιά νά κάνουν πιπί, στρώνουν τό τραπέζι, μαζεύουν τό κοτόπουλο από χάμω...

Πεά Ές: «Μητρική Έπωδή»

Καί είμαστε έτοιμοι νά ρίξουμε στίς μανάδες όλο τό βάρος τής δυστυχίας καί τών νευρώσεων τών ενήλικων, πρώην καταπιεσμένων καί εϋνουχισμένων παιδιών άπό τή «μητρική έξουσία».

Ίσως θά ήταν πιό ενδιαφέρον νά προσπαθήσουμε νά καταλάβουμε αυτό πού σύντριψε αυτές τίς γυναίκες, αυτό πού μās έχει συντρίψει. Μητέρες καί/ή νοικοκυρές, είναι άναμφίβολα πρώτα ό ρόλος πού μās δίνεται πού πρέπει ν' άμφισβητηθεί. Γιατί ποιός άλλος άπό τή σύζυγο θά γονατίσει γιά νά πλύνει τά πλακάκια άν ό άντρας δέν βγάλει τίς μπότες του γυρνώντας άπό τό κυνήγι, ποιός άλλος άπό τή μητέρα θά μαζέψει τά σκατά, θά πλύνει τό φανελάκι, άν τά παιδιά δέν προσέξουν; Άλλά βαθύτερα άκόμη καί άπό τήν κοινωνική θέση τής γυναίκας, ό τρόπος πού βιώνεται ή θηλυκότητα είναι αυτός πού πρέπει ν' άμφισβητηθεί.

Πράγματι, μέ τόν ίδιο τρόπο πού άρμόζει στίς γυναίκες νά καθαρίζουν άτελείωτα, τούς άρμόζει επίσης νά καθαρίζονται συνέχεια. Καί αυτές οί πιέσεις έχουν πολύ στενή σχέση μεταξύ τους. Μέσα στή φρενίτιδα τής νοικοκυράς, ενϋπάρχει σίγουρα αυτό τό άγχος πού κατέλαβε τήν 5η γυναίκα τοϋ Κιανοπώγωνα, όταν προσπαθοϋσε νά εξαλείψει τήν κηλίδα τοϋ αίματος πάνω στό μικρό κλειδί, τήν κηλίδα τής άμαρτίας. Κόρες τής Εϋας, οί νοικοκυρές, προσπαθώντας εντρομες νά ξεπλύνουν τό σφάλμα τους.

Καί ότι μέσα στόν άντρικό μας κόσμο, τό σώμα τής γυναίκας θεωρείται βρώμικο, γιά νά πεισθεί κανείς άρκει νά κυτάξει τό σωρό τών διαφημίσεων πού επιτάσσουν στίς γυναίκες νά πλυθοϋν, ν' άρωματισθοϋν, νά βάλουν άποσμητικό, νά κάνουν άποτρίχωση, νά δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στά ιδιαίτερα σημεία τοϋ σώματός τους. Λόγος μιās ιδεολογίας κυρίαρχης πού είναι επίσης αυτή μιās όρισμένης τάξης γιαιτρών:

«Όλες οί ένδείξεις είναι έναντίον τοϋ γυναικείου όργάνου, πού είναι ένα ματωμένο έλος πού απο-

πνέει μιά φοβερή μυρωδιά. Μπορεί να φανταστεί κανείς τί θα ήταν αυτή ή δυσωδία των γεννητικών της οργάνων, την εποχή που δεν υπήρχαν μπιστί, ούτε τρεχούμενο νερό, ούτε αντιβιοτικά, ούτε γυναικολογικά απολυμαντικά, ούτε απόξεση μετά από αποβολή, ούτε συρραφή των τομών μετά από τις γέννες. Είναι γνωστή ή δυσάρεστη συνήθεια που έχει η κολλική όσμη να ξυνίζει, όταν δεν τηρούνται αυτές οι συνθήκες υγιεινής».

Δρ. Ταβάνγκ: «'Η έρωτική λειτουργία»

καί ή όποία ταυτίζεται μέ αυτήν μιās όρισμένης πολιτικής τάξης. Οί φασίστες δέν είναι οί μόνοι που βρίζουν τίς γυναίκες παλιοβρώμες. Έτσι ή καμπάνια: «Οί γυναίκες διεκδικούν ελεύθερη έκτρωση» μεταμορφώθηκε καί διαδόθηκε σάν: «343 βρωμοθήλυκα διεκδικούν ελεύθερη έκτρωση». Καί τελευταία οί γυναίκες που περίμεναν στον προθάλαμο των γραφείων της «Ούμανιτέ» γιά να συναντήσουν τό δικό τους βουλευτή Ρολάν Λερουά, καί να διαμαρτυρηθούν γιά τόν τρόπο που ή έφημερίδα είχε παρουσιάσει τήν εκδήλωση γιά τήν ελεύθερη έκτρωση, εκδιώχθηκαν βίαια μέ εκφράσεις σάν «άντε γαμήσου βρώμα», «κακογαμημένες», «σκατογυναίκες» «βρωμοθήλυκα», «μαλακισμένες».

“Ομως γιατί ή γυναίκα έχει όμόφωνα κηρυχτεί βρώμικη; ‘Η σωματική βρωμιά, είναι κάτι που ξεπερνάει τά όρια του σώματος: ‘Ιδρώτας, μύξες, ψελίδα, ούρα, κόπρανα, όλ’ αυτά αποβάλλονται από τό σῶμα. ‘Ηταν μέσα μας, ήταν ένα μέ μās καί ένα λεπτό μετά είναι έξω από τό σῶμα μας, κάτι ξένο απ’ αυτό, αποβλημένο, βρώμικο. Έτσι ή κάθε όπῃ του σώματός μας, από τούς πόρους μέχρι τόν πρωκτό, είναι εξίσου επικίνδυνο να εξαπλωθεί πρός τά έξω (πρός τόν άλλον;) τόσο ώστε να μήν γνωρίζει πιά κανείς τά όριά της. Δηλαδή που ακριβώς αυτή αποχωρίζεται τό έσωτερικό καί μεταβαίνει στο έξωτερικό. Τί να πει τότε κανείς γιά τίς γυναίκες, που είναι προικισμένες μέ μιά επιπλέον όπῃ; Καί όχι από τίς πιό άσήμαντες. Ένα στόμιο φορτωμένο μέ τόσα φαντάσματα, μυθολογίες, βαρυμένο από τόσες μεταφορικές έννοιες; Σκοτεινό στόμα που απορροφά καί καταπίνει, αλλά επίσης ηφαιστειο που ξερνάει δηλητήριο, που αποβάλλει βρώμικο αίμα, του σεληνιακού κύκλου, της έμμηνου ρύσης, τό αίμα της ζωής —όταν γεννιέται τό παιδί— τό αίμα του θανάτου —ζαρωμένου έμβρυου. Στόμιο κυρίως, που δέν αυτοελέγχεται, που δέν ελέγχει τίς εκκρίσεις του, που δέν μετράει τά υγρά του. Άλλωστε πριν από λίγο δέν επινόησαν τάχα τό «προστατευτικό σλίπ», γιά τίς μικρές ένοχλήσεις ανάμεσα σε δυό περιόδους, τό όποιο χρησιμεύει σάν λύση ανάμεσα στίς μεγάλες ένοχλήσεις της περιόδου. Λοιπόν κάθε γυναίκα, ανά πάσα στιγμή (καί κυρίως τή στιγμή που δέν τό περιμένει) μπορεί να καταληφθεί άπρόοπτα, να κατακλυστεί από κάποια εκκριση. ‘Αηδιαστική, συχαμετή ή γυναίκα.

Γι’ ακόμη μιά φορά, είναι από φόβο που ό άντρας θ’ άπορρίψει σάν βρώμικο, τό άλλο, τό διαφορετικό, τή γυναίκα. Φόβος της μετάδοσης, της μόλυνσης απ’ αυτό τό σῶμα τό άνοιχτό, τό φιλόξενο, κορμί-σουρωτήρι. Καί που αρχίζει καί τελειώνει καί πώς να τά βγάλεις πέρα, λέει ό άντρας. Χώρα του πήγαινε - έλα, του μέσα - έξω. Χωρίς προστασία.

«'Η κυλόττα είναι τό φράγμα που πρέπει να όρθώσουμε ανάμεσα στον έξωτερικό κόσμο καί τήν περιοχή της ήβης μας».

Ντές Ούντρέ - Μπουρσέν: ‘Η γιατρίνα μου, Πρακτικός όδηγός υγιεινής καί ιατρικής της σύγχρονης γυναίκας.

‘Η λύση βρίσκεται στον άγώνα —ακόμη καί μέ «ίσους όρους» ανάμεσα στον Κο Καθαρό καί τήν Κα Βρώμα; ‘Η λύση είναι ότι οί γυναίκες που δέν έχουν τίποτα δικό τους, τίποτα «καθαρά» δικό τους, ν’ άποκτήσουν άτομική ιδιοκτησία, να καθλωθούν σε μιά άρετή, γιά να μήν τίς ξαναφωνάζουν ποτέ βρώμικες καί να μήν τίς ξαναβρίσουν βρωμιάρες; ‘Ο άγώνας μας, ή έλπίδα μας, δέν θάπρεπε μάλλον να τείνει, μέσα στην μεταλλαγή μιās οικονομίας καλής-άνάποδης, άσπρου-μαύρου, άδειου-γεμάτου (ή μάλλον βουλωμένου, όπως κλείνουν τά όργανα της γυναίκας βιάζοντας ή ράβοντάς τα) πρός μιά οικονομία που δέχεται τό άλλο σάν διαφορετικό (καί όχι σάν βρώμικο, βρωμιάρα, βρωμονέγρα, ίδια άπόρριψη, ίδια άρνηση, ίδιο άπόβλητο), που δέχεται τό σῶμα της γυναίκας άνοιχτό-κλειστό σάν ανταλλαγή, ή ήδονή, κίνηση (καί όχι μόνο σάν άνοιχτό: βρωμοπουτάνα ή μόνο σάν κλειστό: άμωμος παρθένος); Βρώμικο ή καθαρό. Όχι σάν αντίθετες κατηγορίες, αλλά εκπορευόμενη ή μιά από τήν άλλη, άπόρροια ή μιά της άλλης. Βρώμικο ή καθαρό: Όχι άπολιθωμένο, στάσιμο, όριστικό, αλλά σε μιά άέναη ανανέωση.

Xaviere Gauthier

Σάρα-Βρωμοθήλυκο

Μήν αγγίζεις, είναι βρώμικο. 'Αλλά όχι, και τό ξέρεις καλά όπως και γώ ότι δέν είναι βρώμικο. "Όμως δέν έχω τό «δικαίωμα» νά σ' αφήσω νά τ' αγγίζεις μπροστά σ' όλο τόν κόσμο. Γιατί αυτό θά ήταν βρώμικο. Μά ή λέξη «βρώμικο» θά είχε τότε ένα άλλο νόημα: χυδαίο, πρόστυχο, θά ήταν ή σημασία του, ένω τή στιγμή πού έγώ σοῦ λέω «μήν αγγίζεις, είναι βρώμικο», τό λέω απλά καί μόνο γιά νά μή στό ποῦν οί άλλοι. Είναι μιά συμβατικότητα τής γλώσσας ή τής κοινωνίας, νομίζω ότι είναι, αναμφισβήτητα. 'Αλλ' αντίθετα αυτό πού επιθυμώ τρομερά είναι νά είσαι ἐσύ βέβαιη ότι πρόκειται γιά μιά συμβατικότητα. Βέβαιη; Νά έχεις συγκεκριμένες παραστάσεις πάνω στή βρωμιά; Νάταν μόνο αυτό. Μά αγάπη μου, κόρη μου, δέν έχω πιά καμιά από τότε πού μεγάλωσα. Μέχρι τότε όλα ήταν απλά. 'Υπήρχαν οί βρώμικες λέξεις, μ' άλλα λόγια οί λέξεις «τῶν ἀνθρώπων», τά σόκιν καί μή ξαφνιάζεστε μέ τό συσχετισμό, έτσι είναι ό πολιτισμός! καί κατόπιν τά βρώμικα πράγματα / αυτά τῶν ἐνηλίκων, αυτά πού τούς ἔκαναν νά γελοῦν, μεταξύ τους, ἐνοχλημένοι. 'Εγώ, ἤξερα ότι «ἔπρεπε» νά είμαι καθαρή. "Όταν ἤμουν βρώμικη, πλενόμουν, ήταν απλό. Μετά όλα ἄρχισαν νά περιπλέκονται. Μετά, ήταν όταν δέν ἤθελα πιά νά είμαι καθαρή. "Όταν ἔλεγα ότι μοῦ ἄρεσε νά είμαι βρώμικη. 'Από ἐκείνη ἀκριβῶς τήν ἐποχή μοῦ ἔχει μείνει αὐτή ή ἔλξη/ἀπόθηση γιά τή μπανιέρα. Τά μπάνια. "Όχι τίς μπανιέρες, τῶν ἄλλων κυρίως. Καί κατόπιν οί ἀποχρώσεις. Νά καθαριστεῖς χωρίς νά πλυθεῖς. Νά πλύνεις, ἀλλά τί νά πλύνεις καί πῶς; «'Η θάλασσα ή όποία θάπρεπε νά μέ ἔχει ξεπλύνει σάν μιά ἀκαθαροσία...» "Όχι ή θάλασσα, ὅχι ἀκόμη ή θάλασσα. Πρῶτα τό κορμί μου, γυαλιστερό σάν βότσαλο. 'Από τό ὅποιο δέν γνωρίζω, πιά τίποτα. 'Η κοιλιά μου καθαρή, πολύ καθαρή τότε καί μέσα ἐσύ, καί τό νερό πού τρέχει πάνω σου, γιά νά σέ χαϊδέψει. "Όλα ξαναγίνονταν απλά. 'Υπῆρχε τό κορμί μου, λιγάκι τό δικό σου καί τό νερό. 'Αλλά πότε λοιπόν ή βρωμιά; 'Η μυρωδιά, νομίζω, ναί, πρῶτα ή μυρωδιά. Μέ εἶχε προειδοποιήσει: «ξέρεις, θά τ' ἀγαπήσεις παρ' όλα αυτά ἀφοῦ εἶναι παιδί σου, ἀλλά πρέπει νά στό πῶ, ένα νεογέννητο μυρίζει ἄσχημα». Τότε, δέν κατάλαβα. Καί αὐτές οί πολυδιαφημισμένες μωρουδιακές ἐπιδερμίδες καί ή Μουστέλα καί ή Νιβέα; Γιά ποιό πράγμα μοῦ μιλοῦσε; Θά δοῦμε... "Όχι πάντως τό δικό μου. 'Αλλά ή φοβερή μυρωδιά ἀπό γάλα πού ἀκολουθοῦσε τό κορμί μου ἀπό τότε πού ἄρχισε ό θηλασμός, ή μυρωδιά ἀπό γάλα, πού πότιζε τά πάντα ἀκόμη περισσότερο καί ἀπό τό κορμί μου. 'Αλλ' ἀκόμη καί αὐτό μποροῦσε νά τό ξεπεράσω. Εἶναι ἀλήθεια, μπόρεσα νά ξεπεράσω ἀκόμη καί τή μυρωδιά ἀπ' τό γάλα. Κατόπιν ό ἀφαλός. 'Ο ἀφαλός πού δέν ἔπαυε ν' ἀπονεκρῶνεται. Καί αὐτή ή βίαιη ὁσμή θανάτου πού ἀκολουθοῦσε αὐτή τήν ἀργή διαδικασία ἀποσύνθεσης. 'Αλλά ήταν κάτι ἀπό τό σῶμα σου ή τό δικό μου, ἴχνος τής ἐνδομήτριας σχέσης μας. "Έτσι ήταν ὑποφερτό. 'Αφοῦ ήταν δικό μας.

Ἡ βρωμιά δὲν ἦρθε ἐκ τῶν ἔσω. Μέσα ἦταν: (φράσεις κλεμμένες ἀπὸ τὸ τετράδιο τῆς Σάρας). «Σὲ ἐνοιῶσα, αἰσθησιακὴ, νὰ βαραίνεις στὴν ἄκρη τῶν χεριῶν μου πού τ' ἀγκαλιάζει ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ἀπόλαυση γεμάτη τόσες ἀγκαλιές γιὰ σένα ὅσες ποτὲ δὲν ὄνειρεύτηκα. Καὶ ἡ ἀγάπη μεγάλωνε...»

Ἦταν ἡ ὥρα πού χαϊδευόμασταν, ἦσαν γυμνὴ πάνω μου καὶ μοῦδειχνες τὰ σημεῖα τοῦ σώματός σου πού ἔπρεπε νὰ φιλήσω. Μᾶς τσάκωσε. Ἦταν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ πρὶν ν' ἀρχίσω νὰ αἰσθάνομαι ἔνοχη. Δὲν εἶχες ἀκόμα χρονίσει, μόλις ἐνὸς χρόνου. Εἶπε ὅτι ἦσαν πολὺ μεγάλα πιά γιὰ νὰ κάνουμε αὐτὰ τὰ πράγματα. Ναί, ἔτσι ἀκριβῶς τό εἶπε. Καὶ γὼ κοκκίνησα. Κι ὅμως ἓνα λεπτὸ πρὶν ἤμασαν τόσο εὐτυχισμένες. Γυμνές, ναί, ἦταν μέσα στὰ ὅρια τοῦ ἀνεκτοῦ, ἀλλὰ ὄχι ν' ἀγγιζόμαστε συνέχεια. Αὐτὰ εἶναι τὰ λόγια της.

«Ἦδη αὐτὴ ἡ μικρὴ δὲν εἶναι καθαρὴ, ἀλλὰ ἂν ἐπιπλέον τὴν κάνεις διεστραμμένη!» καὶ χαμήλωσα τὸ κεφάλι καὶ δὲν ἤξερα τί νὰ πῶ. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν σοῦ μάθαινα «τὴν καθαριότητα», δὲν σέ καθήλωνα χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητο πάνω σ' αὐτὰ τὰ φρικτὰ πλαστικά καθίκια. Συνέχιζα νὰ σοῦ φοράω πάνες τὸ χειμῶνα καὶ νὰ σ' ἀφήνω γυμνὴ τὸ καλοκαίρι. Δὲν μ' ἐνοχλοῦσε καθόλου καὶ κυρίως δὲν καταπίεζε κανένα. Ὅσο γιὰ τὰ χάδια, δὲν εἶχα ποτὲ σκεφτεῖ ὅτι ἡ εὐχαρίστηση μποροῦσε νάναι διεστραμμένη. Ποῦ εἶχα λοιπόν τὸ μυαλό μου;

Κατέληξα φυσικὰ στὸ νὰ κρύβομαι καὶ νὰ σέ φιλῶ στὰ μουλωχτά! Ὅταν ἔριχνες ἐπιτήδες κάτω ἓνα ποτήρι ἢ ἓνα τασάκι, σοῦ φώναζα δυνατὰ: «Σάρα-βρωμοκόριτσο τὴν ἔκανες πάλι τὴ ζημιὰ», κατόπιν γελώντας, μαζεύαμε μαζὶ τίς «βρωμιές» σου. Καὶ τὸ βράδυ, τὴν ὥρα τοῦ μπάνιου σοῦ ἔπλενα τὸ κορμί σου προσπαθώντας νὰ μὴ σκέπτομαι πιά τὴν εὐχαρίστηση τῶν μπλεγμένων μέσα στὸ νερό κορμιῶν μας. Ἀλλὰ δὲν σκόπευες νὰ μᾶς ἀφήσεις μ' αὐτὴ τὴν ἱστορία τῆς εὐχαρίστησης, πού φαίνεται ὅτι σέ διασκέδαζε τρομερά. Συστηματικὰ περίμενες νὰ εἶναι αὐτὴ ἐκεῖ γιὰ νὰ μοῦ δείξεις τὴν κοιλιὰ σου καὶ ν' ἀπαιτήσεις ἀπ' ἐκείνη ἢ ἀπὸ μένα τὰ χάδια πού σοῦ ὀφείλαμε. «Αὐτὴ ἡ μικρὴ εἶναι ἀνώμαλη, δὲν σκέφτεται παρὰ μόνο αὐτό».

Καὶ ἀλλάζαμε συζήτηση.

Κόντευες νὰ φτάσεις τὰ δύο καὶ ἀκόμη δὲν ἦσαν καθαρὴ ὅπως ἐκείνη τὸ ἐννοοῦσε. Καὶ ἀπαιτοῦσες τὸ ποσοστὸ ἀπὸ χάδια σου. Καὶ ὅταν δὲν σοῦ τὰ ἔκαναν, τὰ πρόσφερες μόνη σου στὸν ἑαυτὸ σου, καὶ γιὰ μιὰ ἐποχὴ πίστεψα ὅτι αὐτὴ (καὶ ἄλλωστε ὅλος ὁ κόσμος) θὰ τῷβρισκε φυσικό. Ἀφέλεια! ἦταν ἀκόμη πιὸ ἀπαράδεκτο τὸ ν' ἀποφασίζει δηλαδὴ ἓνα παιδί γιὰ τὴν ἡδονή του. Ἀκόμη πιὸ ἀφόρητο τὸ νὰ τὴν βλέπει κανεὶς καθισμένη στὴν ἄμμο τοῦ πάρκου, μὲ τὸ χέρι της μέσα στὴν κυλόττα. Ἐκεῖ ἀκριβῶς γεννήθηκε τὸ «μὴν ἀγγίζεις, εἶναι βρώμικο». Δὲν τὸ ἐπινόησα ἔτσι, ὄχι, χρειάστηκε νὰ μοῦ τὸ σφυρίζουν. Ἀλλες γυναῖκες στὸ πάρκο, μὲ τὸ βλέμμα ἀρχικὰ ἐπιτιμητικό, κατόπιν ἐνοχλημένο, μὲ προειδοποίησαν γιὰ τὸ σκάνδαλο. Ἀναγνώρισα τότε τὸ δικό της βλέμμα καὶ σοῦ φώναξα. Ὅχι Σάρα-βρωμοκόριτσο, αὐτὴ τὴ φορά, ἡ ὑπόθεση ἦταν πολὺ σοβαρὴ γιὰ ν' ἀστειευθῶ. Ὅχι, εἶπα: «ἀγάπη μου δὲν πρέπει νὰ κάνεις αὐτὸ τὸ πράγμα». Καὶ ὅπως μοῦ χαμογελοῦσες, ἀπείθαρχη κι ἀμέριμνη, πρόσθεσα τὸ περίφημο «μὴν ἀγγίζεις, εἶναι βρώμικο». Καὶ τότε ἐνοιῶσα πραγματικὴ ντροπὴ.

Αἰσθανόμουν ὅτι ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔκλεινα καὶ τίς δυὸ μας σὲ μιὰ μέγγενη. Πονοῦσα καὶ κυρίως φοβόμουν ὅτι δὲν θὰ καταφέρουμε νὰ ξεφύγουμε. Ἦταν ὅλο καὶ πιὸ πολλές, χωρὶς νὰ μιλάω κἄν γι' αὐτοὺς, τοὺς πατέρες καὶ συζύγους. Προτιμοῦσα νὰ μὴν τὸ σκέπτομαι. Πλησίαζε τὸ σκάνδαλο. Καὶ γιὰ σένα, γιὰ μένα, γιὰ μᾶς, ἤθελα μὲ κάθε τρόπο νὰ τ' ἀποφύγω. Θὰ ἔπρεπε νὰ σέ πάρω ἀμέσως στὴν ἀγκαλιά μου, νὰ σέ ὀδηγήσω μακριὰ ἀπὸ δῶ, νὰ μπορέσω φιλώντας σε νὰ σοῦ ἐξηγήσω, νὰ σοῦ μιλήσω, νὰ σέ καθησυχάσω. Ἀλλὰ ἐκεῖνες μᾶς παρακολουθοῦσαν πάντα. Ὑπῆρχε μιὰ πού τὸ βλέμμα της δὲν ξεκόλλανε ἀπὸ πάνω μας. Ἀλαφιασμένη, ἔβγαλα τὸ φαί σου ἀπὸ τὸ καλαθάκι καὶ συνέχισα τὸ διάβασμα.

Μετά ἀπὸ ἓνα «κανονικὸ» διάστημα, δραπετεύαμε. Μὲ σιγανὸ βῆμα.

Καὶ ἐπαναλάμβανα περπατώντας στὸν ἑαυτὸ μου «νὰ σώσουμε τὰ προσχήματα, νὰ σώσουμε τὰ προσχήματα» καὶ τάχυνα τὸ περπάτημά μου. Στὸ τέλος σχεδὸν τρέχαμε. Μόνο ὅταν κλειστήκαμε στὸ σπίτι σὲ πῆρα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ σ' ἔσφιξα δυνατὰ, τόσο δυνατὰ πού κόντευα νὰ σέ πνίξω... Ἐγὼ ἔκλαιγα καὶ σύ ἀφηνες τὰ χέρια σου νὰ τρέχουν πάνω στὸ πρόσωπό μου. Πῶς νὰ σοῦ πῶ, πῶς νὰ σέ κάνω νὰ καταλάβεις, αὐτὸ πού καὶ στὸν ἴδιο μου τὸν ἑαυτὸ δὲν κατάφερνα νὰ ἐξηγήσω. Ὅτι δὲν ἦταν ἐσύ ἢ ἐγὼ πού ἤμασταν «βρώμικες», ὅτι εἶχες δίκιο. Ὅτι δὲν πρέπει νὰ τίς φοβόμαστε. νὰ μὴν τίς ἀφήσουμε νὰ ἐπιβάλλουν τὸ νόμο. Ὅτι ἐπρόκειτο πράγματι γιὰ τὸ

Νόμο καί ὅτι αὐτός ἀκριβῶς (τόν ὁποῖο δέν εἶχα προβλέψει) ἦταν ἴσως ἀκόμη πιο τυραννικός ἀπό τοὺς ἄλλους. "Ὅτι θάμασταν ἀρκετά δυνατές οἱ δύο μας γιὰ νά ἀγνοήσουμε κι αὐτές καί τό νόμο τους. "Ὅτι ἀγαπιόμαστε πιο δυνατά ἀπ' ὅτιδήποτε, ὅτι τίποτε δέν θά μπορούσε ποτέ, ὅτι... Καί κατέρρευσα κλαίγοντας καί τά χάρδια σου παιδί μου, καί τά χάρδια σου μικρούλα μου, ἄχ πόσο θά ἤθελα νά σέ προστατεύσω ἀπό τό μίσος τους, τήν ἐχθρα καί τήν ἀνικανότητά τους νά εἶναι εὐτυχισμένες. "Ὅμως πόσο ἦταν βαρύ, αὐτό τό δίχτυ τῆς βλακειᾶς πού προσπαθοῦσε νά μᾶς φυλακίσει. Πόσο μέ εἶχε τρομάξει αὐτή ἡ πρώτη θεά τῆς φυλακῆς. Πῶς νά τοὺς ξεφύγεις; Τί νά κάνουμε γιὰ νά μὴ μᾶς ἀρπάξουν τή μιά ἀπό τήν ἄλλη;

Μοῦ ξανάρθαν στό μυαλό τά παιδικά μου παράπονα: μαμά, βάλε με μέσα στό γαλάζιο σου θόλο, μαμά, προστάτεψέ με, ξαναπάρες με μέσα σου...

Δέν ἦταν ἄραγε ἡ μόνη διέξοδος;

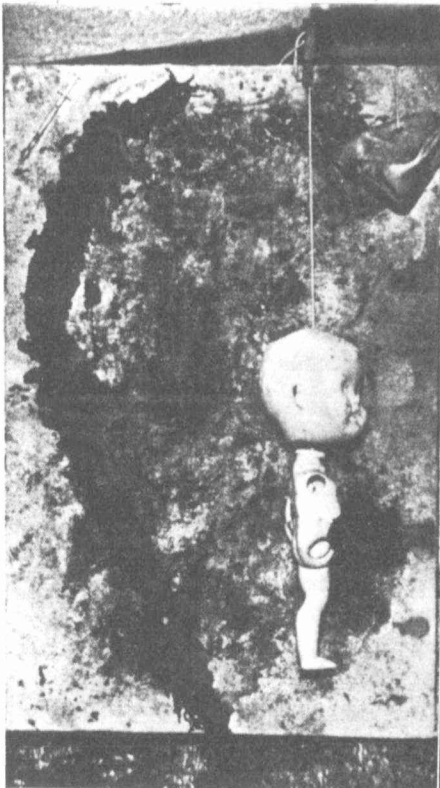
Ἄλλά ὄχι, ὑπῆρχαν κι ἄλλες. Ν' ἀντιμετωπίσεις τή βρωμιά, νά κάνεις μέτωπο, ἐμεῖς οἱ δύο καί πιθανόν καί ἄλλες νά μπορέσουμε νά τό κάνουμε. Νά βεβαιώσουμε, νά διακηρύξουμε ὅτι τά κορμιά μας εἶναι ἐλεύθερα καί ὅτι ὁ νόμος δέν θά τά καταδυναστεύσει. "Ὅτι οἱ χειρονομίες μας εἶναι ὁμορφες καί ὅτι καμιά ἠθική δέν θά τίς ἀσχημῆνει.

Καί νά παραμείνουμε ἀγκαλιασμένες ὅπως στίς τοιχογραφίες τῶν Ἑτρούσκων, καί νά μὴν ὑποκύψουμε ποτέ καί ν' ἀγαπιόμαστε ἀδιάκοπα...

Τί καταλαβαίνεις ἀπ' ὅλα αὐτά μικρή Σάρα; Μή χαμογελᾷς πιά ὅταν σέ φωνάζουν Σάρα-βρωμο-θήλυκο, ὄχι, μή χαμογελᾷς πιά, ἀλλά σκάσε στά γέλια. "Ἀστους νά λένε, βοήθα με νά τοὺς ἀφήσω νά λένε, χωρίς νά λέω λέξη, χωρίς νά ὑποφέρω.

Φίλα με, ἄσε με νά σέ φιλήσω, ἄς κάνουμε κατάχρηση στά χάρδια, ἄς μεθύσουμε ἀπό τρυφερότητα. "Ὡστε μιά μέρα νά μπορεῖς νά φωνάξεις ὅτι βαρέθηκες τά χάρδια, ὅτι μεγάλωσες. "Ὅμως νᾶσαι ἐσύ πού θά τό πεῖς καί ὄχι ὁ ΝΟΜΟΣ, ὥστε κανένας στόν κόσμο νά μὴ μπορεῖ ν' ἀποφασίσαι τί εἶναι αὐτό πού πρέπει νά γίνεται, τί εἶναι αὐτό πού μπορεῖ νά συμβαίνει ἀνάμεσά μας. "Ἐλα κόρη μου, θά ποτιστοῦμε ἀπό ἀγάπη, θά χορτάσουμε φιλιά, θά ξαναανακαλύψουμε τή ζωὴ καί θά τήν ξαναδώσουμε ἢ μιά στήν ἄλλη.

Sophie Chauveau

Ἐνάντια στήν ισότητα

Ἡ συζήτηση πάνω στό γυναικεῖο ζήτημα ἔχει προχωρήσει γιά τά καλά καί στήν Ἑλλάδα. Σάν ἐπισφράγισμα τῆς κάθε ἀποψῆς διατυπώνεται καί ἡ ἀπαραίτητη «λύση» του. (Μετά τή «δέση», πρέπει βέβαια νά ἀκολουθήσει ἡ «λύση»). Ἡ «λύση» εἶναι τό ἐπιμύθιο ὅλου τοῦ ρέποντος πρός τή φιλολογία συστήματος «εὐρεσης» καί ἀνάλυσης τῶν γυναικείων προβλημάτων, σά νά θέλει νά ξορκίσει ὁποιαδήποτε ἄλλη «λύση» ἢ «λύσεις» πού ἓνα γυναικεῖο κίνημα, ἄν δημιουργηθεῖ, πιθανόν νά ἔδινε. Καί ἡ φιλολογία ἔγκειται ἀκριβῶς στό παραπάνω. Οἱ γυναῖκες στήν Ἑλλάδα εἶχαν μέχρι τώρα ἓναν ἐλάχιστο λόγο πάνω στά ἴδια τους τά προβλήματα ἀλλά καί μιᾷ ἀνύπαρκτη πράξη πού θά ἔδινε ἄλλο φῶς καί θά δημιουργοῦσε ἄλλο κλίμα πάνω σ' αὐτή τή συζήτηση. Συζήτηση πού στηρίχτηκε πάνω σ' αὐτό τό κενό. Ἀναπτύχθηκε καί διαμορφώθηκε κύρια ἀπό τόν δημοσιογραφικό τύπο (ἐφημερίδες καί περιοδικά μερικά ἀπό τά ὁποῖα ὀνομάζονται καί «γυναικεῖα»), τό ραδιόφωνο καί τήν τηλεόραση καί διάφορα δημόσια πρόσωπα, τούς «ἐπαίοντες» πού ἐννοεῖται ὅτι ἔχουν μιᾷ ἀποψη γιά ὅλα τά προβλήματα ἔστω κι ἄν δέν τούς ἔχουν ἀπασχολήσει ποτέ πρίν. Ὅλοι αὐτοί, μπορεῖ λίγα χρόνια πρίν νά ἔλεγαν ἔμμεσα ἢ ἄμεσα «γυναῖκες go home» καί νά ξετύλιγαν μέσα σέ «γυναικεῖες» σελίδες ἢ ἐκπομπές τόν γυναικεῖο κόσμο πού ὑπέθεταν. Σήμερα «ἀνακοινώνουν» καί ὀριοθετοῦν τό περιεχόμενο τοῦ γυναικεῖου, ἀναζητώντας τήν ἀφομοίωσή του ἀπό τίς γυναῖκες-ἀναγνώστες. Ἡ ἀτολήμη σχέση τῶν περισσότερων γυναικῶν μέ τή θεωρία, ἀκόμα κι ὅταν ἔχουν ἀπόψεις, ὁ δισταγμός ἢ ὁ διχασμός τους στό νά προχωρήσουν σέ πράξεις ἀρνήσεως τῶν ἀξιών πού ἔχουν ὀριστεῖ γι' αὐτές (χαρακτηριστικά πού θ' ἀποτελοῦ-

σαν τίς ἀπαρχές ἐνός γυναικεῖου κινήματος) δίνουν τήν εὐκαιρία στούς συζητητές τῆς στρογγυλῆς τράπεζας νά δώσουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τή λύση-πανάκεια ὅλων τῶν γυναικείων προβλημάτων. Πού εἶναι συνήθως, ἡ *Ισότητα* ἀντρῶν-γυναικῶν ἢ καλύτερα τῶν γυναικῶν πρός τούς ἄντρες. Ἡ τελευταία ἐκφραστική διατύπωση, δηλώνει κατ' ἀρχή καί τό πραγματικό περιεχόμενο τῆς διατυμπανιζόμενης «λύσης». Κάποτε οἱ ἄντρες πρέπει νά δεχτοῦν τό γυναικεῖο φύλο σάν ἴσο, αὐτό δηλώνει. «Αὐτοί», εἶναι πάλι καί πάντα τό σημεῖο ἀναφορᾶς καί ἐφ' ὅσον θεωροῦνται ἀνώτεροι ἢ κίνηση, ἡ θετική αὐτή τή φορά, ἀφήνεται πάλι σ' αὐτούς. Καί ξαφνικά, ἄς φανταστοῦμε τίς γυναῖκες νά περνᾶνε τίς παραδείσεις πύλες τῶν φυλετικά ἴσων πού κάποιοι ἄλλοι τίς ἄνοιξαν ἀπό μέσα. Ἡ σχηματοποίηση εἶναι φανερή, ἀλλά ἀναγκαῖα γιά νά δειχτεῖ ἡ οὐσία αὐτῆς τῆς ἰσότητας μιᾷ πού αὐτή συνυφαίνεται σέ ἀναφορά μέ τούς θεωρούμενους «ἀνώτερους» κι ὄχι τό ἀντίστροφο (φυσικό ἄλλωστε γιά τέτοιου εἶδους συγκρίσεις). Αὐτό τό μᾶλλον ὑπόγειο νόημα κρύβουν καί προτάσεις τοῦ τύπου «θέλουμε ἰσότητα μέ τούς ἄντρες» (διάφορες γυναικεῖες ὁργανώσεις) ἢ «ἡ ἰσότητα τῶν γυναικῶν μέ τούς ἄντρες εἶναι μιᾷ δίκαιη ὑπόθεση. Πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ» ἢ, ἀκόμη χειρότερα «πρέπει νά τήν πραγματοποιήσουμε» (διάφοροι «φεμινιστές» ὑπουργοί, δημοσιογραφικές ἐρευνες, προοδευτικοί διανοοῦμενοι καί πολιτικοί κλπ.) καί ἄλλες παρόμοιες. Ἔτσι ἐπαναγκωβίζουν τό ριζοσπαστικό ξεδίπλωμα τῆς γυναικειᾶς προσωπικότητας πάλι σέ ἀναφορά μ' αὐτό πού ἀρνεῖται, σέ ἀναφορά μέ τίς συγκρίσεις (ἀνώτερος, κατώτερος, ἴσος) πού τόσους αἰῶνες τήν σκάτεψαν κι ὄχι μόνο αὐτή. Ἡ ἰσότητα γιά νά ζητηθεῖ προϋποθέτει

τήν ανισότητα, αλλά έτσι διατυπωμένη αποτελεί ένα νέο τρόπο σχηματισμού της πορείας λόγου και πράξης των γυναικών σε σχέση με κάτι που υπάρχει (αντρικό πρότυπο, αντρικά δικαιώματα του σήμερα) κι όχι σε σχέση με κάτι που θα μπορούσε από τις ίδιες να δημιουργηθεί εκτός και πέρα αναφορών και προτύπων.

Οί καταπιεσμένοι (εργάτες, μειονότητες) όποτε ξεσηκώθηκαν δεν πρόβαλλαν τό αίτημα της ισότητας σε αναφορά με τούς καταπιεστές τους —νά γίνουν κι αυτοί αφεντικά— αλλά σε αναφορά με μία κοινωνία που θα προέκυπτε μετά την καταστροφή της παλιάς ιεραρχίας. Μόνο μέσα από τις νέες συνθήκες ύπαρξης και ζωής των ανθρώπων θα ήταν δυνατόν νά επιχειρηθεί τό μέχρι τώρα ακατόρθωτο στην ιστορία, ή ανθρώπινη ισότητα όχι μόνο στους θεσμούς και νόμους αλλά και βαθύτερα, σάν ψυχική αίσθηση και συμπεριφορά του καθένα προς τούς άλλους.

Ακόμα και κινήματα με πιο τραυματικά και λεπτά προβλήματα ανισότητας όπως τό κίνημα των νέγων, εκφράστηκαν βασικά με τό σύνθημα «black is beautiful» γυρίζοντας τις πλάτες στην ισότητα με τόν «λευκό άνθρωπο», συνθήματος που περιέχει τά στοιχεία του μίσους και της αγάπης-φθόνου γι' αυτόν.

Εξετάζοντας πιο διεξοδικά τό περιεχόμενο που δίνεται στη «λύση» της ισότητας θα δούμε ότι, αν και συνήθως χρησιμοποιείται συγχισμένα, προφανώς αντανακλώντας και χρησιμοποιώντας τούς πόθους και τά αισθήματα των περισσότερων γυναικών ίσως και τούς πόθους των ίδιων των εισηγητών της λύσης, παίρνει δυό-τρεις διαφορετικές αποχρώσεις με κοινό ώστόσο σημείο την άστική ή ρεφορμιστική χρησιμοποίηση της λέξης. Είναι κατ' αρχήν ή «ισονομία» (ύπουργοί, νομολόγοι, πολιτικοί και κόμματα, γυναικείες οργανώσεις) εξαντλώντας τό πρόβλημα σε έκσυγχρονισμό θεσμών και νόμων. Η ίδια ή απόπειρα είναι από μόνη της περιορισμένη και ξεκαθαρισμένη στά όριά της γιά νά αναλυθεί. Κι αυτή βέβαια συναντάει μεγάλες δυσκολίες ύλοποίησης (για παράδειγμα τό νομοσχέδιο Γαζή) μέσα στά πλαίσια των αντιθέσεων των «προοδευτικών» της εξουσίας, με τούς «αντιδραστικούς». Η ισονομία, αν έχει κάποιο νόημα, είναι ότι μπορεί νά βοηθήσει πρακτικά τις γυναίκες νά μή σκοντάφτουν σε όποιεσδήποτε απόπειρές τους σε νόμους που τις επιστρέφουν στό κύρος και στη θέληση του συζύγου ή ακόμα πιο πίσω στη μίζερη ασφάλεια του σπιτιού και της κουζίνας.

Αλλοι, γιά νά συμπληρώσουν τά στενά πλαίσια της ισονομίας και επιχειρώντας νά περιλάβουν όλο τό φάσμα της ζωής και των σχέσεων —που κύρια πραγματοποιείται στην περιφέρεια των νόμων, μέσα από αξίες, νοοτροπίες, «άγραφους νόμους»—, όρίζουν την ισότητα είτε σάν *εξίσωση με τόν άντρα* και τόν «έν κοινωνία» ρόλο του (γυναίκες που δουλεύουν, εκφράζονται, ζούν όπως οί άντρες. Τεχνολογική, έκσυγχρονιστική και

άκρως άνατριχιαστική προοπτική. Παράδειγμα οί φωτογραφίες από 'Ανατολικές χώρες με τις γυναίκες-όδηγούς μπουλντόζας ή τις γυναίκες-ύπουργούς με τό τυποποιημένο, ζαχαρωμένο χαμόγελο «σοσιαλιστικής» ευτυχίας και ισότητας), είτε ακόμα με την πιο «ευαίσθητη» όπτική της *ισότητας των διαφορετικών* (μοντέρνα και παλιά ταυτόχρονα αντίληψη. Προϋποθέτει μυθοποίηση των «γυναικείων» χαρακτηριστικών, προς τά όποια σάν σε μητρική άγκαλιά στρέφει ό κουρασμένος κι «άλλοτριωμένος» άντρας τρέμοντας μήπως τά χάσει και κηρύσσοντάς τα αιώνια και φυσικά αλλά και ισάξια —συχνά μέσα στη γενναιοδωρία του και άνώτερα— των δικών του διαφορετικών χαρακτηριστικών. Διαβάζοντας τό βιβλίο του Καλιόρη «ή ισότητα της διαφοράς» βλέπουμε ότι παρ' όλους τούς ζαλιστικούς επαναστατικούς διαλογισμούς του, αυτό στην ουσία θέλει ό άνθρωπος.)

Κάνοντας έναν προσωπικό άπολογισμό μπορώ νά πω ότι ή πρώτη αυθόρμητη επαφή μου με τά προβλήματα που μου δημιουργούσε τό φύλο μου ήταν ό πόθος γιά ισότητα, γιά μία «άλλη» κατάσταση όπου ή άποδοχή αυτού που ήμουνα θα ήταν περισσότερο «άνθρώπινη» και λιγώτερο «μουνική». Προσπαθώντας μετά νά όρίσω τό περιεχόμενό της, δεν μπορούσα παρά νά την άρνηθώ.

Γιατί με τό έρώτημα «*ισότητα με ποιόν*», συναντούσα τόν άντρα. Και πέρα απ' όσα ειπώθηκαν προηγουμένα γιά τό νόημα αυτής της αναφοράς κι άλλες «άρνησεις» αναδύθηκαν μέσα μου. Αν άρνιέμαι τό «θηλυκό» πρόσωπο που μου έχει όριστεί και απαιτείται από μένα δεν τό κάνω γιά νά συναντήσω τό «άντρικό» πρόσωπο, στο όνομα του όποιουδήποτε κόμπλεξ ή αισθήματος γυναικείας άπαξίας. Ο φεμινισμός αν έχει κάποια αξία την άντλει από τό κριτικό χτύπημα που έδωσε στην άντρική έπαρση και βεβαιότητα γιά τό «καλά καμωμένο» μοίρασμα ιδιοτήτων και άρμοδιοτήτων στο κάθε φύλο, κρατώντας τό μερίδιο του λέοντος γιά τόν εαυτό του. Ο άντρικός λόγος ζάρωσε ξαφνικά κι εξελίχτηκε σ' ένα «ναί μέν αλλά» όταν ή ένοχή του του δείχτηκε κατά πρόσωπο από τις κοινωνικά έκτοπισμένες. Τά παραπετάσματα του άντρικού μύθου πέφτοντας άποκάλυψαν κάτω από ένα νέο φως όχι και τόσο μαγικό τούς μύθους που συγκροτούν την ουσία της «άντροσύνης». Κάτω απ' αυτό τό φως, ακόμα και ή σεμνότητα και ή άνασφάλεια των γυναικών της κουζίνας φαντάζει πιο συμπαθητική από τό εγωϊστικό, άνταγωνιστικό, φαλλικό πρόσωπο της «άντροσύνης».

Με τό έρώτημα πάλι «*ισότητα ως προς τί*» συναντούσα την κοινωνία.

Μία κοινωνία την όποια δε μπορούσα παρά νά άρνηθώ, και μόνο μέσα από μία από τις βασικές ιεραρχίες της: τόν διαχωρισμό των φύλων και την ιεράρχηση του ενός πάνω στο άλλο. Αυτή ή ιεράρχηση που

ήταν τόσο κεντρική, όσο και η ταξική ιεράρχηση, ώστε να δώσει στον πολιτισμό που τή γέννησε (πολιτισμός με τον οποίο εκφράζεται και η σημερινή κοινωνία) τον χαρακτηρισμό «πατριαρχικός» και πίο εκσυγχρονισμένα (με τον εκφυλισμό της παλιάς πατριαρχικής οικογένειας) «άντροκρατικός», δίπλα-δίπλα με το «ταξικός». Μετά απ' αυτό όποιεσδήποτε προτάσεις ή υλοποιήσεις ισότητας, παίρνουν τό πραγματικό τους εκχυδαϊσμένο πρόσωπο της «ισοτιμίας» (=τιμᾶμαι τό ίδιο με τον άντρα είτε ως προς τή συμμετοχή στή μιξέρια είτε ως προς τή συμμετοχή στήν άσκηση της έξουσίας) χωρίς να μπορεί να άγγιχτεί βαθύτερα τό πρόβλημα. Καί ή ισότητα σάν αίτημα και σάν πιθανότητα όφείλει να άφεθεί σ' ένα μέλλον που μπορεί να άναδυθεί από τή ρήξη με τήν σημερινή κοινωνία. Με βάση

τίς σημερινές άναφορές και ύπαγωγές ούτε και τό «πώς» της ισότητας μπορεί να όριστεί, ούτε με ποιούς τρόπους αυτό μπορεί να διατυπωθεί με άλλους θεσμούς, νόμους ή εκπαίδευση. Μπορώ μόνο να φανταστῶ εκείνο που άποτελεί τον άναγκαίο πυρήνα της. Μιά ψυχική στάση δηλαδή από τήν όποία άπορρέει με φυσικότητα, σάν αίσθηση και σάν μέτρο των ανθρώπινων σχέσεων κι όχι σάν τυπική, έξαναγκασμένη συμπεριφορά.

Πέρα και έξω από «προβλήματα» ισότητας εκείνο που μένει κι εκείνο που έχει τήν κύρια σημασία είναι ή ρήξη και τό ξέφτισμα των άντροκρατικών άξιών από τίς γυναίκες, ή άρνηση του «ρόλου» και των φυλετικών «ρόλων» γενικότερα. Μαζί με όλες τίς άπόπειρες να εκφραστούν, να πράξουν, να όριστούν, ανεξάρτητα απ' αυτές τίς άξίες.

Σοφία Σαμπάνη

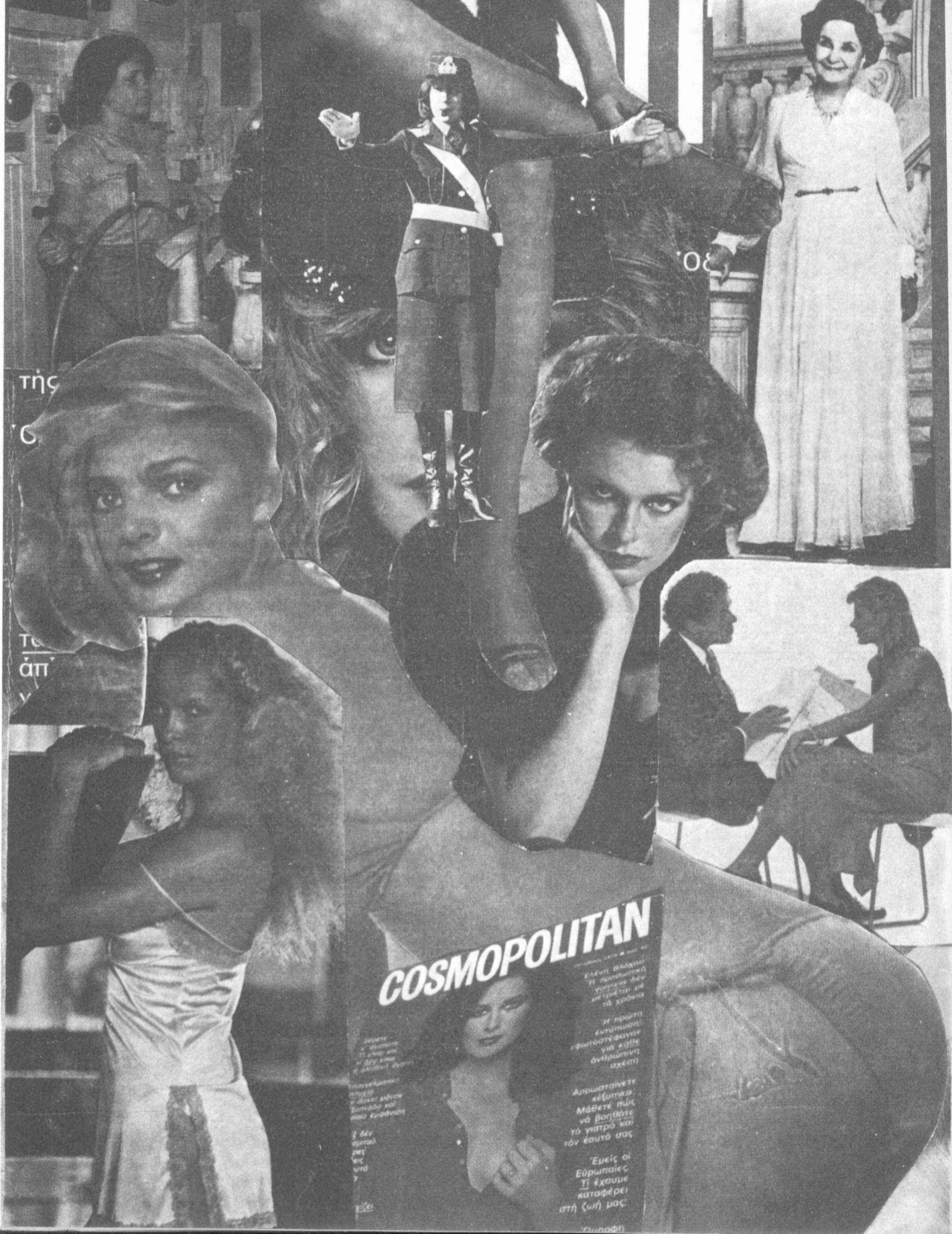

Διεύθυνση: Ελισάβετ Κομνηνού
 Αστυπαλαίας 15 - Αθήνα - Τ.Τ. 805
 Μαρία Δρακοπούλου
 Κυκλάδων 22 - Κυψέλη

ΕΛΕΝΗ
 ΓΡΑΦΕΙΑ

της
ς

το
απ
υ

COSMOPOLITAN

Διαλέξετε
το στυλ που
είναι δικό σας
και ακολουθήστε
το.

Εάν
αγαπάτε
την
μοδακή
ζωή

ΕΛΕΝΗ ΒΛΑΧΟΥ
Η προσκυνητή
γιατί να μην
αλλάξει με
τα χρόνια

Η πρώτη
εξέλιξη
φωτογράφων
για κάθε
ανθρώπινη
σχέση

Αρρωσταίνετε
κρίσιμα;
Μάθετε πώς
να βοηθήσετε
το γιατρό και
τόν εαυτό σας

Είστε οι
Ευρωπαίοι
Τι έχουμε
καταφέρει
στη ζωή μας

Οικονομία

Εκσυγχρονισμός... Διαδικασία αφομοίωσης...

Καινούργια πρότυπα... Ισορροπία...

— 'Η καπιταλιστική ανάπτυξη, κι οί χιλιάδες αντιφάσεις πού περι- κλείει στην πορεία της, δημιουργ- γούν την ανάγκη του εκσυγχρο- νισμού.

'Η «τεχνική λύση» βάζει έντονα στόν κόσμο την έννοια της «ποιό- τητας ζωής».

Μπρός σέ μιά άμφισβήτηση πού στοχεύει νά γίνει συνολική κι όλο- κληρωμένη —κι όχι στενά οίκονο- μική— έκρήξεις παραμονεύουν.

Τά άτομα συνθλίβονται σέ μιά κοινωνία πού δέν επιτρέπει την δημιουργία, πού δέν επιτρέπει ακό- μη καί τή συνείδηση των όρίων. Οί συνειδήσεις των ανθρώπων πρέπει νάναι εύελικτες καί έτοιμοπαράδο- τες στην ένταξη. Τό περιθώριο, ή έσχατη συνέπεια. 'Η αναζήτηση της ισορροπίας λοιπόν, γιατί ή μο- ναχικότητα κι ή ισοπεδωμένη ζωή διαταράσσει ισορροπίες. Κι οί ύ- πάρχουσες ιεραρχίες χρειάζονται «άτομα ισορροπημένα».

Μιά ισορροπία μπορεί νά προέλ- θει από τή βίαια έπιβολή —κι άρα μέσα της πάντα έγκυμονεί την εξέ- γερση— είναι όμως τόσο απαραί- τητο σ' έκρηκτικές καταστάσεις. Στίς μακροχρόνιες ισορροπίες, στίς ισορροπίες των συνειδήσεων, χρει- άζεται νά αφομοιωθούν τά καινούρ-

για στοιχεΐα των θελήσεων, νά πε- ραστούν μέσα από τά φίλτρα των άξιών.

'Η «συμφιλίωση», λοιπόν, του ατόμου μέ τά προβλήματά του, μέ- σα στά υπάρχοντα κοινωνικά πλαί- σια —άποδοχή καί συγκατάβαση, κι άρα μετρήσιμος, έντάξιμος, κα- ταναλώσιμος. 'Η συνείδηση του άδιέξοδου των υπάρχουσων κοινω- νικών σχέσεων —άκόμη καί των νεωτερισμών— ίσως σημάνει γιά κάποιους τή ρήξη, καί κάποια άλ- λη προοπτική.

— "Ας αναιρέσουμε λοιπόν τόν αναχρονισμό. 'Η άλυσίδα της παγ- κόσμιας καπιταλιστικής κοινωνίας άπαιτεί.

'Η 'Ελλάδα όμως στέκεται κραυγαλέα στίς αντιθέσεις της, άν- τιθέσεις ιδιαίτερες, πού προήλθαν από μιά τόσο άνώμαλη κι έλεγχό- μενη ανάπτυξη.

"Ετσι τά μέσα πού άμεσα ή έμ- μεσα έλέγχονται γιά τόν καθορισμό των συνειδήσεων, εφαρμόζουν μιά τακτική άρκετά αντιφατική σέ κα- ταστάσεις πού δέν μπορούν πιά νά άγνοηθούν. 'Η πιά άπρηχαιωμένη λογική κι ό βαθύτατος συντηρητι- σμός συναντάται μέ την υιοθέτηση καινούργιων μοντέλων —προτύ- πων— εύέλικτων μορφών των ι-

διων θεμέλιων άξιών, ίκανών νά έγκλωβίσουν τίς προοπτικές της ά- πελευθέρωσης.

Καί διολου παράξενο νά συναν- τās μεταφερμένα άκριβώς ξένα έγ- χειρήματα —κάτι τόσο έξάλλου γνωστό στην κοινωνική μας ανά- πτυξη. Σύγχυση καί προχειρότητα, άκόμη καί σέ ζητήματα πού πρέπει νά έλεγχθούν.

Οί γυναΐκες, άγνοημένες καί πε- ριθωροποιημένες τόσον καιρό —ά- παράτητο βέβαια συμπλήρωμα της κοινωνικής μας όργάνωσης—, έμ- φανίζονται τώρα όλο καί πιά στα- θερά στό προσκήνιο, σάν «άτομα άνεκμετάλλευτα», «άνθρώπινο δυ- ναμικό» πού ό κοινωνικός σχη- ματισμός χρειάζεται πιά την ένσω- μάτωσή του στίς άμεσες διαδικα- σίες παραγωγής. 'Ανώδυνη έντα- ξη —νά διατηρηθούν οί υπάρχου- σες λογικές. Κι ή τεράστια άπου- σία, κι ό,τι αυτή δημιούργησε στη συνείδηση καί ψυχοσύνθεση των γυναικών; Τί γίνεται μέ την βιω- μένη ευαίσθησία των γυναικών γιά τίς άξίες της άντρικής κοινωνίας; Τί γίνεται μέ την όξυμένη αΐσθηση της ανάγκης γι' ανθρώπινη έπαφή; 'Ε- ξαλείφονται άραγε όλα αυτά τόσο άπλά μέ μιά συμμετοχή πού ανά- πάσα στιγμή «χτυπάει» στην άξιο-

κρατία της πατριαρχίας;

Οί γυναίκες, αποκτώντας σήμερα κάποια σχετική αυτάρκεια —χρωματισμένη κι ελεγχόμενη ακόμα—, αρθρώνουν σιγά-σιγά τό λόγο τους και τήν ανάγκη τους νά ζήσουν χωρίς «καθορισμούς».

Τό πρότυπο της γυναίκας-νοικοκυράς-συζύγου-μητέρας, της δεύτερης οντότητας, χάσκει έλλειπές στίς απαιτήσεις τών καιρών.

Οί γυναίκες διεκδικούν, επεμβαίνουν, κριτικάρουν...

Τό άκαμπο λοιπόν πρέπει νά γίνει εύκαμπο... Λίγη θολούρα δέν βλάπτει, λίγος χώρος γιά τούς φωτισμένους κι απαιτητικούς τών καιρών μας... Κι άς μιλήσουμε —όχι βέβαια γιά κοινωνικές ανάγκες κι αλλαγές— γιά σύγκριση άς μιλήσουμε, γιά καινούργια πρότυπα πού συνταιριάζουν τόσο αλήθεια τέλεια τό παλιό και τό καινούργιο. Τί ιδανικός σχηματισμός!... "Άς καιροσκοπήσουμε!! Μιλώντας γενικόλογα κι άφηρημένα γιά προσωπικές σχέσεις, γιά γυναίκες προνομιούχες κι οικονομικά ανεξάρτητες... Χρειάζεται αληθοφάνεια, ώστε νά μήν αποκλείσουμε καμμιά νά μās ακούσει... "Άς μιλήσουμε γιά τό αιώνιο επίμαχο ζήτημα... πού τό-

σος λόγος γίνεται σήμερα από τίς προνομιούχες και μή —«τή σχέση μέ τόν ΑΝΤΡΑ»— κι άς δούμε τό θέμα από τή σκοπιά της επιτυχίας-άποτυχίας —Δέν υπάρχει άδιέξοδο, δέν υπάρχουν προβλήματα πού δέν γεφυρώνονται τόσο άπλά—

Γυναίκες, ό κεντρικός σας στόχος, ή κατάκτηση του άντρα, καμμιά άναίρεση της νοοτροπίας του, του άδιασάλευτου προτύπου του, άρκει βέβαια νά μπορεί νά «παρωχηρήσει» όσα χρειάζονται γιά νά σταθείτε στά πόδια σας, σήμερα πού τά πράγματα τόσο εύθραυστα γίνονται.

— Τό θηλυκό πάντα θηλυκό κι όσο πío σύγχρονο γίνεται, όσο πío παραμορφωμένο από τίς «άντροκρατικές άξίες» —Δυναμική, άνετη, εργαζόμενη μέ προοπτικές, ζύπνια κι άκαταμάχητη —Προσοχή στά όρια!— Κανένα ζήτημα γιά τίς σχέσεις τών ανθρώπων, ξεγυμνωμένων από τά φριχτά τους ξένα σώματα, άγγίζοντας τήν ουσία τους.

"Άς είπωθούν όσα πío πολλά γίνεται, γιά νά μή μιλήσουν οί γυναίκες ποτέ ουσιαστικά.

Κι όσο πío άφαίρεση γίνεται από τήν πραγματικότητα —τόσο αλήθεια σύνθετη— μά κι όσο πío πολύ

«άγγίζουμε άπαλά» τίς κλειστές περιοχές της ζωής τών γυναικών— τούς χωρισμούς τους, τό άγχος γιά τόν άντρα, τόν άκρωτηριασμό τους από τήν επιβεβλημένη κατωτερότητα —τόσο πío πολύ επεμβαίνουμε κι ό,τι προκύψει: περισσότερα βέβαια από τό νά άγνοούμε. "Άς καλύψουμε τήν έγκληματική μας άγνοια πρίν μās προλάβει έκδικόμενη.

— Οί «άντροποιημένες» γυναίκες της εποχής μας φωτίζουν, προβάλλουν, επιβάλλουν...

Γιά τίς άλλες; —πώς νά τίς χαρακτηρίσεις; —"Ε, ή κοινωνία μας έχει σύμφυτο τό περιθώριο, τήν ωμή βία και τόν άποκλεισμό... "Ομως παντού προβάλλει τό όραμα, ή έναλλακτική λύση, τό φάντασμα. Διάχυση, γιά νάχουμε κάτι νά ψάχνουμε, ένα όνειρο, τί σημασία άν δέν τό φτάνουμε; Ψεύτικο κι άπιαστο —πόσο νόημα στην ύπαρξη μας αλήθεια δίνει... Κι ίσως νά μή σκεφτούμε ποτέ, ότι όλες έμεις —οί «μέ δυνατότητες», ή χωρίς, αυτές «πού ξεφεύγουν» κι αυτές «πού δέν ξεφεύγουν», άναζητάμε κάτι πού κοντά είναι στην αίσθησή μας, στην ανάγκη μας νά ζήσουμε δημιουργώντας...

Cosmopolitan

Τό άμερικάνικο περιοδικό του συγκροτήματος Χήρστ, ή έκδοση του στα Έλληνικά.

"Έλεν Γκάρλεϋ-Μπράουν, ή πνοή του Cosmopolitan άνασταίνει τό μαρλωμένο περιοδικό, πού τό 1886 έκδίδει ό οίκος Χήρστ. Τί λέγαμε; Κάτι γιά σύγχρονες εποχές και τονωτικές ενέσεις... Λίγη δουλειά, πολλή προσπάθεια και προπαντός πίστη!! Γιά τίς γυναίκες... θά μιλήσουμε!!! «... θά μιλήσουμε γιά τή νέα [στά χρόνια ή στό μυαλό —άδιάφορο] γιά τή δραστήρια ζωντανή γυναίκα. Μιά γυναίκα μέ δική της προσωπικότητα, πού δέν θέλει νά πνίγεται στους τέσσερις τοίχους ενός σπιτιού (γι' αυτό και ξέρει νά αγαπάει τούς τοίχους του δικού της σπιτιού) πού είναι παντρεμένη ή άνύπαντη, αλλά έχει επίγνωση της δικής της ατομικότητας, πού έχει παιδιά ή δέν έχει (κι όπωσδήποτε δέν δημιουργεί δράματα γιά τόν ένα ή τόν άλλο λόγο)"

"Η έκδοση στα Έλληνικά, πολλές μεταφράσεις —τί λέγαμε γιά ξένα έγχειρήματα— και κάτι δικό μας, κι άν ή "Αμερική διαφέρει αυτό πού ενδιαφέρει είναι οί ιδέες, ό μηχανισμός.....

... Χρειαζόμαστε ανθρώπους «ευχαριστημένους»,
καί προπαντός, γυναίκες ευχαριστημένες...

Φτιάξτε τὰ φαντάσματα, εικόνες, εικόνες, νά δημιουργήσουμε ένα φωτοστέφανο γύρω μας — αν τό βλέπουμε εμείς σίγουρα τό βλέπουν κι άλλοι, κι είναι τότε τόσο ευχάριστη ή «πρώτη εντύπωση», ή «πρώτη σύγκριση», ή «πλαστή μας εικόνα»...

Οί συναλλαγές μας πρέπει νά ἐγγυῶνται τήν ἐπιτυχία... προσέξτε... φτιάξτε, καλά τίς χίμαιρες ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ: γι α τ ῖ δ λ α α ὗ τ ᾱ;

— Μά ὑπῆρξαν «ἐπιτυχημένοι»...

Κανόνες ὑποκριτικῆς, σημασία ἔχει ἡ ψευδαίσθηση, νά ἐπιτύχωμε τήν ἀπόσχιση τοῦ ἀτόμου, βέβαια ὅλα αὐτά χρειάζονται ἐγγυημένες δίαιτες, γνώσεις γυναικολογικές...

Κι ὁ Φρέντυ Γερμανός ἐξηγεῖ τή «μαζοχιστική τάση» πού παρατηρεῖται γιά τὰ «λαϊκά ἀναγνώσματα» — Λόρα.

Κι εμείς πού νομίζαμε πώς διαφέραμε ἀπ’ τό «πόπολο». Ἡ νοοτροπία τοῦ ἀντρα κατακτητή; συμποκνώνετε στό —... «πολυφορέθηκε, εἶναι βαριά κουβέντα γιά ὅποιον ἀλλάζει τὰ πουκάμισα σάν τίς γυναῖκες»... δέν εἶχα σκεφτεῖ ποτέ πόσο ἀπλᾶ εἶναι τὰ πράγματα...

Ἡ κοινωνία μας τήν πρόοδο ζητεῖ, τό μικρόφωνο εἶναι κάτι ἄγνωστο γιά τίς γυναῖκες, σήμερα ὁμως, ἴσως χρειαστεῖ νά τό χρησιμοποιήσετε. Διαβάστε τούς δέκα κανόνες καί μή διστάστε σέ χρήση νά βάλετε τὰ πάντα γύρω ἀπό σᾶς... Μά αὐτοῖοι σὺ γ χ ρ ο ν ο ἰ φ ὅ β ο ἰ ...

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ» — «... κάποτε φοβήθηκαν ν’ ἀρπάξουν μιά εὐκαιρία...» — κι ἄρα ν’ ἀλλάξουν χά! χά! χά!

“Ὅλα ἐναλλάσσονται γι’ αὐτούς, σάν σέ σήριαλ, μὰ εἴμαστε εμείς, τό ἔμψυχο ὕλικό, τὰ ἀντικείμενα στόν κόσμο τῶν μεγάλων Ὑποκειμένων, ἀψυχῶν ἀγαθῶν. Ἐμεῖς πρέπει νά ἐναλλασσόμαστε, νά ἀλλάζομαστε, ὅ,τι μᾶς κάνει σήμερα δέν μᾶς κάνει αὔριο.

Κι ΟΤΑΝ ΞΑΦΝΙΚΑ ΚΛΑΨΕΙΣ... — Πότε Θεέ μου ὦ Θεέ μου ἄρχισαν τὰ παιγνίδια νά μου γγρίζουν ἔτσι, πότε ὅλες αὐτές οἱ κούκλες κι οἱ κούκλοι ἄρχισαν τόσο πολὺ νά κουνᾶνε τὰ χέρια τους, τὰ πόδια τους, νά ψιθυρίζουν ἀκατάληπτες λέξεις;

— Πῶς νά ξαναγίνω ἀντικείμενο; Μπρός πίσω στό ἐργοστάσιο, στίς κατασκευαστικές μηχανές μας...

«ΟΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΝΑ ΜΕΙΝΗΣ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟ»

Χάνετε το σύντροφό σας; Γυναίκα μ ὄ ν η... ὁ φόβος νά «ξεμείνης»...

Εὐτυχῶς πού τό ὄριο αὐξήθηκε. Ἔ, τὰ τριάντα εἶναι μιά λογική ἡλικία, κι ἀργότερα; ἴσως ὅσοι ἔχασαν τίς μανάδες τους κάτι νά σκεφτοῦν γιά σένα...

Σάρκα νέα, σάρκα λευκή — ἐμπόριο λευκῆς σαρκός.

Κάντε κάτι. Μπορεῖτε νάχετε «μιά ἀλυσίδα ἀπὸ ἄντρες» — ἀκόμη καί τριαντάρα — μπορεῖτε... Ἀγαπάτε τό σέξ — διασκέδαση — ἐλαφρότητα — ὅλα τῆς ἀρέσουν — τόσο ἀλήθεια ξεκούραστη...

— ΠΟΛΥΘΡΟΝΕΣ ΞΕΚΟΥΡΑΣΤΕΣ. ΑΝΑΠΑΥΤΙΚΕΣ.

— ΑΝΤΕΧΕΙ, ΔΕΝ ΞΕΧΕΙΑΩΝΕΙ

Καί ξάφνου εἶδε ἓνα κακό ὄνειρο... ἦταν λέει κάτι ἄλλο... «ἐνα γέλιο λιγάκι ὑστερικό καί μιά σκοτεινιά στό βλέμμα της...» Πῶς συνέβη ἀλήθεια;

— Ἐμπρός γρήγορα νά περιποιηθῶ τό δέρμα μου. Δέ θά μείνω ποτέ μόνη...

— ΜΗΝ ΤΑΛΑΝΤΕΥΕΣΑΙ, αἰωρεῖσαι στά κενά σου «ΑΝΕΜΟΔΑΡΜΕΝΑ ΥΨΗ», ποιός εὐθύνεται;

— ΟΙ ΑΝΤΡΕΣ ΔΕΝ ΑΝΤΕΧΟΥΝ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ — ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ

— Χθές εἶδα μιά κούκλα, τόσο ἀλήθεια τέλεια. Θά θελα νά τῆς μοιάσω.

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΝΑ ΜΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ» — Σχετικά¹ καινούργιο πρόβλημα... «προέρχεται ἀπὸ τό σαρωτικό γυναικεῖο κίνημα» «οἱ ἄνθρωποι δέν ἀλλάζουν τόσο γρήγορα ὅσο τὰ μοντέλα».

— Τί νά ἐπιλέξουμε; οἱ προγραφές ὀρίζουν...

Γιά ὅλους ὑπάρχει ἓνα «καθῆκον» «Μπορεῖ νάναι νά μεγαλώσετε ἓνα παιδί,... ἡ δουλειά σας,... ν’ ἀγαπήσετε ἓναν ἄντρα πολὺ». “Ὅλα μποροῦν νά συμβοῦν, δέν ἔχει σημασία «Μπορεῖτε νά κάνετε μόνο ἓνα, ἀρκεῖ νά τό κάνετε καλά» — «ΤΟΤΕ ΜΟΝΟ ΕΙΣΠΡΑΤΤΕΙΣ ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ ΠΟΥ ΠΛΗΡΩΝΕΙΣ».

Ἄ κ α θ ῆ ν α ς σ τ ὁ ρ ὀ λ ο του, σ’ αὐτά δέ χρειάζεται σύγκριση.

— ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΠΡΟΣΠΑΘΩ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΩ, ΓΙΑΤΙ ΤΟΣΟ ΑΔΕΙΑ ΚΑΙ ΚΕΝΗ ΝΟΙΩΘΩ, ΚΑΤΙ ΣΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΑΡΧΩ... ΑΦΟΥ Ο,ΤΙ ΕΚΑΝΑ ΤΟΣΟ ΚΑΛΑ ΤΟΚΑΝΑ.

— Τί νά πῶ γιά ὅλα αὐτά; ΟΧΙ ἢ ΝΑΙ;

Φτιάξτε ένα κατάλογο, για να μη υπερδεύσετε.
ΚΑΠΟΙΟΣ ΣΚΑΡΩΣΕ ΜΙΑ ΜΑΚΑΒΡΙΑ ΦΑΡΣΑ...
Κι όμως φοβάμαι.....

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΠΑΧΟΥΣ» — Έ, τούτο δεν είναι
άστειο πιά. «Πραγματικά ένας τέτοιος φόβος μπορεί
νά προκαλέσει σοβαρή ψυχοπάθεια» (!!!)

— Έπιτέλους σκεφτείτε και κάτι σοβαρό.

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΟΡΓΗΣ» — «... Υπάρχουν κοπέλ-
λες με τόση λίγη ψυχραιμία που αισθάνονται τομερά
άδικημένες και τιμωρημένες λές και τούς υποσχέθη-
καν κάτι (π.χ. ευτυχία) που δεν πραγματοποιήθηκε
και είναι συνέχεια εξαγριωμένες. Δεν μπορούν να
καταλάβουν ότι έτσι είναι τα πράγματα πανάθεμά τα!»

«Οι καιροί δύσκολοι... είναι αποκαρδιωτικό να
παλεύεις με τα «άποφθέγματα» της δικιάς μας έπο-
χης: ν' ακούν ότι ο ένας όργασμός που έχεις δεν
άρκει, ότι ο ένας άντρας που έχεις δεν φτάνει...»

Ναι, να όργιστούμε, αλλά μέχρι πού;

«Η μοιρολατρική ύποταξη δεν είναι ή πιο αισιό-
δοξη πιθανή στάση στη ζωή, αλλά μπορεί να αποτε-
λέσει μία ευκολότερη λύση για την ψυχή σου και την
υγεία σου από ένα θυμό που φτάνει τα όρια της λύσσας».

«Ο ΦΟΒΟΣ Ο,ΠΙ ΣΕ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΣΕΞΟΥΑ-
ΛΙΚΑ» — Ποιός χρησιμοποιεί ποιόν; Όλοι μπορούν
να χρησιμοποιούν όλους, σημασία έχει αυτό που
αισθάνεσαι, μπορεί ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΜΗ ΦΤΑΙΕΙ γι'
αυτό — ΟΜΩΣ πρέπει να εξαφανίσεις αυτόν που σ'
«έκμεταλλεύεται».

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ» — Έψαξες κα-
λά γιατί φοβάσαι;

Να μη σ' αφήσουν ξαφνικά μόνη;

— Μην αγαπάς πολύ γρήγορα — είναι καταστρο-
φή. ΖΥΓΙΣΕ - ΖΥΓΙΣΟΥ, ΒΑΡΑΙΝΩ, ΒΟΥΛΙΑΖΩ,
ΤΟΣΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ ΤΗΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΨΑΧΝΩ, ΜΑ
ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΠΙΕΤΥΧΑ ΤΟ ΑΝΤΙΒΑΡΟ ΣΤΟ ΒΑΡΟΣ
ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΣΟΥΝ, Α Ν Τ Ρ Α Μ Ο Υ.

— Πάρτο απόφαση πρέπει να μάθεις και να σ'
άρνουνται. ΜΗ ΣΥΝΤΡΙΒΕΣΑΙ, ΓΙΑ ΝΑ ΤΟ ΖΗΣΗΣ
ΞΑΝΑ — ΑΤΕΛΕΙΩΤΑ... Κάποτε θά βρεις τό κρυφό
νόημα.

«Ο ΦΟΒΟΣ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΙΚΑΝΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΑ»
— Άλλο πάλι και τούτο, «μοντέρνο ταμπού», «πε-
ρίεργο φαινόμενο της δεκαετίας του έβδομήντα».

Κουτές γυναίκες... σās άναψαν τά αίματα κάποιες
έρευνες Masters Johnson...

Που άκούστηκε να θές νάχεις «έφτά όργασμούς
στη σειρά;» μόνο άνύπαντρες κοπέλλες είναι τόσο
άχόρταστες, έξάλλου με τί άλλο να άσχοληθούν...

Τέλος πάντων — άκούω τί λές —

Άνοργασμικές; τό συντριπτικό ποσοστό;

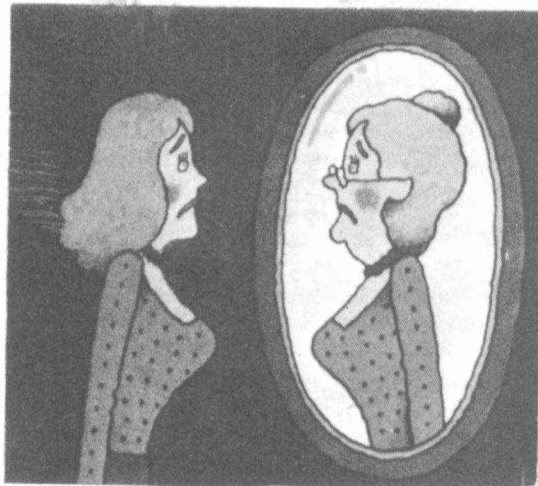
Έ, έπιτέλους τολμήστε να του ζητήσετε κάτι να
κάνει για σās. Σπāστε τά ταμπού των γιαγιάδων σας

Ο,ΤΙ ΧΘΕΣ ΗΤΑΝ ΑΝΩΜΑΛΟ ΣΗΜΕΡΑ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑΝΑΙ ΟΜΑΛΟ... έρευνήστε, βρείτε τί σās ταιριάζει.

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΜΟΥ ΚΑΠΟΙΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ Α-
ΠΟΧΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΔΙΧΩΣ ΕΛΕΟΣ ΓΙ' ΕΝΑ ΚΟΡΜΙ
ΠΟΥ ΜΕΝΕΙ ΝΕΚΡΟ· ΑΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΤΟ ΦΑΝΤΑ-
ΣΤΕΙΣ — ΣΚΗΝΕΣ ΕΦΙΑΛΤΙΚΕΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ
ΑΙΩΝΩΝ — ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΟΣ

— Παρακαλώ μην υπερδεύονται οι φωνές — Κά-
ποια φάρσα.

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΤΙ-
ΚΟΤΗΤΑΣ» — Νά έχετε έναν άντρα ή να κάνετε κα-
ριέρα; Δύσκολη έπιλογή. Έξαρτάται από τόν άντρα
σας· τό άνέχεται;... κι έπειτα ή δουλειά στον κόσμο των
άντρων· όχι υπερβολές, προπαντός όχι ριζοσπάτι-
σμοί. Φεμινίστρια; δεν μου κατάλαβες... Νά καταφύ-
γεις στη «θηλυκότητά» σου; ναι! αυτό χρειάζεται
«πού και πού» — γλυκομίλητη και μειλίχια.

«Ο ΦΟΒΟΣ ΤΩΝ ΓΗΡΑΤΕΙΩΝ» — Τί να πω άλλο;
Έδω σηκώνω τά χέρια· απλώς μία μικρή παρατήρη-
ση: «... άς προσπαθήσουμε να γεράσουμε με χάρη, να
γίνουμε ήρεμες, προσεκτικές και σοφές»

... ΕΙΜΑΙ ΑΧΡΗΣΤΗ ΠΡΙΝ ΚΑΤΑΛΑΒΩ ΓΙΑΤΙ
ΕΖΗΣΑ, ΠΡΙΝ ΠΡΟΛΑΒΩ ΝΑ ΖΗΣΩ, ΤΟΝ ΕΡΩ-
ΤΑ;... ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ;... ΜΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ;...
ΕΦΥΓΑΝ ΟΛΑ... ΧΑΣΜΑ ΓΕΝΕΩΝ... Ο ΓΙΑΤΡΟΣ
ΜΟΥΠΕ ΝΑ ΕΛΑΤΤΩΣΩ ΤΑ ΧΑΠΙΑ, ΟΜΩΣ ΕΓΩ
ΔΕΝ ΝΙΩΘΩ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ...

Σωθείτε πριν είναι άργά, κάποια άσπρα
δωμάτια έπισκευάζονται, χτίζονται και-
νούργια. Δεν μπορούν να γεμίσουν όλα...
Πρέπει να μείνουμε έξω, όχι άλλοι μέσα...
Πολλοί έξω...

Καί, αποδίδοντας φόρο τιμής στην ιστορία — Μαρκήσιος ντέ Σάντ, Φρόυντ ως τούς Μάστερς-Τζόνσον — εκείνοι που σκανδάλισαν.

Καί, πολλές, άφθονες συνταγές... Ίσως νάταν πίο χρήσιμο...

άλλά πρώτα, μάθετε ν' άρρωσταίνετε «έξυπνα». Έντάξτε τόν έαυτό σας στους άπαντώμενους «τύπους» — άρρωστομανείς καί μή, κλαψιάρηδες, υποφέροντες κρυφά—, οί γυναίκες συνήθως άνήκουν στόν «ό,τι πείτε έσεις γιατρέ».

Εύτυχώς πού υπάρχουνε κι έσεις καί μās φωτίζετε!!... ΚΑΤΩ Η ΚΥΤΤΑΡΙΤΙΔΑ — Πρέπει νά μείνει είς τούς αιώνες. Κανόνες διαιτητικής καί καυστικό χιούμορ.

«'Αγαπητό μου ήμερολόγιο, ήταν μιά μέρα δοκίμασίας σήμερα. Όλοι δοκίμασαν: ό προϊστάμενος δοκίμασε, ό ταξιτζής δοκίμασε...».

Στή ζωή μας χρειάζεται όλο καί πίο πολύ χιούμορ!... Προσπαθείστε!! Με λ α γ χ ο λ ί α στόν Σεπτέμβρη... τόν Σεπτέμβρη κάτι μου λείπει... οί άντρες πού χάθηκαν... τό φθινόπωρο...

Μή μιλάς άλλο γι' αγάπη, τί είναι αυτό πού τό λένε αγάπη... «τό πραγματικό ενδιαφέρον, ή κατανόηση...» —Κάποτε πρέπει επιτέλους, νάχουμε μιά ώριμη αγάπη— ή «άληθινή αγάπη» κι αὐτογνωσία, διάθεση ισότητας.

Κι έξάλλου πολλοί άνθρωποι μπορεϊ νάναι «ένδιαφέροντες» γιά τή ζωή μας...

Μ ο ν ο γ α μ ί α ή π ο λ υ γ α μ ί α, τό ένα τ' άλλο; ή καί τά δυό μαζί;

ή μήπως έννοείτε κάτι τέτοιο;...

πού νάβρω μιά όμορφη; τήν έλευθερία μου ζητάω, τήν ασφάλειά μου ψάχνω... «ας κάνουμε έρωτα»... «αργότερα θα δοϋμε ποιά θάναι ή κατάληξη» κι «... ή κατάληξη ή καταστροφή του γάμου... ή μοναξιά, ό πόνος, ή απόμωνωση, ή θλίψη...»

Θέλω κάτι νά σου πω, γιά τό «σέξ» σου λέω...

«... Ήταν οί άπελπισμένοι άνθρωποι πού προσπαθούσαν νά κάνουν τήν έπόμενη μέρα διαφορετική από τήν προηγούμενη...»

Ειρήνη Κανακουσάκη

Κάποιες συμβουλές... πού δέν σκοπεύουν νά δημιουργήσουν άναστολές

“Ας επιχειρήσουμε νά ρίξουμε μιά ματιά στό σύνολο τής έλληνικής νομοθεσίας, κι άς διαλέξουμε μερικές διατάξεις πού ίσως μās ενδιαφέρουν κάπως περισσότερο. “Οχι γιά νά καταλήξουμε κι έμεις σέ κάποιο γνωστό κι αναπόφευκτο άπόφθεγμα του τύπου «Οί καιροί αλλάζουν, οί νόμοι όχι» (‘Ο ‘Ελληνικός ‘Αστικός Κώδικας επικυρώθηκε τό 1946). Μά γιά νά πάρουμε μιά ιδέα τών χαρακτηρισμών πού επιφυλάσσει ό ‘Ελληνικός Νόμος (δίκαιες καί άδικες, επιτρέπτες καί όχι) σέ κάποιες πράξεις πού κάναμε, κάνουμε, ή έστω, θέλουμε νά κάνουμε.

“Ας αρχίσουμε μέ τήν υπόθεση ότι θέλουμε νά φύγουμε από τό σπίτι μας, νά ζήσουμε μόνες μας, οικονομικά, ψυχολογικά κ.λπ., ανεξάρτητες από τήν οικογένεια καί τό συναφές πλέγμα σχέσεων πού τήν περιβάλλει. “Οτι είμαστε γυναίκες, κι ότι δέν έχουμε κλείσει ακόμα τά 21, τουτέστιν ανήλικες. (“Οχι πώς δέν ισχύει τό ίδιο νομικό καθεστώς καί γιά τούς ανήλικους άντρες. ‘Αλλά τότε οί οικογενειακές καί λοιπές αντιδράσεις είναι, όλες-οι τό ξέρουμε, πολύ πιό ήπιες. ‘Εξ άλλου ή άντρική «απόδραση» ίσως καί νά λειτουργεί κολακευτικά γιά κάποιον «δυναμισμό», «άντρισμό» κι άλλες παρόμοιες άρσενικές «άρετες»...).

‘Αρχικά, λοιπόν, άπαγορεύεται νά φύγουμε πριν από τή μέρα τών γενεθλίων μας χωρίς τήν συγκατάθεση του Μπαμπά (μπορούμε νά ελπίζουμε καί τής Μαρίας, έν όψει γονικής μέριμνας καί λοιπών αναθεωρήσεων). “Αν αυτή ή συγκατάθεση δέν δοθεί (έχετε άκούσει ποτέ τό αντίθετο;) καί παρ’ όλα αυτά επιχειρήσουμε τήν «‘Εξοδο», ό Μπαμπάς έχει κάθε δικαίωμα νά μās γυρίσει πίσω, καταφεύγοντας ακόμα καί στην ‘Αστυνομία, πού κινείται μέσα από ανάλογη καταγγελία του. ‘Η ‘Αστυνομία καλύπτεται νομικά νά χρησιμοποιήσει καί βία, άν κι αυτό εξαρτιέται σέ μεγάλο βαθμό από τή σχετική επιθυμία του Μπαμπά καί τίς ιδιαίτερες σχέσεις του μέ τό Σώμα.

Συνήθως όμως, άν είμαστε πάνω από τά 18 (καί πάντα κάτω από τά 21), μιά επίσκεψη στό τμήμα μέ τίς άπαραίτητες συστάσεις λήγει τήν υπόθεση. ‘Εννοείται ότι ή όλη διαδικασία μπορεί νά επαναλαμβάνεται άμέτρητες φορές (ίσως σέ μιά άνιούσα σκληρότητας κι άυστηρότητας) άν έχουμε «γεννηθεί» πεισματάρης, ή άργεί τόσο ή ένηλικιώσή μας.

“Αν δέν έχουμε φτάσει ακόμα τά 18, τά πράγματα σκουραίνουν, γιατί τότε ύπάρχει στή διάθεση του Μπαμπά ή δυνατότητα έγκλεισμού μας σέ άναμορφωτήριο (γιά «σωφρονισμό» κ.ά.). Τό δικαίωμα αυτό τό αποκτā όποιος άσκει τήν πατρική έξουσία, άπλά καί μόνο από τό γεγονός τής μη συμμόρφωσής μας μέ τήν πατρική έπιταγή, καί χωρίς νάχουμε κάνει κάποια αξιόποινη πράξη.

Συνδρομή (γιά δύο τεύχη)

“Ονομα..... ‘Επώνυμο..... Διεύθυνση.....
..... Πόλη..... Ταχυδρομικός Τομέας.....

Στείλτε μας τό ποσό τών 150 δρχ. στή διεύθυνση:

‘Ελισάβετ Κομνηνού

‘Αστυπαλαίας 15

ΑΘΗΝΑ Τ.Τ. 805

Προσοχή τώρα! 'Αν όλα τὰ προηγούμενα τὰ γνωρίζαμε ἤ κάπως τὰ ψιλαζόμασταν, ὑπάρχει καί κάτι ὄχι ἰδιαίτερα γνωστό. 'Αν οἱ συνθήκες διαβίωσής μας στό σπίτι τοῦ Μπαμπᾶ εἶναι ἰδιαίτερα δυσμενεῖς καί κοντεύουμε τά 21 (ἀπό 17 καί πάνω), μπορούμε νά ζητήσουμε τήν ἀδεια τοῦ δικαστηρίου γιά νά ζήσουμε μόνες μας (τοῦ Πρωτοδικείου τῆς περιφέρειας πού ζοῦμε). 'Η διαδικασία εἶναι ἀρκετά σύντομη. 'Η ἀπόφαση βγαίνει περίπου δύο μῆνες ἀπό τήν ὑποβολή, μέσω δικηγόρου, τῆς αἴτησης. 'Αρκεῖ ἕνας μάρτυρας πού θά καταθέσει γιά τήν ἀλήθεια τοῦ γεγονότος —τῶν δυσμενῶν ὁρῶν διαβίωσης— καί μιᾶ ἐργασία πού μᾶς κάνει ἱκανές νά θρέψουμε τόν ἑαυτό μας. Μποροῦμε καί σέ ἀκόμα μικρότερη ἡλικία νά καταφύγουμε στό δικαστήριο, ἀλλά τότε ἀπορρίπτεται πολύ συχνότερα ἡ αἴτηση.

Τώρα βέβαια, τό «δυσμενές» τῶν συνθηκῶν ζωῆς σηκώνει πολύ νερό. Γίνεται συνήθως δεκτό σέ χοντρές περιπτώσεις ξυλοδαρμοῦ, ὅταν ὁ Μπαμπᾶς τυχαίνει ἀλκοολικός, ἀνεργος... χωρίς ὅμως ν' ἀποκλείονται καί περιπτώσεις λιγότερο ὀφθαλμοφανεῖς (ψυχολογικές πιέσεις κ.ἄ).

'Ιδιαίτερα ἀντιμετωπίζεται ἡ κατάσταση ὅταν ὄχι μόνο ἐγκαταλείπουμε τήν πατρική στέγη, ἀλλά καί συζοῦμε μέ κάποιον ἄντρα. Τότε, πολύ πιθανά, κινδυνεύει ἡ σωματική ἀκεραιότητα τοῦ συμβίου μας ἀπό ἐξαλλες ὀργισμένες ἐνέργειες Μπαμπᾶ, Μαμᾶς καί λοιπῶν συγγενῶν, καί τό δικαστήριο, βέβαια, γίνεται αὐστηρότερο.

'Ανάλογα συμβαίνουν κι ἄν θελήσουμε νά παντρευτοῦμε πρίν τά 21. 'Απαιτεῖται πατρική συγκατάθεση, ἀλλοιῶς γάμος δέν μπορεῖ νά γίνει. Καί πάλι μπορεῖ νά καλυφτεῖ ἡ ἔλλειψή της μέ δικαστική ἀπόφαση, ὅπως προηγούμενα, ἄν ἀποδειχτεῖ ἀδικαιολόγητη ἡ ἄρνηση τοῦ Μπαμπᾶ νά μᾶς τή δώσει. Θά πρέπει ἀκόμα ὁ ὑποψήφιος διά βίου σύντροφός μας ν' ἀποδείξει τό εὐυπόληπτο, ἐργατικό, ἠθικό κ.λπ. τῆς ὑπαρξῆς του. 'Η μικρή ἡλικία του θά παίξει ἀρνητικό ρόλο.

Τώρα ὅσο γιά τό «δικαίωμά» μας στήν ἐργασία: Μποροῦμε ν' ἀρχίσουμε νά δουλεύουμε μόλις συμπληρώσουμε τά 14 χρόνια μας, καί πάντα μετά ἀπό πατρική συγκατάθεση (τήν ὁποία μπορεῖ νά ἀναπληρώσει δικαστική ἀδεια, ὅπως καί στά παραπάνω). Τό οὐσιαστικό τοῦ πράγματος, εἶναι ὅτι μπορούμε νά διαθέτουμε ὅπως θέλουμε τὰ χρήματα πού κερδίζουμε (ἂφ' ὅτου τελικά τό κατορθώσουμε!), χωρίς καμιά ὑποχρέωση —νομική— νά τὰ δίνουμε στήν οἰκογένεια. Κι ἔτσι μπορούμε νά πραγματώσουμε μιᾶ κάποια ἀνεξαρτησία, μιᾶ πού τόσο πολύ ἀκούγονται τὰ χρήματα σάν τό βασικό μέσο γι' αὐτήν...

Αὐτά τὰ λίγα ἀποθαρρυντικά, ἀλλ' ὄχι καί τόσο ἀνασταλτικά. Γιατί ἔτσι κι ἐπιθυμοῦμε κάμποσο κάτι, ὅλο καί καταφέρνουμε νά τό πετύχουμε.

Περιφέρουμε τις συνεργασίες μας
τις μαρτυρίες μας
τις ἐκθέσεις καί

τούς προβληματισμούς μας

Ο Έρωτας

Περνάει

Απ' το στομάχι

Μαρτυρία

Ξυπνάω μέ βαθειά κατάθλιψη. Τά παιδιά ἂν ἔχουν κοιμηθεῖ στίς 8 τό βράδυ, ξυπνᾶνε τό πρωί κατά τίς 7.30. Ἀλλιῶς ξυπνάω ἐγώ πρώτη, ἀνοίγω τό στόρ νά φωτίσει καί σιγά σιγά ξυπνᾶνε ἢ τά ξυπνάω. Ἄν εἶναι μέρα γιά σκουπίδια πρέπει νά τά ἔχω κατεβάσει πρίν τίς 8 γιατί τότε περνάει τό φορτηγό. Ἄν τύχει καί δέν περάσει τό σκουπιδιάρικο τότε πρέπει νά ξαναφέρω τίς τρεῖς ἢ τέσσερις πλαστικές σακκοῦλες ἐπάνω. Κανὰ δύο φορές πού τ' ἄφησα κάτω, οἱ γάτες καί τά σκυλιά ἔσκισαν τίς σακκοῦλες καί σκόρπισαν τό περιεχόμενο σ' ὁλόκληρο τόν ἐθνικό δρόμο. Ἀναγκάστηκα νά σκουπίσω τό δρόμο σάν σκουπιδιάρης τοῦ Δήμου κι ἔτσι δέν τήν ξαναπαθαίνω.

Στό μεταξύ ἔχω βάλει νά βράσει νερό γιά τό γάλα τῶν παιδιῶν, ἔχω ντύσει τήν Σόνια πού εἶναι μικρή καί κάνει τή «μπέμπα» γιά νά τήν προσέχουμε. Ἄν ἔχει κατουρηθεῖ —γιατί συμβαίνει κι αὐτό συχνά— τῆς ἀλλάζω ὅλα τά βραδυνά ρούχα, ἀλλάζω καί σεντόνια καί βάζω πλυντήριο. Ὁ Γιωργάκης ἔχει ἤδη ντυθεῖ κι ἔχει πιεῖ τό γάλα του. Τοῦ ἐτοιμάζω καί τυρί, ψωμί, μερέντα γιά νά ἔχει μαζί του στό σχολεῖο.

Ὁ «Πατριάρχης» φωνάζει νά τοῦ φτιάξω καφέ, ἀλλά ἐπειδή ποτέ δέν τοῦ ἀρέσει ὅπως καί νά ἔναι, τόν παρατάω νά τόν φτιάξει μόνος του. Τόν ἀκούω πού μурμουριζει μέσα γιά σῶβρακα, κάλτσες, πουκάμισα σιδερωμένα, παντελόνια πού δέν ἔχουν πάει στό καθαριστήριο, ἀλλά δέν τοῦ δίνω σημασία πιά γιά νά μήν ἀρχίσω τή μέρα μου μέ φωνές.

Ἡ Σόνια ἂν ἔχει κέφια πίνει τό γάλα ἂν ὄχι τήν ἀφήνω γιατί πίνει στό σχολεῖο. Ὅλη αὐτή τήν ὥρα ἐγώ κυκλοφορῶ ἀχτένιστη μέ τίς πυτζάμες, μέ μιά παντόφλα ἢ ξυπόλητη κι ἀφοῦ ἐτοιμάσω τά παιδιά ντύνομαι βιαστικά καί νά μας trexάτοι οἱ τρεῖς στό δρόμο. Ἡ ὥρα ἔχει φτάσει 9, ἡ Σόνια μόλις πού προλαβαίνει, ἐνῶ ὁ Γιωργάκης ἔχει ἀργήσει, λίγο τρέξιμο ἀκόμα καί φτάσαμε. Φιλάκια, «γεια» καί δρόμο ἐγώ νά προλάβω νά ψωνίσω. Κουβαλώντας πάντα δύο τσάντες πράματα ξαναγυρίζω στό σπίτι γιά μαγεῖρεμα, ὥρα 10. Πρίν μπῶ στήν κουζίνα ὅμως θέλω νά πλύνω τό μπάνιο καί νά φτιάξω τά κρεββάτια, νά μαζέψω τίς κουβέρτες (ἔξη τό σύνολο) νά τίς διπλώσω καί νά τίς βάλω στήν ντουλάπα. Νά σκουπίσω τό σπίτι καί τή σκάλα. Ὡρα 10.30'. Θυμᾶμαι πῶς δέν ἔχω βάλει τίποτα στό στόμα μου βάζω νά βράσει νερό γιά καφέ, ἐνῶ πάω ἀπέναντι ν' ἀγοράσω πετρέλαιο γιά τή σόμπα, τό κουβαλάω κι ὥσπου νά πιῶ τόν καφέ ὥρα 11. Ἐτοιμάζω τό φαγητό ἂν εἶναι ψητό ἢ χύτρα ἀνάλογα. Ἀφοῦ βάλω τό φαγητό νά ψήνεται πλένω τά πιάτα. Ἐτσι ἡ ὥρα φτάνει 12. Βοῦρ ξανά πίσω γιά νά πάρω τά παιδιά. Ὁ Γιωργάκης σχολάει 12.10 περιμένω λίγο καί τόν παίρνω. Μετά πηγαίνουμε μαζί νά πάρουμε τήν Σόνια πού σχολάει 12.30. Ὡσπου νά πάρουμε ψωμί καί νά γυρίσουμε πάει ὥρα 1 γιά φαγητό. Ἄν ἔχει ἔρθει ὁ Πατριάρχης τρῶμε ὅλοι μαζί, ἀλλιῶς τρῶει μόνος του. Ξεμπερδεύουμε στίς 2. Ἡδὴ τά πιάτα ἔχουν γίνεи πάλι στίβα. Μετά 2 μέ 3 μιλάμε μέ τά παιδιά πού βρίσκουν τότε τήν εὐκαιρία νά μᾶς ξεθεώσουν στήν πάρλα γιά τίς ἐντυπώσεις ἀπ' τό σχολεῖο. Ὑστερα ἂν εἶναι καλός καρός κατεβαίνουν νά παίξουν στό περβόλι. Κι ἀπό κεῖ συνέχεια μέ φωνάζουν κι ἔτσι βρίσκομαι συνέχεια στό μπαλκόνι. Μερικές φορές ξαπλώνω καμιά ὥρα, ἀλλά τίς περισσότερες εἶναι ἀδύνατο ἀπό τή φασαρία πού κάνουν τά παιδιά πού παίζουν.

Κατά τίς 4-5, 5-6 ἔχω μάθημα σέ παιδιά γιά Ἀγγλικά. Στίς 6 τά παιδιά μου βλέπουν τηλεόραση μέχρι 6.30. Τότε τοὺς φτιάχνω γάλα ἢ κρέμα πορτοκαλάδα ἢ φρούτα. Στίς 7 ἀρχίζω καί τά μαζεῦω στό δωμάτιό τους γιά νά τό συμμαζεψομε καί οἱ τρεῖς μαζί. Αὐτά μαζεῦουν τά παιχνίδια τους ἀπό τό πάτωμα πού εἶναι ἀμέτρητα κομματάκια ἀπό κατασκευές Lego, κι ἐγώ βάζω τίς κουκλες καί τά κουκλάκια καθώς καί τά βιβλία στή βιβλιοθήκη τους. Ἄν ἔχουν ζωγραφίσει μέ νερομπογιές σίγουρα θ' ἔχουν χύσει νερά στό πάτωμα καί χρειάζεται καθαρίσμα. Μετά τοὺς ἐτοιμάζω τά κρεββάτια, ξαναφέρνω τίς κουβέρτες καί τίς πυτζαμούλες. Τά στέλνω στό μπάνιο νά πλυθοῦνε καί νά κατουρήσουν. Ὑστερα κάθομαι στό ἓνα κρεββατάκι, αὐτά διαλέγουν τά βιβλία πού θέλουν νά διαβάσω κι ἀφοῦ καθησουν κοντά μου τοὺς διαβάζω μέχρι τίς 8. Φιλάκια ὦπ! στό κρεββατάκι κουκούλωμα καί σβήνει τό φῶς. Μιλᾶνε ἢ παίζουν κουκλοθέατρο καθώς εἶναι ξαπλωμένα καί μέχρι τίς 8.30' ἔχουν κοιμηθεῖ. Μερικές φορές κοιμοῦνται στίς 9. Μετά τίς 9 ἡ πολυπόθητη ἡσυχία! Μέχρι τίς 10 βλέπω τηλεόραση (εἰδήσεις κ.λπ.). Κατά τίς 10 ἀρπάζω κανένα βιβλίο, γιατί ἡ τηλεόραση σπάνια ἔχει τίποτα ἐνδιαφέρον καί κεῖ πού πάω ν' ἀφοσιωθῶ, ὁ Πατριάρχης ἀνακαλύπτει πάλι τό στομάχι του κι ἀρχίζει νά γκρι-

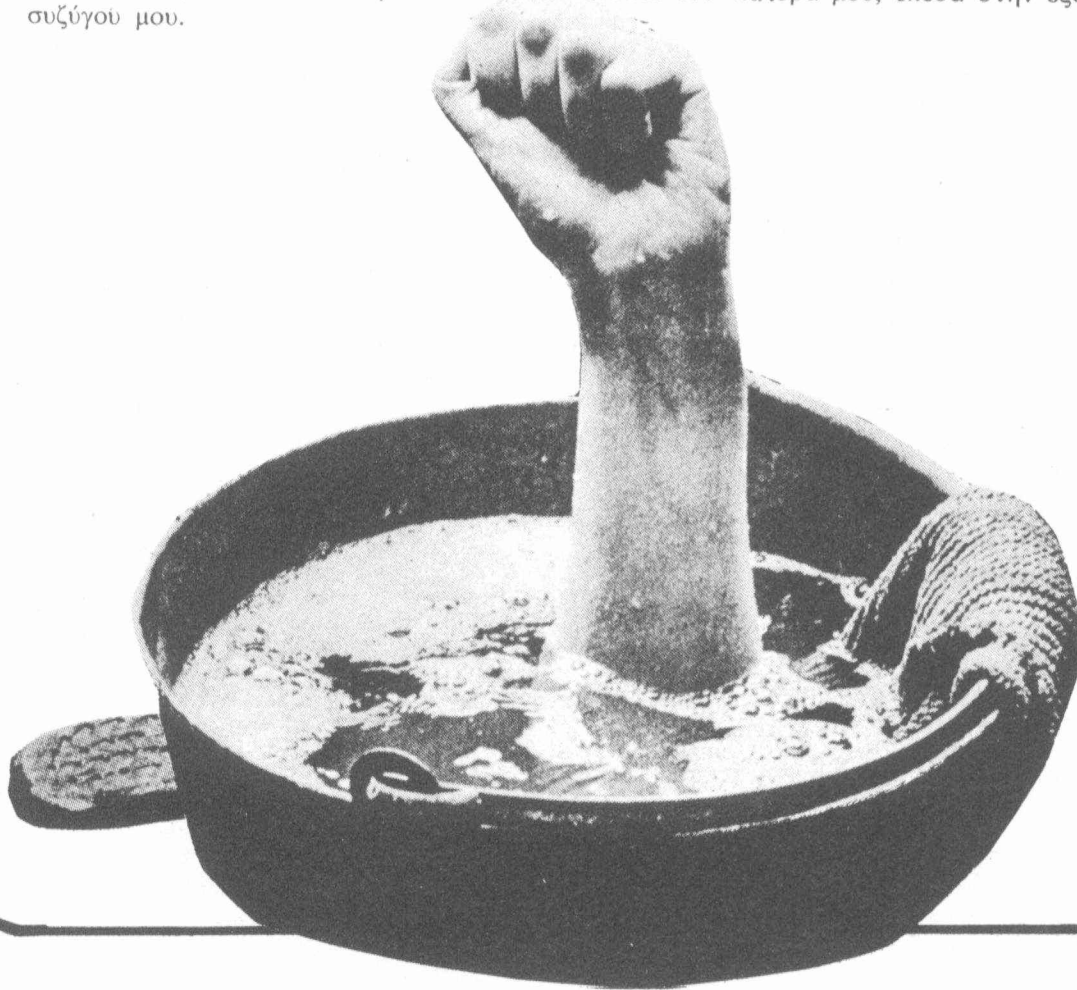
Μαρτυρία

νιάζει για βραδινό φαγητό. Πρώτα σάν τό πρόβατο σηκώνομουν καί μαγείρευα 11 καί 12 ή ώρα τό βράδυ. Τώρα δέν κουνιέμαι από τή θέση μου γιατί είμαι ψόφια. Κατά τίς 12 μέ παίρνει ό ύπνος. Μόλις πάω νά κλείσω τά βλέφαρα τσουπ! ξυπνάει ό Γιωργάκης για κατούρημα. "Αν δέν βρίσκει τίς παντόφλες πρέπει νά του τίς βρω. "Αν έχουν κρυώσει καί συνήθως κρυολογούν καί τά δυό μαζί, γιατί έχουν αμυγδαλές καί μέ κάθε μεταβολή του καιρού τά 'χω μέ πυρετό. Τότε πρέπει κάθε λίγο νά πετάγομαι απ' τόν ύπνο για νά τους δίνω άσπιδίνη ή αντιβιοτικό κάθε 6 ώρες, σταγόνες στη μύτη κ.λπ. 'Ο μπαμπάς κοιμάται κι όνειρεύεται γιατί τό πρωί στις 8.30' θά πάει για δουλειά. Ποτέ δέν ξύπνησε βράδυ νά κοιτάζει τά παιδιά.

Πρίν κοιμηθώ σκέφτομαι: «αύριο δέν πρέπει νά ξανακάνω τά ίδια γιατί θά τρελλαθώ. Αύριο θά τά παρατήσω όλα καί θά κοιτάξω τόν έαυτό μου. Θά ζωγραφίσω κιόλας πού μ' άρέσει τόσο. Θά γράψω ό,τι μου κατέβει, θά τηλεφωνήσω σέ φίλους. "Εχω χάσει κάθε έπαφή μέ ανθρώπους δικούς μου. "Εχω νά μιλήσω μέ άνθρωπο άρκετό καιρό. Θά κάνω τή μετάφραση πού είπα. "Αν δέν τά-κάνω αυτά θ' αρχίζω νά κακαρίζω σάν τίς κότες στό περβόλι, ή τήν άγελάδα, ή τή γίδα πού φωνάζει». "Ετσι κοιμάμαι καί τήν άλλη μέρα ξαναρχίζω άκριβώς τά ίδια. Φτού κι απ' τήν αρχή.

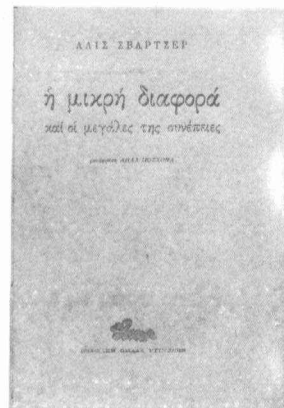
Σήμερα όμως, τέρμα. Είμαι αποφασισμένη νά διώξω τ' άφεντικό. Πρώτα άπεργία! Για καλύτερες συνθήκες εργασίας. 'Οπουδήποτε νά δούλευα θά είχα ένα όρισμένο ώράριο, διάλειμμα, άργίες, άμφιβή, αύξήσεις κ.λπ. 'Εδω δουλεύω πάνω από 12 ώρες τό 24ωρο καί κανείς καί ειδικά ό «άντρας μου» δέ μου άναγνωρίζει πώς κάνω κάτι. Μου κοπανάει «είσαι μάνα» καί «ή φύση σου...» λές καί είμαι μόνο μάνα κι όχι άνθρωπος μέ άνησυχίες. 'Ο «σύζυγος» διατάζει καί αποφασίζει, έγώ πρέπει νά ύπακούω. Είναι ή έξουσία. 'Υπάκουα 6 χρόνια. Τώρα τέρμα. Θέλω ν' άνήκω στόν έαυτό μου. 'Απ' τήν έξουσία του πατέρα μου, έπεςα στην έξουσία του συζύγου μου.

M.K.

Παρουσίαση γυναικείου βιβλίου

Ἡ μικρή διαφορά –
κι οἱ μεγάλες τῆς συνέπειες.
τῆς Ἄλις Σβάρτσερ

Τό βιβλίο τῆς Σβάρτσερ «Ἡ μικρή διαφορά – κι οἱ μεγάλες τῆς συνέπειες» παρουσιάζει μαρτυρίες γυναικῶν, μαρτυρίες πού προέκυψαν ἀπό τήν προσπάθεια τῆς Σβάρτσερ νά συναντήσει γυναῖκες μά καί νά μιλήσει μ' αὐτές, τολμώντας νά δεῖ μαζί τους –παρ' ὅλους τούς φόβους τους γιά μιὰ ὁμολογία– τήν καθημερινή τους ζωή, τίς σχέσεις τους μ' ἄντρες, τήν σεξουαλικότητά τους –ἐπιχειρώντας ἔτσι μιὰ προσέγγιση στίς πιό βαθιές ἀναφορές πού ἐπηρεάζουν τήν κοινωνική κι ἀτομική συμπεριφορά τῶν γυναικῶν.

Οἱ γυναῖκες τῆς εἶναι νοικοκυρές ἐργαζόμενες καί μή, μέ παιδιά καί χωρίς –φοιτήτριες–, ἀνύπαντρες, παντρεμένες χωρισμένες καί μιὰ πόρνη.

Μιλάει μέ γυναῖκες πού ἡ σχέση τους μέ τόν ἄντρα εἶναι ἄρρηκτη σάν ἐπιλογή, μά καί μέ γυναῖκες πού τήν ἐπιθυμία ἢ τή σχέση τους μ' ἄλλη γυναῖκα τήν ἐσωτερίκευσαν ἐνοχικά μέ γυναῖκες πού ἀποδέχτηκαν κι ἀποδέχονται φυσικά τίς σχέσεις τους μέ γυναῖκες.

Στό τέλος κάθε μαρτυρίας γίνεται ἀπό τή συγγραφέα μιὰ τομή-ἀνάλυση στά ὅσα προέκυψαν ἀπό τίς ἐπαφές μέ τή συγκεκριμένη γυναῖκα, προσπαθώντας ἔτσι νά δώσει μιὰ σφαιρικότητα στήν κάθε «περίπτωση».

Καί μετά τίς μαρτυρίες ἡ Σβάρτσερ παραθέτει συνοπτικά τίς ἀπόψεις τῆς καί τίς ιδέες γιά βασικά ζητήματα τοῦ γυναικείου κινήματος.

Ἡ ὁμιλία τῶν γυναικῶν γιά τίς πιό «ἀπόκρυφες κοινωνικά» πτυχές τῆς ζωῆς τους εἶναι ἀποκαλυπτική. Μέσα ἀπό τά λεγόμενά τους ἀνακαλύπτεις ξανά καί ξανά τίς δικές σου αἰσθήσεις γιά τά πράγματα, ὄχι μέσα ἀπό τήν αὐτόματη ταύτιση –ἀλλά συνθέτοντας διάφορα στοιχεῖα πού ἀναβλύ-

ζουν ἀπό τό παρελθόν, τό παρόν.

Ἀν κι ἡ σκιαγράφηση τῆς ζωῆς μιᾶς γυναῖκας καί ἐμβάθυνση στό πῶς βιώνει τά πρότυπα, κι ἄρα τί καθορισμούς μπορεῖ νά δέχεται στή συμπεριφορά τῆς, δέν εἶναι μιὰ ἀπλή ἀναγωγή στίς γενικές κοινωνικές ἀξίες –ἐντούτοις τό ὕλικο τῆς Σβάρτσερ ἐμφανίζεται πλούσιο σέ ἐρεθισμούς καί ἐπιτρέπει στίς γυναῖκες νά διαπιστώσουν, νά ἐρευνήσουν.

Τά στοιχεῖα τῆς ἀμεσότητάς του δημιουργοῦν κάτι καινούργιο ἀκόμη καί στίς γυναῖκες πού μόνες τους ἤ μ' ἄλλες ἔχουν διαπιστώσει κι ἀναλύσει.

Κάποτε περιμέναμε τόσο μηχανιστικά νά μὴν ὑποφέρουμε πιά ἀπό τήν ἀναγωγή τῆς ὑπαρξῆς μας στή σχέση μ' ἕναν ἄντρα. Διαπιστώνουμε ὅμως κι ἐδῶ πῶς ὁ δρόμος τῆς ἐξέγερσης εἶναι συχνά ἐτοιμοπαράδοτος στή μοναξιά καί τόν ἀποκλεισμό, σέ δρόμους πού μιὰ κοινωνία ἔχει προετοιμάσει γιά ὅσες κι ὅσους ξεφύγουν ἀπό τή λογική τῆς.

Αὐτό ὅμως πέρα ἀπό τίς ἀπογοητεύσεις, δυναμώνει κιόλας τίς ἀντιστάσεις, δημιουργεῖ τήν ἀνάγκη νά ἀγκαλιάσουμε ὅλο καί πιό συνολικά τό πρόβλημα γιά νάναῖ δύσκολο νά ἀφομοιωθεῖ ἡ ἐξέγερσή μας στά συγκεκριμένα παραδεκτά ὅρια.

– «... γιατί σήμερα... δέν μᾶς χρησιμοποιοῦν πιά μόνο ἐνάντια στή θέλησή μας, ἀλλά συχνά μέ τή δική μας συναίνεση πού μᾶς τήν ἔχουν ὑποκλέψει ὕπουλα...»

Ἡ ὑπαρξη τῆς «κοινότητας» τῶν γυναικῶν τόσο σέ συγκεκριμένες ομάδες, ὅσο καί σάν αἴσθηση ὅτι ὅλο καί πιό πολλές γυναῖκες ἀρνοῦνται αὐτό πού κι ἐμεῖς, δημιουργεῖ μιὰ ἀσφάλεια καί μιὰ ἀποτελεσματικότητα, μιὰ ἔστω τόσο εὐθραυστή ἐναλλακτική λύση...

Στό περιθώριο της ιστορίας
(300 χρόνια γυναικείας καταπίεσης και αγώνων)

της Σίλα Ρουμπόθαμ

Τό δεύτερο βιβλίο της εκδοτικής ομάδας γυναικών «Στό περιθώριο της ιστορίας» της Σίλα Ρουμπόθαμ είναι συνέχεια κατά κάποιο τρόπο του πρώτου βιβλίου της εκδοτικής ομάδας γυναικών «Ή μικρή διαφορά μέ τίς μεγάλες συνέπειες» της Ά. Σβάρτσερ. Ένώ στό πρώτο βιβλίο μέσα από τίς συγκεντρωμένες μαρτυρίες-συνεντεύξεις αναδύεται όλος ό έσωτερικός κόσμος της γυναίκας μέ τίς αντιφάσεις του καί τά αδιέξοδά του καί ό τρόπος πού ή κάθε γυναίκα ξεχωριστά έσωτερικεύει τήν υποκειμενική της έμπειρία, στό βιβλίο της Ρουμπόθαμ έχουμε μιά συνολική καταγραφή της ιστορίας της γυναικείας καταπίεσης καί των αγώνων από τόν 17ο αιώνα μέχρι τό 1930 στήν Άγγλία.

Δέν έχουμε συνηθίσει σέ βιβλία της ιστορίας των γυναικών. Μέχρι τώρα υπήρχε μιά στατική θά λέγαμε προσέγγιση του γυναικείου προβλήματος είτε μέσα από τίς σημερινές του εκφράσεις είτε σάν συγκεκριμένες κριτικές στά κατά καιρούς στερεότυπα. Ή γυναικεία πλευρά, ή γυναικεία πάλη άπουσίαζε. Καί λέγαμε πώς ιστορία των

γυναικών δέν υπάρχει. Μέχρις ότου ν' αρχίσουν οί ίδιες οί γυναίκες νά συλλέγουν από τό περιθώριο των ιστορικών πηγών κάποια δείγματα, κάποιες νύξεις ή κάποιες θαμμένες αναφορές. Οί άμέτρητες άλλωστε αναφορές της είναι συλλεγμένες κύρια από έφημερίδες της εποχής κι από γραφτά γυναικών. Τό ιστορικό της υλικό ελάχιστα προέρχεται από γνωστούς συγγραφείς καί ιστορικούς.

Στό περιθώριο λοιπόν της κοινωνίας, στό περιθώριο της ιστορίας, στό περιθώριο της μνήμης ή γυναίκα καί οί αγώνες της! Είναι άραγε αυτό κοινωνική καί ιστορική μεροληψία; Ή μιά μεροληψία πού στό βάθος δέν είναι μεροληψία απλά καί μόνο απλά βαθιά έσωτερικευμένη αντίληψη, τρόπος σκέψης καί στό τέλος τέλος ζωή; Γιατί πώς αλλιώς θά έρμηνεύαμε αυτή τήν σκανδαλώδη άποσιώπηση των γυναικείων αγώνων, πού πλούσιοι αναδύονται από αυτό τό βιβλίο καί πού συμπίπτουν γιά τήν Άγγλία μέ τήν καπιταλιστικοποίησή της, πού τόσο πολύ έχει σάν ιστορική περίοδος άπασχολήσει ιστορικούς, κοινωνιολόγους,

έρευνητές, καί τούς Μαρξιστές; Δέν νομίζουμε πώς αὐτή ἡ σιωπή ἦταν πάντα στίς προθέσεις τους; Ἡ πατριαρχική ἰδεολογία φαίνεται πώς δέν εἶναι μιά ἐπιφανειακή ἐπάλειψη ἀλλά μιά ριζωμένη ἰδεολογία αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ἔτσι ἡ προσφορά τῆς Ροουμπόθαμ εἶναι σημαντική ὄχι μόνο γιά τό γυναικεῖο κίνημα ἀλλά καί γιά τήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Μέ τήν ἱστορία τῶν γυναικῶν μπορούμε πιά νά μιλάμε γιά ἀνθρώπινη ἱστορία κι ὄχι γιά ἀντρική. Γιατί ἡ ἱστορία τῶν ἀντρῶν κατέληξε νά θεωρεῖται ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου.

Πέρα ἀπό τήν ἔλλειψη θεωρητικῶν ἀναγωγῶν, αἰτιολόγησης κι ἐμβάθυνσης σέ ὠρισμένες χαρακτηριστικές περιόδους-τομές κι ἐκφράσεις τοῦ γυναικεῖου κινήματος, πού καί ἡ ἴδια ἡ Ροουμπόθαμ ἐπισημαίνει στό ὑστερόγραφο της, ἡ πληθώρα τοῦ

ἱστορικοῦ ὕλικου καί ἡ ὀργάνωση καί ταξινομήσή του (οἰκογένεια, ἐργασία, σεξουαλικότητα, ἀντισύλληψη, σχέσεις γυναικεῖου καί κομμουνιστικοῦ κινήματος κ.λ.π.) σκιαγραφεῖ συνολικά τήν εἰκόνα τῶν γυναικῶν στήν Ἀγγλία τόν 16ο-19ο αἰῶνα, τήν πάλι τους γιά τήν κατάκτηση τῶν ἱστορικῶν δικαιωμάτων τους πού ἡ νέα τους θέση στήν καπιταλιστική πιά Ἀγγλία ἔκανε ἀναγκαία.

Δέ γνωρίζουμε τίς συζητήσεις πού γίνονται καί τίς ἀπόψεις πού διαμορφώνονται γύρω ἀπό τή γυναικεία ἱστορία γιά νά ἐκτιμήσουμε ἀκριβῶς τίς ἀπόψεις καί τήν ὀπτική τῆς Ροουμπόθαμ. Ὡστόσο αὐτό καθαυτό τό βιβλίο μέ τά ζητήματα πού βάζει μπορεῖ νά εἰσάγει ἕναν προβληματισμό καί ν' ἀνοίξει συζητήσεις πάνω στόν ἀγνωστο τομέα τῆς γυναικείας ἱστορίας.

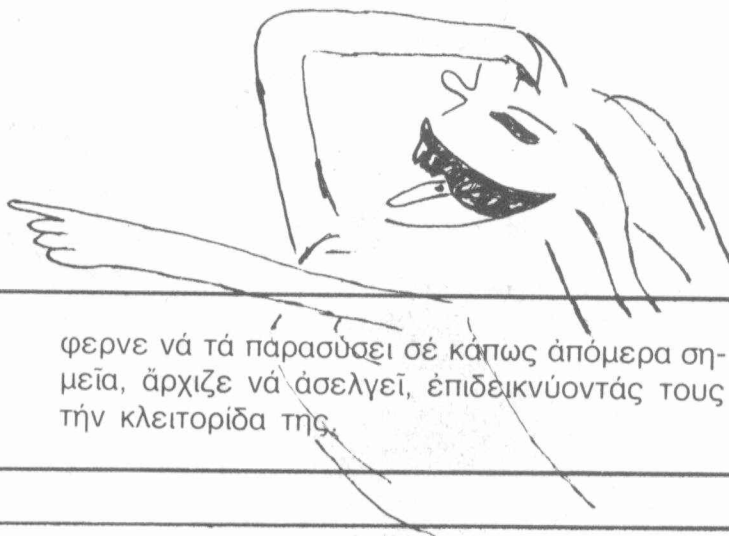
Μόλις κυκλοφόρησε τό τρίτο βιβλίο τῆς

Εκδοτικῆς ομάδας γυναικῶν «Βιασμός ἑνός ἄντρα»

τῆς Μάρτα Τίκανεν.

Ειδήσεις
Ειδήσεις

Συνελήφθη η Μαρία Δ., επίδειξιας, η οποία πλησίαζε μικρά παιδάκια στο πεδίο του "Αρεως" και τούς πρόσφερε καραμέλες. Μόλις κατά-

φερνε να τα παρσούσει σε κάπως απόμερα ση-
μεϊα, άρχιζε να άσελγει, έπιδεικνύοντάς τους
τήν κλειτορίδα της.

Από τόν γιακά άρπαξε και πέταξε έξω από
τό τρόλεϋ ό Αντρέας Π. την Κατίνα Μ. Κατά τη
διάρκεια της μεσημεριανής αιχμής και έπωφε-
λούμενη του συνωστισμού μέσα στο όχημα, ή

έφαψίας Κατίνα βρήκε την εύκαιρία να τόν έ-
νοχλει, τριβόμενη στα όπίσθιά του και ψιθυρί-
ζοντάς του φοβερά αισχρόλογα.

Στήν άστυνομία κατέφυγε ό Βασίλης Π., 18
χρόνων, γιά ν' άπαλλαγει από την Ελένη Μ., ή
όποία τόν παρακολουθοϋσε επίμονα επί τρία
βράδια συνέχεια, παρενοχλώντας τον μέ χυδαία
πειράγματα και άνήθικες προτάσεις: «Μανούλι

μου, παϊδαρέ μου, βλέπω τά μπουτάκια σου και
χ...», του έλεγε έρεθισμένη προσπαθώντας να
τόν πείσει να την άκολουθήσει στη γκαρσονιέ-
ρα της.

Μήνυση στην άστυνομία, κατάθεσε ό Σταϋ-
ρος Π., ό όποιος κατέφθασε μέ βαρειά τράυμα-
τα στο άστυνομικό τμήμα. Στήν άνάκριση δήλω-
σε τά έξης: "Η γυναίκα του τόν χτυποϋσε αλύ-
πητα κάθε βράδυ, γιατί άρνιόταν να ύποκύψει
στις σεξουαλικές της έπιθυμίες. "Όταν, παρά

τήν άπαίτησή της να εκτελέσει τά συζυγικά του
καθήκοντα, διεκδίκησε τό δικαίωμα να διαθέτει
τό σωμα του όπως αυτός θέλει, εκείνη έγινε
μαινάδα και τόν κτύπησε επανειλημμένα μέχρι
να πέσει κάτω αιμόφυρτος.

Μετά από νευρική κρίση, ό Γιάννης Ζ. μετα-
φέρθηκε στο δημόσιο ψυχιατρείο. Σύμφωνα μέ
τούς γονείς του, ό Γιάννης δέν τολμοϋσε να
κυκλοφορήσει τόν τελευταίο καιρό μόνος του
στο δρόμο, γιατί γυναίκες από 15 ως 80 χρονών
τόν ένοχλοϋσαν, πλησιάζοντάς τον και ρωτών-

τας τον συνεχώς: «Μόνος; μόνος;» "Ο Γιάννης
έλελε ότι όταν συνοδευόταν από τη μητέρα
του ή τη φίλη του δέν συνέβαινε τό ίδιο. "Ο
γιατρός Ε. δήλωσε ότι ό Γιάννης πάσχει από
μανία καταδίωξης.

Αγάπη πάθος καὶ ἐγκλημα

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

υπο
Ελισάβετ Κομνηνού

Περίληψη προηγούμενου

Ὁ ἐξάδελφος τῆς Μάρθας δὲν καταφέρνει νά τήν πείσει νά δεχτεῖ γιά σύζυγο τόν ἰταλό πάστορα Ἐντουάρντο Βακέντζι πού γιά χάρη τῆς ἀπειλεῖ νά ἐγκαταλείψει τὰ ἱερά του καθήκοντα, τήν πατρίδα του καί τήν προηγούμενη ζωή του. Μέσα στό μπάρ πού κάθονται καί οἱ τρεῖς ἡ κοπέλα βλέπει τή Μύριαμ μέ τόν γιαντρά Βαστάντζη. Ἡ Μύριαμ φέρεται πολύ τρυφερά στό γιαντρά. Τοῦ λέει ὅτι τῆς ἀρέσει καί τοῦ προτείνει νά πᾶνε σπύει τῆς. Ὁ γιαντρός δέχεται.

Στό μεταξύ ὁ Ἐντουάρντο ἔχει μετακομίσει στό ὀπλανό διαμέρισμα τῆς Μάρθας καί ἔτσι καταφέρνει νά τήν βλέπει καθημερινά. Δέν γνωρίζει μέσα στόν ἀγνό του ἔρωτα, τό πάθος τῆς Μάρθας γιά τόν γιαντρά.

Ἐνα βράδυ ὁ Ἐντουάρντο προσκαλεῖ τήν Μάρθα νά βγοῦν περίπατο μέ τό αὐτοκίνητο.

Ὁ δρόμος πρὸς τό Σούνιο ἦταν ἐλεύθερος, ἡ κίνηση πολύ μικρή καί ὁ Ἐντουάρντο χωρίς ἀκόμα νά μπορεῖ νά πιστέψει τήν ἀνέλπιστη εὐτυχία νά ἔχει τή Μάρθα τόσο κοντά του, ὀδηγοῦσε τρέμοντας. Ἡ φωνή του εἶχε κοπεῖ καί κομποὶ ἰδρώτα ἔσταζαν πάνω στό φρεσκοπλυμένο του πουκάμισο.

— Σ' ἀρέσει; ψέλισε ξαφνικά μέ φωνή λαχανιασμένη.

Ἐκείνη δέν ἀπάντησε.

— Ἡ λέξη Κόλαση παράγεται ἐκ τοῦ κολάζω, πού σημαίνει τιμωρῶ. Μή μέ κολάζεις λοιπόν Μάρθα, εἶπε σταματώντας ξαφνικά τό αὐτοκίνητο.

ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΩ
ΓΙΑΤΙ ΝΟΙΩΘΕΙ ΕΤΣΙ. ΠΟΙΑ
ΘΑ ΕΙΜΑΙ Η ΑΥΤΙΑΡΑΤΗ
ΤΟΥ ΟΤΑΝ ΜΑΘΕΙ ΠΟΙΑ
ΕΙΜΑΙ;

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑ-
ΛΑΒΕΙΣ ΟΤΙ ΤΕ ΑΓΑΠΗ-
ΣΑ. ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΕΙΝΟΙΣ-
ΣΑ ΕΤΣΙ, ΓΙΑ ΑΛΛΗ
ΚΟΠΕΛΛΑ.

Πέρασε αρκετή ώρα. Ή σιωπή τούς πάγωνε τις πα-
τούσες. Κομμάτια έσταζε ό ιδρώτας από τό πρόσωπο του
Έντουάρντο. Ξαφνικά γύρισε πρós τό μέρος της μέ όρ-
μή.

— Θά ήθελα νά σοϋ μιλήσω αλλά δέν μπορώ τώρα, είπε
ή Μάρθα άπλά.

— Ήρέμισε χρυσό μου κορίτσι. Κανένας δέν σέ βιάζει
νά μιλήσεις...

— Τό ξέρω Έντουάρντο. Είσαι τόσο καλός. "Ενας σω-
στός άγιος.

— Μήν υπερβάλεις άγάπη μου, ψέλισε ό Έντουάρντο
συγκινημένος. "Υστερα...

— Τί ύστερα; Τί ήθελες νά πεις;

— "Εχω κι εγώ τά μυστικά μου.

— Δηλαδή;

— Έγκατέλειψες τήν καριέρα σου στό τραγούδι έδώ
καί μήνες...

— Τί άλλο εκτός από μία μεγάλη άγάπη θά σ' έκανε ν'
άποφασίσεις κάτι τέτοιο;... Μάρθα μ' άγαπάς;

Μ' αυτά τά λόγια τήν έσφιξε στην άγκαλιά του τόσο
δυνατά πού άκούστηκε ένα μικρό κράτς...

Δέν είν' αυτό... Δέν είν' αυτό, οϋρλιαξε ή Μάρθα
τουρτουρίζοντας.

— Τότε λοιπόν τί; ξεφώνισε ό Έντουάρντο σπρώχνον-
τας μέ δύναμη πρós τά κάτω τήν όρθωμένη του άγανά-
κτηση πού ξεφύτρωνε εκεί δά στή μέση τής λεκάνης.

— Είναι κάτι άλλο, μουρμούρισε ή Μάρθα μέ ξαφνικά
άναφυλητά. Δέν μπορώ νά μιλήσω. Μοϋ... άπαγορεύεται.
Γιά πολλούς καί διάφορους λόγους.

Τά χέρια του Έντουάρντο σφίχτηκαν ακόμα περισ-
σότερο πάνω στή λεκάνη του. Γέρνοντας πρós τά έμπρός
άφησε μία βαρύτονη κραυγή πονεμένου βουβαλιού.

— Μήπως είναι κάτι... πού έχει σχέση μέ... εκείνη τή
ληστεία του κοσμηματοπωλείου; Σέ παρακαλώ κοίταξέ
με στά μάτια. Πές μου πόσο πολύ είσαι μπλεγμένη,
φώναξε σφίγγοντάς της όρμητικά τούς ώμους. Ποιές
είναι λοιπόν οί σχέσεις σου μέ τή Λάουρα;

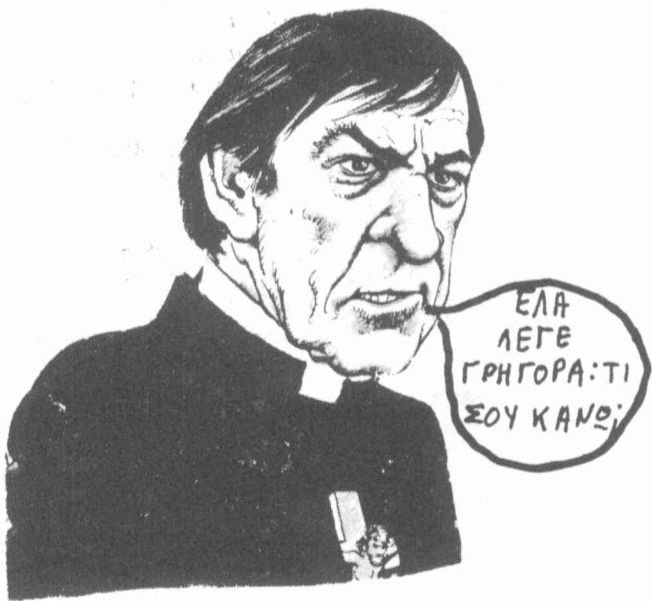
Ναί. Τώρα πιά, ό Έντουάρντο τό ήξερε καλά ότι τό
κλειδί σ' όλη αυτή τήν ύπόθεση ήταν ή Λάουρα, αυτή ή
διψασμένη ύαινα, πού μαζί μέ τή φίλη της τή Ματίνα
άγορασαν ένα πολυτελές κομμωτήριο καί τό μεταμόρφω-
σαν σέ οίκο ευγρηίας. Έκεί συσσωρεύονταν κάθε
βράδυ τά τρομερά κέρδη τής οικογένειας Λαζαρίδου...
Ναί ό Έντουάρντο καί μόνο αυτός ήξερε τήν άδυσώπη-
τη αλήθεια...

"Όμως δέ θά μιλούσε. Ή ευτυχία καί δυστυχία του
μαζί σφιχταγκαλιασμένες σάν τό κέρατο του Ίουλιου
Καίσαρα ή σάν προϊστορικά μαλάκια άπόκρουαν κάθε

ίποψία. Μπορεί άλλωστε εκτός από τη σατανική Ματίνα να έφταιγε και ο Βιτσιάνο από το Ντύσελντορφ της Γερμανίας που σκότωσε με μία ντουφεκιά 75 βασιλικούς άετούς στο φτερό και που τώρα με το όνομα Δόν Χουάν της Σαραγόσας ζούσε με το έπαγγελμα του ταυρομάχου μαζί με κείνο τον άνοητο τόν Γκραδουλιάνο Περές κοντά στο Άραλουέθ. Τίποτα όμως δεν έπρεπε να του ξεφύγει. Ούτε μία λέξη, ούτε ένα νεύμα. "Αν προδίνονταν από άδεξιότητα ολόκληρος ο ρεαλισμός της λατρείας του θα έπεφτε στο βούρκο.

— 'Ο ούρανός μου φαίνεται σά νάχει γίνει σιδερένιο καπάκι και δεν μέ άφήνει να προχωρήσω, είπε ξαφνικά μέσα από τά δόντια του.

Δέν έλαβε όμως απάντηση καμιά... Μέ την πλάτη στη λεωφόρο και καταϊδρωμένος από ένα επικίνδυνο πήδημα του αυτοκινήτου πάνω σέ μία νησίδα και στη συνέχεια στην αντίθετη λουρίδα, σταμάτησε ξαφνικά τό αυτοκίνητο, έπιασε τή Μάρθα από τούς ώμους, τήν ξάπλωσε στά καθίσματα και μέ χέρια που έτρεμαν άρχισε νά τής σκίζει μαλακά τά ρούχα προσπαθώντας συγχρόνως νά βολευτεί από πάνω της, καθώς τό τιμόνι του συμπιέζε τά πλευρά και τά πόδια του πίεζαν τά τζάμια τής πόρτας.

τής είπε καθώς τά δόντια χτυπούσαν δυνατά.

Δέν έλαβε όμως και πάλι καμιά απάντηση. Μέσα στά έναλασσόμενα φώτα τής λεωφόρου ξεχώρισε πιά καθαρά τό πρόσωπό της. Ήταν ακίνητο σάν μάσκα. Πέντε ολόκληρα λεπτά χρειάστηκαν μέχρι νά συνειδητοποιήσει τί ήταν αυτό που κρατούσε στην άγκαλιά του. «Πού;», «πώς;», ψέλισε. «Ή Μάρθα νεκρή;»

Σάν τρελός, άρχισε νά φοράει τά ρούχα του, ή πόρτα

του αυτοκινήτου που δέν άνοιγε τόση ώρα άνοιξε ξαφνικά μ' έναν φριχτό θόρυβο και του έμεινε στό χέρι. «Σκούριασε ή παλιοπουτάνα», ούρλιαξε και τήν πέταξε χάμω. Φορτωμένος τή νεκρή Μάρθα άρχισε νά περπατάει μέ γρήγορο βήμα από τό δρόμο σ' ένα διπλανό άγρό. «Θά τήν παρατήσω εδώ», μουρμούρισε και παρατώντας τήν χάμω άρχισε νά τρέχει πάλι πίσω πρός τό αυτοκίνητο. Σφίγγοντας τήν πόρτα στην άγκαλιά του ψιθύρισε: «Πρέπει άπόψε κιόλας νά φύγω για τά Σούσα.

Πρέπει νά βρω τή Φρόσω. Ή Μάρθα νεκρή; Γιατί; Ήταν άραγε καμιά από τίς δουλειές του Μεμονκάν; Όμως ο Άσσονάηρος τόν είχε διαβεβαιώσει ότι ο Μεμονκάν μόνο τή Φρόσω αγαπούσε κι όλα τ' άλλα ήταν σπασμωδικές κινήσεις. "Όχι, δέν ήταν δυνατόν. Ή Μεμονκάν έρωτευμένος μέ τή Μάρθα; "Αν αυτό ήταν αληθινό θ' αυτοκτονούσε αυτήν εδώ τή στιγμή δίπλα στό λατρευτό πτώμα...

Μέ τίς μύριες μαύρες σκέψεις του, μπήκε μαζί μέ τήν πόρτα μέσα στό αυτοκίνητο κι άρχισε νά ψάχνει για διανυκτερεύον γκαράζ. Γυρίζοντας στό σπίτι του σάν κλέφτης μαζεψε όσα χρήματα είχε κι έφυγε μέ ταξί σάν τρελός για τό αεροδρόμιο. Μή βρίσκοντας άμέσως αεροπλάνο, έμεινε δυό μέρες στό ξενοδοχείο προσπαθώντας να επικοινωνήσει μέ τή Φρόσω τηλεφωνικώς.

"Όταν τήν τρίτη πιά μέρα κατάφερε νά βρεί εισιτήρια ήταν άργά διότι οί έφημερίδες όλες όργιάζαν μέ τό πτώμα τής Μάρθας. Τής είχαν κάνει κιόλας και νεκροψία και είχαν διαπιστώσει: Καρδιακή προσβολή. Συγκοπή. — Τί τό φοβερό τής έκανα; μουρμούριζε ο Έντουάρντο καθώς πετούσε μέ τό αεροπλάνο μέσ' από τά σύννεφα. Ή άγάπη ποτέ δέ σκοτώνει εκτός αν είναι μπλεγμένος στην υπόθεση ο Μεμονκάν και μάλλον έτσι θάταν αφού ο Βασίλειβιτς Μπουντάλωφ από τό Φουέντο Βακέρος που περνούσε τίς διακοπές του, του έξομολογήθηκε ότι κάποτε ο Μεμονκάν του είχε δείξει πράγματι μία γυναικεία φωτογραφία που σύμφωνα μέ τίς πριγραφές του Έντουάρντο έπρεπε νά μοιάζει τής Μάρθας. Άκούς

ἐκεῖ καρδιακή προσβολή... «Πόσα πλήρωσες Ἀμάν Μεμονκάν στούς γιατρούς;» Ἐννοια σου καί δέν θά μοῦ ξεφύγεις», μουρμούρισε σφίγγοντας τά δόντια.

Ἄν ὅμως τή συγκοπή τήν ἔπαθε ἀπό τό ἀγκάλιασμά του; «Μπορεῖ πάνω στήν παραφορά μου νά τήν ἔσφιξα τόσο πού νά ἔπαθε συγκοπή;» ἀναρωτιόταν. Καθώς προσπαθοῦσε ν' ἀναπλάσει τήν εἰκόνα πού εἶχε πέσει πάνω της καί τή ρωτοῦσε μ' ἐπιμονή «τί σοῦ κάνω;», θυμόταν τώρα ὅτι εἶχε νοιώσει ἀπό μέρους της κάτι σά σπασμό. Νά ἦταν τάχα ἀπό ἔρωτα ἢ ἀπό τρόμο; Ὅμως γιατί νά τρόμαζε ἡ εὐλογημένη; Θά μπορούσε νά τοῦ ἀπαντήσει κάτι τουλάχιστον... Ἔτσι, εἶχε ἀπομείνει μέ τόν πόθο του νά κρέμεται θλιβερά καί μοιραία.

Μέ ἀργές κινήσεις ἔσβυσε τό τσιγάρο του στό τασάκι καί ἄφησε τό βλέμα του ἐλεύθερο στόν παρήγορο οὐρανό.

Ἴσως νά εἶχε περάσει καί μιά ὥρα ὅταν ξαφνικά σάν ἀπό τό μυστήριο ὑπερπέραν ἄκουσε μιά φωνή σά βελούδο.

ΤΣΑΪ...

...Η ΚΑΦΕ;

Ἀπόμεινε ἀσάλευτος νά τήν κοιτάζει, καθώς σέρβιρε καφέ στόν διπλανό του. Ὅχι αὐτή δέν ἦταν ἡ συνοδός τοῦ ἀεροπλάνου. Ἦταν ἡ ἴδια ἡ Παναγία. Τρέχοντας μέ τή σκέψη του σάν πύραυλος στό παρελθόν του προσπαθοῦσε νά βρεῖ τί ἀκριβῶς τοῦ θύμιζε αὐτή ἡ κοπέλα. Ναί, τώρα πιά δέν γελιόταν. Ἡ συνοδός τοῦ θύμιζε τήν Ἑσθήρ. Τήν πρώτη του ἀγάπη. Τήν πρώτη ἄμοιρη, πιγμένη στόν πόνο καί τό δάκρυ, τραγική του ἀγάπη πού τήν εἶχε χάσει ξαφνικά κι ἀπρόσμενα ἐκεῖνο τό φοβερό βράδυ πάνω στό παγκάκι τοῦ πάρκου τῆς Βουλώνης. Εἶχε πάθει συγκοπή, θεός μόνο ἤξερε γιά ποιό λόγο. «Τί ἀπαίσια σύμπτωση», μουρμούρισε ξαφνικά καί ἄναψε κι ἄλλο τσιγάρο. Ὅχι. Ἐπρεπε νά τό σβύσει μιά γιά πάντα ἀπό τό μυαλό του τό παρελθόν.

— Τσαϊ, παρακαλῶ, ἀπάντησε κοιτάζοντας τήν κοπέλα ἐκστατικός.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ:
Ο ΕΝΤΟΥΡΑΝΤΟ ΣΤΑ
ΣΟΥΣΑ ΚΑΙ ΟΙ ΓΑΜΠΕΣ
ΤΟΝ ΡΑΒΙΝΟΝ

ΖΥΓΟΣ

Η μονοτονία στα φαγητά είναι ο λόγος της αδιαφορίας του. Τολμείστε να γίνετε ρομαντική. Χαμηλώστε τα φώτα και ξαπλώστε κάπου μαλακά, πάνω σε βελούδο π.χ. ή σατέν, ή γούνα. Βάλτε την αγαπημένη του μουσική να παίζει σιγανά. Ίσως σας βοηθήσει τό να πιείτε κάτι. Πίστετε σαμπάνια που θυμίζει γιορτή και στιγμές ευτυχίας, ή πιο οικονομικά, ρετσίνα και τυρί φέτα. Φροντίστε τα πόδια σας ως εξής: ΜΑΣΑΖ

ΚΡΙΟΣ

Συνεχίστε με άμειωτο ζήλο τις προσπάθειές σας να τον φέρετε πίσω. Τυχερός σας πλανήτης ο "Ηλιος και κατά συνέπεια ή Κυριακή. Παραμείνετε την ημέρα αυτή κλεισμένη ερμητικά στο σπίτι σας περιμένοντας. Κατάλληλο μέταλλο είναι το χρυσάφι και το σωστό θυμίαμα είναι αυτό που φτιάχνεται από ξύλο άλδης, σκόνη κανθάρου, λιβάνι, μόσχο, άμβρα, αίμα από τετράχρονη γαλιάντρα και φύλλα πτέρης.

ΛΕΩΝ

Ο διάσημος Αστρολόγος Βαρτούμ σας συνιστά σύνεση, ύπομονή κι έπιμονή. Αποφύγετε τις βίαιες συζητήσεις. "Αν εκείνος δείξει παρ' έλπίδα μελαγχολία ή κατάπτωση χρησιμοποιείστε άμέσως τό θυμίαμα από έλλέβορο, εύφόρβιο, ρετσίνα βαλαμμόδεντρου (βδέλλιο), άμμωνιακό άλας, θειάφι, ρινίσματα σιδήρου, βλένες νεογέννητου σκύλου και γιά τήν ανάμιξη λίγες στα γόνες αίμα ανθρώπου ή μαύρου γάτου. Θυμιάστε τον δυό ως τρείς φορές τήν ημέρα επί μιά έβδομάδα.

ΚΑΡΚΙΝΟΣ

Προσπαθείστε να του άποσπάσετε τήν προσοχή από τή Σελήνη πού συμβολίζει στήν περίπτωση σας μιά άλλη γυναίκα. Βασικό μέταλλο τό άσήμι. Άσημώστε τον από τήν κορυφή μέχρι τά νύχια. Χρησιμοποιείστε τό θυμίαμα τίς στιγμές άκριβώς πού δείχνει άφηρημένος. Τό ύλικό πρέπει να είναι φτιαγμένο από σπόρια άσπρης παραούνας, καφουράς, βατράχου και μερικές ντουζίνες κόκκινα γαρύφαλα κομμένα δυό λεπτά μετά τό μεσονύχτιο.

ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ

Προσέξτε τήν οικογενειακή σας σταθερότητα. Προσποιείθετε όμως τήν αδιαφορη. Μήν ένκνευρίζετε π.χ. όταν εκείνος σας πει: «Παράταμε. Σέ βαρέθηκα». Δείξτε κατανόηση και μέ σιγανές άνάλαφρες κινήσεις κατευθυνθείτε πρós τό μπάρ του λιβινγκ σας σιωπηλή. Μετά από λίγο πέστε του: «Ξέρω ότι είσαι κουρασμένος αγάπη μου. Δέ θάθελες να πάρουμε μαζί ένα ντρίνκ;» Άκολουθώντας τίς άνωτέρω προτάσεις δέν χρειάζεται θυμίαμα. Ένεργείστε όμως σύντομα. Ο καιρός περνά.

ΠΑΡΘΕΝΟΣ

Στίς έπίμονες άρνήσεις του γιά γάμο, έπιτεθείτε μέ θυμίαμα. Φροντίστε όμως και τήν εμφάνισή σας, έπισκευθείτε ινστιτούτα καλλονής, διαλέξτε καινούργια χρώματα στα ρούχα σας, αλλάξτε χτένισμα και δείξτε του διακριτικά τίς ικανότητές σας σε μιά σύγχρονη και εύγεστη κουζίνα. Μελετείστε καλά τίς συνταγές μαγειρικής μέ βάση τό ψάρι, διαλέξτε γιά χρώμα τό μπλέ. Μπλέ χαρτοπετσέτες, π.χ., μπλέ κεριά, μπλέ άνθη κ.λπ. Όλα μπλέ.

Τ' ΑΣΤΡΑ

ΜΙΛΟΥΝ ΓΙΑ ΣΑΣ

19. 2. 1901 - 26. 1. 1902
7. 2. 1913 - 26. 1. 1914
25. 1. 1925 - 13. 2. 1920
12. 2. 1937 - 31. 1. 1938
30. 1. 1949 - 17. 2. 1950
16. 2. 1961 - 5. 2. 1962
3. 2. 1973 - 23. 1. 1974

ΒΟΥΒΑΛΟΣ

ΙΧΘΕΙΣ

"Αν έπαψε να σάς άκούει κάντε του όδωρα. Ένα τεράστιο μπουρνούζι π.χ., εισιτήρια γιά ένα συνταρακτικό μάτζ, μπισκότα, τουρσί, ψωμί, κονιάκ, φρέσκες φράουλες, κρουασάν, ένα τηλεσκόπιο, έναν οδηγό άστέρων, μιά σπανακόπιττα, μιά ταραμοσαλάτα, μερικά κεφάλια νέγρων, έναν όδοστρωτήρα σε μικρογραφία, ένα τριανάκι από όνυχα ή ένα κουτί λακέρδες. "Αν κάνετε τό ίδιο και μέ τόν έργοδότη σας, δέν χρειάζεστε θυμίαμα.

ΥΔΡΟΧΟΟΣ

Η έπιμονή στό να περιμένετε μέχρι να συνηθίσετε στόν σεξουαλικό τομέα είναι αρκετά σωστή. Σκεφτείτε ότι πάρα πολλές γυναίκες χρειάστηκαν τουλάχιστον δέκα χρόνια μέχρι να συνηθίσουν. Μέ τήν ύπομονή και τήν ύποταγή στίς προσπάγές του: κάνω τό πρέπει θέλω θά φέρετε, όπως λέει και ό μεγάλος ποιητής Σίλλερ, στή γή τά ούράνια ρόδα. Κάνοντας τό πρέπει θέλω, δέν χρειάζεται θυμίαμα.

ΣΚΟΡΠΙΟΣ

Δέν είστε διαφορετική έπειδή είστε μιά εργαζόμενη. Κάντε ένα λεπτό δώρο στόν έργοδότη σας μέ βάση τό άσήμι. Μέ λίγη σύνεση μπορείτε να τά καταφέρνετε συγχρόνως όλα: γραφείο, σπίτι, παιδιά, κουζίνα, σύζυγο. Αν τά βράδια αισθάνεστε έξουθενωμένη κάντε ένα καινού μπάνιο και ντυθείτε ύστερα άνάλαφρα. "Αν όλα τ' ανωτέρω παρ' έλπίδα άποτύχουν, χρησιμοποιείστε θυμίαμα μέ ρινίσματα από σίδερο, μαγνητισμένο, νοσκόμιο, ρίζα μανδραγόρα και μύρα.

ΔΙΔΥΜΟΙ

Άδράξτε τό τελευταίο σας σχέδιο. Τυχερός σας πλανήτης ό "Αρης. Ένας παλιός μύθος λέει ότι ή λέξη διδυμος προήλθε από τό όνομα ενός μυστήριου μετάλλου, πού είχε ανακαλύψει ό διάσημος άστρολόγος Γιουσέπ Κανιλάξ, ό όποιος και στά βάθη του σκοτεινού μεσαίωνα έζησε 150 χρόνια. Τό μέταλλο λεγόταν αρχικά Φιρίδμον διδούχον όστιρον. Άργότερα όνομάστηκε διδυμότυχον και στα τούρκικα γιδύμ, πού σημαίνει «προχώρα». Προχωρείστε λοιπόν κι έσείς.

ΤΑΥΡΟΣ

Μέ τήν τακτική πού ακολουθείτε στόν αισθηματικό τομέα δέν πρόκειται να καταλήξετε ποτέ στό ποθητό αποτέλεσμα του γάμου. Έμπιστευθείτε, λοιπόν, τόν Κρόνο και κατά συνέπεια προτιμείστε γιά τίς αισθηματικές σας κρούσεις τό Σάββατο. Τυχερό σας μέταλλο τό μολύβι, τό όποιο όμως, θά πρέπει ν' αποφύγετε τίς ύπόλοιπες ημέρες. Μπορείτε να χρησιμοποιείτε στήν ανάγκη μελάνι ή στυλό διαρκείας. Άποφεύγετε τήν ημέρα του Σαββάτου τό ξύλο και ό,τιδήποτε ξύλινο. Παγκάκια, δέντρα, τραπάλες, σπίρτα κ.λπ.

ΤΟΞΟΤΗΣ

Προσέξτε ειδικά τό σερβίρισμα των λαχανικών. Χρησιμοποιείστε τό θυμίαμα άμέσως μόλις γυρίσετε από τή δουλειά σας τήν ώρα πού εκείνος είναι βυθισμένος στήν εφημερίδα του λίγο πριν από τό φαγητό. "Αν δείξει τάσεις ναυτίας χρησιμοποιείστε άμέσως λάδι. Βάλτε του λάδι παντού και τρίψτε τον μαλακά από τήν κορυφή μέχρι τά νύχια. Μήν σιγικουνεύετε τό κοστούμι του. Έσείς να είστε καλά και θά του αγοράσετε άλλο.

203
Δέν είναι η φύτρα του Ορφρου και της Εχιδνας

Δέν μ' έβγει η Ήρα

Δέν ξεμυάγω τον Χρύσηπο

Δέν μ' έβγει ο Άρης

Ούτε ο Διόνυσος

Ούτε ο Άδης

Ούτε είναι βφήκα ούτε βφήκα

Ούτε βφήξ ούτε βφήκτι στενή βκήρη

Σφήγα μέ τον Οιδίποδα

Σφήγα μέ το αίνιγμα

Γέ αγγειογραφίες τοιχογραφίες

και βκαχιστούς δακτυλιδόχιδους

ούτε Σφήγα του Ένχκρ

Δέν είναι κείνη των Δελφών

Βασικά δέν υφίσταται

Δέν είναι

Προσπαθώ να υπάρξω